

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ГЕРАСИМЕНКО АЛІНА ВАЛЕРІЇВНА

УДК [336.77.061:658.1:334.716]:338.1/.2(477)

ДИСЕРТАЦІЯ
БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ
У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

072 – Фінанси, банківська справа та страхування

07 – Управління та адміністрування

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А. В. Герасименко

Науковий керівник: **Андрущак Євгенія Михайлівна**

кандидат економічних наук, доцент

Львів – 2024

АНОТАЦІЯ

Герасименко А. В. Банківське кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2024.

Розвиток економіки України на засадах стабільності, технологічності та диверсифікованості в значній мірі залежить від рівня індустріалізації країни, рівня національної безпеки та ефективності фінансово-кредитного механізму. Провідна роль в останньому у банківських фінансових системах належить банкам, а особливо – банкам державного сектору, які шляхом кредитування суб'єктів господарювання спроможні суттєво стимулювати процес розвитку національної економіки. Банківське кредитування здатне слугувати надійним мостом між банківським та промисловим капіталами, сприяти формуванню передумов покращення макроекономічного середовища країни і забезпечення економічного зростання. Важливим у цьому аспекті є з'ясування проблем і перешкод розвитку цього різновиду банківського кредитування в Україні, а також вироблення науково-практичних рекомендацій спрямованих на його активізацію. Практичне значення дослідження цієї теми зумовлюється також необхідністю повоєнного відновлення національної економіки та відбудови вітчизняного промислового сектору, який сьогодні є об'єктом численних ворожих атак.

Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методологічних засад, удосконалення методичних підходів і розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення якості банківського кредитування промислових підприємств та активізації його ролі у забезпеченні розвитку економіки України.

Об'єктом дослідження є банківське кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади банківського кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки і науково-прикладні та організаційні аспекти його активізації в Україні.

Дисертаційна робота складається з таких структурних елементів: титульний аркуш, анотація українською та англійською мовами, зміст, перелік умовних позначень, основна частина, список використаних джерел і додатки. Основна частина дисертації містить вступ, три розділи, висновки до них і загальний висновок. У вступі обґрунтовано актуальність та своєчасність виконаного дослідження, висвітлено глибину розкриття проблематики вітчизняними і зарубіжними науковцями, ідентифіковано невирішені аспекти загальної проблематики, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження із зазначенням методів його проведення, сформульовано наукову новизну отриманих результатів, описано їхню апробацію й практичне застосування.

У першому розділі дисертації на основі огляду та систематизації наукових джерел з'ясовано економічну природу банківського кредитування промислових підприємств (далі – БКПП), сформульовано актуальні сучасному економічному розвитку принципи БКПП, поглиблено класифікацію його різновидів, розвинено класифікацію ризиків БКПП, виокремлено загальноекономічні детермінанти їх виникнення, обґрунтовано взаємозв'язок БКПП і розвиток економіки.

Удосконалено тлумачення дефініції «банківське кредитування промислових підприємств» за інституціональним, функціональним і відтворювальним науковими підходами, та шляхом здійснення змістоутворювальної декомпозиції економічної природи поняття за критеріями: об'єкт, суб'єкт, форма, джерело, зв'язки, умови й мета. Запропоновано специфічні принципи банківського кредитування промислових підприємств на основі врахування особливостей промислових підприємств і сучасного економічного розвитку; обґрунтовано соціальний, економічний і екологічний ефекти, які забезпечуються в результаті імплементації цих принципів. Поглиблено класифікацію різновидів БКПП та наукові положення щодо відмінних особливостей БКПП, порівняно з кредитуванням підприємств аграрного сектору та сектору надання послуг.

Розвинено багатокритеріальну класифікацію характерних ризиків БКПП, шляхом введення поряд із широковживаними низки нових класифікаційних критеріїв. Структуровано специфічні галузеві детермінанти формування ризиків БКПП на мікро- та мезорівнях. Конкретизовано загальноекономічні детермінанти формування ризиків БКПП і загроз БКПП стратегічного значення.

На основі узагальнення наукових підходів до розкриття економічного змісту макроекономічного середовища поглиблено розуміння сутності цього поняття. Структуровано загальноекономічні чинники, що здійснюють вплив на БКПП за такими групами: ті, що впливають на банк, як кредитора; ті, що впливають на промислове підприємство, як позичальника; ті, що впливають на кредитний проєкт промислового підприємства-позичальника. Здійснено теоретичне обґрунтування взаємозв'язку БКПП і розвитку економіки.

Другий розділ дисертації присвячено оцінюванню впливу БКПП на розвиток економіки України. З цією метою висвітлено загальноекономічні аспекти розвитку й стратегічні орієнтири БКПП з огляду на ретроспективний та сучасний зарубіжний досвід, здійснено комплексне дослідження ключових тенденцій розвитку банківського кредитування вітчизняних промислових підприємств, з'ясовано особливості кредитування промисловості державними банками у забезпеченні розвитку економіки України.

Набули подальшого розвитку ідентифікація та верифікація ролі БКПП у економічному зростанні на прикладі зарубіжних країн, завдяки конкретизації макроекономічних передумов, наслідків позитивного і негативного характеру активізації БКПП до розгортання Другої світової війни, значення БКПП у подоланні макроекономічних наслідків війни, кореляційному аналізу й графічному методу виявлення ознак формування простору розвитку і зони стагнації БКПП у Німеччині та США, обґрунтування загальноекономічних аспектів розвитку БКПП з урахуванням викликів сьогодення й глобальних тенденцій економічного розвитку.

Удосконалено науково-аналітичний інструментарій оцінювання тенденцій розвитку банківського кредитування вітчизняних промислових підприємств

шляхом кореляційно-регресійного та графічного аналізу взаємовпливу БКПП і множини економічних чинників макроекономічного середовища в Україні, що уможливило виявлення особливостей цього взаємозв'язку, з'ясування внеску промислового кредитування у розвиток економіки України в останні роки, обґрунтування впливу окремих економічних чинників макроекономічного середовища на вектор розвитку БКПП в Україні. Ідентифіковано ключові проблеми БКПП та фактори, які стримують активізацію цього різновиду кредитування на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки.

Визначено та обґрунтовано необхідність закріплення державою за банками державного сектору ролі каталізатора розвитку вітчизняної промисловості, зважаючи на домінуючі позиції державних банків у банківській системі України та в сегменті банківського промислового кредитування.

У третьому розділі окреслено напрями активізації БКПП у забезпеченні розвитку економіки України. Зокрема, удосконалено науково-методичний підхід до формування ефективного промислового кредитного портфеля банку та імплементації засад сталого розвитку, а також науково-прикладні засади управління якістю банківського промислового кредитування в умовах економічної нестабільності. Отримали подальший розвиток науково-практичні пропозиції щодо удосконалення інституційно-організаційних аспектів активізації банківського промислового кредитування в Україні.

Запропонований авторський науково-методичний підхід до формування ефективного промислового кредитного портфеля банку та імплементації засад сталого розвитку дає можливість на стадії його формування врахувати якісні й кількісні характеристики ефективності БКПП, зокрема за рахунок врахування принципів сталого розвитку та оцінки стійкості промислового кредитного портфеля до макроекономічних проявів і шоків.

Удосконалені науково-методичні засади управління якістю БКПП як на рівні банку, окремої групи, так і на рівні банківської системи, з урахуванням умов економічної нестабільності, можуть бути використані як банківськими установами, так і наглядовими органами (зокрема, Національним банком

України). Імплементація вказаних рекомендацій уможливилює: оцінювання сумарного впливу групи показників дохідності, ризику й стійкості до умов мінливого макроекономічного середовища на якість БКПП; забезпечення своєчасної реакції банку (наглядового органу) на макроекономічні шоки та коливання з метою вжиття превентивних заходів щодо мінімізації їхнього негативного впливу; поліпшення процесів управління якістю БКПП.

Імплементація сформульованих науково-практичних пропозицій щодо удосконалення інституційно-організаційних аспектів активізації банківського промислового кредитування в Україні забезпечить поліпшення організаційно-економічної складової цього процесу завдяки: формуванню ефективної фінансової та промислової політики держави щодо використання потенціалу державних банків у забезпеченні економічного зростання та сталого розвитку економіки України (фінансовий інститут); аргументуванню необхідності узгодження законодавства у сфері захисту прав кредиторів та інвесторів, як передумови поживлення їхнього інтересу у фінансуванні промисловості (правовий інститут); забезпеченню обміну знаннями у сфері промислового розвитку і досягнення цілей сталого розвитку (інститут інфраструктури кредитування промисловості).

Сформульовані у дисертаційній роботі теоретичні положення і науково-методологічні та практичні пропозиції сприятимуть поглибленню розуміння економічної природи банківського кредитування промислових підприємств, його значення і проблематики використання у процесі забезпечення розвитку економіки, покращенню якості банківського промислового кредитування й формуванню інституційно-організаційних передумов його активізації в Україні як каталізатора повоєнного відновлення промислового сектору та відбудови національної економіки.

Ключові слова: банки, банки державного сектору, банківські послуги, кредитування, кредитна політика, фінансові ресурси, фінансове забезпечення, «зелені» фінансові продукти і послуги, промислові підприємства, промислова політика, інноваційна діяльність, розвиток економіки, сталий розвиток, показники економічного розвитку, макроекономічне середовище.

SUMMARY

Herasymenko A. V. Bank crediting of industrial enterprises in ensuring the development of the economy of Ukraine. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the Doctor of Philosophy Degree in the field 07 «Management and administration», specialty 072 «Finance, banking and insurance». – Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2024.

The development of Ukraine's economy on the basis of stability, technology and diversification largely depends on the level of industrialization of the country, the level of national security and the efficiency of the financial and credit mechanism. In bank-centered economies, the decisive role in the latter belongs to banks, especially public sector banks, which, by lending to business entities, can make a significant contribution to economic development. Bank crediting can serve as a reliable bridge between banking and industrial capital, helping to create the preconditions for improving the country's macroeconomic environment and ensuring economic growth. In this regard, it is important to study the problems and obstacles that hinder the development of this type of bank lending in Ukraine, as well as to develop scientific and practical recommendations aimed at its activation. The practical value of researching this topic is also determined by the need for post-war reconstruction of the domestic industrial sector, which has been the object of enemy attacks for more than two years, and the necessity to restore the national economy.

The purpose of the dissertation is to deepen the theoretical and methodological foundations, improve methodological approaches and develop practical recommendations for improving the quality of bank crediting of industrial enterprises and activating its role in ensuring the development of the Ukrainian economy.

The object of the study is bank crediting of industrial enterprises in ensuring economic development.

The subject of the study is the theoretical and methodological foundations of bank crediting of industrial enterprises in ensuring economic development and the practical and organizational aspects of its activation in Ukraine.

The thesis consists of the following structural elements: title page, abstract, table of contents, list of symbols, main body, list of references and appendices. The main body of the thesis includes an introduction, three chapters and conclusions. The introduction substantiates the relevance and timeliness of the study, highlights the depth of disclosure of the issue by domestic and foreign scholars, identifies unresolved aspects of the general problem, formulates the purpose and objectives, defines the object and subject of the study with an indication of the methods of its conduct, formulates the scientific novelty of the results obtained in the dissertation, describes their testing and practical application.

In the first chapter of the dissertation, based on a review and systematization of scientific literature, the economic nature of bank crediting of industrial enterprises (hereinafter - BCIE) is clarified, the principles of BCIE relevant to modern economic development are revealed, the classification of BCIE types is deepened, the multi-criteria classification of BCIE risks is developed, the general economic determinants of the formation of BCIE risks are highlighted, and the theoretical substantiation of the mutual influence of BCIE and economic development is carried out.

The interpretation of the definition of «bank lending to industrial enterprises» has been improved by using the institutional, functional and reproductive scientific approaches, as well as by carrying out a content-forming decomposition of the economic nature of the concept by the following criteria: object, subject, form, source, relations, conditions and purpose. Specific principles of BCIE are proposed, based on the peculiarities of industrial enterprises and modern economic development; the social, economic and environmental effects that are ensured as a result of the implementation of these principles are substantiated. The classification of BCIE types and scientific provisions on the distinctive features of BCIE in

comparison with lending to enterprises in the agricultural and service sectors are deepened.

A multi-criteria classification of the characteristic risks of BCIE is developed by introducing a number of new classification criteria along with the widely used ones. The specific industry determinants of the formation of BCIE risks at the micro and meso levels are structured. The general economic determinants of the formation of BCIE risks and threats to bank lending to industries of priority and / or strategic importance are specified. On the basis of generalization of scientific approaches to disclosing the economic content of the macroeconomic environment, the understanding of the essence of this concept is deepened. The general economic factors that influence the BCIE are structured into the following groups: those that affect the bank as a lender; those that affect the industrial enterprise as a borrower; those that affect the credit project of the industrial enterprise-borrower. The author provides a theoretical justification for the relationship between BCIE and economic development.

The second chapter of the thesis is devoted to assessing the impact of the BCIE on the development of Ukraine's economy. For this purpose, the general economic aspects of development and strategic guidelines of the BCIE are highlighted, taking into account retrospective and current foreign experience, a comprehensive study of key trends in the development of bank lending to domestic industrial enterprises is carried out, and the peculiarities of lending to industrial enterprises by state-owned banks in ensuring the development of the Ukrainian economy are clarified. The identification and verification of the role of BCIE in economic growth on the example of foreign countries were further developed by specifying macroeconomic preconditions, the consequences of the positive and negative nature of the activation of BCIE before the outbreak of World War II, the importance of BCIE in overcoming the macroeconomic consequences of the war, correlation analysis and graphical method of identifying the formation of development space and the zone of stagnation of BCIE development in Germany and the United States, substantiation of key general economic aspects of BCIE

development, taking into account today's challenges and global economic development trends. The scientific and analytical tools for assessing the trends in the development of bank lending to domestic industrial enterprises have been improved by means of correlation-regression and graphical analysis of the interrelation of BCIE and a set of economic factors of the macroeconomic environment in Ukraine, which made it possible to identify the features of this relationship, to clarify the contribution of industrial lending to the development of the Ukrainian economy in recent years, to substantiate the impact of certain economic factors of the macroeconomic environment on the vector of BCIE development in Ukraine. The key problems of BCIE development and the factors that hinder the intensification of this type of lending at the current stage of development of the domestic economy are identified. A necessity for the state to entrust to public sector banks the role of a catalyst for the development of domestic industrial sector is identified and substantiated, given the dominant position of state-owned banks in the banking system of Ukraine and in the segment of bank industrial lending.

The third section outlines the directions of activation of the BCIE in ensuring the development of Ukraine's economy. In particular, the scientific and methodological approach to the formation of an effective industrial loan portfolio of the bank and the implementation of the principles of sustainable development has been improved. The scientific and applied principles of managing the quality of bank industrial lending in the context of economic instability have been developed. The scientific and practical proposals for improving the institutional and organizational aspects of industrial lending in Ukraine were further developed.

The author's original scientific and methodological approach to the formation of an effective industrial loan portfolio of a bank and the implementation of the principles of sustainable development is proposed, which allows to lay the basis for bank industrial lending at the micro level with qualitative and quantitative characteristics of its efficiency at the stage of formation, in particular, by taking into account the principles of sustainable development and assessing the

sustainability of the bank's industrial loan portfolio to macroeconomic manifestations and shocks. Improved scientific and methodological foundations for managing the quality of the BCIE both at the level of a bank, a group of banks, and the banking system as a whole, taking into account the conditions of economic instability. The proposed scientific and applied proposals can be used by both banking institutions and supervisory authorities (in particular, the National Bank of Ukraine). Implementation of the proposed recommendations makes it possible to: assess the total impact of a group of indicators of profitability, risk and resilience to a changing macroeconomic environment on the quality of industrial lending; ensure a timely response of the bank (supervisory authority) to macroeconomic shocks and fluctuations in order to take preventive measures to minimize their negative impact; improve the quality management processes of the BCIE. The scientific and practical proposals for improving the institutional and organizational aspects of activating bank industrial lending in Ukraine in terms of the financial institution, the legal institution and the institution of infrastructure of BCIE have been further developed. A structural and logical scheme of the institutional and organizational environment for the activation of BCIE in Ukraine is proposed.

The concepts and scientific and methodological recommendations formulated in this thesis will contribute to deepening the understanding of the economic nature of bank lending to industrial enterprises, its importance and problems of use in ensuring economic development, improving the quality of bank industrial lending and forming institutional and organizational prerequisites for its activation in Ukraine as a catalyst for the post-war recovery of the industrial sector and the reconstruction of the national economy.

Keywords: banks, public sector banks, banking services, crediting, credit policy, financial resources, financial support, green financial products and services, industrial enterprises, industrial policy, innovation, economic development, sustainable development, economic development indicators, macroeconomic environment.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Публікації у наукових фахових виданнях України:

1. Андрущак Є. М., Герасименко А. В. Особливості кредитування промислових підприємств державними банками України. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 1(48). С. 56-64. – 0,81 д.а. (особистий внесок автора – 0,40 д.а.: проаналізовано динамку промислового кредитування банками державного сектору; висвітлено роль банків державного сектору у розвитку промислових підприємств)
2. Андрущак Є. М., Герасименко А. В. Управління ризиком концентрації банківського кредитування промислових підприємств. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. – 0,87 д.а. (особистий внесок автора – 0,43 д.а.: проаналізовано галузеву структуру промислового кредитування банками в Україні; запропоновано коефіцієнтний метод щодо формування оптимального складу і структури промислового кредитного портфеля)
3. Андрущак Є. М., Перепьолкіна О. О., Герасименко А. В. Управління непрацюючими кредитами банків: світовий досвід. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. – 0,85 д.а. (особистий внесок автора – 0,28 д.а.: проаналізовано динаміку непрацюючих кредитів банків в Україні)
4. Герасименко А. В. Фінансово-економічний розвиток промислових підприємств в сучасних реаліях України. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 1(81). С. 162-171. – 0,90 д.а.
5. Герасименко А. В. Оцінка стійкості промислового кредитного портфеля банку до проявів макроекономічного середовища. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. – 0,58 д.а.
6. Герасименко А. В. Методика оцінки загальної якості промислового кредитного портфеля банку в умовах динамічного макроекономічного середовища. *Сталий розвиток економіки*. 2023. № 2(47). С. 35-42. – 0,92 д.а.

7. Герасименко А. В. Особливості взаємозв'язку між банківським кредитуванням промисловості та фінансовою стійкістю банків. *Бізнес Інформ*. 2022. № 3. С. 93–101. – 0,68 д.а.
8. Герасименко А. В. Розвиток класифікації різновидів банківського кредитування промислових підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. – 0,66 д.а.
9. Герасименко А. В. Роль банківського кредитування у подоланні макроекономічних наслідків війни: зарубіжний досвід. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 19-20. С. 120-125. – 0,68 д.а.
10. Герасименко А. В. Макроекономічні аспекти зародження та розвитку банківського кредитування промисловості до початку Другої світової війни. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2022. № 3(79). С. 173-179. – 0,63 д.а.
11. Khutorna M., Herasymenko A. The methodological basis for bank lending to industrial enterprises. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. No. 1(42). P. 51–60. – 0,68 д.а. (особистий внесок автора – 0,34 д.а.: розроблено видову інституційну структуру кредитування промисловості; розкрито економічну сутність банківського промислового кредитування за інституціональним, функціональним та відтворювальним науковими підходами; обґрунтовано його сучасні принципи)
12. Herasymenko A. The contribution of bank lending to industrial enterprises in improving the macroeconomic environment: evidence from Saudi Arabia. *Economics and Region*. 2022. No. 3(86). P. 51-58. – 0,83 д.а.
13. Герасименко А. В. Банківське кредитування промислових підприємств: економічна сутність та принципи реалізації. *Вісник Університету банківської справи*. 2021. № 2(41). С. 40-48. – 0,91 д.а.
14. Герасименко А. В. Сучасні особливості банківського кредитування промислових підприємств. *Вісник Університету банківської справи*. 2020. №2(38). С. 35-42. – 0,88 д.а.

**Публікації у закордонних наукових періодичних виданнях та розділи у
колективних монографіях:**

1. Herasymenko A. Ryzyky bankivskoho kredytuvannia promyslovykh pidpriemstv ta makroekonomichni determinanty yikh vynyknennia [Risks of bank lending to industrial enterprises and macroeconomic determinants of their occurrence]. Modern scientific strategies of development: collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California: GS Publishing Services, 2022. P. 104-122. – 1,02 д.а.
2. Herasymenko A. Macroeconomic aspects of the development of bank lending to industrial enterprises: challenges of today. *Economics&Education*. 2022. Vol. 7. No. 3. P. 12-19. – 0,72 д.а.
3. Khutorna M., Herasymenko A. Theoretical framework for the impact of the macroeconomic environment on bank lending to industrial enterprises. Transformation of economy, finance and management in modern conditions: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. P. 203-219. – 0,98 д.а. (особистий внесок автора – 0,49 д.а.: уточнено економічну сутність макроекономічного середовища, обґрунтовано його взаємозв'язок із банківським кредитуванням промислових підприємств)
4. Herasymenko A. Macroeconomic environment of Ukraine and the dynamics of its development in modern realities. *Economics&Education*. 2023. Vol. 8. No. 1. P. 38-44. – 0,79 д.а.
5. Herasymenko A. The impact of the macroeconomic environment on bank lending to industrial enterprises: the case of Ukraine. *Economics&Education*. 2023. Vol. 8. No. 4. P. 18-23 – 0,56 д.а.
6. Khutorna M., Herasymenko A. Structural approach to the formation of the bank's industrial loan portfolio on the grounds of sustainable development. *Green, Blue & Digital Economy Journal*. 2023. Vol. 4. No. 4. P. 28-35. – 0,75 д.а. (особистий внесок автора – 0,37 д.а.: розвинено структурний підхід до формування промислового кредитного портфеля на засадах сталого розвитку)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Andrushchak Y., Herasymenko A. Industrial Knowledge Bank as an element of improving the industrial landscape of Ukraine: proceedings of the International Scientific Conference «Transformation processes of the economic system in the context of modern challenges» (Lithuania, Klaipeda, 02-03 February 2024). Riga, Latvia, 2024. – 0,20 д.а. *(особистий внесок автора – 0,10 д.а.: проаналізовано особливості функціонування Банку промислових знань в країнах ЛАК регіону)*
2. Andrushchak Y., Herasymenko A. Resource potential of Ukrainian banks in overcoming the macroeconomic consequences of the war: proceedings of the VI International Scientific and Practical Conference «Theoretical and empirical scientific research: concept and trends» (Oxford, 02 February 2024). United Kingdom, 2024. – 0,25 д.а. *(особистий внесок автора – 0,12 д.а.: проаналізовано структуру сумарних пасивів банків в Україні)*
3. Herasymenko A. Types of industrial loan portfolio as an important component of the bank's corporate loan portfolio: proceedings of the VII International Scientific Conference From the Baltic to the Black Sea: the Formation of Modern Economic Area (Riga, 01–02 December 2023). Latvia, 2023. – 0,22 д.а.
4. Герасименко А. В. Аналіз капітальних інвестицій та джерел їх фінансування у промисловість України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Трансформаційні процеси національної економіки в умовах сьогодення» (м. Київ, 8 квітня 2023 р.). Львів-Торунь: Liha-Press, 2023. С. 113-117. – 0,20 д.а.
5. Герасименко А. В. Банки розвитку та промислові підприємства: окремі особливості кредитування: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків» (м. Черкаси, 24 листопада 2022 р.). Черкаси: Навчально-наукове відділення ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. С. 75-77. – 0,17 д.а.

6. Herasymenko A. Perspective directions of development of bank lending to industrial enterprises: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна парадигма публічного управління» (м. Львів 10-12 листопада 2022 р.). Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. – 0,38 д.а.

7. Herasymenko A. Development bank loans for industrial enterprises and their role in restoring macroeconomic stability in the post-war period: foreign experience: proceedings of the International scientific conference «Features and trends of socio-economic development in global and local dimensions» (Germany, Leipzig, 21-22 October 2022). Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. – 0,23 д.а.

8. Герасименко А. В. Внесок банківського кредитування промислових підприємств у відновлення макроекономічної стабільності: досвід післявоєнної західної Німеччини: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Фінансовий бізнес в Україні та світі: маркетингові особливості та закономірності» (м. Львів, 13 жовтня 2022 р.). Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. С. 12-14. – 0,18 д.а.

9. Герасименко А. В. Макроекономічні чинники впливу на банківське кредитування промислових підприємств: матеріали Одинадцятої міжнародної науково-практичної конференції «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 09-10 вересня 2022 р.). Одеса: ОНЕУ, 2022 . С. 341-342. – 0,11 д.а.

10. Herasymenko A. Macroeconomic determinates of forming threats to bank lending to strategic industrial enterprises: proceedings of the 1 st International Scientific and Practical Conference «Science in the Environment of Rapid Changes» (Brussels, 06-08 September 2022). Belgium: De Boeck, 2022. – 0,18 д.а.

11. Herasymenko A. The improvement of the classification criteria for varieties of bank lending to industrial enterprises: proceedings of the XXX International Scientific and Practical Conference «The newest problems of science and ways to solve the» (Helsinki, 02-05 August 2022). Finland, 2022. – 0,20 д.а.

12. Герасименко А. В. Вплив недіючих банківських кредитів, наданих у промисловість на окремі показники фінансової стійкості банків: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів» (м. Берегове, 15 червня 2022 р.). Ужгород: ФОП Сабов А. М., 2022. С. 309-311. – 0,15 д.а.

13. Герасименко А. В. Функціональний науковий підхід до уточнення економічної сутності банківського кредитування промислових підприємств: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Розвиток фінансово-кредитних систем: виклики сьогодення» (м. Умань, 06-07 червня 2022 р.). Умань: Уманський НУС, 2022. С. 20-22. – 0,11 д.а.

14. Герасименко А. В. Уточнення економічної сутності банківського кредитування промислових підприємств за відтворювальним науковим підходом: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка, фінанси, облік та право: проблеми та перспективи розвитку» (м. Полтава, 17 листопада 2021 р.). Полтава: Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 2021. С. 27-29. – 0,14 д.а.

15. Герасименко А. В. Сучасний стан банківського кредитування промислових підприємств: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Черкаси, 19 листопада 2021 р.). Черкаський навчально-науковий інститут Університету банківської справи, 2020. С. 110-113. – 0,28 д.а.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	20
ВСТУП.....	21
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ.....	35
1.1. Економічна сутність, принципи, функції та різновиди банківського кредитування промислових підприємств.....	35
1.2. Ризики банківського кредитування промислових підприємств.....	56
1.3. Взаємозв'язок банківського кредитування промислових підприємств та розвитку економіки.....	70
Висновки до Розділу 1.....	86
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	88
2.1. Загальноекономічні аспекти розвитку та стратегічні орієнтири банківського кредитування промислових підприємств.....	88
2.2. Тенденції розвитку банківського кредитування вітчизняних промислових підприємств.....	103
2.3. Особливості кредитування промисловості державними банками у забезпеченні розвитку економіки України.....	135
Висновки до Розділу 2.....	153
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	156
3.1. Науково-практичні засади формування промислового кредитного портфеля банку.....	156
3.2. Підвищення якості банківського кредитування промислових підприємств.....	183

3.3. Удосконалення організаційно-економічного забезпечення активізації банківського кредитування промислових підприємств України.....	203
Висновки до Розділу 3.....	230
ВИСНОВКИ.....	233
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	239
ДОДАТКИ.....	276

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- БКПП – банківське кредитування промислових підприємств
- БПЗ – банк промислових знань
- ВДВ – валова додана вартість
- ВВП – внутрішній валовий продукт
- ВСУ – Верховний суд України
- ЄЕК ООН – Європейська економічна комісія Організації Об'єднаних Націй
- ЄС – Європейський Союз
- ІКТ – інформаційно-телекомунікаційні технології
- КМУ – Кабінет Міністрів України
- ЛАК – країни Латинської Америки та Карибського регіону
- МБРР – Міжнародний банк реконструкції та розвитку
- ММСБ – мікро-, малий та середній бізнес
- НД – національний дохід
- НБУ – Національний банк України
- НТП – науково-технічний прогрес
- ООН – Організація об'єднаних націй
- ПКП – промисловий кредитний портфель
- ПКПБ – промисловий кредитний портфель банку
- США – Сполучені штати Америки
- СФПР – Саудівський Фонд Промислового розвитку
- ЮНІДО – Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку
- AI – штучний інтелект
- COVID-19 – корона вірусна хвороба, вперше виявлена у людини 2019 р.
- NPLs – непрацюючі кредити
- TCFD – Робоча група з розкриття фінансової інформації, пов'язаної з кліматом
- VECM – модель панельної векторної корекції помилок
- PNDA – оцінка потреб після катастрофи
- PVAR – модель панельної векторної авторегресії

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасні реалії розвитку глобальної економіки характеризуються непередбачуваністю, переплетінням множинних військових, геополітичних, соціально-економічних і кліматичних викликів як для урядів країн, суб'єктів господарювання, так і для суспільства в цілому. Разом із посиленням геополітичної напруженості, загостренням міжнародної конкуренції та необхідністю забезпечення своєчасної реакції з боку держав світу на прогресуючі зміни клімату, промисловий сектор, як каталізатор розвитку економіки, знову опинився у епіцентрі уваги науковців і практиків.

Надзвичайно критично проблематика розвитку промислового сектору та фінансовий аспект забезпечення ефективності цього процесу сьогодні постає для України, на суверенній території якої триває повномасштабна війна. Давні проблеми, пов'язані із підвищенням конкурентоздатності вітчизняних промислових товарів та послуг, потребами зменшення енергоємності їхнього виробництва і збільшенням внеску у валову додану вартість, доповнюються необхідністю зміцнення важливості промислових підприємств у забезпеченні національної безпеки, потребою їхньої відбудови та спрямування на розвиток економіки. При цьому, критично важливим аспектом є адаптація вітчизняних промислових підприємств до норм і правил Європейського Союзу. Відповідно, питання додаткових фінансових джерел забезпечення розвитку вітчизняної промисловості не лише не втрачає своєї актуальності, але й загострюється. Оскільки банки є ключовими фінансово-кредитними інститутами вітчизняної фінансової системи, вбачається важливим з'ясування рівня їх залученості у процесі розвитку промислового сектору України, дослідження особливостей взаємозв'язку між банківським кредитуванням промислових підприємств та розвитком економіки, вироблення науково-практичних рекомендацій щодо активізації цього виду кредитування як важливої передумови забезпечення розвитку національної економіки України.

Проблематиці банківського кредитування суб'єктів господарювання, в тому числі й промислових підприємств, та його ролі у розвитку економіки присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, серед яких необхідно віддати належне: Є Андрущак, Д. Ваньковичу, О. Дзюблюку, М. Дмитренку, Я. Дропі, А. Кузнецовій, Л. Малаховій, Т. Майоровій, А. Морозу, В. Корнєєву, М. Крупці, Н. Параниці, А. Пересаді, Н. Руцишин, Т. Смовженко, С. Ніхілеш (S. Nikhilesh), Г. В. Шепарду (G. W. Shepherd), П. Шихану (P. Sheehan), Дж. Ефе Ебірері (J. Efe Ebireri) та багатьом іншим. Значний внесок у розкриття багатоаспектності впливу загальноекономічних чинників на кредитну діяльність банків здійснили такі вітчизняні й зарубіжні дослідники: О. Вовченко, О. Гнатів, С. Глущенко, С. Івахненко, О. Малахова, Д. Однорог, К. Сверенко, Л. Смага, Ш. Ахмед (S. Ahmed), М. Джаннопулос (M. Giannopoulos), М. М. Еджаз (M. M Ejaz), К. Зампара (K. Zampara), Е. Кіганда (E. Kiganda), М. С. Саїд (M. S Saeed), Е. Талассінос (E. Thalassinos), Я. Талассінос (Y. Thalassinos), М. Фоглія (M. Foglia) та багато інших.

Високо оцінюючи вклад й віддаючи належне безсумнівно цінному науково-практичному доробку вчених-економістів у вирішення окресленої проблематики, окремі теоретичні та практичні аспекти банківського кредитування промислових підприємств (далі – БКПП) у забезпеченні розвитку економіки, на сьогоднішній день, залишились поза увагою, що унеможлиблює в повній мірі задовольнити потреби сучасної теорії і практики. Зокрема, сьогодні постає необхідність в: уточненні економічної сутності поняття БКПП; визначенні актуальних сучасному економічному розвитку принципів БКПП; поглибленні класифікації різновидів БКПП; розвитку багатокритеріальної класифікації ризиків БКПП; ідентифікації загальноекономічних детермінант формування ризиків БКПП. Недостатньо опрацьовані та потребують більш поглибленого дослідження: теоретичне обґрунтування взаємовпливу БКПП і розвитку економіки; ідентифікація та верифікація ролі БКПП у забезпеченні розвитку економіки, в тому числі за

рахунок висвітлення зарубіжного досвіду; комплексний аналіз тенденцій розвитку банківського кредитування вітчизняних промислових підприємств; з'ясування особливостей кредитування промисловості державними банками. Потребують удосконалення науково-методичний підхід до формування промислового кредитного портфеля банку (далі – ПКПБ) та імплементації засад сталого розвитку й науково-прикладні засади управління якістю БКПП на мікро-, мезо- та макрорівнях в умовах економічної нестабільності. Існує необхідність у виробленні науково-практичних пропозицій щодо удосконалення інституційно-організаційних аспектів активізації БКПП в Україні. Необхідність вирішення окреслених проблем БКПП у забезпеченні розвитку економіки України є підтвердженням актуальності й практичної значущості цього напрямку наукових досліджень, що зумовило вибір теми дисертаційної роботи, її мету, завдання та зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка «Фінансова політика модернізації економіки України» (номер державної реєстрації 0120U101808), в межах якої обґрунтовано теоретико-методичні і прикладні засади управління якістю банківського промислового кредитування в умовах економічної нестабільності, які можуть бути застосовані на всіх рівнях управління як банківськими установами, так і центральним банком.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є поглиблення теоретико-методологічних засад, удосконалення методичних підходів та розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення якості БКПП і активізації його ролі у забезпеченні розвитку економіки України.

Для досягнення мети у роботі поставлено та вирішено такі **завдання**:

- уточнити економічну сутність БКПП, обґрунтувати специфічні принципи БКПП, поглибити класифікацію різновидів БКПП,

виокремити відмінні від інших видів кредитування характерні риси БКПП;

- розвинути багатокритеріальну класифікацію ризиків БКПП, структурувати загальноекономічні детермінанти їх виникнення;
- обґрунтувати взаємозв'язок БКПП і розвитку економіки, поглибити зміст поняття «макроекономічне середовище», виокремити групи загальноекономічних чинників, що впливають на розвиток БКПП;
- висвітлити загальноекономічні аспекти розвитку та стратегічні орієнтири БКПП з огляду на зарубіжний досвід;
- виконати комплексний аналіз тенденцій розвитку банківського кредитування вітчизняних промислових підприємств;
- розкрити особливості кредитування промисловості державними банками у розвитку економіки України;
- розвинути науково-методичний підхід до формування ефективного промислового кредитного портфеля банку та імплементації засад сталого розвитку;
- удосконалити науково-прикладні засади управління якістю БКПП в умовах економічної нестабільності;
- сформулювати науково-практичні пропозиції щодо удосконалення інституційно-організаційних аспектів активізації промислового кредитування в Україні.

Об'єктом дослідження є банківське кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади банківського кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки і науково-прикладні та організаційні аспекти його активізації в Україні.

Методи дослідження. Теоретико-методичною базою дослідження є фундаментальні положення економічної науки про банківське кредитування промислових підприємств, розвиток економіки і вплив загальноекономічних чинників на кредитну діяльність банку.

У роботі для досягнення поставлених цілей використано низку методів і наукових підходів: аналізу, синтезу, індукції та дедукції – при уточненні особливостей промислових підприємств, визначенні специфічних принципів БКПП, обґрунтуванні взаємозв'язку БКПП і розвитку економіки, формулюванні висновків та виробленні науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічного забезпечення активізації БКПП України; змістоутворювальний, інституціональний, функціональний та відтворювальний підходи – при уточненні економічної сутності БКПП; теоретичного узагальнення – при поглибленні розуміння змісту поняття «макроекономічне середовище»; групування та структурування – при поглибленні класифікації різновидів БКПП, розвитку багатокритеріальної класифікації ризиків БКПП; історичний – при висвітленні загальноекономічних аспектів розвитку та стратегічних орієнтирів БКПП з огляду на зарубіжний досвід; табличний, графічний – при поданні результатів аналізу фінансово-економічного розвитку промислових підприємств, тенденцій банківського кредитування вітчизняних промислових підприємств і макроекономічного середовища України, особливостей кредитування промисловості банками державного сектору; багатофакторного кореляційно-регресійного аналізу – при дослідженні взаємовпливу БКПП та загальноекономічних чинників; введення фіктивних змінних у рівняння множинної лінійної регресії – при оцінці стійкості ПКПБ до макроекономічних шоків; економіко-математичного моделювання VECM, PVAR – при розробленні методичних рекомендацій щодо управління якістю БКПП на мікро-, мезо- та макрорівнях.

Інформаційну базу дисертаційного дослідження склали законодавчі та нормативно-правові акти, які регламентують кредитну діяльність банків в Україні (Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства Фінансів України, Міністерства економіки України, Національного банку України), статистичні дані, річні звіти фінансових регуляторів (вітчизняні – Державна служба статистики України, Національний банк України, Незалежна асоціація банків України, і зарубіжні – Організація економічного співробітництва

та розвитку (OECD), Портал статистичних даних ЮНІДО (UNIDO), Федеральний резерв США (FRED USA), Німецький Бундесбанк (Deutsche Bundesbank), Європейський центральний банк (ECB), Банк Англії (The Bank of England та ін.), матеріали інформаційно-аналітичних видань, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів та аналітиків.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що *удосконалено:*

- тлумачення дефініції «банківське кредитування промислових підприємств» за допомогою інституціонального, функціонального і відтворювального наукових підходів, а також шляхом здійснення змістоутворювальної декомпозиції економічної природи поняття за критеріями об'єкт, суб'єкт, форма, джерело, зв'язки, умови та мета. Такий комплексний підхід уможлиблює поглиблення розуміння економічної природи банківського кредитування промислових підприємств та конкретизацію його ролі й значення у розвитку економіки;
- науково-аналітичний інструментарій оцінювання тенденцій розвитку банківського кредитування вітчизняних промислових підприємств шляхом кореляційно-регресійного та графічного аналізу взаємовпливу БКПП і множини економічних чинників макроекономічного середовища в Україні. Це уможливило виявлення особливостей цього взаємозв'язку, з'ясування внеску промислового кредитування у розвиток економіки України в останні роки, обґрунтування впливу окремих економічних чинників макроекономічного середовища на вектор розвитку БКПП в Україні. Результати проведеного аналізу є цінним джерелом інформаційно-аналітичного забезпечення, необхідного для актуалізації стратегій розвитку та кредитної політики банків в Україні, й можуть бути використані у діяльності наглядових органів, органів державної влади і місцевого самоврядування;

- науково-методичний підхід до формування ефективного промислового кредитного портфеля банку та імплементації засад сталого розвитку за рахунок: дотримання чітко регламентованих етапів формування ПКПБ; врахування характеристик макроекономічного середовища при формуванні консервативного, агресивного, помірною та ПКПБ на засадах сталого розвитку; використання коефіцієнтного методу оцінки ПКПБ з метою забезпечення його оптимального складу та встановлення максимального ліміту кредитування з огляду на галузеву ознаку; визначення критеріїв відповідності складу й структури ПКПБ засадам сталого розвитку; застосування авторського науково-методичного підходу оцінки стійкості ПКПБ до макроекономічних проявів і шоків на основі методики макро-стрес тестування та прогнозування; використання науково-методичного підходу до оцінки сформованого ПКПБ на предмет відповідності кредитній політиці банку, заснованого на інструментарії нечіткої логіки. Запропонований підхід дає можливість на мікрорівні закласти в основу банківського промислового кредитування якісні та кількісні характеристики його ефективності і врахувати засади сталого розвитку на стадії формування ПКПБ;
- науково-прикладні засади управління якістю банківського промислового кредитування в умовах економічної нестабільності, які, на відміну від існуючих, можуть бути використані на мікро-, мезо- та макрорівнях управління як банківськими установами, так і наглядовими органами (зокрема, НБУ), та полягають у: формалізації етапів управління якістю ПКПБ; виокремленні рівнів управління та впливу якості ПКПБ на розвиток економіки; визначенні характеристик якості ПКПБ, оцінка яких є обов'язковою; використанні коефіцієнтного методу оцінки показників дохідності та ризику промислового кредитування банками; ідентифікації ключових загальноекономічних чинників, які можуть впливати на якість промислового кредитування

банками; застосуванні авторської методики оцінки загальної якості ПКПБ на мікро-, мезо- та макрорівнях управління з використанням інструментарію економіко-математичного моделювання; визначенні найбільш прогресивних методів управління якістю ПКПБ в умовах динамічного макроекономічного середовища. Імплементация запропонованих рекомендацій уможливилює: здійснення оцінки сумарного впливу групи показників дохідності, ризику та стійкості до мінливого макроекономічного середовища на якість промислового кредитування; забезпечення своєчасної реакції банку (наглядового органу) на макроекономічні шоки і коливання з метою вжиття превентивних заходів щодо мінімізації їхнього негативного впливу; поліпшення процесів управління якістю банківського промислового кредитування;

отримали подальший розвиток:

- багатокритеріальна класифікація характерних ризиків банківського кредитування промислових підприємств, за рахунок введення поряд з широкоживаними класифікаційними ознаками низки нових, а саме в залежності від: моделі економіки за кольором; дотримання засад сталого розвитку; форми власності банку-кредитора; спеціалізації банку-кредитора; кількості учасників банківського кредитування; перебування у реєстрі стратегічно-важливих підприємств / об'єктів; віднесення підприємства / його проекту до об'єктів підвищеної небезпеки; галузевої спрямованості; ступеня технологічного розвитку; ознаки зовнішньоекономічної діяльності; виду концентрації промислового кредитного портфеля банку; участі підприємства в проєктах, програмах державної та / або міжнародної підтримки; масштабу наслідків реалізації ризику банківського кредитування промислового підприємства. Це сприятиме модернізації управлінських підходів і підвищенню ефективності ризик-менеджменту банку за

- рахунок всебічного врахування як внутрішніх, так і зовнішніх детермінант формування ризиків цього виду кредитування;
- поглиблення розуміння сутності макроекономічного середовища як унікального стану економіки, сформованого під дією визначених загальноєкономічних чинників, їхніх взаємозв'язків, що прямо чи опосередковано впливають на соціально-економічний розвиток країни і тим самим зумовлюють визначальні характеристики економічного середовища для суб'єктів господарювання будь-якої форми власності та різновиду їх економічної діяльності. Запропонована дефініція відрізняється від існуючих у науковій літературі тим, що забезпечує розгляд досліджуваного поняття не лише з точки зору його складу та структури, але й за рахунок урахування особливостей взаємозв'язків, що утворюються між цими складовими елементами та їхнього впливу на діяльність економічних агентів. Це уможливорює здійснення теоретичного обґрунтування взаємозв'язку БКПП і розвитку економіки, та є основою для проведення емпіричного аналізу цього зв'язку;
 - ідентифікація та верифікація ролі банківського кредитування промислових підприємств у економічному зростанні на прикладі зарубіжних країн, що, на відміну від існуючих емпіричних досліджень у даному напрямі, дало змогу конкретизувати макроекономічні передумови, наслідки позитивного і негативного характеру активізації БКПП до розгортання Другої світової війни, значення БКПП у подоланні макроекономічних наслідків війни, виявити особливості формування простору розвитку та зони стагнації БКПП у Німеччині та США, обґрунтувати ключові загальноєкономічні аспекти розвитку БКПП з урахуванням викликів сьогодення та глобальних тенденції економічного розвитку;
 - визначення та обґрунтування необхідності закріплення державою за банками державного сектору ролі каталізатора розвитку вітчизняної

- промисловості, зважаючи на домінуючі позиції державних банків у банківській системі України та в сегменті банківського промислового кредитування, за рахунок: підвищення якості промислового кредитування банками державного сектору; формування спільного чіткого бачення у банків державного сектору їх ролі, значення та завдань у розвитку промисловості, та відповідно – у розвитку національної економіки; забезпечення єдиного підходу у позиціонуванні державних банків щодо впровадження засад сталого розвитку та інструментів «зеленого» і «сталого» фінансування у їхню діяльність. Це дасть змогу поліпшити процес формування ефективної економічної політики держави, конкретизувати роль банків державного сектору у підтримці розвитку промисловості на довгострокову перспективу, прискорити процес повоєнної відбудови вітчизняного промислового сектору;
- науково-практичні пропозиції щодо удосконалення інституційно-організаційних аспектів активізації промислового кредитування в Україні в частині фінансового інституту (виокремлено елементи інституційно-організаційного механізму активізації банківського кредитування місцевої, регіональної, національної промисловості, сформульовано передумови пропорційного розподілу кредитних ресурсів між регіонами з огляду на їхній промисловий потенціал, запропоновано матрицю пропорційного розподілу кредитних ресурсів у межах ліміту промислового кредитного портфеля банку з урахуванням промислового потенціалу регіонів), правового інституту (конкретизовано напрями вирішення проблем управління NPLs промислових підприємств), інституту інфраструктури кредитування промисловості (обґрунтовано доцільність адаптації кращого досвіду зарубіжних країн щодо підвищення рівня промислових знань шляхом запровадження в Україні Інституту (філії) Банку промислових знань; запропоновано організаційно-

економічний механізм запровадження Інституту Банку промислових знань в Україні). Це забезпечить поліпшення інституційно-організаційної складової процесу активізації вітчизняного промислового кредитування завдяки формуванню ефективної фінансової та промислової політики держави щодо використання потенціалу банків державного сектору у забезпеченні економічного зростання та сталого розвитку економіки (фінансовий інститут), аргументуванню необхідності приведення у відповідність законодавства у сфері захисту прав кредиторів та інвесторів, як важливої передумови поживлення їхнього інтересу у фінансуванні промисловості (правовий інститут), забезпеченню обміну знаннями у сфері промислового розвитку та виконанню завдань Цілі сталого розвитку 9: «Промисловість, інновації та інфраструктура» (інститут інфраструктури кредитування промисловості).

Практичне значення отриманих результатів полягає у використанні теоретичних висновків і запропонованих науково-практичних рекомендацій для активізації БКППІ та підвищення його ролі у розвитку економіки України.

Результати дисертаційної роботи знайшли своє практичне застосування в діяльності установ сектору державного управління, банківського сектору, промислового сектору, національної економіки та її освітньо-наукової галузі, що підтверджується відповідними довідками про впровадження, зокрема:

- Національного банку України – пропозиції щодо застосування методики оцінки загальної якості промислового кредитного портфеля банку на рівні центрального банку в рамках процесу «управління кредитними ризиками позичальників реального сектору» для забезпечення фінансової стабільності (довідка від 20.12.2023 р. №32-0007/93866);
- Філії – Черкаського обласного управління АТ «Ощадбанк» – пропозиції щодо застосування авторського підходу до формування клієнто-орієнтованої моделі банківського кредитування промислових

підприємств, щодо застосування авторського підходу до урахування засад сталого розвитку при формуванні промислового кредитного портфеля, щодо застосування методики оцінки загальної якості промислового кредитного портфеля банку на рівні банку (довідка від 27.03.2024 р. №121.01-13/4);

- Спільної українсько-німецької поліграфічної компанії ТОВ «Імпрес» – пропозиції щодо створення платформи обміну цінним практичним досвідом між промисловими підприємствами, профільними компаніями, іншими організаціями за зразком успішно функціонуючого проєкту ЮНІДО – Банку промислових знань (довідка від 28.11.2023 р. №407);
- СТОВ «Дніпро» – пропозиції щодо урахування засад сталого розвитку при кредитуванні підприємств, що стимулює підприємства сприяти виконанню Цілям сталого розвитку (довідка від 28.11.2023 р. №180);
- ТОВ «ЮДЖИН ЛТД» – пропозиції щодо вручення мандату державним банкам на розвиток промисловості на місцевому, регіональному та національному рівнях (довідка від 28.11.2023 р. №б/н);
- Львівського національного університету імені Івана Франка – окремі теоретичні та науково-методичні положення дисертаційної роботи отримали застосування в навчальному процесі на економічному факультеті під час підготовки навчально-методичних матеріалів і викладання дисциплін «Банківська система», «Банківські операції», «Центральний банк і грошово-кредитна політика», «Гроші і кредит», «Фінанси підприємств» (довідка 29.02.2024 р. №588-н).

Особистий внесок здобувача. Всі результати дослідження, які викладені в дисертації та виносяться на захист, отримані авторкою самостійно та є її науковим доробком. Опубліковані наукові праці містять положення, висновки та пропозиції, що сформульовані авторкою особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, які є результатом особистих досліджень авторки.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації апробовано на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: XIV Міжнародна науково-практична конференція (м. Черкаси, 19 листопада 2021 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Економіка, фінанси, облік та право: проблеми та перспективи розвитку» (м. Полтава, 17 листопада 2021 р.), III Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Розвиток фінансово-кредитних систем: виклики сьогодення» (м. Умань, 06-07 червня 2022 р.), III Міжнародна науково-практична конференція «Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів» (м. Берегове, 15 червня 2022 р.), XXX International Scientific and Practical Conference «The newest problems of science and ways to solve the» (Helsinki, 02-05 August 2022), The First International Scientific and Practical Conference «Science in the environment of rapid changes» (Belgium, 06-08 September 2022), Одинадцята міжнародна науково-практична конференція «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 09-10 вересня 2022 р.), II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Фінансовий бізнес в Україні та світі: маркетингові особливості та закономірності» (м. Львів, 13 жовтня 2022 р.), International scientific conference «Features and trends of socio-economic development in global and local dimensions» (Leipzig, 21-22 October 2022), IV Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна парадигма публічного управління» (м. Львів, 10-12 листопада 2022 р.), XVI Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків» (м. Черкаси, 24 листопада 2024 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Трансформаційні процеси національної економіки в умовах сьогодення» (м. Київ, 8 квітня 2023 р.), VI International Scientific and Practical Conference «Theoretical and empirical scientific research: concept and trends» (Oxford, 02 February 2024), International Scientific Conference «Transformation processes of the economic system in the context of modern challenges» (Klaipeda, 02-03 February 2024).

Публікації. Основні наукові положення, висновки та результати досліджень опубліковано в 35 наукових працях, надрукованих у вигляді статей у фахових наукових вітчизняних і зарубіжних виданнях, розділах зарубіжних монографій, тез доповідей у матеріалах конференцій загальним обсягом 18,7 д.а., з яких особисто авторці належить 15,12 д.а., у тому числі: 2 розділи у зарубіжній колективній монографії, 1 стаття у виданні, що індексується в міжнародній наукометричній базі Web of Science, 13 статей у фахових наукових журналах і збірниках наукових праць, 4 статті у виданнях іноземної держави, 15 праць апробаційного характеру – у збірниках матеріалів доповідей на конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з титульного аркушу, анотації українською та англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації викладено на 352 сторінках (в тому числі основний текст (за виключенням таблиць та рисунків, які повністю займають площу сторінки) – на 182 сторінках). Робота містить 53 рисунки та 28 таблиць, 30 формул, список використаних джерел налічує 302 позиції і наведений на 37 сторінках, 16 додатків подано на 77 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

1.1. Економічна сутність, принципи, функції та різновиди банківського кредитування промислових підприємств

Як самостійна економічна категорія дефініція «банківське кредитування промислових підприємств» у науковій літературі вживається досить рідко та ситуативно: частіше дослідники використовують такі поняття як «банківське кредитування підприємств» і «кредитування промисловості». Підходи до тлумачення економічної сутності банківського кредитування промислових підприємств потребують уточнення. Сьогодні єдине бачення щодо визначення економічної сутності поняття «банківське кредитування промислових підприємств» у науковій літературі відсутнє. Проведений аналіз наукових літературних джерел вказує на те, що на сучасному етапі розвитку теорії і практики ринкових відносин уточненню економічної сутності банківського кредитування промислових підприємств сприяє дослідження ланцюга таких змістоутворювальних понять: «промислове підприємство», «кредит» і «банківське кредитування».

Для з'ясування сутності поняття «промислове підприємство», передусім, розглянемо, що прийнято вкладати в зміст поняття «підприємство». У результаті дослідження розбіжних наукових підходів до визначення поняття «підприємство» з'ясовано велике розмаїття думок і поглядів. Разом з цим, встановлено, що поняття «підприємство» вельми часто ототожнюють з поняттями «підприємництво» та «підприємницька діяльність». Результати узагальнення найпоширеніших із підходів до визначення сутності цих понять подано в Додатку Б. Одним із підходів, який уможливило поглибити розуміння змісту досліджуваного поняття вважаємо тлумачення

О. Дзюблюка і О. Малахової, відповідно до якого підприємницька діяльність визначається як «...сукупність дій суб'єктів господарювання, спрямованих на створення матеріальних цінностей і надання послуг з метою отримання прибутку, результатом чого є неперервність розширеного відтворення» [52, с. 15]. З нашої точки зору позитивними рисами цього підходу є зосередження на таких аспектах: 1) цілеспрямованість діяльності суб'єкта господарювання, а саме – на створенні матеріальних цінностей і надання послуг; 2) акцентування на участі суб'єкта господарювання у процесах забезпечення неперервності розширеного відтворення. З іншого боку, негативною рисою цього підходу є те, що мета підприємницької діяльності автоматично ототожнюється із отриманням прибутку та, відповідно, ігнорується той факт, що мета діяльності підприємства може бути різною. Як приклад – досягнення певного стратегічного, соціального, екологічного результату.

Узагальнюючим, більш точним, теоретично обґрунтованим та таким, що передбачає різнобічність й багатоаспектність підприємницької діяльності вважаємо підхід, запропонований Г. Шпортько. Так, науковиця тлумачить підприємство як центральну ланку економіки, джерело економічного розвитку і водночас складовий елемент галузі та регіону, в яких воно функціонує [174].

Водночас, доцільно зазначити, що уточненню економічної сутності підприємства та разом з цим, формуванню розуміння відмінних якостей саме промислового підприємства, сприяє розгляд характерних рис і причин його створення. Вітчизняні науковці виокремлюють такі характерні риси підприємств як: самостійність, відособленість, економічна вмотивованість, прийняття ризиків, відповідальність, дотримання законодавства [52, с. 15; 99, с. 11].

У зарубіжній науковій літературі науковці акцентують увагу на таких характерних ознаках підприємства: володіння виробничими потужностями; автономне управління; наявність найманих працівників [238, с. 131]. Своєю чергою, вважаємо дискусійними деякі з виокремлених науковцями

характерні риси підприємств. Зокрема, «економічна вмотивованість» не є визначальною рисою для окремих державних підприємств, діяльність яких визначається політичними, соціальними, стратегічними аспектами, так само як і для соціальних підприємств, діяльність яких спрямована на вирішення соціальних та екологічних проблем. Дискусійним вважаємо також присвоєння підприємствам у якості їх характерної риси «дотримання законодавства», оскільки така характеристика носить суто нормативний характер. На наш погляд, зовсім інший підхід важливо застосовувати щодо «володіння виробничими потужностями», що доцільно розглядати як характерну рису саме виробничих (промислових) підприємств.

Історико-теоретичний аналіз показує, що більш конкретно економічну сутність «підприємства» розкривають різні причини його створення. Зокрема, у наукових джерелах виокремлюють такі причини та мотиви запровадження підприємства: економічна вмотивованість, спрямованість на вирішення конкретної проблеми; орієнтованість на ідею; створення нової ніші на ринку; реалізація конкурентоспроможного потенціалу; прагнення використати нові знання [211].

Підсумовуючи викладене, можемо стверджувати, що розбіжності у підходах вчених до тлумачення поняття «підприємство» та до виокремлення його характерних рис / причин створення, в значній мірі пояснюються відсутністю єдиного бачення щодо мети діяльності підприємства. Так, розглядаючи підприємство з точки зору інвестицій, оскільки створення будь-якого підприємства, передусім, вимагає інвестицій з боку засновників / учасників, вважаємо доцільним вбачати мету підприємства у досягненні конкретного економічного та / або соціального та / або екологічного ефекту.

Найбільшим недоліком у розглянутих підходах науковців до виокремлення характерних рис і причин створення підприємства, вбачається ігнорування галузевої складової. Звідси можна зробити висновок, що специфіка будь-якої підприємницької діяльності визначається саме галузевим

спрямуванням. Відтак, ключовою відмінною ознакою промислового підприємства є належність до промислових галузей національного господарства.

Ідентифікація відмінностей промислового виробництва потребує розгляду існуючих у науковій економічній літературі підходів до визначення понять «промисловість», «промислове підприємництво» та «промислове підприємство».

Результати дослідження сутності поняття «промисловість» у наукових джерелах дають підстави стверджувати, що вчені погоджуються в єдиному: промисловість – це найважливіша складова господарського комплексу країни [134, с. 6]. Зокрема, М. Якубовський вбачає у промисловості основний продуцент товарних ресурсів, технологічних змін і дохідної частини бюджету країни [144, с. 202]. Н. Тарасова пропонує розглядати промисловість як складну, ієрархічно організовану систему виробничих одиниць: підприємств, корпорацій, їхніх філій та альянсів тощо. Науковиця зауважує, що, зазвичай, саме промисловий комплекс є основою господарства регіону (району, області, країни), найбільш активною ланкою і стрижнем економічної системи в цілому, мультиплікатором розвитку інших галузей, а належне організаційно-економічне управління ним привносить координацію й цілеспрямованість у здійсненні якісних структурних перетворень та соціально-економічних трансформацій [145, с. 8]. Зважаючи на те, що промислові підприємства націлені не лише на потреби кінцевого споживача, але й є виробниками засобів виробництва для інших підприємств, погоджуємося із науковцями, які вбачають у промисловості джерело соціально-економічного розвитку країни.

З урахуванням того, що світ наразі переживає вже Четверту індустріальну революцію, у наукових колах все частіше зустрічається відносно нове поняття – «смарт-промисловість». Як зазначає М. Заніздра – «розум» цієї промисловості (штучний інтелект, комп'ютерне моделювання, оптимізація фізичних процесів, прийняття децентралізованих рішень на

основі механізмів самоорганізації тощо) створюють цифрові технології, і вони ж більшою мірою визначають продуктивність нового способу суспільного виробництва» [159, с. 8].

Сьогодні важливим є з'ясування галузевої структури промисловості та її місця в структурі національної економіки (Додаток В). Хоча в кожній країні можуть бути свої особливості, в загальному вигляді, до промислових галузей відносять такі: видобуток корисних копалин і розробку кар'єрів, переробну промисловість (власне виробництво), постачання електроенергії, газу, пари, кондиціонованого повітря, водопостачання та поводження з відходами, будівництво [56]. Доцільно зауважити також і про інший підхід у розкритті структури промисловості. Зокрема, група українських науковців, серед яких В. Корнєєв, І. Гришова, М. Кизим, В. Хаустова та Г. Крамарев [248], пропонують вирізняти структурні елементи промисловості з точки зору глибини обробки (третинний сектор) (переробна, гірничодобувна, енергетична промисловість), за технологічним рівнем (високо-, середньо- та низькотехнологічна промисловість) та за видом економічної активності (машинобудування, хімічна, деревообробна, легка, харчова та ін.)

Стосовно розуміння дефініцій «промислове підприємство» і «промислове підприємництво» зазначимо, що підходи вчених до тлумачення їхньої економічної сутності відрізняються. Сьогодні одним із найбільш повних з точки зору розкриття економічної сутності поняття вважаємо підхід за О. Шишкіною, яка пропонує розглядати промислове підприємство як самостійне утворення, що здійснює певний виробничий процес, діяльність якого уможливорює задовольнити інтереси власників і робітників та забезпечувати потреби споживачів й інших контрагентів у продукції, що виготовляється [175, с. 167].

Отже, ключовою особливістю промислового підприємництва є те, що воно націлене на виробництво товарів та / або послуг не лише для кінцевого споживача, а й для інших виробників. Промислові галузі, тенденції їх розвитку нерозривно пов'язані із розвитком національної економіки та

глобальної економіки, що формує з боку урядів держав особливе відношення та пріоритетність розвитку промислового сектору, з віднесенням окремих галузей до стратегічно важливих.

Враховуючи викладене вище, пропонуємо розрізняти такі специфічні ознаки промислового підприємства: залежність від природних і кліматичних факторів; вплив на формування екологічного фону навколишнього середовища; високий рівень споживання джерел енергії; потреба в значному обсязі фінансового забезпечення для підтримки та розвитку; необхідність слідування новим технологіям, впровадження нових знань; здатність формувати передумови та впливати на перебіг промислових революцій.

Важливо акцентувати, що підприємницька діяльність пов'язана із множиною кризових явищ, які призводять до «фінансового голоду» підприємства. Вчені виокремлюють такі причини, які викликають фінансові труднощі підприємств: криза ліквідності, прибутковості та управління [52, с. 17]. Світовий досвід підтверджує, що для промислових підприємств характерно відчувати недостатність власних фінансових і інвестиційних ресурсів, які можна було б спрямувати на розвиток, модернізацію та розширення виробництва. У науковій літературі виділяють декілька джерел формування фінансових ресурсів підприємств, порівняльна характеристика яких наведена в Додатку Д.

Власні ресурси підприємств об'єктивно характеризуються обмеженістю, й можуть бути доповнені залученими та / або запозиченими фінансовими ресурсами. Джерелом формування останніх часто виступають саме банківські кредити. У той же час, як справедливо зазначають О. Дзюблюк і О. Малахова: «... банк, функціонуючи в сфері обміну, активно впливає на всі стадії суспільного відтворення, на стан забезпечення підприємницької діяльності необхідними кредитними ресурсами» [52, с. 37].

На наш погляд, для розкриття економічної сутності поняття банківського кредитування промислових підприємств, необхідно з'ясувати,

що вкладається в зміст таких економічних категорій як «кредит», «банківський кредит» та «банківське кредитування підприємств».

Існуючі у науковій літературі підходи до визначення поняття «кредит» є досить розмаїтими. Зокрема, в окремих випадках, під кредитом розуміється: позичена вартість; рух цієї вартості від кредитора до позичальника, та у зворотному напрямку; дія, акт передачі в борг на умовах зворотності певної суми грошових коштів; домовленість між двома сторонами щодо надання в борг матеріальних цінностей на певних умовах (повернення, строковості, платності); форма переміщення позичкового капіталу. Результати систематизації підходів до тлумачення поняття «кредит» у наукових джерелах узагальнено в Додатку Е.

Вважаємо, що з сукупності досліджених формулювань поняття «кредит» у науковій літературі, стає очевидним, що:

- обмежувати поняття «кредит» межами суто економічних відносин було б помилковим, позаяк кредитні відносини торкаються не лише економічної, але й юридичної, соціальної площин, і в сукупності становлять суспільні відносини між учасниками кредитування;
- розглядати економічну сутність поняття «кредит» найбільш доцільно з точки зору динаміки. «Кредит» – це завжди динаміка: переміщення, рух коштів, їх трансформація;
- визначити характерні особливості кредиту без виокремлення принципів складно. «Кредит» не може існувати без конкретних домовленостей сторін, обов'язкових до дотримання та / або виконання.

Особливістю банківського кредиту є те, що джерелом фінансових ресурсів, які розподіляє банк у процесі здійснення активних операцій, в тому числі й з метою забезпечення додатковими фінансовими ресурсами клієнтів через кредитування, є залучені кошти. В цій особливості чітко проявляється і роль банківської системи. З цього приводу, в економічній літературі зазначають, що: «в ринкових умовах господарювання загальноекономічна роль банків як основних суб'єктів кредитних відносин суспільства

визначається їхніми можливостями залучати тимчасово вільні грошові кошти та спроможністю ефективно використовувати акумульовані ресурси для задоволення фінансових потреб реального сектора економіки з метою забезпечення безперервності індивідуальних кругооборотів капіталів підприємств» [52, с. 37].

Необхідно акцентувати, що банки як провідні фінансово-кредитні інститути в банкоцентричних економіках є учасниками як державних, так і міжнародних фінансово-кредитних програм. Це забезпечує для них доступ до дешевших фінансових ресурсів і можливість нарощення кредитних портфелів шляхом реалізації функції посередництва у кредиті.

На сучасному етапі розвитку ринкової економіки банківський кредит є важливим джерелом фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств. Зазвичай, інвестиційні проекти вимагають значних фінансових ресурсів. Тоді як фінансові ресурси інвестиційного спрямування банківської системи є одним із структурних елементів (складових) фінансового потенціалу інноваційної діяльності [84, с. 27]. Зокрема, провідними напрямками інноваційного розвитку підприємств в нинішніх реаліях доцільно вважати такі: (1) розроблення, залучення та впровадження передових прогресивних технологій виробництва продукції; (2) створення, апробація, виведення та закріплення на ринку нових зразків інноваційної продукції; (3) ефективізація внутрішньої інноваційної діяльності та розвиток кластерної співпраці в сфері інноваційного розвитку [61].

Дослідження наукової літератури уможливило стверджувати відсутність самостійного поняття «банківське кредитування промислових підприємств». В той же час, часто зустрічаються такі поняття: «банківське кредитування підприємств», «кредитування промисловості», «кредитування промислових підприємств». Водночас, аналіз існуючих підходів до розкриття сутності банківського кредитування підприємств дає змогу виокремити такі: з точки зору забезпечення розвитку підприємства (Н. Параниця [146]; С. Смолінська,

І. Самченкова [161]; О. Дзюблюк [53]); у контексті відтворювальних процесів в економіці (Н. Параниця [146]).

Враховуючи викладене та на підставі розглянутого змістового ланцюга економічних категорій, пропонуємо сформуванати структурно-логічну схему уточнення та поглиблення сутності банківського кредитування промислових підприємств так, як це показано на рис. 1.1.

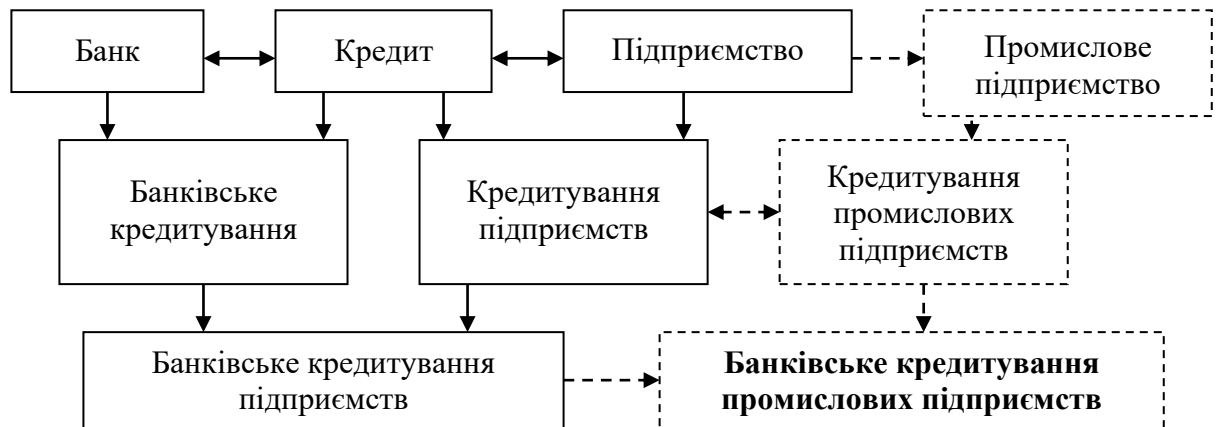

Рис. 1.1. Структурно-логічна схема тлумачення економічної сутності банківського кредитування промислових підприємств

Джерело: розроблено авторкою.

Зазначимо, що, як різновид банківського кредитування, цілком природно банківське кредитування промислових підприємств (далі – БКПП) ґрунтується на дотриманні його головними учасниками низки основоположних принципів кредитування, а саме: строковості, поверненості та платності. При цьому, в залежності від умов кредитування, додаються принципи забезпеченості та цільового використання.

Відомі й більш поглиблені підходи до виокремлення принципів кредиту. Зокрема, О. Бандурка, В. Глущенко та А. Глущенко вирізняють три рівні принципів кредиту: загальноекономічні (відповідність ринковим відносинам, раціональності, комплексності розвитку); особливі (зворотність, забезпеченість, терміновість, платність, цільовий характер); часткові, одиничні принципи або правила кредитування, які витікають з окремого принципу і можуть по-різному проявлятися в конкретних умовах [10].

Питання специфічних принципів БКПП є малодослідженим у науковій літературі. З іншого боку, необхідно зазначити, що В. Чубай та О. Тесак запропонували розрізняти такі особливі принципи фінансових відносин банків та промислових підприємств: фінансової незалежності; комплексності; ефективного використання; балансу; резервування; гарантування; пріоритетності; безпеки [195]. Зазначені принципи вважаємо справедливими для БКПП. Разом з тим, залишається невисвітленою принципова різниця фінансових відносин банку та промислових підприємств.

Враховуючи викладене, пропонуємо виокремлювати такі актуальні сучасному розвитку економіки принципи БКПП: автономності, пріоритетності, дотримання засад сталого розвитку, економічної синергії, інформаційно-цифрової компетенції (рис. 1.2). Імплементация запропонованих специфічних принципів БКПП сприяє забезпеченню економічного та / або соціального та / або екологічного ефекту від цього різновиду банківського кредитування, що є передумовами сталого розвитку економіки.

Сучасна практика функціонування ринкової економіки підтверджує той факт, що запропоновану декомпозицію економічної сутності поняття «банківське кредитування промислових підприємств» можна виконати так, як це показано на рис. 1.3. За результатом змістоутворювальної декомпозиції поняття, пропонуємо визначати БКПП як різновид банківського кредитування, який представляє собою сукупність суспільних відносин між банком-кредитором і промисловим підприємством-позичальником, іншими учасниками кредитування, у процесі реалізації господарських цілей промислового підприємства-позичальника шляхом освоєння ним позичкового капіталу, наданого банком-кредитором у тимчасове користування на загальних і специфічних принципах кредитування, з метою забезпечення реалізації інтересів усіх його учасників.

Рис. 1.2. Принципи БКПП, актуалізовані відповідно до сучасного розвитку економіки

Джерело: розроблено авторкою.

Рис. 1.3. Змістоутворювальна декомпозиція економічної сутності поняття БКПІ

Джерело: розроблено авторкою.

З огляду на наведене вище, вважаємо, що запропонований підхід уможлиблює реалізацію таких цілей:

- визначити БКПП як самостійний різновид кредитування;
- узагальнити мету БКПП як забезпечення реалізації інтересів усіх учасників кредитування;
- уточнити специфіку БКПП шляхом виокремлення його характерних принципів.

Проте ґрунтовне розкриття економічної сутності поняття БКПП потребує використання інших підходів. Пропонуємо використати інституціональний, функціональний та відтворювальний наукові підходи теоретичного пізнання з метою всебічного розкриття економічної сутності БКПП (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Підходи до визначення економічної сутності поняття банківського кредитування промислових підприємств

Джерело: сформовано та доповнено авторкою на основі [170; 262].

Понятійним ядром інституційного підходу є поняття «інститут». Одним із найбільш влучних визначень сутності поняття «інститут» надав нобелівський лауреат з економіки Дуглас Норт: «...інститути – це правила, механізми, які забезпечують їхнє виконання і норми поведінки, які структурують взаємодії між людьми, що повторюються». Науковець наголошує, що «...інститути впливають на економічний процес тим, що здійснюють вплив на надлишки обміну та виробництва; ...вони (інститути) визначають трансакційні та трансформаційні (виробничі) надлишки, які в сукупності становлять загальні надлишки виробництва» [262].

На нашу думку, розкриття економічної сутності БКПП за інституціональним підходом потребує врахування видової структури його інституційного середовища. Таке середовище включає не лише основних учасників кредитного процесу, але також їх інститути і зв'язки, існування яких в сукупності забезпечують його здійснення. Зокрема, структуру інституційного середовища банківського кредитування промислових підприємств становлять: фінансові інститути, головними з яких є банки як постачальники кредитних ресурсів; виробничо-технологічні інститути – в особі промислових підприємств як позичальників; правові інститути; інституційні узгодження та суспільні зв'язки (економічні, юридичні, соціальні, політичні та ін.), що виникають у процесі їх взаємодії й визначають можливість здійснення кредитної операції.

Отже, відмінними рисами визначення економічної сутності поняття БКПП за інституційним підходом є такі: виокремлення інституційної належності учасників кредитування, врахування видової структури інституційного середовища досліджуваного поняття, розуміння норм і правил інститутів, їх мотивів, багатоаспектності утворюваних зв'язків. У загальному вигляді, видова структура інституційного середовища БКПП представлена на рис. 1.5.

Для більш глибокого сприйняття за інституціональним підходом пропонуємо визначати економічну сутність БКПП як специфічну сукупність інститутів, які є задіяними сторонами у процесі кредитування, головними з яких є банки як кредитори та промислові підприємства як позичальники, які, керуючись правовими нормами, та з обов'язковим дотриманням майнових інтересів кожної сторони, на їх взаємній домовленості, реалізують суспільні відносини щодо переміщення тимчасово вільних власних або позичкових капіталів від банків до промислових підприємств, задовольняючи потреби в фінансово-кредитному забезпеченні їх господарської діяльності.

Рис. 1.5. Видова структура інституційного середовища банківського кредитування промислових підприємств

Джерело: розроблено авторкою.

Зовсім інший підхід до аналізу змісту понять лежить в основі функціонального наукового підходу, тобто тут закладено результативність, що передбачає спрямування зусиль суб'єктів на досягнення визначеної мети шляхом виконання конкретних функцій [170, с. 861]. Функціональний підхід уможливорює уточнити економічну сутність поняття банківського кредитування промислових підприємств як сукупності суб'єктів, суспільні відносини між якими у процесі кредитування зумовлюють виконання спільних функцій, і відповідно – досягнення визначеної мети. На наш погляд, уточнення економічної сутності банківського кредитування промислових підприємств за

функціональним підходом потребує встановлення причинно-наслідкових зв'язків між фінансово-економічними функціями банківського кредиту та промислового підприємства (рис. 1.6). В результаті аналізу причинно-наслідкових зв'язків функцій банківського кредиту та промислового підприємства, вбачається очевидним те, що окремі функції кредиту є необхідними для ефективної реалізації ключових функцій промислового підприємства: завдяки перерозподільній функції банківського кредиту підвищується ефективність реалізації таких його функцій як фінансова, відтворювальна та інвестиційно-інноваційна. Своєю чергою, стимулююча та контролююча функції банківського кредиту пов'язані з більш ефективною реалізацією адміністративної, економічної і комерційної функцій промислового підприємства.

Враховуючи зазначене, пропонуємо визначати економічну сутність БКПП за функціональним підходом як суспільні відносини, які виникають між банком і промисловим підприємством, іншими суб'єктами кредитування, сутність яких полягає в перерозподілі банком частини власного або позичкового капіталу на умовах, визначених кредитним договором, з метою забезпечення промислового підприємства необхідними фінансовими ресурсами для більш ефективного виконання останнім функцій господарського характеру, та досягнення позитивних результатів економічного розвитку.

Важливим є і те, що відтворювальний підхід впливає з відтворювальної функції промислового підприємства. Так, акцентуючи увагу на ролі БКПП у розвитку економіки, вважаємо, що вона розкривається через специфіку ведення господарської діяльності промислового підприємства, що й породжує його здатність впливати на процеси відтворення в економіці. Саме виробництво засобів виробництва (засобів праці та предметів праці) промисловими підприємствами визначає розвиток виробничих і невиробничих галузей, а також соціально-економічний розвиток.

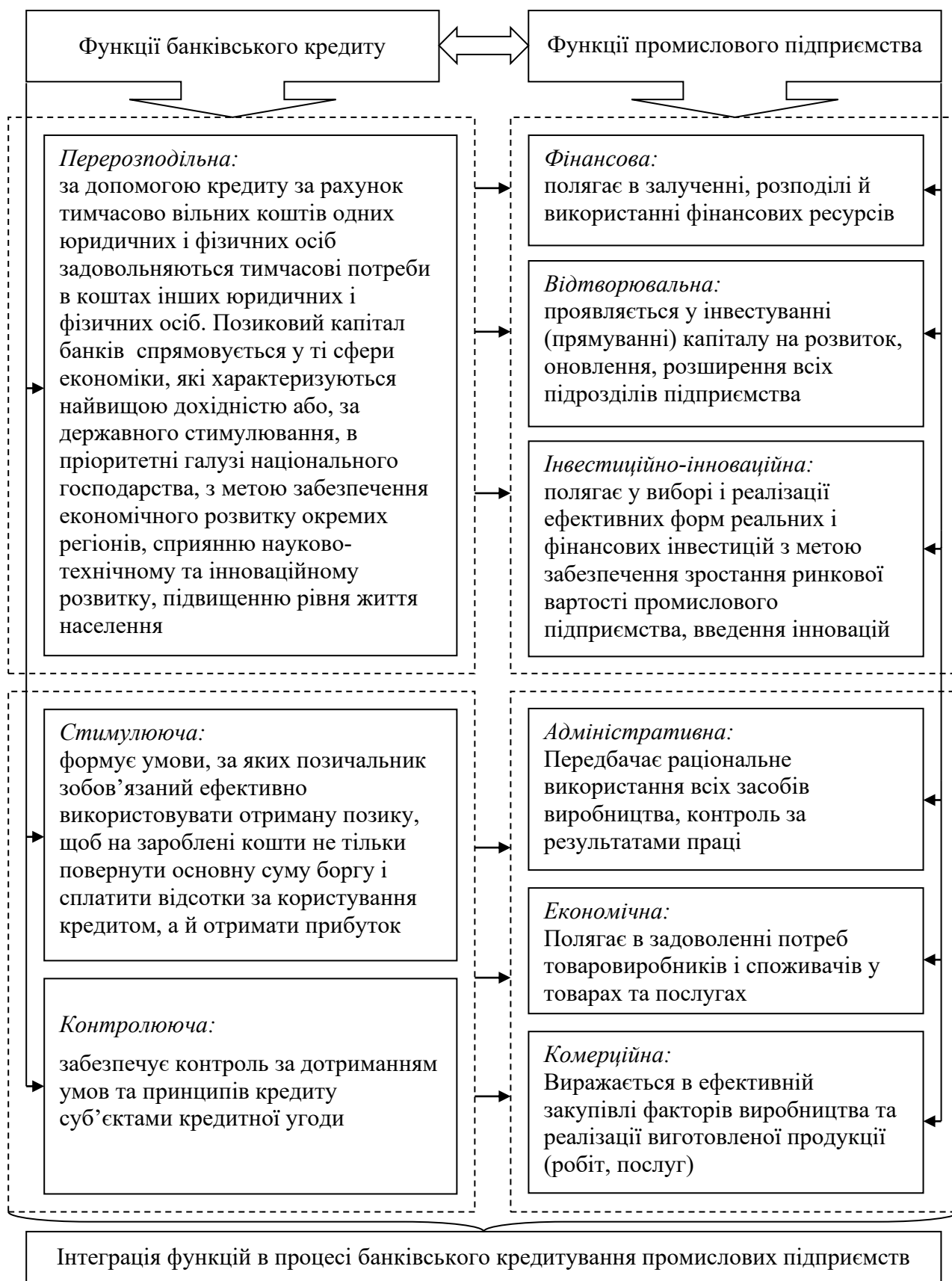

Рис. 1.6. Причинно-наслідковий зв'язок функцій у процесі БКПП

Джерело: доповнено та складено авторкою на основі [75, с. 322; 155, с. 28; 170, с. 861; 175, с. 170].

Отже, на основі викладеного вище, пропонуємо визначати економічну сутність БКПП за відтворювальним підходом як сукупність суспільних відносин з приводу перерозподілу вивільнених в процесі кругообігу фінансових ресурсів між банківським сектором країни, в особі банку як кредитора, та промисловим сектором національної економіки, в особі промислового підприємства як позичальника, іншими учасниками процесу кредитування, що дає можливість забезпечувати відтворювальний процес в економіці.

Зазначимо, що результати комплексного підходу до уточнення економічної сутності поняття банківського кредитування промислових підприємств узагальнено на рис. 1.7.

На нашу думку, важливим етапом у теоретичному дослідженні засад БКПП є поглиблення його класифікації. Так, стосовно класифікації видів банківського кредитування підприємств, відзначимо, що у науковій літературі зустрічається чимало ознак за: строками використання та повернення кредитних коштів; сумою кредитування; валютою кредитування; цільовим призначенням; наявністю забезпечення; способом погашення; рівнем ризику; категоріями потенційних позичальників; порядком надання; формою надання; методом надання; кількістю учасників кредитування тощо [52; 167].

Разом з цим, класифікація різновидів саме БКПП залишилась поза увагою вчених. Враховуючи це, пропонуємо у сучасних умовах розвитку ринкової економіки України до класифікаційних ознак різновидів БКПП віднести такі, зокрема, за: галузевою належністю промислового підприємства; належністю до моделі економіки за «кольором»; ознакою дотримання промисловим підприємством у господарській діяльності засад сталого розвитку; належністю промислового підприємства до стратегічних галузей; технологічним ступенем розвитку промислового підприємства; спеціалізацією банку-кредитора промислового підприємства; ознакою участі в програмах, проєктах державної та / або міжнародної підтримки індустріального розвитку; масштабом соціально-економічного впливу від кредитування суб'єкта промисловості (Додаток Ж).

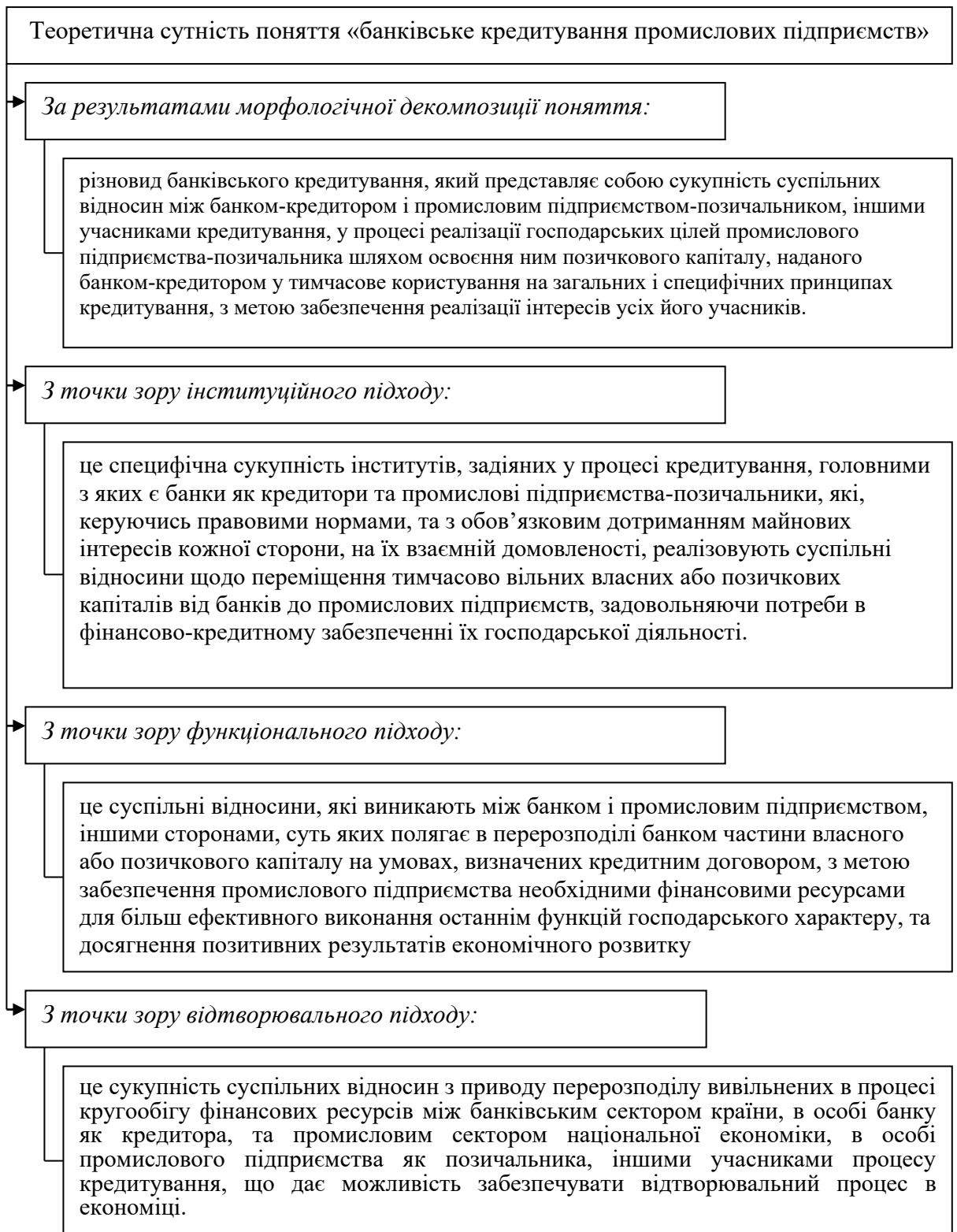

Рис. 1.7. Комплексний підхід до уточнення економічної сутності поняття «банківське кредитування промислових підприємств»

Джерело: розроблено авторкою.

З одного боку, розвиток класифікації різновидів БКПП на основі специфічних класифікаційних ознак є важливим для більш повного розкриття економічної сутності БКПП. З іншого – їх деталізація є необхідним джерелом інформації при розробленні та впровадженні вузько-направлених кредитних продуктів та / або послуг для промислових підприємств.

У сучасних ринкових умовах господарювання як для вітчизняних підприємств, так і для банків, важливими є виокремлення відмінних особливостей БКПП (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Компаративний аналіз особливостей БКПП

Критерій	Реальний сектор економіки		Сектор надання послуг
	Промислові підприємства	Підприємства сільського господарства (с/г)	Підприємства надання послуг
Роль чинника сезонності/циклічності виробництва	Залежить від виду діяльності окремого промислового підприємства.	Висока, оскільки с/г підприємства потребують додаткових фінансових ресурсів перед посівним сезоном та збором урожаю.	Присутня в окремих сферах діяльності.
Рівень кваліфікації персоналу	Задовільний на середньому рівні, зважаючи на сучасний рівень технологій виробництва.	Задовільний на середньому та низькому рівнях, зважаючи на специфіку с/г діяльності.	Високий рівень кваліфікації персоналу.
Обсяг витрат на маркетинг	Залежить від розміру та виду діяльності конкретного промислового підприємства.	Незначний або відсутній, що зумовлено особливостями збуту с/г продукції.	Високий, оскільки сфери надання послуг характеризуються високою концентрацією конкуренції.
Потреба в енергозберігаючих технологіях	Присутня, оскільки саме промислові підприємства є одними з найбільших споживачів енергії.	Присутня, адже енергозбереження сприяє мінімізації витрат с/г господарств на різних етапах діяльності.	Присутня, зокрема, з метою скорочення витрат пов'язаних із утриманням та експлуатацією приміщень.

Імплементация засад сталого розвитку	Необхідна, оскільки промислові підприємства відносять до «коричневої», «червоної» економіки, тобто здійснюють суттєвий згубний вплив на навколишнє середовище.	Присутня, оскільки с/г підприємства провадять діяльність, яка потребує значної кількості природних ресурсів, а отже, відповідального ставлення до навколишнього середовища.	Присутня, особливо в частині дотримання принципів забезпечення соціальних та етичних засад сталого розвитку.
Потреба в новітніх технологіях	Присутня, оскільки з розвитком новітніх технологій актуалізується необхідність їх імплементации у різні виробничі процеси (роботизация, 3D друк, новітні матеріали, управління на основі AI тощо).	Присутня, оскільки сфера с/г потребує постійного оновлення, ремонту та модернізації техніки та обладнання.	Присутня, оскільки сфера послуг вимагає постійного поліпшення сервісу клієнтів, що можливо за рахунок впровадження нових програмних продуктів, заснованих на сучасних і новітніх технологіях.
Рівень потреби в довгостроковому кредитуванні	Здебільшого високий	Середній або низький	Здебільшого низький
Рівень потреби в кредитуванні у великих обсягах	Високий, в залежності від розміру підприємства та масштабу його проекту.	Високий, особливо для оновлення с/г техніки та / або розбудови інфраструктури с/г підприємства	Середній або низький. Залежить від конкретного підприємства сфери надання послуг.
Вплив кліматичних умов на діяльність підприємства	Присутній, але не визначальний. Варіюється в залежності від конкретної галузі	Присутній в значній мірі, оскільки від кліматичних умов залежить якість врожаю.	Відсутній.

Джерело: доповнено та складено авторкою на основі [52;205;235;239;273;280].

Враховуючи викладене вище, можна констатувати, що особливості БКПІ передусім витікають із характерних рис промислових підприємств і зумовлені необхідністю / потребою у: значному обсязі кредитних коштів; довгостроковому кредитуванні; врахуванні засад сталого розвитку; запровадженні енергозберігаючих і новітніх технологій; врахуванні кліматичних умов тощо. Разом з цим, з огляду на те, що промислові підприємства є ядром реального сектору економіки та забезпечують її розвиток,

а банківський кредит є важливим джерелом додаткового фінансового забезпечення промислових підприємств, БКПП можна класифікувати в якості особливого кредитного інструменту у забезпеченні розвитку економіки. Відповідно, проблематика його внеску у забезпечення розвитку економіки заслуговує на поглиблене дослідження.

1.2. Ризики банківського кредитування промислових підприємств

Важливого змістовного навантаження поняття «ризик» набуло в теорії фінансів, та не втрачає актуальності по сьогоднішній день. Термін «ризик» нерідко вживається поряд із такими категоріями як «невизначеність», «виклик», «загроза», «безпека» та «небезпека». Наукові дискусії стосовно змістовного співвідношення цих понять тривають. Ця полеміка у колі науковців і практиків зумовлена необхідністю ідентифікації найвищого рівня порушення безпеки суб'єкта як стану захищеності його інтересів.

Зокрема, одна група вчених вибудовує логічний ланцюг таким чином, що саме «загроза» розцінюється як стартове явище порушення безпеки [72; 112]. Інша група науковців вважає «небезпеку» джерелом порушення безпеки [65; 102]. Своєю чергою, О. Підхомний, Н. Микитюк, І. Вознюк акцентують на тому, що найважливішого значення для суб'єкта підприємницької діяльності набувають загрози його фінансовій безпеці, оскільки всі втрати (організаційні, інформаційні, матеріальні, іміджу фірми) у остаточному підсумку виражаються саме у фінансових втратах, тобто втратах фінансових ресурсів [127].

Щодо ризику, вважаємо слушною думку Ф. Баттістеллі (F. Battistelli) і М. Галантіно (M. Galantino), які зауважують, що ризик пов'язаний із невизначеністю, та є проблемою передбачення майбутніх вигод й недоліків, про що свідчить його раннє проникнення в середовище кредитування і страхування. Науковці виокремлюють три основні характеристики ризику: 1) ризик тісно пов'язаний із невизначеністю, оскільки майбутні результати є невідомими; 2) ці результати не обов'язково є негативними, оскільки коливаються від користі до

шкоди, та можуть різнитися для кожного з суб'єктів; 3) ризик включає людський фактор, оскільки пов'язаний із рішенням людини [183].

Розглянемо підходи науковців до визначення понять «кредитний ризик» та «ризик кредитування». Так, А. Мороз, М. Савлук, Р. Шевченко, Л. Примостка, Т. Смовженко та ін. ототожнюють кредитний ризик із «ризиком позичальника» («borrower risk») та, в загальному вигляді, визначають його як імовірність невиконання (неповного, несвоєчасного) позичальником частини або всіх кредитних зобов'язань перед кредитором відповідно до умов кредитної угоди [67; 108; 148].

Сьогодні такий підхід також зустрічається в більшості іноземних наукових джерел. Так, у зарубіжному енциклопедичному виданні Investopedia «кредитний ризик» тлумачиться як «імовірність виникнення збитків, яких може зазнати кредитор внаслідок неповернення кредиту позичальником або невиконання зобов'язань, передбачених договором» [234].

Так само, з акцентом на позичальникові та / або контрагенті як суб'єктах, які взяли на себе договірні зобов'язання, тлумачать поняття кредитного ризику Е. Ковальова (E. Kovalová), К. Валашкова (K. Valášková), П. Адамко (P. Adamko). Науковці ототожнюють «кредитний ризик» з ризиком дефолту, розуміючи його сутність як «нездатність або небажання клієнта або контрагента виконувати зобов'язання щодо кредитування, торгівлі, хеджування, розрахунків та інших фінансових операцій» [250 с. 676].

Одним із більш розгорнутих підходів до визначення кредитного ризику, з акцентом на доброякісності обслуговування позичальником своїх зобов'язань перед банком, є підхід, запропонований Ю. Ніколаєнком. Зокрема, науковець стверджує, що «... оперуючи поняттям кредитного ризику комерційного банку потрібно розрізняти такі терміни: кредитний ризик щодо позичальника; кредитний ризик щодо способу забезпечення позик; кредитний ризик щодо кредитної угоди» [113, с. 43].

Більш інформативний підхід з точки зору детермінант кредитного ризику пропонує Т. Болгар [14], яка тлумачить його сутність як «імовірність

невиконання позичальником, контрагентом або емітентом своїх кредитних зобов'язань щодо кредитора (банківської установи) в результаті дії внутрішніх та зовнішніх щодо банку факторів». З цього визначення зрозуміло, що на ймовірність невиконання позичальником своїх договірних зобов'язань можуть впливати певні фактори. Водночас, складно погодитися, що дія цих факторів (внутрішніх та зовнішніх) може бути лише щодо банку, оскільки так залишаються поза увагою фактори, які можуть вплинути на виникнення фінансових труднощів у позичальника, та, відповідно, на стан обслуговування його боргових зобов'язань перед банком-кредитором [14, с. 25].

У науковій літературі «кредитний ризик» визначається також під іншим кутом: зокрема, акцентується увага на непродуманій кредитній політиці банку та недоліках кредитного менеджменту. З цього приводу, на нашу думку, слушною є позиція К. Тростянської, яка зазначає, що ризики, які супроводжують кредитну діяльність банків, являють собою одну з найсуттєвіших банківських загроз, оскільки більшість банкрутств банків зумовлено неповерненням позичальниками кредитів та непродуманою політикою банку у сфері ризиків [162, с. 212].

Так, І. Охрименко зауважує, що «під кредитним ризиком важливо розуміти ймовірність, а точніше загрозу втрати банком частини своїх ресурсів, недоотримання прибутків або збільшення витрат у результаті здійснення певних фінансових операцій» [121, с. 162].

Р. Яворський визначає кредитний ризик як «ймовірність зміни грошового потоку як у кількісному, так і часовому вимірі під час кредитної операції як з боку кредитора, так і з боку позичальника». Так, з цього визначення зрозуміло, що у разі збільшення грошового потоку від позичальника у вигляді платежу за користування кредитними коштами, можна очікувати довгострокового закриття кредиту, а отже, є ризик недоотримання прогнозованих сум процентних доходів для банку (кредитора) [177, с. 107].

Лаконічне та водночас узагальнююче, на нашу думку, визначення сутності кредитного ризику пропонують К. Браун (K. Brown) та П. Молес (P. Moles).

Так, науковці тлумачать кредитний ризик як «імовірність того, що сторона не зможе виконати свої зобов'язання у відповідності з погодженими умовами» [189, с.16].

Своєю чергою, Є. Андрушак, Я. Дропа, О. Луцик [4] зазначають, що головним видом ризику у банківському секторі вважається кредитний, під яким розуміють ризик порушення клієнтом ключових параметрів позикової угоди, зокрема непогашення взятого кредиту (або його частини), порушення сплати нарахованих відсотків за обсягами та термінами.

Таким чином, у науковій літературі є досить різні підходи до визначення кредитного ризику. Враховуючи викладене, пропонуємо тлумачити кредитний ризик банку як імовірність втрат або перспективи вигод у процесі його кредитної діяльності.

У вітчизняній науковій літературі значна увага акцентується на важливості розширення класифікації різновидів ризиків банківського кредитування. Разом з цим, комплексна класифікація ризиків БКПП у науковій літературі відсутня. Вважаємо за доцільне, в основу багатокритеріальної класифікації ризиків БКПП поряд з широкоживаними класифікаційними ознаками кредитних ризиків (а саме за: сферою виникнення (джерелом виникнення); суб'єктами виникнення; локалізацією; рівнем прийняття рішення; напрямками використання кредитів; прогнозованістю; причинами виникнення; доцільністю здійснюваної операції; розмірами втрат; рівнем здійснення аналізу; методами мінімізації; можливістю реалізації; ступенем впливу на діяльність банку; характером прояву; видом операцій кредитного характеру; терміном дії кредитної угоди; географією виникнення та ін.) ввести низку нових, а саме в залежності від: моделі економіки за кольором; дотримання засад сталого розвитку; форми власності банку-кредитора; спеціалізації банку-кредитора; кількості учасників банківського кредитування; перебування у реєстрі стратегічно-важливих підприємств / об'єктів; віднесення підприємства / його проекту до об'єктів підвищеної небезпеки; галузевої спрямованості; ступеня технологічного розвитку; ознаки зовнішньоекономічної діяльності; виду концентрації ПКПБ;

участі підприємства в проєктах, програмах державної та / або міжнародної підтримки; масштабу наслідків реалізації ризику банківського кредитування промислового підприємства. Це сприятиме модернізації управлінських підходів і підвищенню ефективності ризик-менеджменту банку за рахунок всебічного врахування як внутрішніх, так і зовнішніх детермінант формування ризиків цього виду кредитування. (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Розвинена класифікація ризиків БКПП

Класифікаційна ознака	Різновид ризику кредитування
В залежності від джерела походження	Ризики кредитування на макрорівні (економічні, політичні, демографічні, соціально-культурні, технологічні, екологічні та ін.) щодо всіх учасників кредитування та кредитованого/інвестиційного проєкту.
	Ризики кредитування на мезорівні: <ul style="list-style-type: none"> - щодо промислового підприємства-позичальника; - щодо фінансового та / або майнового поручителя; - ризики кредитування щодо забезпечення; - щодо страхової компанії; - щодо кредитованого/інвестиційного проєкту.
	Ризики кредитування на мікрорівні: <ul style="list-style-type: none"> - щодо кредитного продукту/послуги; - щодо управлінського характеру.
В залежності від форми власності банку-кредитора	Ризики кредитування промислових підприємств банками державного сектору
	Ризики кредитування промислових підприємств приватними банками (внутрішньо контрольованими)
	Ризики кредитування промислових підприємств приватними банками (під іноземним контролем)
В залежності від спеціалізації банку-кредитора	Ризики кредитування промислових підприємств комерційними банками
	Ризики кредитування промислових підприємств індустріальними (промисловими) банками
	Ризики кредитування промислових підприємств інвестиційними банками
	Ризики кредитування промислових підприємств іпотечними банками
	Ризики кредитування промислових підприємств банками розвитку
	Ризики кредитування промислових підприємств ощадними банками
	Ризики кредитування промислових підприємств онлайн-банками, необанками (neobanks) та банками-челенджерами (challenger banks)
В залежності від кількості учасників кредитування	Ризики кредитування промислових підприємств одним банком
	Ризики консорціумного кредитування промислових підприємств
	Ризики синдикатного кредитування промислових підприємств

Продовження табл.1.2

В залежності від включення промислового підприємства до реєстру стратегічно-важливих	Ризики кредитування промислових підприємств стратегічного значення
	Ризики кредитування звичайних промислових підприємств
В залежності від віднесення промислового підприємства/його проекту до об'єктів підвищеної небезпеки	Ризики кредитування промислових підприємств, на території яких розміщені об'єкти, що можуть спричинити виникнення надзвичайної ситуації техногенного і природного характеру
	Ризики кредитування проєктів будівництва промислових підприємств, які підлягають державній експертизі з питань техногенної безпеки промислових підприємств
В залежності від галузевої спрямованості промислового підприємства	Ризики кредитування підприємств добувної промисловості та розроблення кар'єрів
	Ризики кредитування підприємств переробної промисловості
	Ризики кредитування підприємств постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря
	Ризики кредитування підприємств водопостачання, каналізації, поводження з відходами
	Ризики кредитування будівельних підприємств
В залежності від моделі економіки за кольором господарської діяльності промислового підприємства-позичальника	Ризики кредитування промислових підприємств «коричневої» економіки
	Ризики кредитування промислових підприємств «червоної» економіки
	Ризики кредитування промислових підприємств «золотої» економіки
	Ризики кредитування промислових підприємств «зеленої» економіки
	Ризики кредитування промислових підприємств «блакитної» економіки
В залежності від дотримання промисловим підприємством у господарській діяльності засад сталого розвитку	Ризики кредитування промислових підприємств, які провадять свою господарську діяльність на засадах сталого розвитку
	Ризики кредитування промислових підприємств, які не дотримуються засад сталого розвитку у своїй господарській діяльності
	Ризики кредитування промислових підприємств, які здійснюють переорієнтацію своєї господарської діяльності на засади сталого розвитку
В залежності від ступеня технологічного розвитку промислового підприємства	Ризики кредитування низькотехнологічних промислових підприємств
	Ризики кредитування середньотехнологічних промислових підприємств
	Ризики кредитування високотехнологічних промислових підприємств, підприємств смарт-промисловості
За ознакою зовнішньоекономічної діяльності	Ризики кредитування імпортозалежних промислових підприємств
	Ризики кредитування експортозалежних промислових підприємств
За різновидом концентрації кредитного портфеля	Кредитний ризик концентрації на одному або групі пов'язаних промислових підприємств-позичальників
	Кредитний ризик галузевої концентрації у кредитному портфелі промисловості

Закінчення табл.1.2

	Кредитний ризик географічної (регіональної) концентрації у кредитному портфелі промисловості
	Ризик концентрації на одному або подібних між собою кредитних продуктах (кредитно-гарантійних послугах) у кредитному портфелі промисловості
В залежності від участі в проєктах, програмах державної та / або міжнародної підтримки	Ризики кредитування промислових підприємств в рамках державних програм підтримки розвитку промисловості
	Ризики кредитування промислових підприємств в рамках міжнародних програм підтримки розвитку промисловості
В залежності від виду спеціалізованого кредитування	Ризики кредитування при проєктному фінансуванні промислових підприємств
	Ризики кредитування при об'єктному фінансуванні промислових підприємств
	Ризики кредитування при фінансуванні спорудження/придбання нерухомого майна промислових підприємств, що генерує дохід
В залежності від валюти кредитування	Ризики кредитування промислових підприємств у національній валюті
	Ризики кредитування промислових підприємств в іноземній валюті
	Ризики кредитування промислових підприємств у цифровій валюті
В залежності від строку кредитування	Ризики короткострокового кредитування промислових підприємств
	Ризики середньострокового кредитування промислових підприємств
	Ризики довгострокового кредитування промислових підприємств
В залежності від форми банківського кредитування	Ризики бланкового кредитування промислових підприємств
	Ризики онкольного кредитування промислових підприємств
	Ризики авалування векселів промислових підприємств
	Ризики сезонного кредитування промислових підприємств
	Ризики інвестиційного кредитування промислових підприємств
За можливістю страхування	Кредитні ризики, які можливо застрахувати
	Кредитні ризики, які не можуть бути застрахованими
За можливістю управління	Керований кредитний ризик
	Некерований кредитний ризик
За можливістю передбачення	Прогнозований кредитний ризик
	Непрогнозований кредитний ризик
За можливістю страхування	Кредитні ризики, які можливо застрахувати
	Кредитні ризики, які не можуть бути застрахованими
За масштабом реалізації наслідків	Ризики кредитування промислових підприємств, що впливають на рівні галузі промисловості
	Ризики кредитування промислових підприємств, що впливають на рівні промислового сектору
	Ризики кредитування промислових підприємств, що впливають на рівні економічного регіону
	Ризики кредитування промислових підприємств, що впливають на рівні національної економіки

Джерело: доповнено та складено авторкою на основі [4;24;199].

Сучасна практика функціонування ринкової економіки підтверджує той факт, що важливим є з'ясування специфічних ризиків БКПП за галузевою

ознакою. У наукових джерелах при висвітленні окремих теоретичних та практичних аспектів ризик-менеджменту банківського кредитування промисловості, часто вживають поняття «галузевий ризик» («industry risk», «sectoral risk»), «ризик концентрації» («concentration risk»), «кредитний рейтинг» («credit rating»).

У загальному вигляді, під галузевим ризиком вчені розуміють імовірність вливу певного набору факторів (як позитивних, так і негативних) на окрему галузь, що, своєю чергою, може вплинути на результати діяльності підприємств цієї галузі [256; 261; 296].

Сьогодні багато аналітиків схиляються до думки, що ризик галузі у значній мірі пов'язаний із ризиком концентрації, під яким розуміють рівень ризику в портфелі банку, що виникає внаслідок концентрації на одному контрагенті, секторі або країні [200]. Н. Мороз, Т. Селецька уточнюють сутність поняття ризику концентрації так: «ризик значної концентрації кредитних втрат у зв'язку з наявністю в банку значного обсягу кредитної експозиції окремих клієнтів чи групи осіб, пов'язаних організаційно чи капіталом, або групи клієнтів, чутливих до змін спільних чинників ризику, передусім економічних (наприклад, ситуації в галузі, географічного розташування, пов'язаності між суб'єктами господарювання тощо)» [109]. Часто ризик концентрації призводить до серйозних втрат, внаслідок яких відновлення фінансово-кредитної установи (банку) є малоімовірним. Зокрема, кредитний портфель ліквідується та / або фінансово-кредитна установа (банк) стає банкрутом [277].

На практиці кредитний рейтинг є невід'ємною частиною проблематики ризик-менеджменту кредитування промисловості. Загалом, «кредитний рейтинг – це умовний вираз кредитоспроможності об'єкта рейтингування у цілому та / або його окремого боргового зобов'язання за національною шкалою кредитних рейтингів» [178, с. 140]. Зокрема, О. Карапетян зазначає, що кредитний рейтинг «дає можливість заявити потенційним інвесторам і партнерам про свою кредитоспроможність, не розголошуючи при цьому

конфіденційної інформації, та зробити стосунки позичальника і інвестора максимально прозорими й ефективними» [73].

На основі аналізу і систематизації наукових джерел, пропонуємо вирізнити детермінанти кредитного ризику в порядку їх пріоритетності залежно від галузі промислового підприємства (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Специфічні галузеві детермінанти ризиків кредитування промислових підприємств на мікро- та мезорівні

Галузь промисловості	Детермінант кредитного ризику	Стислий зміст
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	Ризик циклічності	Імовірність кризи перевиробництва, у періоди високої маржі, внаслідок високої волатильності попиту та цін
	Ризик концентрації	Загроза концентрації кредитного портфеля банку у разі збільшення ліміту кредитування за проектами гірничодобувних підприємств
	Ризик монополістичної конкуренції	Імовірність високих бар'єрів входження на ринок та обмеженості доступу для нових суб'єктів господарювання в галузі
	Ризик інноваційної діяльності	Імовірність виникнення групи ризиків інноваційної діяльності, у разі запровадження новітніх технологій у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів
	Географічний ризик	Залежність від місця видобутку, геологічних характеристик, стану навколишнього середовища, екології, стану інфраструктури
	Регуляторний ризик	Імовірність зміни законів, правил та методів управління відповідальними органами влади стосовно правил доступу підприємств до природних ресурсів і пов'язаних з ними послуг, що призводить до ускладнення господарської діяльності та збільшення витрат підприємства
	Ризик кредитування об'єктів небезпечного характеру	Необхідність додаткового контролю з боку банку-кредитора проектів, пов'язаних із об'єктами, що можуть спричинити виникнення надзвичайної ситуації техногенного і природного характеру та вплинути на стан захисту населення і територій
	Ризик соціальних та екологічних наслідків	Імовірність прорахунку в оцінці суттєвих екологічних та соціальних наслідків, оскільки підприємства цієї галузі орієнтовані на експлуатацію кінцевого місцевого ресурсу
	Ризик зовнішньоекономічної діяльності	Імовірність погіршення фінансового стану підприємства добувної промисловості-експортера, внаслідок обмежень в зовнішньоекономічній діяльності

Продовження табл. 1.3

Виробництво	Ризик інноваційної діяльності	Імовірність виникнення групи ризиків інноваційної діяльності, у разі запровадження новітніх технологій виробництва
	Ризик ланцюга постачання	Імовірність змін, порушення, зупинки або припинення виробництва, внаслідок різкої зміни або порушення ланцюга постачання
	Ризик конкуренції	Імовірність погіршення фінансового стану виробничого підприємства внаслідок витіснення його з ринку підприємствами конкурентами
	Кібер-ризик	Імовірність погіршення фінансового стану виробничого підприємства внаслідок збою, злому, шкідливих програм, витоку комерційної таємниці. Імовірність кібер-ризиків посилюється для високотехнологічних промислових підприємств та підприємств смарт-промисловості
	Ризик персоналу	Імовірність порушення роботи виробничого підприємства, внаслідок зростання потреби у високоспеціалізованій робочій силі, непрогнозованій плинності персоналу, виробничих травм тощо.
	Ризик зовнішньоекономічної діяльності	Імовірність погіршення фінансового стану виробничого підприємства, доходи якого залежать від зовнішньоекономічної діяльності
	Ризик шкідливого виробництва	Необхідність додаткового контролю з боку банку-кредитора проектів, пов'язаних із об'єктами, що можуть спричинити виникнення надзвичайної ситуації техногенного і природного характеру та вплинути на стан захисту населення і територій
	Ризик репутації	Імовірність погіршення фінансового стану підприємства-позичальника, у разі виявлення інформації щодо неефективної або шкідливої діяльності (виробництва товарів та / або послуг): тестування продукції на тваринах, забруднення навколишнього середовища, неекологічне виробництво, низький рівень корпоративної соціальної відповідальності, використання дитячої праці, тощо.
Ризик забруднення навколишнього середовища	Необхідність додаткового контролю з боку банку-кредитора на предмет дотримання встановлених законодавством вимог щодо охорони навколишнього середовища	
Електроенергія, газ, пара та кондиціювання повітря	Ризик інноваційної діяльності	Імовірність виникнення групи ризиків інноваційної діяльності, у разі запровадження нових технологій (зокрема, в рамках проектів та програм фінансування енергозбереження, захисту довкілля та природних ресурсів)

Продовження табл. 1.3

та Постачання води; каналізація, поводження з відходами та відновлювальні роботи	Ризик дебіторської заборгованості	Імовірність виникнення фінансових труднощів у промислового підприємства-позичальника, внаслідок несвочасного погашення дебіторської заборгованості споживачами (населенням та підприємствами).
	Ризик кредитування об'єктів небезпечного характеру	Необхідність додаткового контролю з боку банку-кредитора проєктів, пов'язаних із об'єктами, що можуть спричинити виникнення надзвичайної ситуації техногенного і природного характеру та вплинути на стан захисту населення і території
	Регуляторний ризик	Імовірність зміни законів, правил та методів управління відповідальними органами влади стосовно правил доступу підприємств до природних ресурсів і пов'язаних з ними послуг, що призводить до ускладнення господарської діяльності та збільшення витрат підприємства
	Ризик зміни кліматичних умов	Імовірність раптової, несподіваної, значної зміни в розподілі погоди, достатньої для того, щоб викликати збитки у промислового підприємства
	Ризик репутації	Імовірність погіршення фінансового стану підприємства-позичальника, у разі виявлення інформації щодо неефективної або шкідливої діяльності (продукції), яка негативно впливає на стан ґрунтових вод, водо-накопичувальних басейнів, екосистем тощо.
	Ризик забруднення навколишнього середовища	Необхідність додаткового контролю з боку банку-кредитора на предмет дотримання встановлених законодавством вимог щодо охорони навколишнього середовища
Будівництво	Ризик концентрації	Загроза концентрації кредитного портфеля банку у разі вимушеного збільшення ліміту кредитування за проєктами будівельних підприємств
	Ризик підрядника	Імовірність фінансових втрат для банку, внаслідок недобросовісних дій підрядників, задіяних у проєкті
	Ризик орендодавця	Загроза юридичної тяганини та фінансових втрат для банку-кредитора у разі несвочасного виявлення неточностей у договорі оренди між недобросовісним орендодавцем та будівельним підприємством-позичальником
	Ризик бюджетування	Імовірність вимушеного збільшення ліміту кредитування, внаслідок початкового заниження бюджету проєкту будівельним підприємством-позичальником з метою збереження свого початкового капіталу

Закінчення табл. 1.3

	Ризик порушення строків завершення проєкту	Імовірність вимушеного збільшення строків користування, внаслідок порушення графіку виконання робіт за проєктом
	Юридичний ризик	Загроза відсутності, затримки одержання або неможливості одержання всіх необхідних дозволів для введення проєкту в експлуатацію
	Ризик відповідальності	Імовірність закриття, призупинення або порушення строків виконання проєкту внаслідок виникнення випадків, що порушили безпекову ситуацію на будівельному майданчику

Джерело: доповнено та складено авторкою на основі [221; 232; 239; 244; 273; 280; 291; 297; 299].

Водночас, важливо акцентувати увагу, що крім зазначених детермінант кредитних ризиків промислових підприємств за галузевою ознакою, завжди присутніми є імовірність дефолту промислового підприємства-позичальника та / або сторін за кредитованим/інвестиційним проєктом, й імовірність спрацювання галузевого ризику, оскільки всі промислові галузі є пов'язаними між собою ланцюгом постачання і переробки сировини.

У банківській системі особливий науковий інтерес становить вплив загальноекономічних факторів на виникнення ризиків кредитування. У результаті аналізу сучасних наукових зарубіжних джерел можна засвідчити присутність трьох ключових напрямів дослідження детермінант виникнення кредитного ризику:

1. Макроекономічних детермінант виникнення кредитного ризику (зокрема, Д. Лузіс (D. Louzis), Т. Вульдїс (T. Vouldis), В. Метаксас (V. Metaxas) [253]; Н. Радівоєвіч (N. Radivojevic), Е Йововіч (J. Jovovic) [279]; В. Салас (V. Salas), І. Сауріна (J. Saurina) [283] та ін.)
2. Детермінант кредитного ризику, характерних на рівні окремого банку (зокрема, К. Бітон (K. Beaton), А. Мирвода (A. Myrvoda), Ш. Томпсон (Sh. Thompson) [186]; І. Джабурі (I. Jabbouri), М. Наїлі (M. Naili) [237]; А. Мессай (A. Messai), Ф. Джуїні (F. Jouini) [258] та ін.)

3. Характерних банківській галузі детермінант кредитного ризику (зокрема, М. Нацир (M. Natsir) [260]; К. Шек (K. Schaeck), М. Ціхак (M. Cihak), С. Вулф (S. Wolfe) [285] та ін.).

За підсумками ґрунтовного аналізу сучасної вітчизняної та зарубіжної літератури на предмет загальноекономічних детермінант виникнення кредитного ризику при БКПП, передусім пропонуємо виокремлювати такі: кредитний рейтинг країни; економічна циклічність; галузеві пропорції; рівень інфляції; ВВП; рівень NPLs промислових підприємств; експортно-імпортне регулювання; монопольна конкуренція; інноваційний розвиток; зміни в системі оподаткування; ставка центрального банку; кон'юнктура товарного, валютного грошово-кредитного, іпотечного ринків; інвестиційне середовище; форс-мажор; економіка природокористування та охорона навколишнього середовища тощо (рис. 1.8).

Розкриваючи проблематику банківського кредитування промислових підприємств, які відносяться до стратегічно важливих, вважаємо, що з точки зору безпекової площини, важливо вживати поняття «загроза» як крайню стадію виникнення небезпечного стану, адже стратегічно-важливі промислові підприємства в значній мірі впливають на рівень макроекономічної безпеки. Хоча перелік стратегічно важливих галузей промисловості в кожній країні може відрізнятися, у загальному вигляді до їх складу входять такі: оборонно-промисловий комплекс; авіабудування; аерокосмічна галузь; комунікації; хімічна, нафтохімічна галузі; машинобудівна галузь; виробництво високотехнологічного обладнання; харчова промисловість; переробка в агропромисловому комплексі; нові джерела енергії; біотехнології; цифрові технології та ін.[292; 300, с. 487].

стратегічних товарів (газ, нафта); дискримінаційні бар'єри іноземних держав до вітчизняних товарів; відмінність цілей іноземних інвесторів від цілей економічного розвитку національної економіки; зростання залежності грошово-кредитного ринку від зовнішніх ринків капіталу; спад виробництва в реальному секторі економіки; відтік з країни вільноконвертованої валюти; збільшення зовнішньої заборгованості; закріплення технічної та технологічної відсталості країни; рівень тіньової економіки; рівень корупції; геополітичні конфлікти; війна.

Таким чином, можна констатувати, що багатоаспектність проблематики загальноекономічних детермінант виникнення ризиків і загроз БКПП зумовлена специфікою господарської діяльності промислових підприємств та високим рівнем чутливості промислових галузей до економічного стану країни.

1.3. Взаємозв'язок банківського кредитування промислових підприємств та розвитку економіки

У науковій літературі при висвітленні проблематики розвитку національної економіки прийнято використовувати такі поняття як «економічний розвиток» та «економічне зростання». Не зважаючи на вельми схожу економічну природу цих двох понять, їхній економічний зміст відрізняється. Насамперед, важливо враховувати істотні відмінності у значеннях таких понять як «розвиток» та «зростання»: якщо під розвитком розуміють «процес, в результаті якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого» [157], то під зростанням – «збільшення, підвищення» [158]. Відтак, зростання є органічною складовою розвитку.

Хоча при перенесенні у економічну площину зазначене співвідношення зберігається, у вітчизняній науковій фінансовій літературі існують два основних підходи до визначення понять «економічний розвиток» та «економічне зростання»: 1) їхнє ототожнення; 2) розгляд в якості окремих

економічних категорій. Зокрема, ототожнення дефініцій «економічний розвиток» та «економічне зростання» призводить до того, що їх розуміють як зміни в кількісних і якісних показниках економіки. Водночас, розгляд цих понять у якості самостійних економічних категорій передбачає, що «економічне зростання» є складовою «економічного розвитку». Підтвердженням цього вважаємо думку І. Черв'якова: «можна сказати, що економічне зростання – це кількісний економічний розвиток, а економічний розвиток – якісне економічне зростання. Тим часом, у справжньому своєму сенсі розвиток – є зміна системи взагалі, перехід від одного якісного стану до іншого. Тобто економічний розвиток є не просто розширенням виробництва, а його ускладненням, диференціацією» [168].

Ще однією прихильницею зазначеного підходу є М. Крючкова. Зокрема, науковиця зауважує: «якщо економічне зростання – виключно кількісний господарський розвиток, то економічний розвиток передбачає саме якісне економічне зростання з глибокими структурними змінами у відносинах власності, в системі суспільного поділу праці й зайнятості, в політиці доходів та соціальній сфері тощо» [94].

Важливо зазначити, що питання стосовно співвідношення понять «економічний розвиток» та «економічне зростання» є предметом дискусії серед зарубіжних науковців.

Надзвичайно змістовним вважаємо обґрунтування відмінностей цих двох економічних категорій, здійснене Д. Драгої (D. Dragoi). Зокрема, дослідниця акцентує увагу на такому [208]:

- економічне зростання – це зростання реального виробництва країни за певний період часу, в той час як економічний розвиток – це досягнення більш високого рівня виробництва, кращого «рівня життя» та передових технологій;
- економічне зростання, як і економічний розвиток, має конкретні показники вимірювання. Економічне зростання можна виміряти різницею між доходами на душу населення з року в рік, а економічний

розвиток – через «збільшення тривалості життя, рівня дитячої смертності, рівня грамотності та рівня бідності»;

- економічне зростання не дає нам інформації про ступінь використання природних ресурсів, про забруднення, затори чи рівень захворюваності населення. Держави через свої уряди змушені займатися екологічними питаннями, особливо глобальним потеплінням. Економічний розвиток має на меті сталий розвиток, тобто задоволення потреб людей сьогодні, але з турботою про майбутні покоління.

Суттєвою характерною відмінністю економічного розвитку і економічного зростання є часовий аспект. З цього приводу, Младен М. Івіч (Mladen M. Ivic) зазначає: «економічне зростання включає в себе зміни в матеріальному виробництві протягом відносно короткого проміжку часу, зазвичай одного року; ... економічний розвиток виражається в більш тривалому періоді часу» [259]. Разом з цим, не погоджуємось із ототожненням економічного зростання і динамікою матеріального виробництва, оскільки перше може бути простимульоване і за рахунок підвищення продуктивності у секторі послуг (що характерно для високорозвинених держав світу).

З нашої точки зору, особливий науковий інтерес становить й інша думка Младена М. Івіча (Mladen M. Ivic). Зокрема, вчений акцентує на тому, що: «економічний розвиток країни буде досягнуто за рахунок більшої участі переробних потужностей промислового виробництва (вторинний сектор), а на більш високих рівнях дедалі більше домінуватиме сектор послуг (третинний сектор)» [259]. Таким чином, дослідник окреслює роль промислового сектору та фінансового забезпечення його розвитку в закладенні основ передового розвитку економіки, оскільки останній «пов'язаний з нагромадженням капіталу, тобто з інвестиціями» [259].

Важливим аспектом загальної проблематики є виокремлення різновидів економічного розвитку та типізація економічних показників. Зауважимо, що за своєю природою «розвиток» – явище надзвичайно багатоаспектне (рис. 1.9).

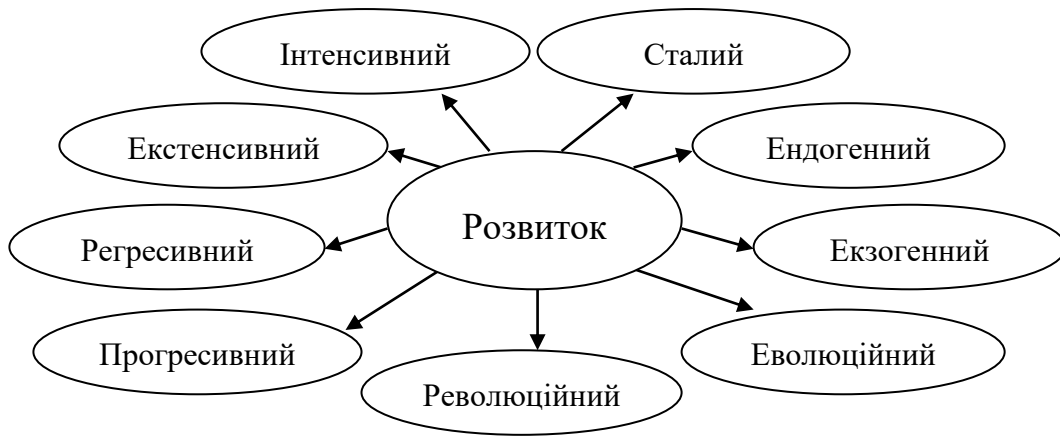

Рис. 1.9. Різновиди розвитку як економічної категорії

Джерело: побудовано авторкою на основі [94].

Останні десятиліття чільне місце у науці та практиці займає проблематика сталого розвитку. Особливий інтерес щодо окремих аспектів імплементації засад сталого розвитку на глобальному рівні спалахнув у наукового товариства, очільників країн і громадськості після оприлюднення Всесвітньою комісією з навколишнього середовища та розвитку під егідою ООН у 1987 р. Звіту Брундтланд (також відомий як «Наше спільне майбутнє»), в якому було представлено концепцію сталого розвитку [251].

На сьогоднішній день, у наукових джерелах можна зустріти вельми різні підходи до визначення поняття «сталий розвиток» (табл. 1.4).

Окремі дослідники, серед яких Франк-Домінік Вів'єн (Franck-Dominique Vivien) [214], розглядають «сталий розвиток» як шосту стадію економічного зростання. Зауважимо, що видатний американський економіст Уолт У. Ростов (Walt W. Rostow) у своїй праці «Стадії економічного зростання» представив п'ять етапів, через які повинні пройти всі країни, щоб стати розвиненими: 1) традиційне суспільство, 2) передумови для злету, 3) зліт, 4) рух до зрілості та 5) епоха високого масового споживання. Відповідно, послідує етап – це перехід на засади сталого розвитку, який «задовольняє потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь забезпечувати свої власні потреби» [274].

Таблиця 1.4

Узагальнення підходів до тлумачення поняття «сталий розвиток»

Підхід	Тлумачення	Автор (рік)
З точки зору «розвитку»	Розвиток, який задовольняє потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь забезпечувати свої власні потреби.	Комісія Брундтланд (1987 рік)
	Розвиток, при якому зростання не перевищує асиміляційної здатності навколишнього середовища.	Дейлі І. Герман (1990 рік)
З точки зору «системи»	Система відносин суспільного виробництва, при якій досягається оптимальне співвідношення між економічним зростанням, нормалізацією якісного стану природного середовища, зростанням матеріальних і духовних потреб населення.	Данилишин Б. М. (1999 рік)
З точки зору «процесу»	Процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення гарантованого задоволення принаймні мінімальних необхідних потреб усіх членів суспільства за умови збереження й поетапного відтворення цілісного навколишнього середовища. Забезпечення рівноваги між потенціалом природи і вимогами людей усіх поколінь.	Шевчук В. Я. (2004 рік)
З точки зору «балансу», «рівноваги»	Збалансований розвиток, тобто такий, що має збалансовану динамічну рівновагу між компонентами інтегрованої екосистеми.	Прадун В. П. (2005 рік)

Джерело: побудовано авторкою на основі [48; 132; 173; 201; 274].

Виокремлюють основні чотири типи сталого розвитку, ще відомі як чотири складові сталого розвитку – людський, соціальний, екологічний та економічний [295].

Сталий економічний розвиток – це процес, в якому експлуатація природних ресурсів, напрямок інвестицій, орієнтація технологічного розвитку та інституційні зміни або реформи узгоджуються та гармонізуються і підвищують як поточний, так і майбутній потенціал для задоволення людських потреб. На підставі цього, Ю-Юн Ван (Yu-Yun Wang) наголошує, що: «економічний розвиток без сталого розвитку не є ефективним або результативним у довгостроковій перспективі» [233].

Важливо акцентувати, що імплементація засад сталого економічного розвитку здійснюється шляхом досягнення країнами Цілей сталого розвитку, а особливо Цілі 8 «Гідна праця та економічне зростання» та 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура» [213].

Таким чином, сталий економічний розвиток спирається на таких економічних рішеннях уряду, бізнесу та суспільства, які ґрунтуються не на витрачанні ресурсів планети та масовому споживанні, а на ефективній переробці відходів та використанні відновлювальних ресурсів, що уможлиблює збалансоване зростання.

Надзвичайно важливим є виокремлення ключових економічних показників (табл. 1.5). Оцінювання та прогнозування економічних показників, як якісних, так і кількісних, має критично важливе значення, адже результати таких досліджень забезпечують уявлення щодо якісних і структурних змін в економіці, тенденцій економічного зростання та динаміки макроекономічного середовища країни.

Таблиця 1.5

Систематизація економічних показників за ключовими типологічними ознаками

Рівень	Прямі індикатори		Непрямі індикатори	
	Кількісні відносні	Кількісні абсолютні		Якісні
Індикатори макrorівня	Темпи зростання (приросту) ВВП, темпи зростання (приросту) національного доходу	Реальний ВВП, національне багатство	Золотовалютні резерви, торговельний баланс, іноземні інвестиції, інвестиції в основний капітал, інвестиції у людський капітал, грошові агрегати, швидкість обороту грошей, рівень цін, рівень безробіття	Галузева структура економіки, рівень розвитку інфраструктури, ступінь соціальної та політичної стабільності, екологічний стан, розвиток інститутів
Індикатори мікрорівня	Продуктивність праці / трудомісткість продукції, фондovіддача / капіталомісткість, ВВП на душу населення, наявний доход на душу населення, споживання на душу населення, іноземні інвестиції на душу населення		Сукупний випуск по секторах, прибутки бізнесу, сільськогосподарське виробництво, видобуток природних ресурсів, виробництво товарів повсякденного попиту, процентні ставки, рівень банкрутств	Освітній рівень населення, середня тривалість життя, стан охорони здоров'я

Джерело: [44].

Зауважимо, що у науковій літературі при висвітленні багатоаспектності проблематики забезпечення розвитку економіки використовують такі категорії як «макросередовище» та «макроекономічне середовище», часто ототожнюючи їх.

Зокрема, в зарубіжних наукових джерелах дефініція «макросередовище» розкривається за механістичним підходом, фокусуючись на механіці та логіці впливу макроекономічних умов в яких працює фірма та / або сектор економіки на результати їх діяльності [234].

Інший підхід спирається на логіку індикативного підходу та тлумачить макросередовище як «економічну ситуацію, яка переважає в усій економіці, а не в окремому секторі, регіоні; в цілому, макросередовище включає інфляцію, ВВП та фіскальну політику;... макросередовище може засвідчувати проблеми в економіці» [196]. Дискусійним є підхід, згідно з яким макросередовище розглядається як «...важливі сили, які є неконтрольованими (економічні, демографічні, технологічні, природні, соціальні та культурні, правові, політичні), які впливають на прийняття рішень підприємствами, та на результати їх господарської діяльності» [198]. Не погоджуємося з позицією про неконтрольовану природу макросередовища, хоча звичайно воно є зовнішнім чинником для суб'єкта господарювання, який не здатен активно впливати на нього, а лише опосередковано через систему зворотних зв'язків.

Узагальнюючи існуючі підходи у науковій літературі, можна стверджувати про існування двох підходів до визначення сутності поняття «макроекономічне середовище» – комплексного та диференціального. Основна різниця у цих двох підходах, передусім, полягає у розбіжних поглядах науковців щодо структури макросередовища та макроекономічного середовища. Так, комплексний підхід передбачає певне ототожнення макросередовища і макроекономічного середовища, з включенням до його складу екологічних, демографічних, технологічних, соціально-культурних, економічних, політичних чинників та ін. При цьому, до економічних чинників макросередовища науковці відносять: ВВП та темпи його зростання, рівень безробіття, інфляцію, чистий особистий

дохід, існуючі моделі витрат [191; 198]. Більш поглиблений набір чинників макросередовища пропонує Т. Саммут-Боннічі (Т. Sammut-Bonnici), включаючи до його складу політичні, економічні, соціальні, технологічні, правові, екологічні, демографічні, етичні та регулюючі чинники [282]. З іншого боку, диференціальний підхід до визначення економічного змісту макроекономічного середовища передбачає виокремлення суто економічних характеристик у його структурі.

Таким чином, можна констатувати відсутність єдиного спільного бачення у науковців щодо визначення змісту макроекономічного середовища. Водночас, вважаємо слушним і підтримуємо бачення Х. Бхасіна (Н. Bhasin), який акцентує, що: «макроекономічне середовище країни необхідно розглядати як комбінацію усіх економічних чинників, таких як темпи зростання ВВП, рівень інфляції, рівень безробіття тощо, які впливають на купівельну спроможність населення, і на розвиток бізнесу. Відтак, макроекономічне середовище складається з чинників, які впливають на всю економіку, а не лише на окремо взяту фірму» [188].

Враховуючи викладене та на підставі опрацьованої наукової літератури, співвідношення макросередовища та макроекономічного середовища країни пропонуємо представити так, як це показано на рис. 1.10.

Узагальнюючи викладене вище, пропонуємо поглибити розуміння сутності макроекономічного середовища як унікального стану економіки, сформованого під дією визначених загальноекономічних чинників, їх взаємозв'язків, що прямо чи опосередковано впливають на соціально-економічний розвиток країни і тим самим зумовлюють визначальні характеристики економічного середовища для суб'єктів господарювання будь-якої форми власності та різновиду їх економічної діяльності.

Рис. 1.10. Структура й співвідношення економічного та макроекономічного середовища

Джерело: побудовано авторкою на основі [22; 188; 191; 198; 282].

Відповідно, загальноекономічні чинники, через множинні взаємозв'язки, параметри, показники, характер впливу на економіку країни чи окремо взятого сектору, становлять макроекономічне середовище країни як відображення певного стану її національної економіки.

Важливим у досліджуваній проблематиці є обґрунтування взаємозв'язку банківського кредитування промислових підприємств та макроекономічного середовища як унікального стану економіки, який свідчить про стан і тенденції її розвитку. Передусім, погоджуємось із твердженням А. Гриценка, який зауважує, що: «не має і не може бути жодного випадку, коли б успішний економічний розвиток не базувався на створенні національного виробництва у країні» [17, с. 32]. Відтак, вплив банківського кредитування на розвиток економіки, насамперед визначається його роллю і завданнями, в числі яких підтримка та розвиток національного виробництва. З цього приводу, слушно процитувати М. Барну та Н. Руцишин: «стратегічна роль банківського кредитування імплементується через формування ресурсних резервів для забезпечення належного рівня ліквідності суб'єктів господарювання,

поліпшення фінансово-економічної підтримки розвитку бізнес-процесів галузей національної економіки, стимулювання розширеного відтворення та збалансованого розвитку економічної, соціальної та екологічної компонент суспільного відтворення, що в сукупності агрегується в сегмент структурного реформування національної економіки» [11, с. 38]. Разом з тим, вагомість і значення банківського сектору робить його особливо чутливим до різноманітних ризиків та невизначеностей [249]. Враховуючи це, особливо важливим є розгляд впливу загальноекономічних чинників на окремі аспекти банківської кредитної діяльності, позаяк саме банківський сектор є провідною складовою фінансової системи, а її стабільність, стійкість до зовнішніх шоків та ефективність – необхідна умова розвитку національної економіки.

Незважаючи на велику кількість праць як зарубіжних, так і українських науковців з окресленої проблематики, важливо зазначити, що в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів національних економічних систем окремі науковці розглядають більш ґрунтовно вплив макроекономічного середовища на різні аспекти банківської діяльності. Зокрема, К. Зампара (K. Zampara), М. Джаннопулос (M. Giannopoulos) та Д. Куфопулос (D. Koufopoulos) [302] у своєму дослідженні розглядали вплив макроекономічного середовища Греції на прибутковість банків, і дійшли висновку, що макроекономічне середовище містить в собі сили, які, з одного боку, можуть створити будь-які позитивні можливості, а з іншого – бути причиною виникнення критичних загроз для банків. Тому, надважливим для банків є розуміння того, яким чином макроекономічне середовище, так само як і власне структура банківського сектору, можуть впливати на процеси прийняття управлінських рішень. Найбільш позитивним загальноекономічним чинником для банків вчені вважають темп приросту ВВП [302, с. 5].

М. Саїд (M. Saeed), досліджуючи вплив загальноекономічних чинників на прибутковість банків Великобританії дійшов висновку, що у своїй сукупності облікова ставка, економічне зростання й низький рівень інфляції сприяють

безпеці і формуванню конкурентних переваг для крупних банків, та, таким чином, сприяють досягненню ними більших прибутків [284, с. 49].

На прикладі банку Кенії Е. Кіганда (E. Kiganda) визначив значущі позитивні та негативні загальноекономічні чинники впливу на його прибутковість. Позитивними чинниками визначено економічне зростання (темп збільшення реального ВВП) та помірний темп інфляції, тоді як валютний курс позначився негативно на прибутковості банку. Водночас, науковець визнає, що загальноекономічні чинники здійснюють незначний вплив на прибутковість банку, тоді як більш значущими є саме внутрішні фактори банку (рішення керівництва, ради директорів, які власне й визначають ефективність роботи банків) [240, с. 55].

Вплив макроекономічних факторів на ефективність вітчизняної банківської системи досліджувала О. Малахова. Науковиця виокремила такі макроекономічні фактори внутрішнього походження, які негативно позначились на діяльності вітчизняної банківської системи у період 2011-2012 рр.: стагнація вітчизняної економіки (неможливість відновлення діяльності низки підприємств; незадовільний фінансовий стан вітчизняних підприємств, що зумовлювало недостатню кількість платоспроможних позичальників); падіння доходів окремих фізичних осіб-позичальників, зростання рівня безробіття, що ускладнювало обслуговування боргу фізичними особами-позичальниками; протиправні дії судових органів, які необґрунтовано, упереджено визнавали недійсними кредитні договори, банкрутство позичальників, що призводило до втрат і збитків банків, паралізувало ринок кредитування; негативне сальдо зведеного платіжного балансу, викликане перевищенням імпорту товарів над експортом; недовіра до влади і банків тощо [101, с. 230].

Сьогодні в економічній літературі проблематика впливу макроекономічного середовища та його чинників на фінансову стабільність банків теж перебуває у центрі уваги науковців. Зокрема, О. Вовченко [22] зазначає, що при виокремленні сукупності чинників макроекономічного

середовища, які здійснюють вплив на фінансову стабільність банків, доцільним є врахування особливостей їх дії, а саме: взаємозв'язок та взаємозалежність чинників, які проявляються через вплив зміни одного чинника макроекономічного середовища на інші; багатогранність системи чинників впливу на фінансову стабільність банків, що зумовлена їх кількістю, різноманітністю зв'язків й наслідків впливу; динамічність і рухомість, тобто відносна швидкість й різні темпи зміни кількісних індикаторів чинників макросередовища; інформаційна невизначеність тенденцій розвитку макроекономічного середовища, ускладнення оцінки рівня її достовірності [22].

Особливий інтерес у науковців викликають різноманітні аспекти впливу загальноекономічних чинників на кредитну діяльність сучасних банків. Зокрема, вплив економічних чинників на кредитну діяльність банків досліджували Л. Смага та О. Гнатів. Науковці виділили найбільш чутливі зони кредитної діяльності, які зазнають значних перетворень за умови змін макроекономічного середовища. До таких віднесено: питома вага довгострокових кредитів у кредитних портфелях банків; рівень лібералізації умов кредитування; рівень галузевої концентрації кредитних портфелів банків [160, с. 257].

Свою чергою, Д. Однорог досліджував вплив загальноекономічних факторів на ефективність кредитів комерційних банків на прикладі банку NFC Bank Гани та дійшов висновку про визначальний вплив рівня інфляції та ставок за казначейськими зобов'язаннями на ефективність банківського кредитування [114, с. 36].

Вплив низки загальноекономічних чинників на вартість банківських кредитів в Україні досліджували С. Івахненко, С. Глущенко, К. Сверенко. Науковці дійшли висновку, що на процентні ставки за кредитами найбільший вплив здійснюють рівень інфляції та легкість ведення бізнесу, а найменший – ВВП на одну особу та частка кредитів у ВВП [236, с. 45].

Інша група науковців, зокрема Ш. Ахмед (S. Ahmed), М. Еджаз (M. Ejaz), Е. Талассінос (E. Thalassinos) та Я. Талассінос (Y. Thalassinos) досліджували

вплив загальноєкономічних чинників (факторів) на рівень NPLs банків Пакистану. Науковці дійшли висновку, що будь-яке збільшення ВВП є життєво важливим для скорочення рівня NPLs, тоді як більш високі процентні ставки за кредитами та валютні курси збільшують NPLs [179, с.11-12]. Подібні результати стосовно впливу загальноєкономічних факторів на рівень NPLs одержав М. Фоглія (M. Foglia). На прикладі банківської системи Італії вчений з'ясував, що найбільший вплив на рівень NPLs здійснюють ВВП та державний борг [216, с.10].

Узагальнюючи проведений науковий аналіз сутності макроекономічного середовища, пропонуємо структурувати його чинники впливу на БКПП так, як це подано у табл.1.6.

Таблиця 1.6

Структуризація загальноєкономічних чинників впливу на банківське кредитування промислових підприємств

Критеріальна ознака	Група чинників	Стислий зміст
Чинники, що впливають на банк як кредитора	Загальнодержавні економічні чинники	загальний стан економіки (державні фінанси, інфляція, монетарні індикатори та ін.) та розвиненість фінансового ринку
	Чинники, що впливають на фінансову стійкість банківської системи	особливості діяльності Центрального банку (грошово-кредитна політика, організація валютного контролю тощо); кількість функціонуючих банків, число зайнятих у них працівників, розширення сфери діяльності, поява нових функцій, зміни в технології банківських операцій, довіра до банків
	Зовнішньоекономічні чинники	стан банківської системи та економіки банків-зарубіжних партнерів
Чинники, що впливають на промислове підприємство як позичальника	Загальнодержавні економічні чинники	податкове навантаження, державні програми розвитку та підтримки промислових підприємств тощо
	Економічні чинники	стан розвитку торгівлі, промисловості (ВВП, інвестиції, індекс промислового виробництва), показники ринку праці, інфляція тощо
	Чинники, що впливають на стан товарного ринку	макроекономічні показники стану товарного ринку, динаміка цін на паливо,

Закінчення табл. 1.6

		паливо-мастильні матеріали, енергоносії, на сировину тощо
	Чинники, що впливають на стан валютного ринку	динаміка індикаторів валютного ринку (офіційний курс долара США, Євро, USDEURO_BASKET тощо)
	Економічні чинники впливу на зовнішньоекономічну діяльність	існування тарифних і нетарифних бар'єрів; промислова продукція, яка експортується та відноситься до монопольних галузей країни-імпортера; високий рівень конкуренції тощо
Чинники, що впливають на кредитований проєкт	Економічні чинники впливу на кредитний/інвестиційний проєкт	стан інвестиційного середовища країни, державна економічна політика, доступність результатів науково-технічного прогресу, географічні умови, соціально-демографічні фактори

Джерело: доповнено та складено авторкою на основі [114; 160; 179; 216; 236].

Виходячи з того, що система загальноекономічних чинників впливу на БКПП представляє собою певну множину чинників та їх взаємозв'язків, які впливають на головні суб'єкти кредитування (на банк як кредитора й на промислове підприємство як на позичальника), і на об'єкт кредитування (кредитний проєкт), доречно стверджувати, що переважання позитивних загальноекономічних чинників (зростаючий ВВП; повільний темп інфляції; фінансова стійкість банківської системи; сприятливий інвестиційний клімат; наявність державних програм підтримки промислових підприємств; пільгове оподаткування окремих галузей промисловості тощо) формує сприятливе для розвитку й активізації БКПП середовище, а отже – формується підґрунтя для підвищення ефективності цього виду кредитування та його здатності виступати в якості інструменту забезпечення розвитку економіки, в тому числі шляхом покращення кількісних і якісних показників економічного зростання (рис. 1.11). Але з іншого боку, переважання низки негативних загальноекономічних чинників (падіння ВВП; високий рівень інфляції; податкове навантаження; ріст цін на товарних ринках тощо) формує зворотній ефект і зумовлює стагнацію розвитку БКПП.

Рис. 1.11. Вплив банківського кредитування промислових підприємств на економічне зростання

Джерело: розроблено авторкою.

У загальному вигляді, теоретичне обґрунтування взаємозв'язку БКПП і розвитку економіки можна представити так, як це показано на рис. 1.12. Отже, на основі цього ілюструється процес формування зворотнього зв'язку між БКПП і макроекономічним середовищем як унікальним станом економіки. Важливо зазначити, що на сучасному етапі розвитку економіки України загальноекономічні чинники можуть виступати джерелом як позитивного, так і негативного впливу на розвиток БКПП, а отже, можуть створювати як простір для його розвитку, так і формувати зону стагнації. Водночас, з огляду на свою специфіку, БКПП впливає на економічні показники, на стан макроекономічного середовища та на вектор розвитку економіки країни.

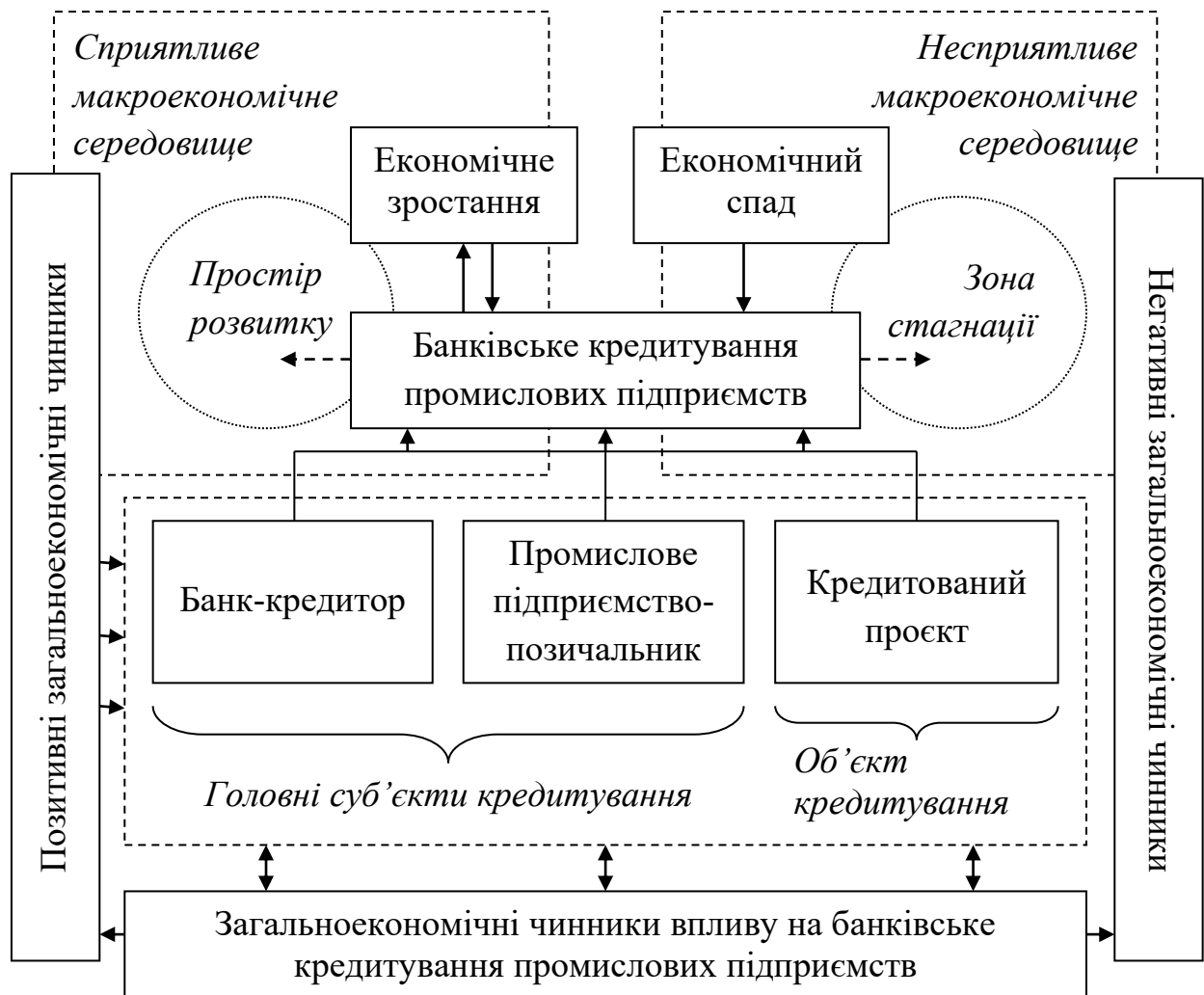

Рис. 1.12. Взаємозв'язок банківського кредитування промислових підприємств і розвитку економіки

Джерело: розроблено авторкою.

У таких умовах, для України, з одного боку вбачається критично важливим виокремлення та дослідження ключових загальноєкономічних чинників впливу на БКПП з метою ефективного управління та підвищення загальної якості цього виду кредитування. З іншого боку, доречним є розроблення та вжиття дієвих заходів щодо активізації БКПП, оскільки ефективно освоєні промисловістю кредитні ресурси здатні позитивно впливати на динаміку показників економічного зростання, стан макроекономічного середовища, та відповідно – на розвиток економіки в цілому.

Висновки до Розділу 1

На основі проведеного дослідження науково-теоретичних основ банківського кредитування промислових підприємств у розвитку економіки сформульовано такі висновки:

1. Запропоновано виокремлювати БКПП як окремий різновид банківського кредитування, якому притаманні такі характерні особливості:

- основною сутнісною рисою БКПП є галузева приналежність позичальника, а саме – приналежність до промислового виробництва, яке є націленим не лише на кінцевого споживача, але й на забезпечення засобами виробництва інших підприємств;
- принципами БКПП, які є актуальними сучасному економічному розвитку є принцип автономності, пріоритетності, дотримання засад сталого розвитку, економічної синергії, інформаційно-цифрової компетенції;
- специфічними особливостями БКПП є потреба / необхідність у: значному обсязі кредитних коштів; довгостроковому кредитуванні; кредитуванні енергозберігаючих і новітніх технологій; врахуванні засад сталого розвитку при кредитуванні; врахуванні кліматичних умов тощо.

2. Удосконалено тлумачення дефініції «банківське кредитування промислових підприємств» за допомогою інституціонального, функціонального та відтворювального наукових підходів, а також шляхом здійснення змістоутворювальної декомпозиції економічної природи поняття за критеріями: об'єкт, суб'єкт, форма, джерело, зв'язки, умови й мета.

3. Розвинено науково-теоретичні підходи щодо типізації різновидів БКПП шляхом виокремлення таких класифікаційних ознак: галузева належність; модель економіки за кольором; дотримання у господарській діяльності засад сталого розвитку; належність до стратегічних галузей; технологічний ступінь; спеціалізація банку-кредитора; участь в державних та / або міжнародних програмах підтримки; масштаб соціально-економічного впливу від кредитування.

4. Запропоновано розвинену класифікацію характерних ризиків БКПП, за рахунок введення поряд з широкоживаними класифікаційними ознаками, низки нових, а саме в залежності від: моделі економіки за кольором; дотримання засад сталого розвитку; форми власності банку-кредитора; спеціалізації банку-кредитора; кількості учасників банківського кредитування; перебування у реєстрі стратегічно-важливих підприємств / об'єктів; віднесення підприємства / його проекту до об'єктів підвищеної небезпеки; галузевої спрямованості; ступеня технологічного розвитку; ознаки зовнішньоекономічної діяльності; виду концентрації ПКПБ; участі підприємства в проєктах, програмах державної та / або міжнародної підтримки; масштабу наслідків реалізації ризику банківського кредитування промислового підприємства.

5. Поглиблено розуміння сутності макроекономічного середовища як унікального стану економіки, сформованого під дією визначених загальноекономічних чинників, їхніх взаємозв'язків, що прямо чи опосередковано впливають на соціально-економічний розвиток країни і тим самим зумовлюють визначальні характеристики економічного середовища для суб'єктів господарювання будь-якої форми власності та різновиду їх економічної діяльності.

6. Здійснено теоретичне обґрунтування взаємозв'язку БКПП і розвитку економіки таким чином: загальноекономічні чинники можуть виступати джерелом як позитивного, так і негативного впливу на розвиток БКПП, а отже, можуть створювати як простір для його розвитку, так і формувати зону стагнації. Водночас, з огляду на свою специфіку, БКПП впливає на економічні показники, на стан макроекономічного середовища та на вектор розвитку економіки країни.

Основні результати наукового дослідження опубліковані авторкою у наукових працях [25- 28; 36; 227- 229; 241; 242].

РОЗДІЛ 2

ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

2.1. Загальноекономічні аспекти розвитку та стратегічні орієнтири банківського кредитування промислових підприємств

Сучасні тенденції у глобальній економіці на фоні масштабного загострення множинних геополітичних та воєнних конфліктів, безпрецедентних для ХХІ ст., а також загроза зміни клімату, актуалізують науковий та практичний інтерес щодо дієвих шляхів фінансового забезпечення розвитку промислового сектору економіки як її критично важливої структуроутворюючої частини. Враховуючи особливості взаємозв'язку банківського промислового кредитування і розвитку економіки, доцільним є аналіз загальноекономічних аспектів його розвитку та стратегічних орієнтирів. Передусім, необхідно з'ясувати макроекономічні передумови формування простору розвитку БКПП та зони його стагнації.

У результаті аналізу наукових джерел [193; 290; 294] можна констатувати, що конкретний взаємовплив макроекономічного середовища, як відображення унікального стану економіки, та БКПП можливо прослідкувати лиш з початком Другої науково-технічної революції (друга половина ХІХ ст. – початок ХХ ст.). За підсумками проведеного нами дослідження [29] з'ясовано, що загальноекономічними передумовами, які забезпечили формування простору активізації БКПП як самостійного різновиду банківського кредитування були такі: науково-технічні винаходи; урбанізація населення; накопичення капіталу в національній економіці; формування інституційних механізмів земельно-іпотечного кредитування; розвиток ринку фінансових послуг тощо. Макроекономічні передумови та наслідки активізації БКПП узагальнено на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Макроекономічні передумови та наслідки активізації банківського кредитування промислових підприємств

Джерело: сформовано авторкою на основі [193; 290; 294].

Розвиток кредитно-інвестиційних та кредитно-гарантійних послуг банків для промислового бізнесу безповоротно вплинув на трансформаційні процеси у макроекономічному середовищі провідних держав Західної Європи (головним чином, Великобританії, Бельгії, Німеччини, Італії) та США, а разом з тим – на тенденції та динаміку розвитку світової економіки. Так, в межах національних економік відбулося поліпшення низки загальноекономічних показників (обсяг і темп зростання ВВП, рівень заощаджень, рівень безробіття, рівень капіталізації промислового сектору, рівень іноземних інвестицій тощо); стрімке піднесення ринків товарів (особливо промислових) та послуг; розвиток фінансових ринків; удосконалення культури господарських відносин; збільшення обсягу ресурсів та розширення каналів доступу до них тощо) [29].

Потрібно акцентувати, що вплив банківського промислового кредитування на розвиток економіки в значній мірі залежав (та залежить) від типу фінансової системи країни. Так, в країнах фондової фінансової системи (Великобританія, США), в яких перерозподіл капіталів відбувався головним чином на фондових ринках, роль банків у трансформації макроекономічного середовища і сприяттні розвитку національної економіки була не настільки виразною як у державах із банкоцентричними фінансовими системами (Німеччина, Бельгія та ін.) [29].

Найбільш яскраво ці розбіжності проявились у внеску БКПП у подоланні макроекономічних наслідків війни. Так, у воєнний період розвиток БКПП перебував у зоні стагнації, адже мало місце: зменшення працездатного населення; суттєве збільшення рівня інфляції; дефіцит продовольства; зростання цін / дефіцит на сировинних і товарних ринках; зростання державного боргу; зменшення обсягу ВВП; збільшення облікової ставки Центрального банку; зменшення внутрішніх та іноземних інвестицій; руйнування промислової та житлової інфраструктури [276; 281]. Проте саме БКПП відіграло значну роль у подоланні цих наслідків. Як зазначають дослідники [171], країни, які використовували фінансові ресурси від плану Маршала для повоєнного відновлення через механізми банківського кредитування, в тому числі через фінансово-кредитні установи реконструкції та

розвитку, відбудовувалися із більш стрімкою динамікою. Також банківські процедури сприяли забезпеченню мінімізації неефективного використання цих фінансових ресурсів [171].

Важливу роль у післявоєнній відбудові німецької економіки взяли на себе банки. Тривалий період після Другої світової війни топ-менеджери найбільших банків вважали, що є відповідальними за розвиток німецької промисловості та намагалися діяти відповідним чином. Таке бачення розділяли багато політиків і більша частина суспільства. Разом із крупними страховими компаніями, банки запровадили тісну мережу для забезпечення капітальних і особистих зв'язків з найкрупнішими промисловими корпораціями Німеччини, яку часто називають «Deutschland-AG». Як наслідок, саме банки домінували на фондовому ринку та деяких інших елементах фінансового сектору [220].

У той же час, зазначимо, що підвищенню ролі та значення банків у відбудові післявоєнної економіки Японії сприяло те, що японська влада прийняла тверде рішення відмовитися від зорієнтованого на ринок облігацій фінансового сектору (модель, яку окупаційні сили США прагнули адаптувати), і сконцентрувалися на банківській фінансовій системі. Причиною цього вибору була зацікавленість уряду в: 1) стабільному та передбачуваному макроекономічному середовищі; 2) мінімальній залежності Японії від джерел зовнішнього фінансування та збільшення дефіциту рахунків поточних операцій; 3) можливості спрямовувати фінансові ресурси у критично важливі для розвитку національної економіки галузі [287].

На підставі викладеного можемо констатувати, що післявоєнна відбудова економік держав з банкоцентричними фінансовими моделями яскраво ілюструє особливості взаємовпливу БКПП і розвитку економіки. Разом з тим, надзвичайно важливим є з'ясування актуальних сьогоденню макроекономічних аспектів формування простору розвитку БКПП та зони його стагнації.

Проаналізуємо макроекономічні аспекти розвитку БКПП із виділенням на часовій шкалі формування простору його розвитку і зони стагнації на прикладі найбільш економічно розвинених країн – США та Німеччини.

Динаміка банківського промислового кредитування та ВВП у Німеччині за період 1984-2022 рр. проілюстрована на рис. 2.2. З наведених даних можна

виокремити два ключові періоди у розвитку БКПП та його зв'язку із економічним зростанням Німеччини: 1) 1984-1998 рр. – період промислової політики банків та формування простору розвитку промислового кредитування (рис. 2.3); 2) 1999 р. – до сьогоднішнього дня – період зниження ролі БКПП у розвитку економіки та формування зони його стагнації (рис. 2.4).

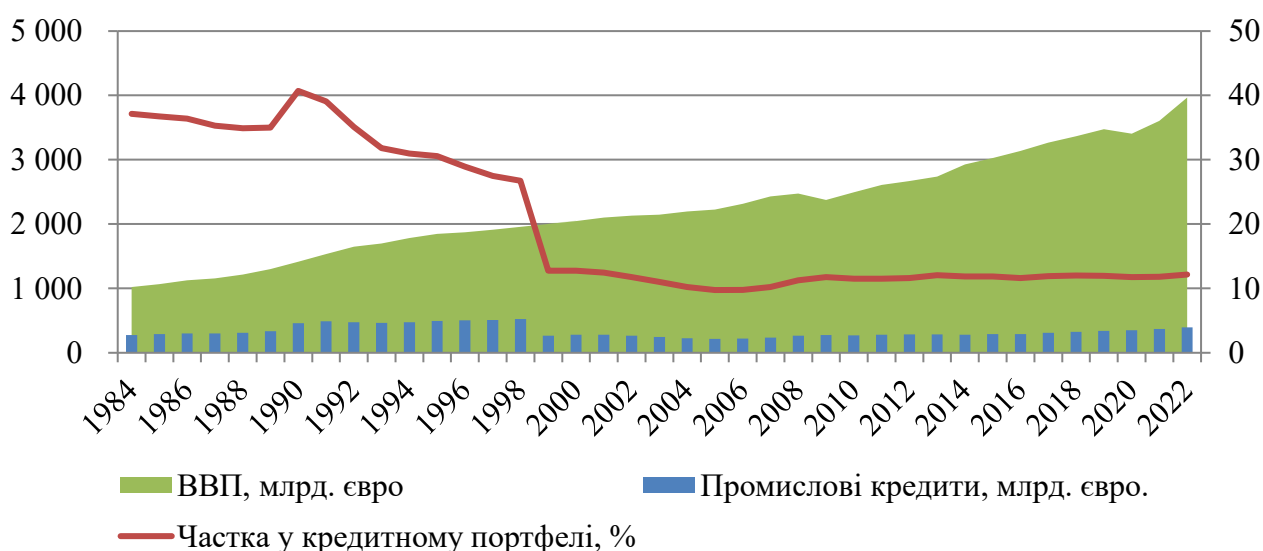

Рис. 2.2. Динаміка ВВП і промислового кредитування банками Німеччини, 1984-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою на основі [265; 268].

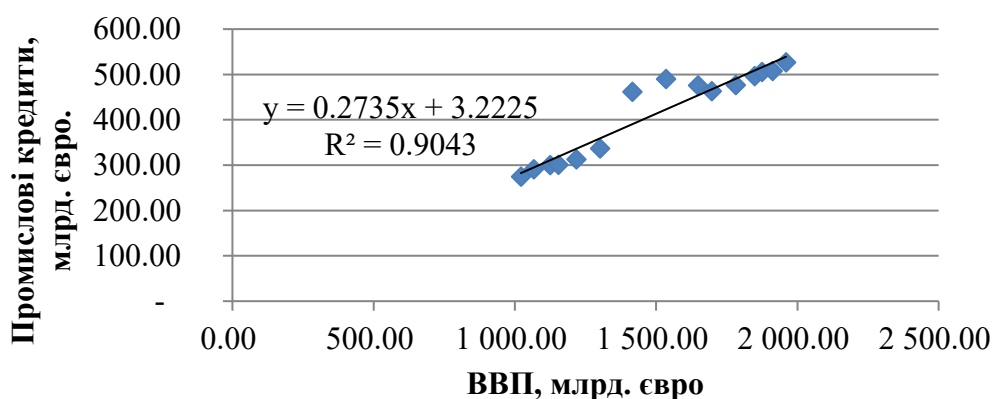

Рис. 2.3. Графічне представлення взаємозалежності між промисловим кредитуванням та ВВП у Німеччині, 1984-1998 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Так, аналіз даних рис. 2.3 свідчить, що у період 1984-1998 рр. збільшення обсягу банківського промислового кредитування на 1 млрд. євро призводило до збільшення обсягу ВВП Німеччини на 273 млн. євро.

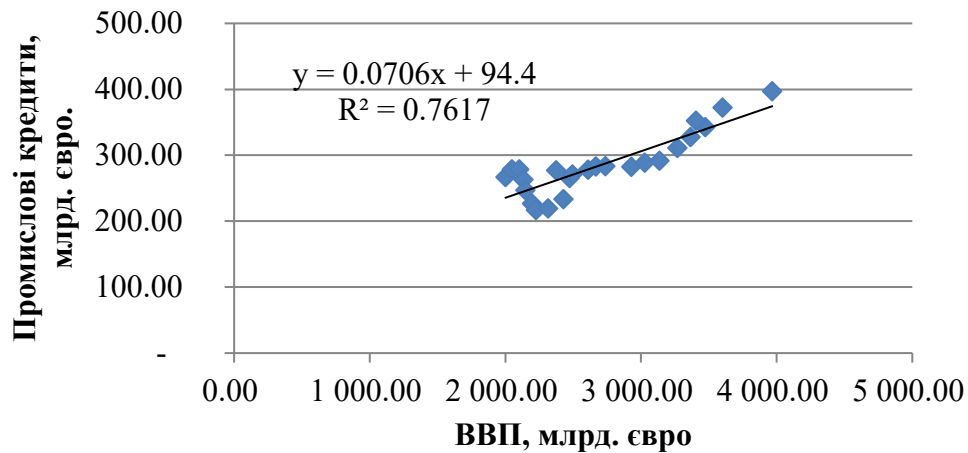

Рис. 2.4. Графічне представлення взаємозалежності між промисловим кредитуванням та ВВП у Німеччині, 1999-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Своєю чергою, дані на рис. 2.4 вказують, що у 1999-2022 рр. збільшення обсягу промислового кредитування на 1 млрд. євро призводило до збільшення обсягу ВВП Німеччини на 70 млн. євро. Ці результати значною мірою пояснюють стрімке зниження частки БКПП в загальному кредитному портфелі банків Німеччини: з 37% у 1984 р. до 12% у 2022 р.

Важливо зауважити, що економічною передумовою, яка зумовила простір розвитку БКПП у період 1984-1998 рр., передусім, стало возз'єднання Західної і Східної Німеччини (1990 р.). Обвал обсягу БКПП у 1999 р. мав місце внаслідок фінансової кризи 1998 р., коли російський уряд оголосив дефолт за всіма своїми борговими зобов'язаннями, деномінованими в рублях, та запровадив мораторій на виплати іноземним кредиторам. Після цих дій вартість активів стрімко впала в країнах «Великої сімки» (G-7). З 1999 р. банківське промислове кредитування відновилося, але обсяг цих кредитних операцій вже не повернувся до колишніх масштабів (без урахування інфляції).

Економіка Німеччини – одна з найбільш індустріально розвинених, тому зменшення ролі промислового кредитування у економічному зростанні країни передусім пояснюється її ускладненням, диверсифікацією галузевої структури, досягненням високого технологічного рівня промислового виробництва, що дає змогу забезпечити інноваційну, рентабельну та експорто-орієнтовану діяльність промислового бізнесу. Важливо зауважити також і те, що фінансово-кредитні інститути Німеччини є одними із світових лідерів зовнішнього кредитування низько- та середньотехнологічно розвинених країн.

Дещо інший вектор розвитку промислового кредитування та його впливу на економічне зростання країни спостерігаємо у США. Динаміку банківського комерційного та промислового кредитування і ВВП (у млрд. дол. США) у 1984-2022 рр. проілюстровано на рис. 2.5.

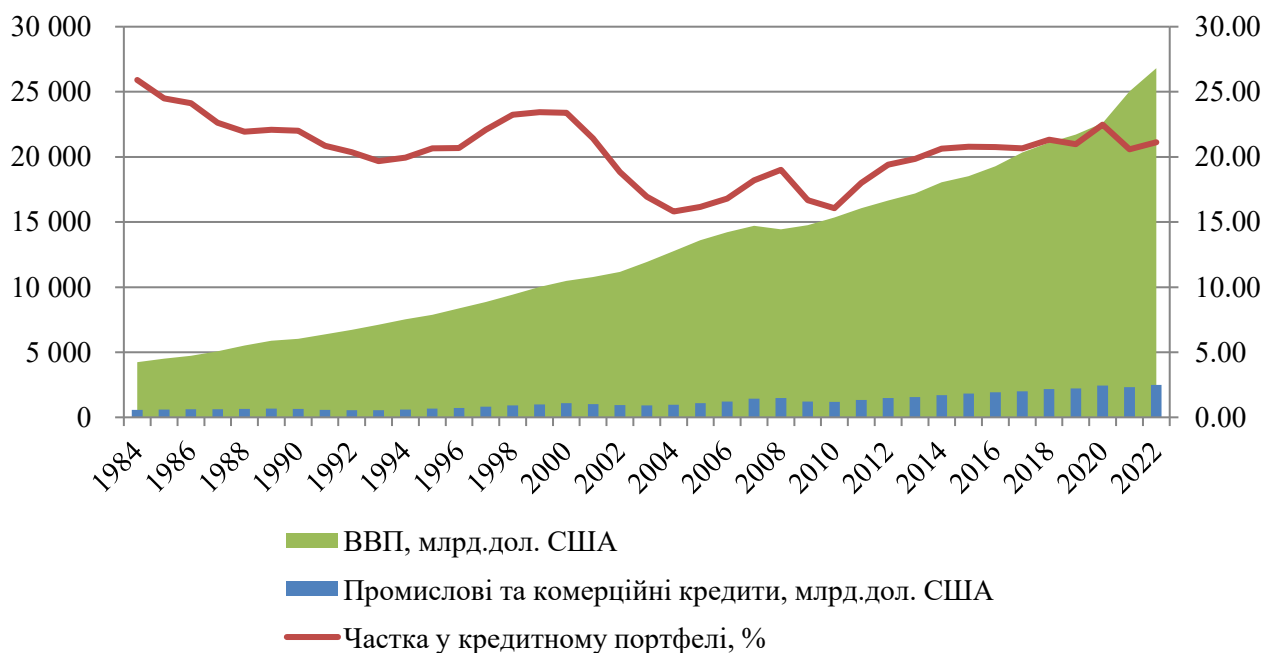

Рис. 2.5. Динаміка комерційного та промислового кредитування банками в США, 1984-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою на основі [263; 264].

З рис. 2.5, можемо зробити висновок, що по завершенню Другої світової війни та у період до 2000-х рр., комерційне і промислове кредитування банками США в цілому характеризувалось стабільною позитивною динамікою. Простір

для розвитку цього сегменту кредитування забезпечували такі макроекономічні передумови як: стрімкі темпи економічного зростання; покращення структури національної економіки; збільшення експорту; набуття долларом США статусу світової валюти та ін. Зазначимо, що після Другої світової війни і до 1980-х рр., частка промисловості у національному доході США, в середньому, становила більше 35%. За період 1984-2000 рр. цей показник, в середньому, уже становив 25,63%. Таку тенденцію можна пояснити розгортанням процесу фінансіалізації економіки США. У період з 2000-х років, простір для розвитку комерційного та промислового кредитування банками формувався напередодні та / або в періоди макроекономічних потрясінь. Це видається вельми непослідовним. Разом з тим, стрибки в обсягах кредитування у ці періоди, в тому числі й збільшення частки промислових кредитів у кредитному портфелі нефінансових корпорацій США на 7,05% під час пандемії COVID-19 можна пояснити: 1) бажанням підприємств використати банківські кредити як захист від інфляції, яка у червні 2022 року сягнула найбільшого свого значення за останні 40 років (до 9,1% за останні 12 місяців); 2) підтримуючою промисловість кредитною політикою банків.

Аналіз даних на рис. 2.6 вказує на те, що у період 1984-2022 рр. збільшення комерційного і промислового кредитування на 1 млрд. дол. США призводило до збільшення обсягу ВВП на 93 млрд. дол. США.

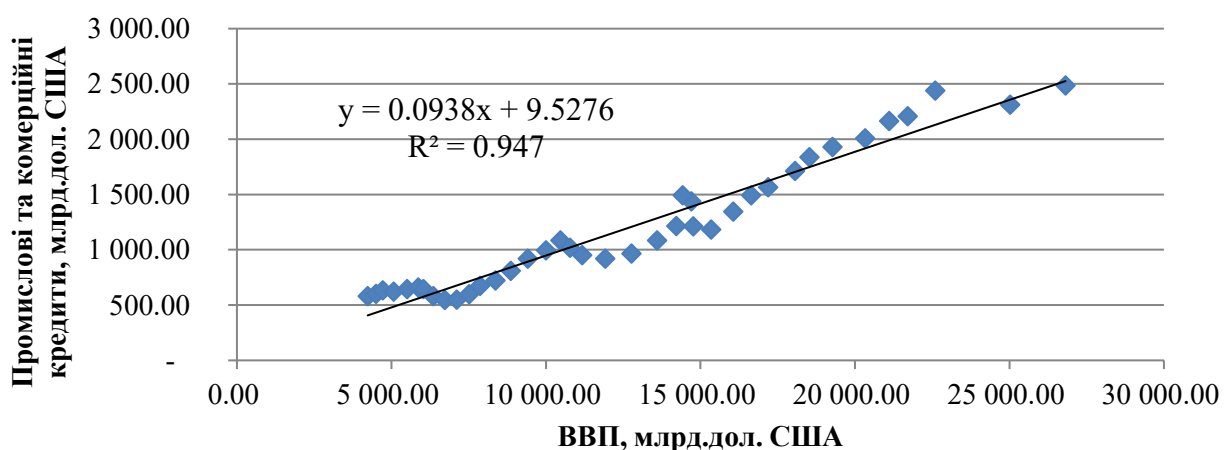

Рис. 2.6. Графічне представлення взаємозалежності між комерційним і промисловим кредитуванням та ВВП у США, 1984-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Підсумовуючи проведений аналіз, можна констатувати про тісний зв'язок між динамікою БКПП і розвитком економіки, однак є особливості в залежності від фінансової системи країни і стратегічних орієнтирів промислової політики. На наш погляд, в результаті аналізу сучасної наукової літератури, можна виокремити такі головні загальноекономічні передумови формування простору розвитку та зони стагнації БКПП, а саме вплив:

- процесів фінансіалізації економіки на БКПП;
- форс-мажорних явищ на макроекономічну динаміку та розвиток БКПП;
- науково-технологічних інновацій і сучасної моделі світового розвитку на появу перспективних напрямів БКПП.

Однією із найбільш виразних економічних тенденцій сьогодення є процес фінансіалізації як закономірний продукт глобалізації. «Сучасна економіка – це, передусім, фінансова ринкова економіка» [190]. Так, в загальному вигляді, під фінансіалізацією прийнято розуміти підвищення ролі фінансового сектору в економіці. Це явище взяло початок із 1980-х рр. та пов'язується з формуванням таких негативних макроекономічних наслідків як: зменшення обсягів виробництва у матеріальній сфері, зниження капіталізації реального сектору, виникнення соціально-економічних проблем (наприклад, зростання кількості безробіття в результаті скорочення на підприємствах і, як наслідок – збільшення фінансового навантаження на державу щодо соціальних виплат, пільг тощо) [215].

Водночас, деякі науковці, серед яких К. Паливода зазначають, що ознаки фінансіалізації почали проявлятися вже у 20-х роках ХХ ст. [275]. Наголошуємо, що процес фінансіалізації економіки суттєво викривлює роль і функціонал фінансів, які, передусім, повинні забезпечувати потреби реального сектору, в тому числі шляхом мобілізації і ефективного перерозподілу ресурсів, адже саме від його результатів діяльності залежить безпекова складова країни. Гіпертрофований розвиток фінансового сектору призводить до низки серйозних соціально-економічних наслідків.

Відповідним чином процес фінансiалiзацiї економiки впливає i на БКПП: iнвестування фiнансових ресурсiв у розвиток промислових пiдприємств нерiдко видається для банкiв менш привабливим, аниж iснуючi на фiнансовому ринку iнструменти. Своєю чергою, це призводить до процесiв, якi з часом зменшують роль та значення банкiвського кредитування у розвитку промислового сектору, i вiдповiдно – у розвитку економiки.

Вивчаючи досвiд США, де фiнансова система зорiєнтована на фондovий ринок, можна побачити як змiнювалися частки промислових галузей економiки та галузей фiнансiв, страхування та операцiй з нерухомiстю у загальному обсязi нацiонального доходу у перiод 1948-2021 рр. (рис. 2.7).

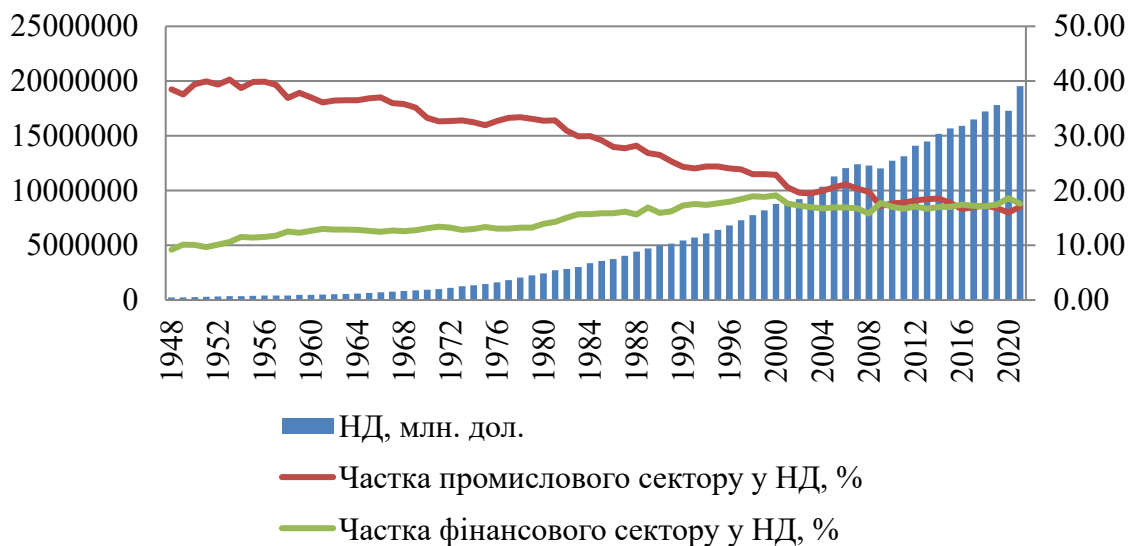

Рис. 2.7. Iлюстрацiя причинно-наслiдкових зв'язкiв процесу фiнансiалiзацiї економiки США, 1948-2021 рр.

Джерело: обчислено та складено авторкою на основi [263].

Зокрема, в 1948 році частка промислових галузей у національному доході США становила 38,46%. Та ситуація змінювалась досить швидко: вже у 2021 р. частка промислового сектору в національному доході США становила 17,01%. Динаміка, проілюстрована на рис. 2.7, передусім, пов'язана із зростанням частки фінансового сектору в загальному на 8,40 в.п. (з 9,20% у 1948 р. до 17,60% у 2021 р.) або на 91,32%. Ці процеси розгорталися на фоні суттєвого

скорочення загальної кількості комерційних банків: у 1945-2020 рр. їх кількість зменшилась на 216,78% (з 13 419 установ у 1948 р. до 4 236 у 2021 р.) [264].

Очікувано, що частка комерційних і промислових кредитів в питомій вазі кредитного портфеля комерційних банків та ощадних інститутів США у період 1984-2022 рр. також знижувалася: в цілому, за період аналізу – на 4,78 в.п. або на 25%, та в другому кварталі 2022 р. склала 21,13% [264]. Однак, зважаючи на темпи розвитку економіки США, в тому числі промислового виробництва, можна дійти висновку, що роль банківського кредиту у процесах розвитку промисловості (зокрема, смарт-промисловості) у післявоєнний період не стала вирішальною.

З нашої точки зору, цей сценарій розвитку банківського кредитування промислових підприємств на прикладі США сягає корінням саме в зміні моделі взаємовідносин банківського та промислового бізнесу в роки Великої депресії (1929-1933 рр.). Так, накладення урядом США вето на змішування банківського і промислового бізнесу виключило вплив фактора особистого інтересу банку (в особі його окремих представників) в реалізації конкретних кредитних проєктів промислових підприємств.

Ситуацію щодо конвергенції реального та фінансового секторів економіки можна спостерігати також в інших країнах, модель фінансової системи яких є фондовою. Наведені дані рис.2.8 дають змогу побачити, що динаміка внеску фінансового сектору в ВВП Великої Британії пожвавилась починаючи з 2000-х років. В той же час, фінансовий сектор виявився менш стійким відносно реального сектору економіки до глобальних викликів таких, як пандемія коронавірусу COVID-19. Разом з тим, промислове кредитування у Великобританії виглядає інакше, ніж у США: частка кредитування промисловості за останні 2 роки зросла з 28,21% (вересень 2020 р.) до 38,38% (серпень 2022 р.) [267].

Рис. 2.8. ВВП та динаміка випуску реального та фінансового секторів Великобританії, 1997-2021 рр.

Джерело: обчислено та складено авторкою на основі [266; 267].

Необхідно зауважити, що в банкоцентричних фінансових системах можна спостерігати менший ступінь впливу фінансіалізації на промисловий розвиток, зокрема, якщо порівнювати на прикладі США та Німеччини (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Окремі показники розвитку банківського кредитування промисловості: США та Німеччина, 2008-2020 рр.

Рік	Частка промисловості у ВДВ, %		Частка фінансів, страхування та нерухомості у ВДВ, %		Комерційні та промислові кредити у кредитах підприємств, наданих банками, %	
	США	Німеччина	США	Німеччина	США	Німеччина
2008	21,56	29,86	18,50	15,90	19,01	11,27
2009	19,58	27,59	19,23	16,99	16,67	11,77
2010	20,40	29,86	19,86	16,35	16,05	11,53
2011	21,25	30,15	20,46	16,30	18,00	11,53
2012	21,86	30,38	21,85	15,89	19,41	11,63
2013	22,75	29,79	22,28	15,82	19,85	12,06
2014	23,81	30,00	23,55	15,42	20,64	11,86
2015	23,75	30,14	24,48	15,40	20,78	11,84
2016	23,67	30,62	25,57	15,02	20,76	11,62
2017	25,21	30,48	26,55	14,66	20,66	11,92
2018	26,82	30,30	27,99	14,46	21,32	12,02
2019	27,44	29,97	29,27	14,39	20,99	11,96
2020	27,04	29,29	30,56	15,03	22,47	11,79

Джерело: обчислено та складено авторкою на основі [264; 265; 268].

З нашої точки зору, на основі даних в табл. 2.1 можна зробити таке наукове припущення: процес фінансіалізації економіки поступово впливає і на розвиток промисловості, і на наявні механізми його фінансового забезпечення. Так, хоча частка промисловості у ВДВ США (де фінансіалізація набрала значних обертів: частка фінансового сектору у ВДВ за останні 13 років збільшилась на 65%) та Німеччини (країна, в якій прояви фінансіалізації слабкі – частка фінансового сектору у ВДВ за останні 13 років зменшилась 5,5%) перебуває на достатньо високому рівні, в останній – в середньому, на 6,41 в.п. за період аналізу більше, ніж у США.

Сучасна національна економіка будь-якої країни світу суттєво залежить від глобальних викликів, зокрема таких як стрімке поширення пандемії COVID-19 по всьому світу (2018-2021 рр.), спалахи множинних геополітичних конфліктів і розгортання повномасштабної безпрецедентної для XXI ст. війни в Україні. Вплив таких подій не може не позначитися на макроекономічному середовищі, а отже і на розвиткові БКПП.

Пандемія COVID-19 стала найсерйознішим випробуванням для країн світу за останні 150 років [252]. Розглянувши окремі макроекономічні показники країн Євросоюзу (рис. 2.9) і США (рис. 2.10) у період зародження та розгортання пандемії коронавірусу COVID-19 (2018-2021 рр.), можна виокремити низку таких спільних тенденцій: стрімке зменшення ВВП у 2020 р., порівняно з 2019 р. – на 1,5% у США та на 4,04% у країнах Європейського союзу; рекордне падіння індексу промислового виробництва у квітні 2020 р. – до 84,20% у США та до 76,80% у країнах Європейського союзу. Так, у Євросоюзі спрацювала реакція уряду на виклики пандемії COVID-19 для промислового сектору, в результаті чого, важливу роль мали програми підтримки промислового бізнесу. Зокрема, це надання кредитів на пом'якшених умовах (пільгові відсоткові ставки, довший термін повернення тощо) і боргове гарантування [268].

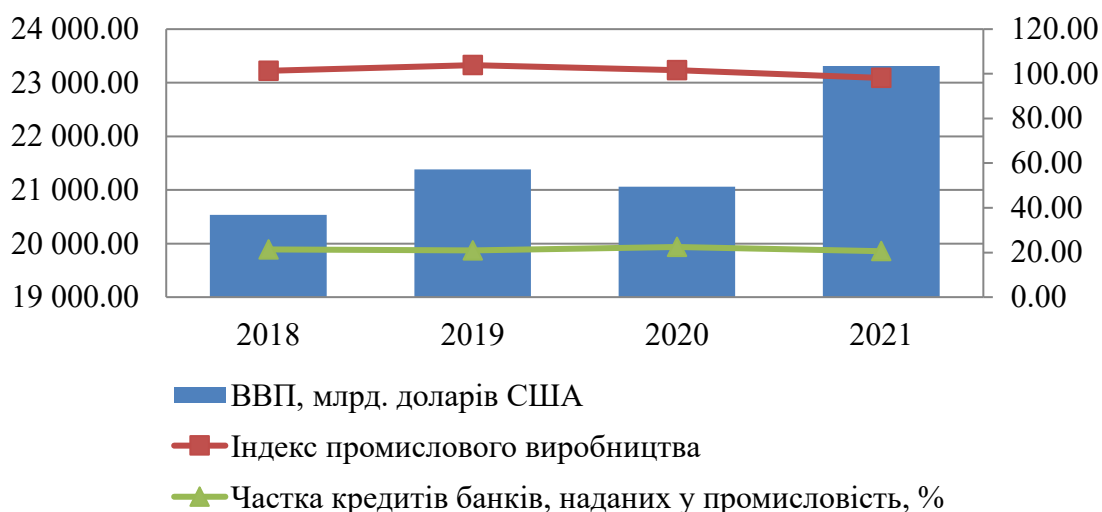

Рис. 2.9. Динаміка ВВП, індексу промислового виробництва, частки кредитів у промисловість (%) США, 2018-2021 рр.

Джерело: обчислено та складено авторкою на основі [264; 268]

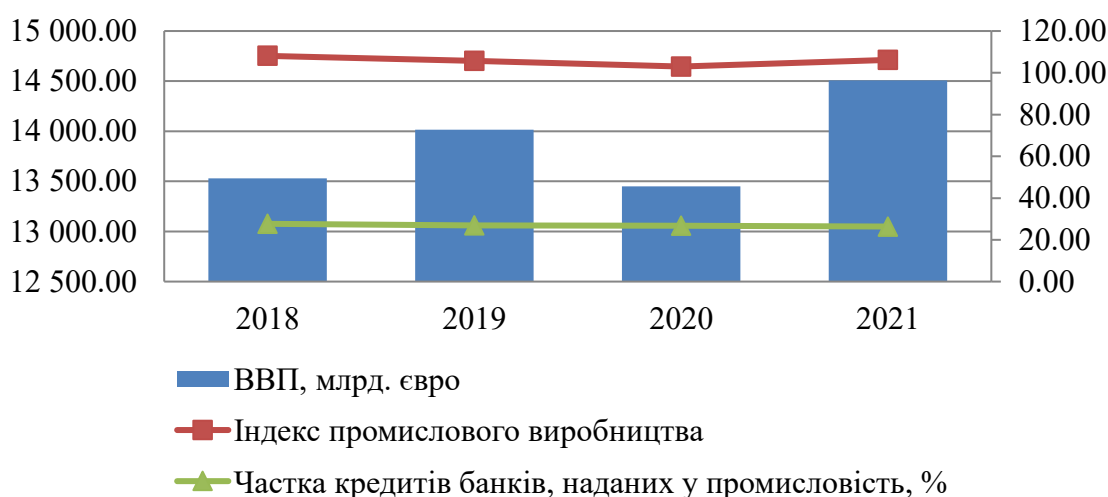

Рис. 2.10. Динаміка ВВП, індексу промислового виробництва, частки кредитів у промисловість (%) Євросоюзу, 2018-2021 рр.

Джерело: обчислено та складено авторкою на основі [268; 270].

В умовах глобалізації, посилення геополітичної напруженості, зростаючої загрози зміни клімату і загострення міжнародної конкуренції, формуються нові тенденції розвитку світової економіки. Розвиток промисловості у світовому просторі відбувається під впливом неоіндустріалізації та різноманітних чинників глобального рівня. Вона стає все більш відкритою і трансформується

у напрямі промислового співробітництва [147]. Ці виклики зумовлюють актуалізацію й узгодження фінансової, промислової та макроекономічної політик держав світу. При цьому, важливим інструментом в реалізації інноваційної стратегії, імплементації цілей державної фінансової і промислової політики, спільна мета яких – забезпечити економічне зростання і сталий розвиток, є банківський кредит. Визначальна роль банківського кредиту у досягненні цілей та вирішенні завдань політики держави сприяє формуванню простору для його розвитку. Оскільки саме у промисловому секторі економіки реалізовується інноваційний потенціал, банківське кредитування промислових підприємств є потужним інструментом у механізмі фінансової політики щодо розвитку економіки [93].

Аналіз сучасних тенденцій світового розвитку дає змогу констатувати, що головними тенденціями, які визначають загальноекономічні передумови (посуті, каталізатори) для формування простору розвитку перспективних напрямів БКПП є такі [79; 93; 204; 269; 286; 271]:

- Четверта промислова революція (Індустрія 4.0, спираючись на широке розповсюдження цифрових технологій, які стали результатом Третьої промислової або Цифрової революції зумовлена конвергенцією цифрових, біологічних і фізичних інновацій XXI ст.);
- засади сталого розвитку, викладені в Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року»;
- «зелене фінансування» (інтеграція екологічних факторів в банківську стратегію, управління, мобілізацію капіталу для конкретних «зелених» активів шляхом надання кредитних та депозитних продуктів);
- сучасна теорія моделі економіки за кольором: «біла» економіка (галузь охорони здоров'я); «чорна» економіка (незаконна або несанкціонована торговельна діяльність); «сіра» економіка (тіньова, підпільна діяльність); «коричнева» економіка (базується на викопних паливних ресурсах, що завдає шкоди навколишньому середовищу); «червона»

економіка (масове безвідповідальне промислове виробництво); «фіолетова» економіка (соціальна економіка: освіта, права і свободи людей, гендерна рівність тощо); «золота» економіка (відновлювальні джерела енергії); «блакитна» економіка (пов'язана зі збереженням водних ресурсів і водних систем); «зелена» економіка (стійкі, чисті, соціально відповідальні види економічної діяльності);

- актуалізація власної промислової політики різними державами світу на фоні загострення міжнародної конкуренції, посилення геополітичної напруженості, загрози зміни клімату тощо.

Таким чином, можна підсумувати, що розвиток БКПП значною мірою залежить від типу фінансової системи країни та сприятливих макроекономічних передумов для формування простору його активізації. Разом з тим, промислове кредитування спроможне суттєво впливати на якісні й кількісні трансформації у макроекономічному середовищі, і відповідно на розвиток економіки в цілому.

2.2. Тенденції розвитку банківського кредитування вітчизняних промислових підприємств

В сучасних реаліях соціальної, економічної та політичної нестабільності і складнопрогнозованості особливого значення набуває оцінювання визначальних тенденцій розвитку банківського кредитування вітчизняної промисловості, що є важливим для конкретизації загальноекономічних аспектів, проблем і перспектив розвитку цього виду банківського кредитування. Такий комплексний аналіз передбачає: 1) висвітлення особливостей фінансово-економічного розвитку промислових підприємств; 2) аналіз розвитку БКПП; 3) оцінку стану та тенденцій макроекономічного середовища; 4) дослідження впливу загальноекономічних чинників на стан БКПП.

Щодо першого аспекту проблематики, передусім, важливо акцентувати – світова практика переконливо свідчить, що стабільне економічне зростання та розвиток економіки можливі лише на основі випереджаючого індустріального

розвитку. Промисловість в Україні належить до провідних галузей національної економіки, які забезпечують формування фундаменту соціально-економічного розвитку [150, с.14]. Від стану та розвитку промисловості залежать інші галузі економіки, соціально-культурне та адміністративно-політичне будівництво, а отже й рівень життя громадян, розвиток суспільства та держави в цілому [49].

З 1991 р. промислове виробництво в Україні зазнало колосального спаду. При цьому експерти наголошують: «Говорити, що причиною такого зменшення було розірвання економічних та виробничих зв'язків, які існували до цього, які створювалися не на базі єдиного промислового комплексу України, а як частина народного господарського комплексу колишнього СРСР абсолютно безпідставно. І це підтверджують дані статистики – спад відбувався поступово. Відбувалося імпортозаміщення, знижувався експорт» [45].

Зауважимо, що розроблення та реалізація державної промислової політики до 24.03.2014 р. покладалися на Міністерство промислової політики України. Міністерство формувало вектор промислового розвитку на забезпечення стійких та високих темпів економічного зростання. З 24.03.2014 року Міністерство реорганізовано шляхом приєднання до Міністерства економічного розвитку і торгівлі. Пізніше, створено Міністерство з стратегічних галузей промисловості (20.07.2020 р.).

Важливо зазначити, що загальнодержавна комплексна програма стосовно промислового розвитку в Україні, оприлюднена на державних сайтах, на сьогодні, відсутня. Проте на офіційному сайті Міністерства економічного розвитку і торгівлі розміщується Стратегічний план розвитку Міністерства на 2022-2024 рр., в якому викладені окремі стратегічні цілі та завдання стосовно промислового розвитку [139].

У результаті змістового аналізу концепцій / програм / планів Міністерства промислової політики і зазначеного Плану за останні майже 30 років, можемо констатувати відсутність чітко сформованого мандату банків на активну участь у забезпеченні розвитку вітчизняної промисловості (Додаток 3). Разом з тим, можна стверджувати, що 1996-2003 рр. був періодом позитивного настрою

щодо участі банківського кредитування в розвитку вітчизняних промислових підприємств. Зокрема, у 1996 р. пропонувалось створення Українського банку розвитку і реконструкції (УБРР). УБРР було створено у 2003 р., в якому держава стала мажоритарним акціонером, однак за декілька етапів банк став власністю китайських акціонерів з обсягом активів 352,8 млн. грн. та збитками в обсязі 1,6 млн. грн. (станом на 01.09.2023 р.) [110].

Доцільно при цьому зазначити, що в Україні з 2003 р. сподівання покладались на діяльність фінансово-промислових груп. Період 2008-2013 рр. можна охарактеризувати як період критичної оцінки політики банків щодо кредитування промисловості, проте жодних натяків щодо державної підтримки розвитку саме банківського кредитування промисловості в текстах документів Концепцій не було. Важливо також зауважити, що цей період характеризувався фінансово-економічними кризами: 2008 р., 2013-2014 рр.

Щодо Стратегічного плану на 2022-2024 рр., вважаємо, що сформульовані у ньому ключові аспекти розвитку промисловості є точковими і реалістичними, зважаючи на сучасний стан речей. В той же час, ігнорується потенціал такого важливого інструменту як банківський кредит, який за цілеспрямованої та виваженої підтримки держави здатний забезпечити мультиплікативний ефект розвитку вітчизняних промислових підприємств.

На наш погляд, визначення способів і шляхів підвищення ролі банківського кредитування в розвитку промисловості вимагає аналізу ключових фінансово-економічних тенденцій розвитку промислових підприємств (до повномасштабного воєнного вторгнення та за підсумками першого року війни). Зазначимо, що згідно державної класифікації видів економічної діяльності, промислове виробництво в Україні класифікують у секціях В «Добувна промисловість та розроблення кар'єрів», С «Переробна промисловість», D «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря», E «Водопостачання; каналізація, поводження з відходами» та F «Будівництво» [56]. Ключові фінансово-економічні показники діяльності промислових підприємств в Україні за період 2017-2021 рр. узагальнено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Ключові фінансово-економічні показники діяльності промислових підприємств в Україні, 2017-2021 рр.

Показник/Рік	2017	2018	2019	2020	2021
Кількість активних промислових підприємств, одиниць	71 135	75 887	81 537	81 711	82 467
<i>Частка підприємств промисловості (секції В, С, D, E), %</i>	60,22	59,77	59,61	60,00	60,46
<i>Частка підприємств будівництва, %</i>	39,78	40,23	40,39	40,00	39,54
Частка активних пром. підприємств в загальній кількості підприємств, %	11,11	11,38	11,69	11,68	11,80
Кількість зайнятих працівників на пром. підприємствах, тис. осіб	2 627,90	2 629,90	2 598,93	2 514,09	2 516,94
<i>Частка зайнятих осіб на підприємствах промисловості (секції В, С, D, E), %</i>	88,82	88,13	86,75	86,91	86,10
<i>Частка зайнятих осіб на підприємствах будівництва, %</i>	11,18	11,87	13,25	13,09	13,90
Частка зайнятих осіб на промислових підприємствах у загальній кількості зайнятих осіб, %	31,77	30,36	28,42	27,76	27,79
Обсяг реалізованої промислової продукції, млрд. грн.	2 625,86	3 045,20	3 019,38	3 236,37	4 678,91
Обсяг виробленої будівельної продукції, млрд. грн.	105,68	141,21	181,70	202,08	258,07
Індексе промислового виробництва, %	97,10	95,30	91,70	104,50	97,80
Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування пром. підприємств, млрд. грн.	83,93	160,57	182,73	-24,34	457,89
Частка збиткових промислових підприємств, %	28,35	27,20	27,05	29,70	28,85
Знос матеріальних активів, %	55,05	60,60	55,70	56,48	54,52
Обсяг капітальних інвестицій у промисловість, млрд. грн.	195,48	255,89	316,54	220,15	298,65
Обсяг валової доданої вартості промисловості, млрд. грн.	694,29	829,31	898,07	878,18	1262,07
Частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості пром. підприємств, %	16,2	16,4	15,8	16,8	x
Індикатор ділової впевненості підприємств переробної промисловості	-4,80	-4,60	-5,80	-11,80	-8,10
Індикатор ділової впевненості підприємств будівництва	-24,60	-18,40	-19,50	-30,70	-21,70

Джерело: складено авторкою на основі [56].

Аналіз фінансових результатів промислових підприємств свідчить, що до кінця 2021 р. більшість промислових підприємств подолали збитковість, яка мала місце у 2020 р. Якщо після пандемії COVID-19 за підсумками 2020 р. промислові підприємства зазнали збитків у сумі -24,34 млрд. грн., то у 2021 р. фінансовий результат до оподаткування склав 457,89 млрд. грн. За підсумками 2021 р. частка активних промислових підприємств в загальній кількості активних підприємств склала 11,80% або 82 467 одиниць; кількість зайнятих працівників на промислових підприємствах становила 2 516,94 тис. осіб, з яких 86,10% – це працівники, зайняті на підприємствах секцій В, С, D, Е.

Зіставлення динаміки таких фінансово-економічних показників розвитку промислових підприємств як ступінь зносу основних засобів промисловості, частка капітальних інвестицій, спрямованих у промисловість у питомій вазі капітальних інвестицій підприємств, частка ВДВ промисловості у загальній ВДВ за останні роки (2017-2021 рр.) (рис. 2.11) вказує на те, що промислові підприємства активно вкладали фінансові ресурси у матеріальні та нематеріальні активи. Але попри суттєву частку капітальних інвестицій у промисловість, частка створюваної промисловістю доданої вартості – суттєво нижча, що засвідчує низький рівень інвестиційної віддачі фінансових ресурсів, а також недостатню ефективність їх розподілу між галузями промисловості.

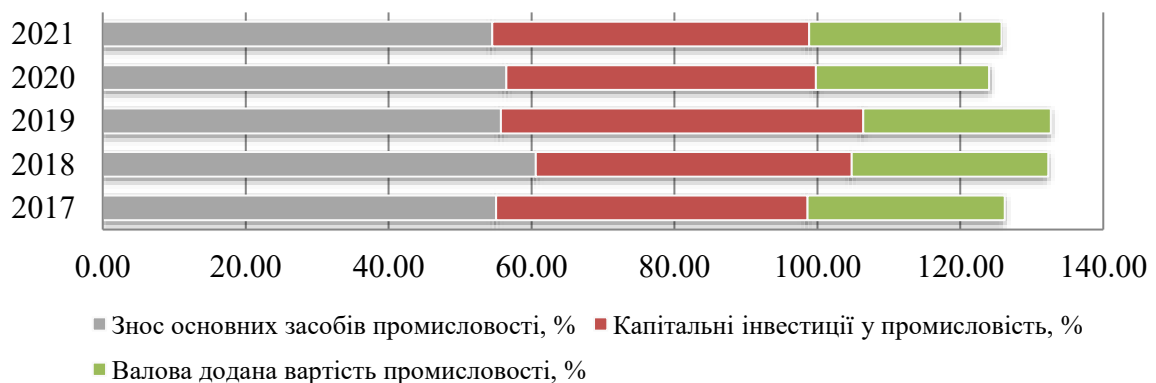

Рис. 2.11. Знос основних засобів, капітальні інвестиції та валова додана вартість промисловості (%), 2017-2021 рр.

Джерело: обчислено та складено авторкою на основі [56].

Необхідно зазначити, що за підсумками 2021 р. знос основних засобів на промислових підприємствах залишався на дуже високому рівні, зокрема: на підприємствах сфери постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 68,03%; переробної промисловості – 60,23%, водопостачання, каналізації, поводження з відходами – 60,18%; будівництва – 45,53%; добувної промисловості і розроблення кар'єрів – 38,63% [56]. Стан основних засобів промислових підприємств тісно пов'язаний із важливою проблемою, що роками стримує розкриття їх економічного потенціалу – високий рівень енергоємності виробництва (промисловість споживає близько 32% енергії країни) [55].

Аналіз структури галузевого розподілу капітальних інвестицій, освоєних промисловими підприємствами у середньому за період 2017-2021 рр. вказує на те, що найвища частка капітальних вкладень припадала на переробну промисловість (37,17%), найнижча – на підприємства галузей водопостачання, каналізації, поводження з відходами (1,47%) [56]. Сьогодні вітчизняним підприємствам складно залучити у потрібному обсязі фінансові ресурси через надто дорогі банківські кредити та нерозвинений фінансовий ринок, тому вони головним чином орієнтуються на власний капітал та кредиторську заборгованість (відтермінування платежів за отримані виробничі ресурси) [59]. Щодо джерел капітальних інвестицій у промисловість, потрібно зазначити: за даними 2021 р. частка власних коштів у загальній структурі джерел капітальних інвестицій мала абсолютну перевагу на підприємствах добувної промисловості і розроблення кар'єрів (99,51%), переробної промисловості (97%), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря були власні кошти (79,16%). Власні кошти займали суттєву частку у структурі джерел капітальних інвестицій підприємств водопостачання; каналізації, поводження з відходами (40,57%), будівельних підприємств (24,73%). Кредити банків та інші позики мали істотну частку в структурі фінансування капітальних інвестицій підприємств постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (17,22%) [56].

Важливим аспектом розвитку промислових підприємств є їхня інноваційна діяльність. В Україні у 2000-2020 рр. частка інноваційно-активних промислових підприємств зменшилась на 6,67% і склала 16,80% у 2020 р. Водночас, витрати промислових підприємств на інноваційну діяльність мали позитивну динаміку: за період 2000-2020 рр. їх обсяг збільшився на 718,53% і у 2020 р. становив 14,407 млрд. грн. Аналіз структури джерел фінансування витрат інноваційної діяльності промислових підприємств у 2017-2020 рр. свідчить, що найбільшу вагу мали власні кошти підприємств – в середньому 86,45% (кошти державного бюджету, в середньому – 3,39%) [56].

У результаті аналізу ключових аспектів фінансово-економічного розвитку промислових підприємств до початку повномасштабного воєнного вторгнення, можна стверджувати, що промислові підприємства в Україні перебували на етапі поступового відновлення від соціально-економічних наслідків пандемії COVID-19. Водночас, закоренілі проблеми розвитку вітчизняної промисловості залишалися без змін.

Національна економіка зазнала шоку внаслідок повномасштабної збройної агресії російської федерації 24 лютого 2022 р. Характерно те, що у 2022 р. фінансово-економічне становище вітчизняної промисловості змінюється критично (рис. 2.12).

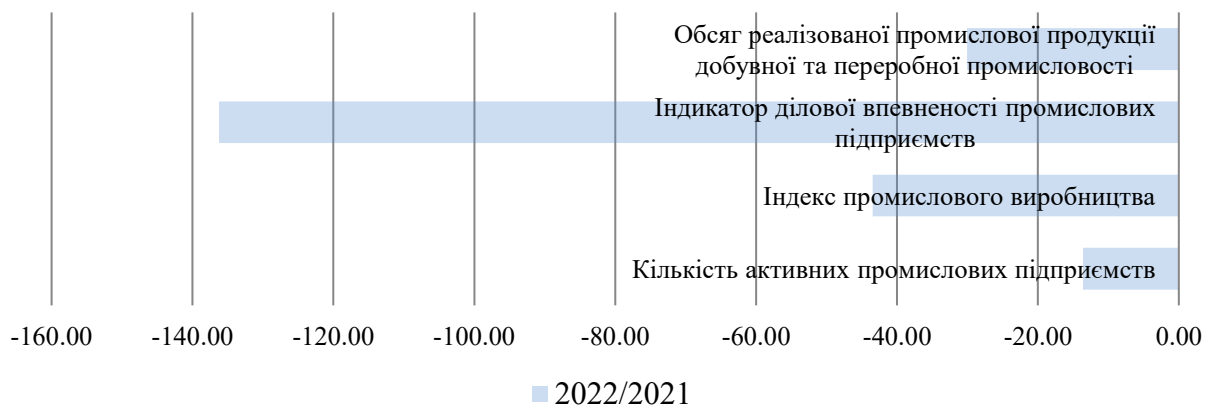

Рис. 2.12. Темпи спадання окремих показників розвитку промисловості України (%), 2022/2021 р.

Джерело: обчислено та складено авторкою на основі [56].

Так, аналіз окремих показників розвитку промислових підприємств у 2022 р. вказує на суттєві спадні тенденції у порівнянні з 2021 р. Зокрема, у 2022 р., порівняно з 2021 р., кількість активних промислових підприємств зменшилась на 13,62% або на 11 226 од. (в тому числі: підприємства промисловості секцій В, С, D, Е – на 11,9% або на 5 935 од.; підприємства будівництва – на 16,22% або на 5 291 од.); індекс промислового виробництва знизився на 43,46%, тобто з 97,8% до 55,3%; індикатор ділової впевненості промислових підприємств – на 136,24%; обсяг реалізованої продукції добувної та переробної промисловості за січень-вересень 2022 р., порівняно з аналогічним періодом минулого року зменшився на 30,06% або на 606,02 млрд. грн. (в тому числі, зменшився обсяг продукції реалізованої за межами країни – на 42,07% або на 318,89 млрд. грн.).

Необхідно зауважити, що з 10 жовтня 2022 р. енергетичний і промисловий сектори вітчизняної економіки стали об'єктами ворожих ракетних атак. Станом на 27 вересня 2022 р. повністю або частково зруйновано 422 промислових підприємств [100]. Станом на 23 січня 2023 р., енергосистема України пережила 12 ракетних атак ворога та 14 ударів безпілотних літальних апаратів [58].

Згідно з PDNA (методологія оцінки потреб після катастрофи) Світового банку станом на 01.07.2022 р. загальна вартість збитків промисловому сектору оцінюється у 8,1 млрд. дол. США, що становить майже 4,1% ВВП країни у 2021 р., 6,3% загальних активів і 24,9% сукупного розміру власного капіталу в усіх промислових підсекторах станом на 3 квартал 2021 р. [100]. Розмір прямої шкоди інфраструктурі та активам, внаслідок підриву окупантами Каховської ГЕС 06.06.2023 р. склав 2,9 млрд. дол. США, в тому числі енергетичному сектору завдано шкоди на суму 1,26 млрд. дол. США [115].

На сьогоднішній день, загрозливим для промислової безпеки України є той факт, що бойові дії відбуваються у регіонах високої концентрації промислового потенціалу. Водночас, Міністерство економіки України реалізовує програму з релокації бізнесу із зони бойових дій. Станом на 16.07.2022 р. серед 467

вирізняють нашу країну від інших епізодів воєнних дій. Так, падіння реального ВВП з темпом 25-50% за один рік конфлікту, зазвичай, мало місце лише в країнах, що зазнавали капітуляції чи нищівної поразки у війні (Німеччина, Австрія, Японія, Ірак), або ж у країнах, де бойові дії велися на понад 50% території (Боснія і Герцеговина)» [12].

Незважаючи на непросту ситуацію, урядом із залученням міжнародних експертів і громадськістю опрацьовується план відбудови економіки України, в якій промисловому сектору відводиться особливе місце. На сьогоднішній день, План відновлення України містить декілька національних програм, які безпосередньо стосуються промислового розвитку: «Розвиток секторів економіки з доданою вартістю», «Енергетична незалежність та Зелений курс», «Забезпечення конкурентного доступу до капіталу» тощо. Зокрема, в рамках програми «Забезпечення конкурентного доступу до капіталу» передбачається створення Національного фонду структурної трансформації економіки (Національного банку розвитку), вжиття заходів щодо посилення банківського капіталу (рекапіталізація та збільшення капіталу для підтримки кредитування у зв'язку з війною) [129]. Потрібно зауважити, що окремі проекти в рамках цієї програми вже реалізуються: зокрема, відбулося розширення Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» (за час дії воєнного стану в межах програми станом на 18.12.2023 р. видано 42 847 пільгових кредитів на суму 170,5 млрд. грн.) [103]. Для досягнення бажаних обсягів залучення інвестицій в економіку України, як за рахунок ресурсів зовнішніх, так і внутрішніх інвесторів, критично важливим є покращення інвестиційного клімату в країні [16].

Особливо важливим кроком у цьому напрямі вважаємо запровадження страхування військових ризиків для інвестиційних проектів у пріоритетних секторах (з 2024 р. набрали чинності зміни до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків) тощо. Страхування від воєнних ризиків є надзвичайно важливим елементом в механізмі залучення інвестицій в

національну економіку, а разом із набранням чинності змін до Закону, покриття від воєнних ризиків можуть отримати також і українські компанії, які інвестують в Україну [107].

Як зазначають експерти, «...зусилля з повоєнної відбудови створюють унікальну можливість для підвищення виробничого потенціалу України та залучення іноземного капіталу до трансформації промислового сектора через розвиток сектору виробництва, «зелену» модернізацію та трансфер сучасних технологій. Очікується, що відбудова закладе основу для довгострокового зростання та сприятиме більш тісній інтеграції України у світову економіку» [124].

Сьогодні для того, щоб сформувавши розуміння потенційної ролі банків у процесах відбудови промислового сектора, важливо проаналізувати ресурсний потенціал та стан розвитку БКПП в Україні за останні роки. Зазначимо, що станом на грудень 2023 р. в Україні функціонує 63 банки, з яких 5 банків із державним капіталом, 20 банків із 100% іноземним капіталом. Загальний обсяг активів банків станом на грудень 2023 р. склав 3 107, 766 млрд. грн., з них непрацюючі – 13,84%. Проаналізуємо структуру пасивів банків в Україні за період 2019-2023 рр. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Структура сумарних пасивів банків в Україні, 2019-2023 рр.

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2023/ 2022
Пасиви банків, млрд. грн., в т.ч.:	1 493,30	1 822,84	2 053,23	2 351,68	2 748,81	397,14
<i>Капітал, млрд. грн.</i>	<i>199,92</i>	<i>209,46</i>	<i>255,51</i>	<i>215,84</i>	<i>337,41</i>	<i>121,57</i>
<i>Зобов'язання, млрд. грн., в т.ч.:</i>	<i>1 293,38</i>	<i>1 613,38</i>	<i>1 797,72</i>	<i>2 135,84</i>	<i>2 411,41</i>	<i>275,57</i>
Кошти суб'єктів господарювання, млрд. грн.	498,16	646,49	758,43	889,53	1 142,47	252,95
<i>Кошти суб'єктів господарювання, %</i>	<i>38,52</i>	<i>40,07</i>	<i>42,19</i>	<i>41,65</i>	<i>47,38</i>	<i>5,73</i>
Кошти фізичних осіб, млрд. грн.	552,12	681,89	726,90	933,24	1 034,22	100,98
<i>Кошти фізичних осіб, %</i>	<i>42,69</i>	<i>42,26</i>	<i>40,43</i>	<i>43,69</i>	<i>42,89</i>	<i>-0,81</i>

Джерело: обчислено та побудовано авторкою на основі [110].

Так, проведений аналіз даних засвідчує достатньо високий рівень довіри населення та суб'єктів господарювання до банків в Україні. Зокрема, суттєве збільшення зобов'язань банків мало місце за підсумками 2022 р. – на 338,12 млрд. грн. або 18,80% та за підсумками 2023 р. – на 275,57 млрд. грн. або 12,90%. Збільшення обсягів зобов'язань є результатом зростання обсягу депозитів державних нефінансових корпорацій станом на грудень 2023 р., порівняно із січнем 2023 р. на 48% або 48,45 млрд. грн. і обсягу депозитів інших нефінансових корпорацій на 23% або 146,74 млрд. грн. [110].

Важливо акцентувати, що проекти, пов'язані із відновленням / відбудовою / новим будівництвом як для бізнесу, так і для соціальних інфраструктурних проектів потребують довгострокового фінансування. Проблема довгострокових ресурсів банків в Україні є перманентною. Так, частка довгострокових депозитів у загальному обсязі депозитів (більше 2-х років) з плином часу стрімко падала: з близько 8% у 2008 р. до 1,17% у 2021 р. З війною ситуація поглибилась ще більше: частка довгострокових депозитів у загальному обсязі депозитів станом на листопад 2023 р. – 0,65% [110]. З цього приводу вітчизняні експерти зауважують, що сприяння відновленню циркуляції банківського кредиту та формування довгострокових фінансових ресурсів, і першочергово в національній валюті – є одним із основних напрямів реформування вітчизняного фінансового сектора та розвитку інвестиційного ринку [78]. Узагальнені дані щодо показників розвитку БКПП за період 2010-2023 рр. подано у табл.2.4.

Таблиця 2.4

Показники розвитку банківського кредитування промислових підприємств, 2010-2023* рр.

Рік	Кредити промислових підприємств / Депозити промислових підприємств, %	Кредити промислових підприємств / Активи, %	Кредити промислових підприємств / Кредити нефінансових корпорацій, %	Кредити промислових підприємств надані банками державного сектору / Кредити промислових підприємств, %	NPLs промислових підприємств / Кредити промислових підприємств, %	Кредити промислових підприємств в іноземній валюті / Кредити нефінансових корпорацій в іноземній валюті, %	NPLs промислових підприємств в іноземній валюті / Кредити промислових підприємств в іноземній валюті, %	Промислові та будівельні підприємства, які отримали збиток, %	Кредити промислових підприємств / ВДВ промислового сектору, %
2010	419,76	20,20	37,98	-	12,83	48,11	15,31	44,55	68,07
2011	329,81	18,87	34,57	-	10,52	46,20	10,38	40,20	60,96
2012	320,32	17,76	33,06	-	9,39	44,74	7,81	40,18	58,06
2013	336,05	18,26	33,72	-	8,48	46,81	6,58	38,17	70,25
2014	411,50	22,09	37,35	-	15,35	46,14	16,86	37,86	80,32
2015	355,98	22,96	36,56	-	30,11	43,25	36,98	28,33	66,67
2016	303,75	24,65	37,67	-	37,20	50,94	47,24	28,56	56,01
2017	285,42	23,14	37,19	-	39,26	54,65	45,05	28,80	44,45
2018	277,73	23,41	37,02	52,92	54,53	55,92	58,38	27,59	38,38
2019	217,96	18,28	36,67	55,43	49,70	58,89	53,88	27,41	30,40
2020	151,68	14,66	36,89	52,39	23,72	59,25	50,74	30,01	30,42
2021	106,51	11,91	32,52	42,50	25,19	50,74	31,32	29,20	19,38
2022	99,67	9,79	30,53	53,32	30,00	47,51	35,66	36,85	23,06
2023	60,82	6,94	29,31	63,37	31,05	50,97	37,54	-	-

Примітка: *за окремими даними відомості державної служби статистики ще недоступні.

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [56; 110].

На основі проведеного аналізу даних табл.2.4, можна констатувати, що:

- до 2020 р. банки вели агресивну політику кредитування промислових підприємств, про що свідчать високі показники співвідношення обсягів БКПП та обсягів залучених депозитів промислових підприємств;
- роль БКПП в активних операціях знижувалась стрімко: за період 2010-2022 рр. частка БКПП у питомій вазі активів банків знизилась на 10,4 в.п. Станом на грудень 2023 р. цей показник становив 6,94%. Частка БКПП в питомій вазі кредитів нефінансовим корпораціям знизилась на 8,67 в.п., але в цілому у 2010-2023 рр. становила не менш, ніж третину кредитного портфеля нефінансових корпорацій;
- істотна частка БКПП належить банкам державного сектору: не менш, ніж 50% у 2018-2022 р., а у 2023 р. збільшилась до рекордних 63,37%;
- визначальний вплив на загальну якість ПКПБ (NPLs) здійснювали валютні промислові кредити: частка непрацюючих валютних кредитів промислових підприємств у питомій вазі валютних кредитів, наданих нефінансовим корпораціям в середньому за період аналізу – 50,29%.

Важливо акцентувати, що вплив банківської діяльності на економічне зростання в Україні викликає жвавий науковий інтерес вітчизняних науковців. Так, М. Барна та Н. Руцишин зауважують, що «еволюція української банківської системи мала як позитивний, так і негативний вплив на розвиток деяких важливих структурних співвідношень в національній економіці України», при цьому «...до цього часу все ще спостерігається більше проявів негативного впливу» [184].

Щодо впливу БКПП в Україні впродовж досліджуваного періоду на економічний розвиток, необхідно зауважити: враховуючи динаміку відношення кредитів промислових підприємств до ВДВ промислового сектору у 2010-2023 рр. (табл. 2.4), динаміку обсягів БКПП та ВВП у 2008-2022 рр. (рис. 2.14), можна дійти висновку про два ключові періоди у розвитку БКПП в Україні та істотності його впливу на ВВП. Зокрема, період формування простору розвитку

для БКПП в Україні мав місце у 2008-2016 рр. (рис. 2.15), та відповідно, період формування зони його стагнації – 2017-2022 рр. (рис. 2.16).

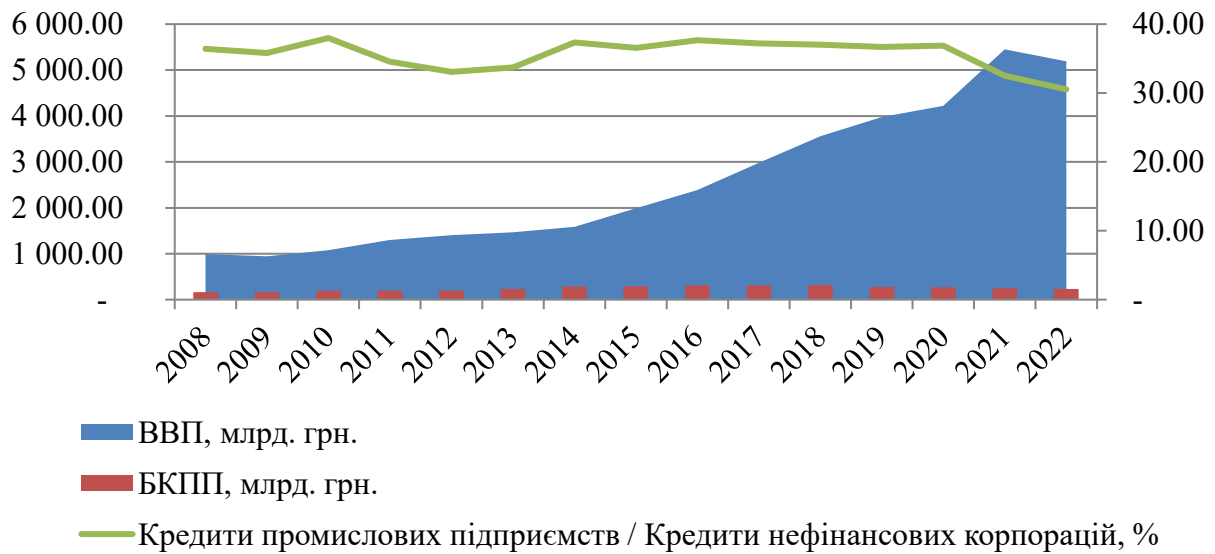

Рис. 2.14. Банківське кредитування промислових підприємств та ВВП в Україні, 2008-2022 рр.

Джерело: обчислено та складено авторкою на основі [56].

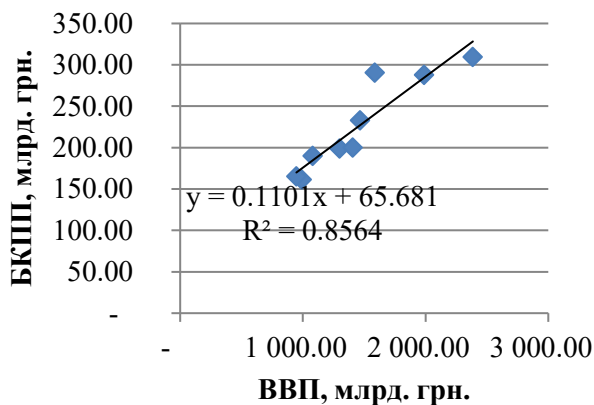

Рис. 2.15. Графічне представлення взаємозалежності між промисловим кредитуванням та ВВП в Україні, 2008-2016 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

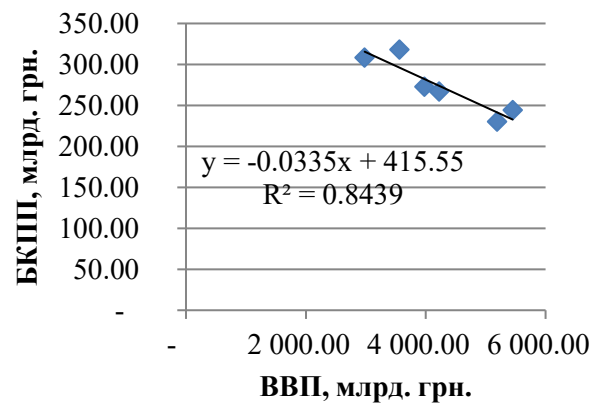

Рис. 2.16. Графічне представлення взаємозалежності між промисловим кредитуванням та ВВП в Україні, 2017-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

У банківській системі України на основі аналізу даних рис. 2.15 виявлено, що у період 2008-2016 рр. збільшення обсягу БКПП на 1 млрд. грн. призводило

до зростання обсягу ВВП на 110 млн. грн. Саме цей період ознаменувався вельми агресивною політикою банків щодо промислового кредитування (про це свідчать дані табл. 2.4: відношення промислових кредитів до промислових депозитів, в середньому – 350%, а частка промислового кредитування у ВДВ промислового сектору, в середньому – 65,75%). Водночас, аналіз даних рис. 2.16 свідчить, що у період 2017-2022 рр. збільшення обсягу БКПП на 1 млрд. грн. призводило до зменшення обсягу ВВП на 33 млн. грн. Вважаємо, передумовами такої ситуації є стрімке збільшення NPLs (особливо, у валюті), починаючи з 2014 р. (див. табл.2.5) та, відповідно, переорієнтація банків на помірну-консервативну політику кредитування промисловості. Внаслідок цього, частка промислових кредитів у ВДВ промислового сектору істотно скоротилась: в цілому, з 68% у 2010 р. до 23,06% у 2022 р.

Надзвичайно важливим є розгляд особливостей розвитку БКПП в Україні у розрізі секцій промислового сектору. Дані щодо обсягу, динаміки, структурних відхилень, довгострокового і валютного кредитування, непрацюючих кредитів, концентрації тощо у розрізі секцій промисловості за останні роки узагальнено в Додатку К. Проаналізуємо особливості кредитування промисловості у розрізі секцій (рис. 2.17-2.21).

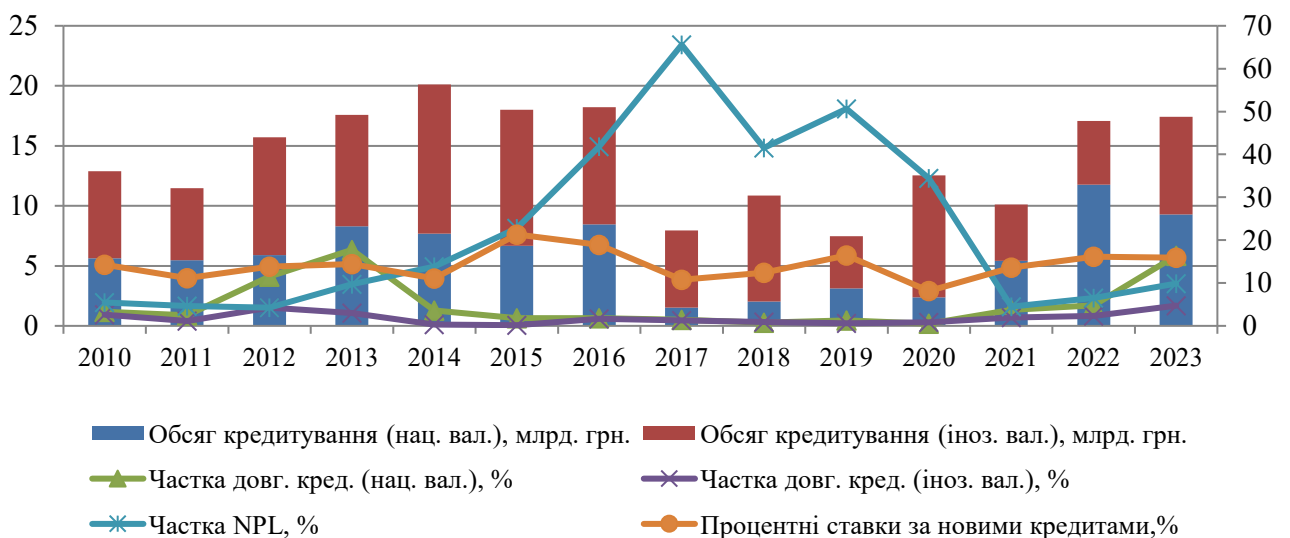

Рис. 2.17. Показники банківського кредитування підприємств добувної промисловості і розроблення кар'єрів, 2010-2023 рр.

Джерело: обчислено та складено авторкою на основі [110].

З даних рис.2.17 можна зробити висновок, що банківське кредитування підприємств добувної промисловості і розроблення кар'єрів у період 2010-2022 рр. мало ситуативний характер, без певної конкретної динаміки чи визначеної тенденції: зокрема, пік кредитування підприємств добувної промисловості і розроблення кар'єрів мав місце у 2014 р. (загальний обсяг кредитування склав 20,12 млрд. грн.), найменші обсяги кредитування мали місце у 2017 р. (7,96 млрд. грн.) та у 2019 р. (7,48 млрд. грн.). Спад у кредитуванні цієї секції промисловості після 2014 р., передусім пов'язаний із війною на Сході України. Щодо валютної складової зазначимо, що за період 2010-2022 рр. переважало кредитування в іноземній валюті (в середньому, 58,71%), при цьому частка довгострокового кредитування була вищою для кредитів у національній валюті. Найбільший рівень NPLs мав місце у 2017 р. (65,56%).

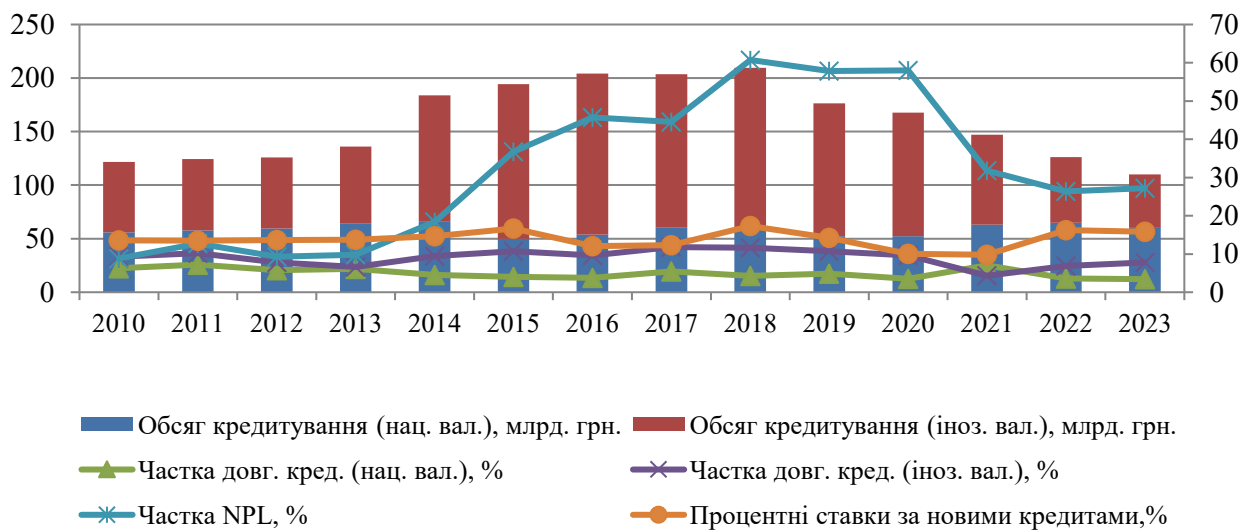

Рис. 2.18. Показники банківського кредитування підприємств переробної промисловості, 2010-2023 рр.

Джерело: обчислено та складено авторкою на основі [110].

За даними рис.2.18 можна зробити висновок, що розвиток банківського кредитування підприємств переробної промисловості мав стабільну динаміку у 2010-2018 рр., із тенденцією до нарощення обсягу кредитування. Після 2019 р. спостерігаються істотні спадні тенденції в обсягах кредитування цієї секції

промисловості. При цьому, разом із нарощенням обсягів кредитування з 2014-2018 рр. мало місце стрімке підвищення рівня NPLs. Це засвідчує дотримання агресивної політики банками щодо кредитування переробної промисловості, а також про активність у реалізації програм кредитування малого та середнього бізнесу.

Однак, з ускладненням розвитку вітчизняного банківського бізнесу, після фінансово-економічної кризи 2013-2014 р. стрімко знижується частка довгострокового валютного кредитування, нарощення має місце лише з 2022 р. За підсумками перших років повномасштабної війни в Україні, можна констатувати відсутність відновлення кредитування переробної промисловості, динаміка продовжує бути низхідною. Відсоткові ставки за новими кредитами, в середньому, були на 0,38 в.п. нижчими за середньозважені ставки за кредитами нефінансових корпорацій.

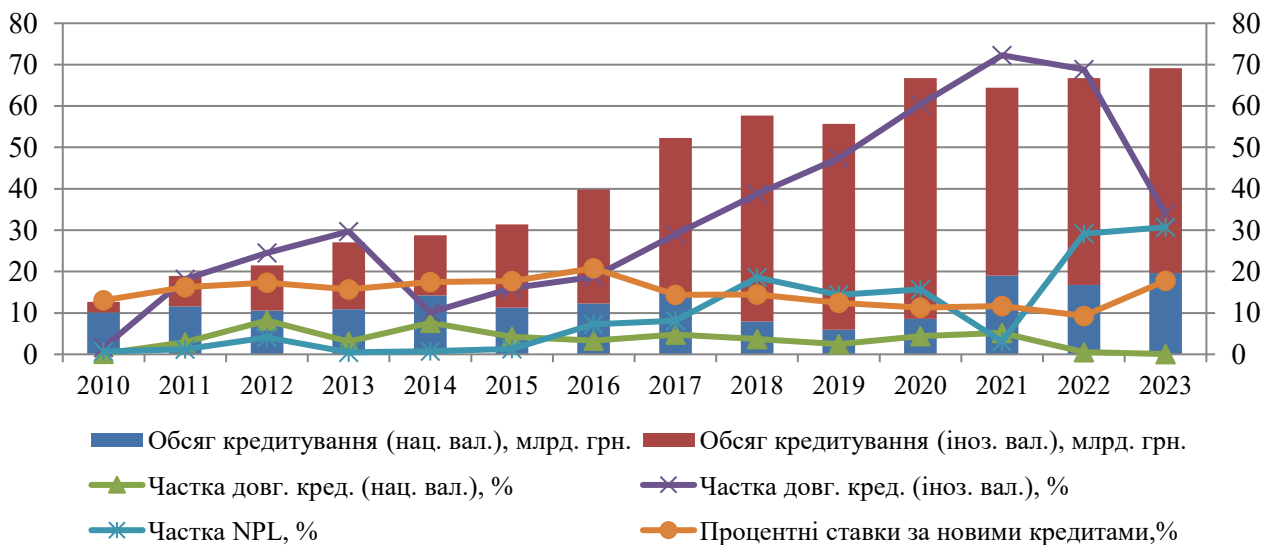

Рис. 2.19. Показники банківського кредитування підприємств постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, 2010-2023 рр.

Джерело: обчислено та складено авторкою на основі [110].

За даними рис. 2.19 можна зробити висновок, що у 2010-2023 рр. розвиток банківського кредитування підприємств постачання електроенергії, газу, пари і кондиційованого повітря характеризувався стабільною динамікою нарощення обсягів кредитування. При цьому, починаючи з 2015 р. – за рахунок збільшення

обсягів і частки довгострокових кредитів в іноземній валюті. В середньому за період аналізу, частка валютного кредитування склала 72%. У 2022-2023 р. рівень NPLs підприємств постачання електроенергії, газу, пари і кондиційованого повітря збільшився до 30,72%. Щодо вартості кредитування, зазначимо, що за період аналізу їх рівень був, в середньому, на 0,7 в.п. вищим, ніж за кредитами нефінансових корпорацій.

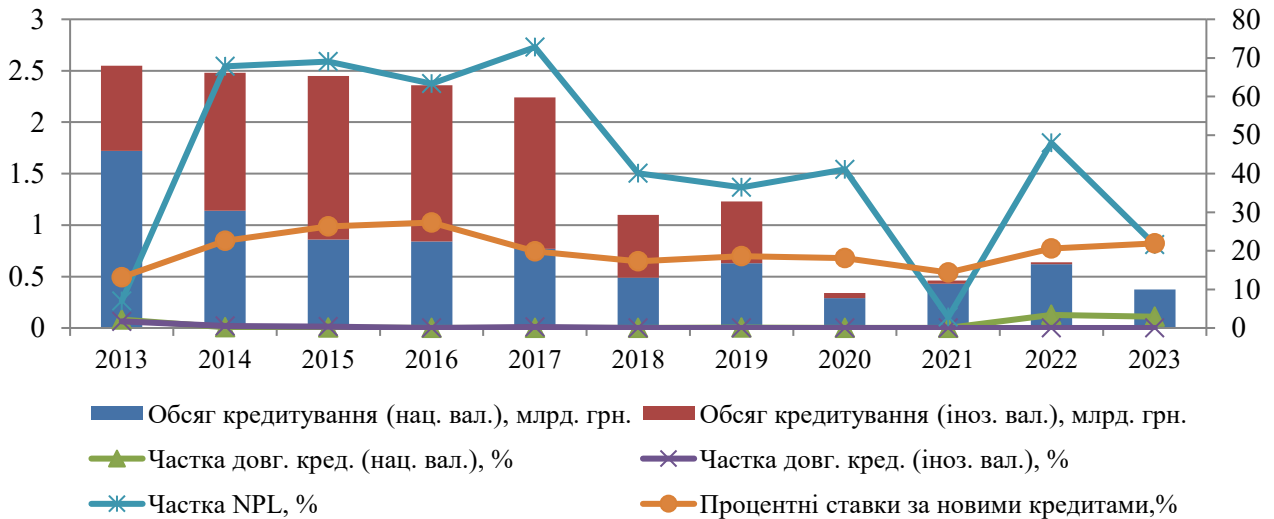

Рис. 2.20. Показники банківського кредитування підприємств водопостачання, каналізації, поводження з відходами, 2010-2023 рр.

Джерело: обчислено та складено авторкою на основі [110].

На основі даних рис. 2.20 можна зробити висновок, що впродовж 2010-2022 рр. розвиток банківського кредитування підприємств водопостачання, каналізації, поводження з відходами характеризувався спадними тенденціями: так, обсяг наданих кредитів зменшився на 75%. Переважає кредитування у національній валюті, а після 2020 р. частка кредитування в іноземній валюті сягає мінімуму – в середньому, 6,94%. Водночас, банківське кредитування підприємств водопостачання, каналізації, поводження з відходами характеризується високим рівнем NPLs – в середньому 42,72% за період аналізу. Стосовно довгострокових кредитів, то їх частка що в національній, так і в іноземній валюті була невисокою – в середньому, 0,6% та 0,28% відповідно за період аналізу. Відсоткові ставки за новими кредитами підприємств

водопостачання, каналізації, поводження з відходами, за період аналізу були в середньому на 5,8 в.п. вищими, ніж для інших нефінансових корпорацій.

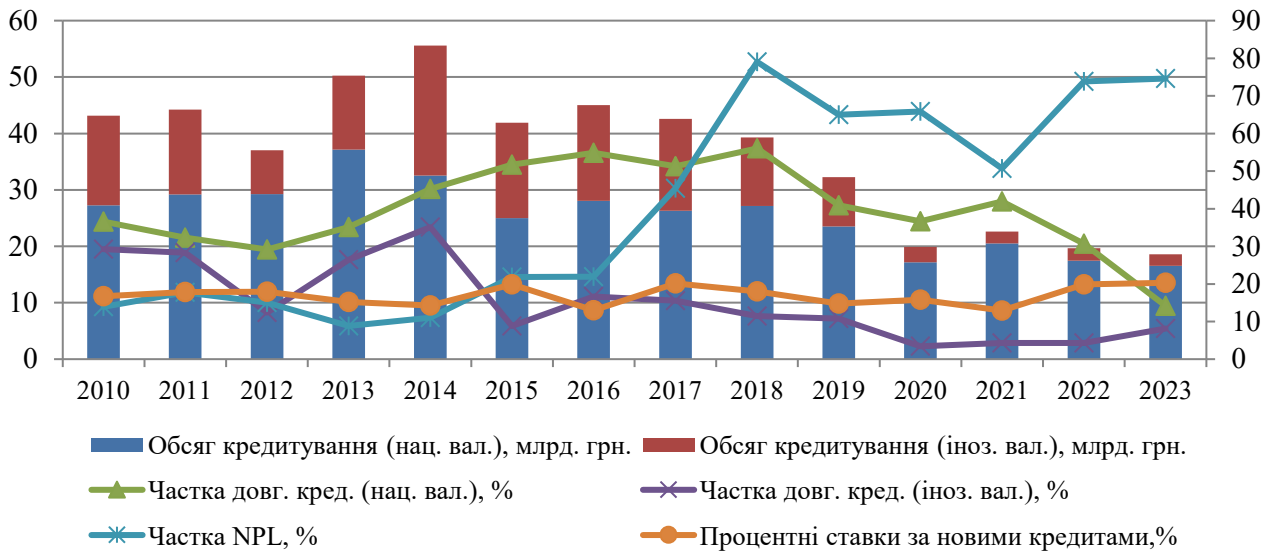

Рис. 2.21. Показники банківського кредитування підприємств будівництва, 2010-2023 рр.

Джерело: обчислено та складено авторкою на основі [110].

Згідно фактичних даних рис. 2.21 можна зробити висновок, що розвиток кредитування підприємств будівництва з 2014 р. характеризується низхідною динамікою. Пік кредитування мав місце у 2013 р. та у 2014 р. – 50,22 млрд. грн. та 55,56 млрд. грн. відповідно, зниження обсягів кредитування взяло початок з 2020 р. і до 2023 р обсяг наданих кредитів склав 18,57 млрд. грн. За період аналізу переважало кредитування будівельних підприємств у національній валюті – в середньому, 70%. Щодо довгострокового кредитування, то частка довгострокових кредитів у національній валюті також переважає – в середньому, 41,73%. Зауважимо, що банківське кредитування будівельних підприємств характеризується найвищим рівнем довгострокових кредитів, порівняно з рештою промислових галузей. Рівень NPLs будівельних підприємств в середньому за період аналізу склав 40,34%. Щодо вартості кредитування підприємств будівництва, необхідно зазначити, що процентні ставки за новими кредитами для цих підприємств були в середньому на 2,6 в.п. вищими, ніж для нових кредитів інших нефінансових корпорацій.

Стосовно галузевої концентрації БКПП, потрібно зауважити, що промислове кредитування в Україні є слабо диверсифікованим як в розрізі секцій, галузей промисловості, так і за кількістю банків-кредиторів. Левова частка банківського кредитування припадає на переробну промисловість, а основними банками-лідерами промислового кредитування в Україні (станом на грудень 2023 р.) є банки державного сектора – АТ «Укресімбанк» (23%), АТ «Ощадбанк» (15%), АБ «УКРГАЗБАНК» (13%), АТ КБ «ПриватБанк» (6%), АТ «СЕНС БАНК» (5%), що разом складає 62% або 135,055 млрд. грн. Сумарний рівень NPLs за промисловими кредитами банків державного сектору складає 70% [110].

Так, за підсумками аналізу розвитку банківського кредитування в розрізі промислових галузей можна констатувати відсутність цілісного бачення банків щодо розвитку окремих промислових галузей, а також суттєві наслідки війни на Сході України 2014 р. та повномасштабної війни, починаючи з 24.02.2022 р.

Вважаємо обґрунтованим поширене твердження, що вартість кредитування для промислових підприємств є високою: аналіз за останні 12 років вказує на те, що проценті ставки за промисловими кредитами банків були вищими на декілька процентних підпунктів за середньозважений рівень ставок за новими кредитами нефінансових корпорацій. Водночас, складно погодитися із тим, що банки не прагнули приймати активну участь в розвитку промислових підприємств: зокрема, співвідношення банківських кредитів, наданих промисловим підприємствам та залучених депозитів промислових підприємств, в середньому за період 2010-2019 рр. становило понад 300%.

Особливу агресивну кредитну політику банки реалізовували в сегменті кредитування підприємств переробної промисловості: обсяги кредитування мали тенденцію до нарощення, не зважаючи на надзвичайно високий рівень NPLs. Згодом вже 2020 р. кредитна політика банків щодо промислового кредитування набула консервативного характеру, і за підсумками 2023 р. співвідношення банківських кредитів, наданих промисловим підприємствами та залучених депозитів промислових підприємств становило 60,82%. Водночас,

після 2019 р. банки розпочали активну фазу щодо управління непрацюючими активами: зокрема, частка NPLs промислових підприємств у питомій вазі кредитів промислових підприємств знизилась із 49,70% у 2019 р. до 23,72% у 2020 р. та до 25,19% у 2021 р. [110]. Проте повномасштабна війна в Україні стала джерелом нових множинних викликів, як наслідок – частка непрацюючих промислових кредитів почала збільшуватися: за підсумками 2023 р. – до 31% [110].

Оцінюючи результати показників БКПП у 2010-2022 рр., стає очевидним вплив зовнішнього середовища на його ефективність: передусім, через високий рівень валютних непрацюючих БКПП, стрімке зниження частки БКПП у ВДВ промисловості тощо. Ці обставини зумовлюють необхідність оцінки впливу макроекономічного середовища на розвиток БКПП, особливо, враховуючи макроекономічні наслідки повномасштабної війни.

Більш детального аналізу, на нашу думку, заслуговують стан і тенденції макроекономічного середовища України й оцінка впливу повномасштабної війни на його динаміку. Як відомо, на макроекономічне середовище впливають такі структуроутворюючі фактори: наявність та доступність ресурсів; галузева структура національної економіки; стан і розвиненість ринків товарів та послуг; стан і розвиненість фінансового ринку; динаміка економічного розвитку; культура господарських відносин тощо. Проаналізуємо динаміку найважливіших із перелічених факторів у період до повномасштабного воєнного вторгнення країни-агресора.

Наявність та доступність ресурсів. Щонайперше, необхідно зазначити, що Україна має потужний природно-ресурсний потенціал, що визначається її природним капіталом [133]. Так, у 2021 р. фахівці зазначали: «Реальна вартість природного багатства за порівняльними оцінками, за умови досягнення високого рівня капіталізації всіх видів національних природних ресурсів у більш сприятливих, ніж зараз, економічних реаліях, може становити й кілька трильйонів доларів США» [71]. Ключовим в проблематиці природно-ресурсного потенціалу України, до воєнного конфлікту з країною-агресором на

Південному Сході України у 2014 р. та до повномасштабного збройного вторгнення країни-агресора на суверенну територію України у 2022 р., поставало питання низького рівня капіталізації природних ресурсів [133].

Галузева структура національної економіки виражає пропорції розвитку окремих галузей, підгалузей, видів господарської діяльності, виробництв, сфер національної економіки. Зокрема, аналіз галузевої структури національної економіки України за 2021 р. вказує на те, що найважливішими галузями, які забезпечують додану вартість є промислове виробництво – 27% [56]. Графічно галузева структура економіки України представлена у Додатку Л. Співвідношення галузей матеріального та нематеріального виробництва у валовій доданій вартості уможлиблює зробити висновки про стан індустріалізації в країні (рис. Л.2 Додатку Л). Зокрема, в Україні, за останні 11 років, на фоні збільшення обсягу ВДВ, частка в ньому матеріального виробництва залишалася практично без змін: у 2021 р. – 39,61%, що навіть на 1,9 в.п. більше, порівняно із 2010 р. Це свідчить про відсутність суттєвих зрушень й переходу України від аграрної країни до індустріальної в останні роки.

Розвиненість ринків товарів і послуг. Щодо стану розвитку ринків товарів і послуг в Україні, необхідно зазначити, що найважливішими є ринок електроенергії, ринок агропродовольчої продукції та фінансовий ринок [20]. Енергія традиційно займала високу частку в загальному обсязі реалізованої промислової продукції добувної та переробної промисловості України, однак з 2015 р. мала тенденцію до зменшення: з 29,1% у 2015 р. до 11,76% у 2021 р. Тенденція зменшення частки енергії в загальному обсязі реалізованої продукції є наслідком воєнного конфлікту з країною-агресором на Південному Сході України [165]. Щодо розвитку ринку агропродовольчої продукції, важливо зазначити, що за обсягами експорту Україна входить до п'яти найбільших світових експортерів зернових. Експортується $\frac{3}{4}$ від загального виробництва, оскільки внутрішнє споживання зернових складає 20–25% [105].

Розвиненість фінансового ринку. Розвиток фінансового ринку в Україні є пріоритетним завданням, адже фінансовий ринок здатний позитивно впливати на ключові напрями соціально-економічного розвитку [95]. У багатьох країнах рівень розвитку ринку фінансових послуг виступає індикатором зрілості ринкових відносин [19]. Сучасний стан розвитку вітчизняного фінансового ринку свідчить про недостатній рівень його інтегрованості в глобальні фінансові процеси: в Україні незавершена низка ринкових інституційних перетворень, високий рівень втручання державних органів у фінансово-господарську діяльність та їхня корумпованість, нерозвиненість ринкової інфраструктури, високий рівень тінізації економіки [2].

За обсягами активів та капіталу провідними учасниками на фінансовому ринку України є депозитні корпорації (банки). Зокрема, у 2021 р. частка активів банків у загальному обсязі активів фінансових корпорацій становила 53,32%, частка акціонерного капіталу – 42,88%. Прибуток банківського сектору в 2021 р. сягнув історичного максимуму – 77,5 млрд. грн., що майже вдвічі більше, ніж у 2020 р. (39,7 млрд. грн.), та на 33% більше, ніж у докризовому 2019 р. (58,4 млрд. грн.) [110]. Загалом, можна зробити висновок, що фінансовий ринок напередодні повномасштабного воєнного вторгнення функціонував стабільно.

Зведені показники, що характеризують загальний стан макроекономічного середовища України в останні роки наведено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Зведені показники стану макроекономічного середовища України,
2018-2022 рр.

Група показників/Рік	2018	2019	2020	2021	2022
Загальні показники економічного розвитку					
ВВП, млрд. грн.	3 560,30	3 977,20	4 222,03	5 450,85	-
ВНД, млрд. грн.	3 651,75	4 098,64	4 314,28	5 321,70	-
Індекс інфляції, %	110,90	107,90	102,70	109,40	120,20
Показники промислового розвитку					
Індекс промислової продукції, %	103,00	99,50	95,50	101,90	63,10

Продовження табл.2.5

Індекс цін виробників промислової продукції, %	117,40	104,10	98,40	140,80	161,00
Індекс будівельної продукції, %	108,60	123,60	105,60	106,80	34,90
Індекс цін у будівництві, %	123,00	106,00	103,70	117,50	120,10
Індекс роздрібною торгівлі, %	105,80	111,40	107,20	110,90	-
Індекс фізичного обсягу с/г продукції, реалізованої підприємствами	105,70	114,10	88,40	93,30	151,50
Індекс цін реалізації с/г продукції населенню, %	110,40	109,30	112,00	128,90	119,70
Індекс цін реалізації с/г продукції підприємствам %	109,30	92,40	119,20	136,00	112,70
Показники соціально-економічного розвитку					
Індекс вартості робочої сили, %	122,01	119,58	113,86	116,11	-
Економічно активне населення, %	57,10	51,70	49,90	49,30	-
Рівень безробіття, %	8,80	8,20	9,50	9,80	-
Темп зростання реальної з/п, %	112,50	109,80	107,40	110,50	-
Сума заборгованості з виплати з/п (на кін. року), млрд. грн.	2,82	3,22	4,01	3,94	3,07
Показники грошово-кредитного ринку					
Грошова маса всього МЗ, млрд. грн.	1 277,64	1 438,31	1 850,01	2 071,36	2 501,62
Грошовий агрегат М0, млрд. грн.	363,63	384,37	516,08	581,01	666,07
Монетарна база НБУ, млрд. грн.	435,80	477,49	595,99	662,50	792,54
Облікова ставка НБУ (на кін. року), %	18,00	15,50	6,00	9,0	25,00
Міжнародні резерви НБУ, млрд. дол.	20,82	25,30	29,13	30,94	28,49
Депозити, залучені депозитними корпораціями (крім НБУ), млрд. грн.	932,97	1 071,67	1 348,13	1 503,91	1 893,85
Вартість депозитів, в середньому за рік, (нац. вал.) %	12,77	13,60	5,90	4,85	5,64
Вартість депозитів, в середньому за рік, (інозем. вал.) %	2,83	2,73	1,74	0,95	0,83
Кредити, залучені депозитними корпораціями (крім НБУ), млн. грн.	1 073,13	971,87	948,39	1 044,05	1 007,65
Вартість кредитів, в середньому за рік, (нац. вал.) %	14,87	12,86	13,68	19,68	18,82
Вартість кредитів, в середньому за рік, (інозем. вал.) %	5,63	4,86	4,87	3,89	3,28
Показники державних фінансів					
Дефіцит бюджету, млрд. грн.	-59,25	-78,05	-217,10	-197,94	-914,70
Сальдо (дефіцит бюджету) у % до ВВП	-1,66	-1,96	-5,18	-3,63	-
Державний борг, млрд. грн.	2 168,63	1 998,28	2 551,94	2 671,83	4 071,68
Частка зовнішнього боргу, %	64,43	58,01	59,52	58,40	64,12
Державний борг / ВВП, %	60,90	50,30	60,80	48,90	-
Показники валютного ринку					
Курс долара США	27,69	23,69	28,28	27,28	36,57

Закінчення табл.2.5

Курс Євро	31,71	26,42	34,74	30,92	38,95
Показники зовнішнього сектору					
Зведений платіжний баланс, млрд. дол. США	2,88	5,98	1,99	0,49	-2,90
Торгівельний баланс (експорт-імпорт), млрд. дол. США	-11,38	-12,51	-2,38	-2,67	-25,94
Прямі іноземні інвестиції (в Україну), млрд. дол. США	4,46	5,86	-0,87	6,69	0,84
Валовий зовнішній борг України, млрд. дол. США	114,71	121,74	125,69	129,71	132,00

Джерело: обчислено та складено авторкою на основі [56; 110; 111].

В результаті аналізу даних табл. 2.5 можна виокремити основні тенденції у макроекономічному середовищі України у період 2018-2021 р. та після COVID-19. Так, у 2021 р., порівняно з 2020 р. обсяг ВВП збільшився на 1 228,82 млрд. грн., однак індекс інфляції також збільшився – на 6,7 в.п. В цілому, усі індекси цін мали тенденцію до суттєвого збільшення. Аналіз групи показників соціально-економічного розвитку вказує на те, що в 2021 р., порівняно з 2020 р., мало місце збільшення рівня безробіття – до 9,8%, зменшення економічно активного населення – до 49,3%. Водночас, індекс вартості робочої сили збільшився на 1,97%, темп зростання реальної заробітної плати склав 110,5%. Динаміка показників грошово-кредитного ринку свідчить про такі тенденції у 2021 р., порівняно з 2020 р.: грошова маса (агрегат М3) збільшилась на 11,96%, готівка в обігу (агрегат М0) – на 12,58%, частка готівки в обігу в грошовій масі залишалась високою – 28,05%; монетарна база НБУ збільшилась на 11,16% і становила 662,5 млрд. грн.; облікова ставка збільшилась з 6,5% у 2020 р. до 9,0% у 2021 р.; міжнародні резерви збільшились – на 6,21% і становили 30,94 млрд. дол. США; офіційні курси долара США та євро стабілізувались у 2021 р. і склали 27,78 грн./дол. США і 30,92 грн./євро. Аналіз банківського сегменту за 2021 р. розглядався вище. Аналіз показників державних фінансів у 2021 р., порівняно з 2020 р. вказує на окремі покращення: зокрема, частка державного боргу у ВВП зменшилась на 11,9 в.п. і становила – 48,9%, тобто суттєво менше, ніж у 2018-2020 рр. Частка

зовнішнього боргу в обсязі державного боргу зменшилась на 1,13 в.п. і становила – 58,4%, що суттєво менше, ніж у 2018-2020 рр. В цілому, сальдо державного бюджету у % до ВВП зменшилось із -5,18% у 2020 р. до -3,63% у 2021 р. Стосовно показників зовнішнього сектору, необхідно зазначити про суттєве збільшення прямих іноземних інвестицій – з -0,87 млрд. дол. США у 2020 р. до 6,69 млрд. дол. США у 2021 р.

Отже, проведений аналіз показує, що стан макроекономічного середовища України напередодні повномасштабного воєнного вторгнення 24 лютого 2022 р. можна охарактеризувати як стан повільного відновлення від наслідків пандемії COVID-19.

Соціально-економічні наслідки першого року російсько-української війни для макроекономічного середовища України є значущими. Зокрема, завдано шкоди в гігантських масштабах для природно-ресурсного капіталу України: постраждав стан не лише навколишнього середовища, але й захоплено території з цінним природно-ресурсним капіталом. На окупованих територіях міститься природних ресурсів щонайменше на 12,4 трлн. дол. США (це значна кількість вугільних, газових та нафтових родовищ тощо) [166].

Стан розвиненості ринків та послуг внаслідок війни зазнав дуже важливих змін: це і суттєві збитки, і нові перспективи. Енергетичний сектор України – є одними із найбільш постраждалих, оскільки об'єкти енергетики серед цілей ракетних атак ворога. 16 березня 2022 р. відбулася історична подія для енергетичного сектору: українська енергосистема від'єдналась від радянського минулого – енергомережі росії і білорусі. На сьогоднішній день, енергосистему України повністю синхронізовано з енергомережею континентальної Європи ENTSO-E [104]. З огляду на економічні наслідки війни для ринку електроенергії, питання стосовно розвитку альтернативних джерел вироблення енергії набуло реальної актуальності [63]. Загрозливими є економічні наслідки війни для ринку агропродовольчої продукції. Повномасштабна війна в Україні вважається причиною глобальної продовольчої кризи, яка може принести серйозні політичні та економічні наслідки [105].

Стосовно впливу повномасштабної війни на стан та розвиток фінансового ринку, важливо зауважити, що завдяки зусиллям уряду та НБУ вдалося оперативно стабілізувати роботу фінансового ринку і втримати ситуацію. Так, в перший рік війни НБУ перейшов до політики регуляторного послаблення, затвердив різке підвищення облікової ставки (з 9,5% у 2021 р. до 25% у червні 2022 р.) з метою спонукання банків до підвищення вартості депозитів та збільшення гривневих заощаджень (так, обсяг залучених депозитів банків збільшився на 389,94 млрд. грн. у 2022 р., порівняно з 2021 р. на фоні збільшення вартості депозитів у національній валюті (у середньому за рік) з 4,85% до 5,64% за відповідний період). Однак ситуація з кредитуванням суттєво погіршилась через фінансовий стан підприємств та прагнення банків до скорочення обсягів кредитування (так, обсяг залучених кредитів зменшився на 36,40 млрд. грн., хоча вартість кредитів у національній валюті (у середньому за рік) зменшилась із 19,68% до 18,82% за відповідний період) [110].

У цілому, економічні наслідки першого року війни для макроекономічного середовища України доцільно охарактеризувати як «гігантські»: падіння ВВП України у 2022 р. на рівні 29,1%; зниження індексу промислового виробництва до 63,1%, будівництва – до 34,9%; зростання дефіциту державного бюджету й державного боргу – на 716,76 млрд. грн. і 1 399,86 млрд. грн. відповідно; підвищення офіційних курсів іноземних валют – до 36,57 грн./ дол. США й до 38,95 грн./Євро; погіршення показників зовнішньоекономічної діяльності – платіжний баланс вперше за останні роки був від'ємним і становив – мінус 2,9 млрд. дол. США, торговельний баланс – мінус 25,94 млрд. дол. США. [56; 110; 111]. Особливо загрозливим є збільшення державних позик в іноземній валюті, оскільки вони містять підвищені ризики зростання витрат на погашення та обслуговування державного боргу [60].

Зважаючи на те, що загальноєкономічні чинники здатні суттєво впливати на окремі аспекти кредитної діяльності банку, та приймаючи до уваги проведений вище аналіз стану БКПП в Україні за період 2010-2022 рр., який дає підстави стверджувати про чутливість цього сегменту банківського

кредитування до мінливості зовнішнього середовища, доцільним є здійснення оцінки впливу макроекономічного середовища на стан БКПП в Україні. Це є необхідним кроком для пошуку ефективних способів вирішення закоренілої проблеми стосовно низького рівня БКПП, а також розроблення заходів стимулювання БКПП в Україні як однієї з важливих передумов її післявоєнної відбудови та розвитку економіки.

Аналіз впливу загальноєкономічних чинників на розвиток БКПП в Україні за період 2009-2022 рр. доцільно здійснити шляхом побудови та інтерпретації моделі множинної лінійної регресії. Результативною ознакою, що характеризує розвиток БКПП буде обсяг БКПП (у млрд. грн.), а змінними ознаками – економічні чинники макроекономічного середовища, з якими у результативної ознаки існують тісні кореляційні зв'язки.

З метою визначення економічних чинників макроекономічного середовища різних груп (показники загального економічного розвитку; показники промислового розвитку; показники соціально-економічного розвитку; показники грошово-кредитного ринку; показники державних фінансів; показники зовнішнього сектору; показники валютного ринку), які будуть включені в модель, проведено графічний аналіз на предмет встановлення відповідності корелюючих показників, обчислено та проаналізовано кореляційні зв'язки за методом Пірсона та Фехнера (оскільки період аналізу є відносно коротким – 14 років). Дані економічних чинників макроекономічного середовища за групами узагальнено у Додатку М, а інтерпретацію результатів аналізу їхніх кореляційних зв'язків із обсягом БКПП подано у Додатку Н. Так, за підсумками проведеного аналізу виявлено високий сильний прямий кореляційний зв'язок між обсягом БКПП (млрд. грн.) та відношенням державного боргу до ВВП (%) – 0,774, високий сильний обернений кореляційний зв'язок між обсягом БКПП (млрд. грн.) і часткою збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств (%) – - 0,858, а також середній помітний кореляційний зв'язок між обсягом БКПП (млрд. грн.) й курсом долара США / Грн. Оскільки, існує мультиколінеарність

між курсом долара США / Грн. та відношенням державного боргу до ВВП (%), перший економічний чинник важливо виключити.

Аналіз впливу визначених загальноекономічних показників, а саме – відношення державного боргу до ВВП (%) та частки збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств (%) здійснимо за допомогою моделі множинної лінійної регресії наступного виду [64]:

$$Y = f(x_1, x_2, \dots, x_i, \dots, x_n; b_0, b_1, b_2, \dots, b_i, \dots, b_m), \quad (2.1)$$

де: Y – результативна ознака, x_i – факторні ознаки, b_0, \dots, b_i – параметри моделі, m – кількість факторних ознак

Теоретичне лінійне рівняння множинної регресії є наступним [64]:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 \times x_1 + \beta_2 \times x_2 + \dots + \beta_m \times x_m + \varepsilon \quad (2.2)$$

де: Y – результативна ознака, β_0 – вільний член, який визначає значення результативної ознаки Y , коли всі змінні ознаки рівні 0, x_1, \dots, x_m – факторні ознаки, m – кількість факторних ознак, ε – випадкова помилка (відхилення)

Вихідні дані для побудови рівняння множинної лінійної регресії наведено в табл. Н.2 Додатку Н. Оцінюючи результати побудованого рівняння множинної лінійної регресії (табл. 2.6) важливо зазначити, що дане рівняння є статистично значимим (Критерій Фішера=0,00005<0,05) і з достовірністю 83% ($R^2=0,8299$) описує вплив змінних факторів на результативну ознаку. Статистично значимими є всі змінні фактори: для X_1 p -значення 0,0026<0,05, для X_2 p -значення 0,0312<0,05.

Таблиця 2.6

Результати регресійного аналізу

Статистичні характеристики	Параметри регресії		
	Y	X1	X2
Коефіцієнти регресії	349,9736	-4,6880	1,1176
t-статистика	5,7048	-3,8592	2,4678
P-Значення (<0,05)	0,0001	0,0026	0,0312
R^2	0,8299		
Критерій Фішера	$F_{\text{розрах}} = 26,846$		$F_{\text{критичне}} = 0,00005$
Загальні характеристики			
Кількість часових періодів (n)	14 періодів		

Джерело: обчислено авторкою.

Підстановка отриманих коефіцієнтів у рівняння множинної регресії уможливорює обчислити Y-розрахункове та оцінити результат (рис. 2.22).

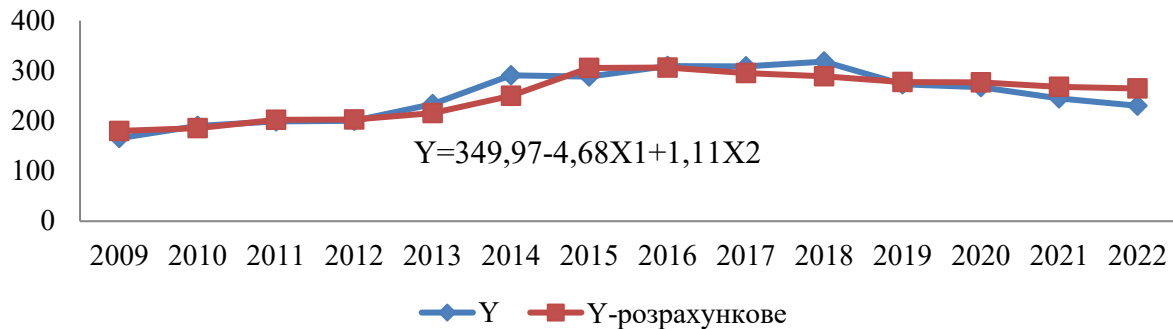

Рис. 2.22. Відповідність Y та Y-розрахункового

Джерело: побудовано авторкою

Інтерпретувати отримане рівняння множинної лінійної регресії доцільно наступним чином:

- збільшення X_1 (частка збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств, %) на 1 відсоток призведе до зменшення Y (обсяг банківських кредитів промислових підприємств, млрд. грн.) в середньому на 4,68 млрд. грн.;
- збільшення X_2 (відношення державного боргу до ВВП, %) на 1 відсоток призведе до збільшення Y (обсяг банківських кредитів промислових підприємств, млрд. грн.) в середньому на 1,11 млрд. грн.

Таким чином, результати побудованої моделі множинної лінійної регресії дають підстави зробити такі висновки:

- найбільш негативно на обсяг банківського кредитування промисловості в Україні у 2009-2022 рр., відповідно до побудованої моделі, розкрився вплив такого економічного чинника як частка збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств. Істотна залежність між цими двома величинами може свідчити про зниження привабливості промислового сектору для банків-кредиторів у разі висхідної динаміки частки збиткових промислових підприємств, що має наслідком значне скорочення промислового кредитування банками. З іншого боку,

кореляційний аналіз зв'язку цих двох величин індикативно вказує на те, що коли обсяг банківського кредитування промисловості буде збільшуватися, частка збиткових промислових підприємств в загальній кількості підприємств буде зменшуватись. Своєю чергою, це означає, що доступ до кредитування є необхідною умовою, яка уможливорює розвиток бізнесу промислових підприємств та сприяє вирішенню фінансових труднощів, уникненню збитковості;

- науковий та практичний інтерес становить виявлення істотного зв'язку між обсягом банківського кредитування промисловості (млрд. грн.) та відношенням державного боргу до ВВП (%). Важливо також зауважити, що ці дві величини мали високий кореляційний зв'язок із курсом долара США / Грн. Як наслідок, останній чинник було виключено із моделі. Водночас, ми розуміємо, що в основі цих зв'язків, передусім, високий рівень доларизації економіки України, що здійснює тиск як на боргове навантаження держави, так і на обсяг промислового кредитування банками [82]. Щодо останнього, зауважимо, що частка промислових кредитів, наданих банками у валюті у загальному обсязі банківських кредитів, наданих нефінансовим корпораціям у валюті за період 2010-2022 рр. в середньому склала 50,24%. Стосовно виявленого суттєвого зв'язку між обсягом кредитування промисловості (млрд. грн.) та відношенням державного боргу до ВВП (%), це може сигналізувати про:

- 1) доступність фінансових ресурсів: високий рівень державного боргу може впливати на рівень ліквідності банків та їх готовність видавати нові кредити, а також на збільшення кредитних процентних ставок. З іншого боку, державні запозичення можуть бути націлені на збалансування економічних циклів, сприяючи фінансуванню розвитку промисловості шляхом реалізації відповідних державних програм кредитування (наприклад, державна програма «Доступні кредити 5-7-9»);

- 2) ризикованість фінансової системи: великий державний борг створює ризики для стабільності фінансової системи, та відповідно, впливає на прийняття рішення банками про нові кредити у промисловість;

Таким чином, глибокі економічна та фінансова кризи, спричинені війною, матимуть суттєві негативні й довготривалі наслідки для розвитку економіки України. Загалом, сьогодні великі сподівання покладаються на зусилля з підготовки повоєнної відбудови України. Особливо важливою проблемою є фінансове забезпечення відбудови економіки, покращення динаміки макроекономічного середовища та загального економічного середовища України. Зважаючи на те, що саме банки державного сектору за останні роки зайняли левову частку промислового кредитування у загальному обсязі БКПП важливим є висвітлення їхньої ролі й потенціалу в розвитку і повоєнній відбудові промислового сектора України, та, відповідно, розвитку економіки.

2.3. Особливості кредитування промисловості державними банками у забезпеченні розвитку економіки України

Хоча в останні роки роль банківського кредиту в розвитку промисловості залишалась поза увагою в таких стратегічних документах держави як Концепції / програми / плани щодо промислового розвитку (як показали результати проведеного аналізу в п.п.2.2 роботи), перший рік воєнного стану став часом формування в уряді об'єднаного бачення щодо ролі банків державного сектору у забезпеченні фінансового каналу підтримки вітчизняних промислових підприємств різних напрямів діяльності. Зокрема, в Розпорядженні КМУ від 07.05.2022 р. №356- р «Про схвалення основних (стратегічних) напрямів діяльності банків державного сектору на період воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки» визначаються такі ключові пріоритети фінансування банками державного сектору (але не виключно) [142]:

- суб'єкти підприємницької діяльності, які постраждали внаслідок збройної агресії російської федерації проти України;

- аграрний сектор економіки, в тому числі суміжні галузі, які забезпечують функціонування сільськогосподарських підприємств;
- підприємства (об'єкти) критичної інфраструктури;
- харчова промисловість, продуктовий рітейл, суміжні галузі;
- інфраструктурні проекти щодо відновлення/розвитку інфраструктури;
- транспортно-логістична інфраструктура;
- релокація підприємств із зони активних бойових дій;
- виробничі потужності для імпортозаміщення продукції, що імпортувалась з росії та / або білорусі.

Концентрація зусиль банків державного сектору за розпорядженням уряду з огляду на сучасні реалії є важливим стратегічним, але передбачуваним кроком, позаяк сьогодні банки державного сектору контролюють ситуацію у банківському секторі (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Ключові показники діяльності банків державного сектору, 2019-2023 рр.

Ключові показники діяльності	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.12.2023
Власний капітал банків (млрд. грн.)	199,92	209,45	255,51	215,84	337,41
Власний капітал банків державного сектору (млрд. грн.)	91,50	93,89	112,56	88,89	164,08
<i>Частка власного капіталу банків державного сектору, %</i>	<i>45,77</i>	<i>44,83</i>	<i>44,05</i>	<i>41,19</i>	<i>48,63</i>
Чисті активи банків (млрд. грн.)	1 493,29	1 822,84	2 053,23	2 351,67	2 748,81
Чисті активи банків державного сектору (млрд. грн.)	818,35	951,66	951,63	1 175,680	1 472,55
<i>Частка чистих активів банків державного сектору, %</i>	<i>54,80</i>	<i>52,21</i>	<i>46,35</i>	<i>49,99</i>	<i>53,57</i>
Зобов'язання банків (млрд. грн.)	1 293,37	1 613,38	1 797,71	2 135,83	2 411,40
Зобов'язання банків державного сектору (млрд. грн.)	733,52	864,764	846,940	1 098,78	1 308,471

Закінчення табл.2.7

<i>Частка зобов'язань банків державного сектору, %</i>	56,71	53,60	47,11	51,45	54,26
Резерви банків (млрд. грн.)	488,29	383,07	305,09	365,11	358,95
Резерви банків державного сектору (млрд. грн.)	371,75	273,95	213,61	250,74	270,06
<i>Частка сформованих резервів банками державного сектору, %</i>	76,13	71,51	70,02	68,68	75,24
Прибуток/збиток банків (млрд. грн.)	58,35	39,72	77,37	21,92	130,55
Прибуток/збиток банків державного сектору (млрд. грн.)	34,23	21,88	42,60	19,25	80,27
<i>Частка прибутку/збитку банків державного сектору, %</i>	58,66	55,10	55,06	87,85	61,49

Джерело: сформовано та обчислено авторкою на основі [110].

У результаті аналізу даних табл. 2.7 можна констатувати, що упродовж 2019-2023 рр., державні банки переважали у банківському секторі за рівнем присутності: частка власного капіталу банків державного сектору у загальному обсязі власного капіталу банків, в середньому, склала 44,89% (абсолютне збільшення власного капіталу банків державного сектору за останній рік склало – 75,19 млрд. грн.); частка чистих активів банків державного сектору у загальному обсязі чистих активів банків, в середньому, склала 51,38% (абсолютне збільшення чистих активів банків державного сектору за останній рік склало – 296,87 млрд. грн.); частка зобов'язань банків державного сектору у загальному обсязі зобов'язань банків, в середньому, склала 52,63% (абсолютне збільшення зобов'язань банків державного сектору за останній рік склало – 209,688 млрд. грн.); частка сформованого резерву банками державного сектору в загальному обсязі резервів банків склала, в середньому, 72,31% (абсолютне збільшення резервів банків державного сектору за останній рік склало – 19,31 млрд. грн., при цьому загальний обсяг сформованих резервів по системі зменшився на 6,16 млрд. грн.); частка прибутку банків державного сектору у загальному обсязі прибутків банків, в середньому, склала 63,63% (абсолютне

збільшення прибутку банків державного сектору за останній рік склало – 61,01 млрд. грн., при цьому рекордним роком за рівнем прибутковості банків державного сектору став саме 2023 рік (перевищуючи довоєнні показники) – прибуток банків державного сектору склав 80,27 млрд. грн., банків загалом – 130,55 млрд. грн.). Водночас, найвищий рівень прибутку за 2023 рік продемонстрував АТ КБ «Приватбанк» (67,83% від загального прибутку усіх банків державного сектору).

За результатами дослідження, необхідно акцентувати, що група банків державного сектору має свою специфіку формування. Так, під впливом сучасних викликів поряд із банками із постійною державною участю (АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк») з'являються банки, які набули статусу державного шляхом капіталізації / докапіталізації державою (ПАТ АБ «Укргазбанк») та націоналізації (АТ КБ «Приватбанк», АТ «Сенс Банк»). Разом з тим, частка банків державного сектору у банківській системі понад 50% не є її позитивною характеристикою й може спортворювати умови конкуренції на ринку. Сьогодні уряд працює над розробленням планів щодо приватизації окремих державних банків, зокрема АТ «Сенс Банк», АТ КБ «Приватбанк» та ПАТ АБ «Укргазбанк». Актуальний перелік топ-7 банків за активами подано у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Топ-7 банків України за обсягом активів станом на 01.12.2023 р.

№п/п	Назва Банку	Власники істотної участі	Дата створення / набуття статусу державного	Статус системно-важливого	Активи, млрд. грн.
1	Акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк»	Держава (100%) в особі КМУ	18.12.2016 р. (націоналізовано) Постанова КМУ від 18 грудня 2016 р. № 961	Так	643,91
2	Акціонерне товариство «Державний ощадний банк України»	Держава (100%) в особі КМУ	20.05.1999 р. Указ Президента України від 20 травня 1999 р. № 106, постанова КМУ від 21 травня 1999 р. № 876	Так	324,67
3	Акціонерне товариство «Державний експортно-імпортний банк України»	Держава (100%) в особі КМУ	03.01 1992 р. Указ Президента України від 03 грудня 1992 р. №29	Так	234,67
4	Акціонерне товариство «Райффайзен Банк»	Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ (68,21%); Європейський Банк Реконструкції та Розвитку (30%)	27.03.1992 р. (зареєстровано)	Так	183,58
5	Публічне акціонерне товариство акціонерний банк «УКРГАЗБАНК»	Держава (94,94%) в особі МФУ	04.03.2015 р. (увійшов до переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення) Постанова КМУ від 04 березня 2015 р. № 83	Так	166,70
6	АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»	Ахметов Р. Л. (100%) (опосередкована істотна участь)	23.12.1991 р. (зареєстровано)	Так	141,64
7	Акціонерне товариство «СЕНС БАНК»	Держава (100%) в особі МФУ	21.07.2023 р. (націоналізовано) Постанова КМУ від 21 липня 2023 р. № 739	Так	102,60

Джерело: сформовано на основі [107;110].

Основні показники кредитування промислових підприємств банками державного сектору за період 2019-2022 рр. узагальнено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Ключові показники промислового кредитування банками державного сектору України, 2019-2023 рр.

Показник	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.12.2023
Всі кредити банків (млрд. грн.)	1 097,59	1 049,57	1 149,56	1 133,56	1 144,25
Всі кредити банків державного сектору (млрд. грн.)	624,85	540,32	539,40	609,13	709,367
Частка, %	56,93	51,48	46,92	53,74	61,99
NPLs банків державного сектору (%), з них:	63,52	57,41	47,08	53,05	48,83
АТ КБ «Приватбанк», %	78,38	73,95	69,92	69,21	60,79
Кредити банків, надані нефінансовим корпораціям (млрд. грн.), в т.ч.:	744,64	724,15	752,32	754,37	777,04
промислові кредити (млрд. грн.)	273,03	267,16	244,62	230,32	216,73
промислові кредити (%), з них:	36,67	36,89	32,52	30,53	27,89
непрацюючі промислові кредити (%)	49,70	23,72	25,19	30,00	30,33
промислові кредити надані банками державного сектору (%), з них:	55,43	52,39	42,50	53,32	61,47
непрацюючі промислові кредити надані банками державного сектору (%)	50,14	51,17	23,16	40,06	38,93

Джерело: сформовано та обчислено авторкою на основі [110].

Банки державного сектору в Україні є системно-важливими, а їхня кредитна діяльність, в тому числі, промислове кредитування, є вагомим чинником впливу на розвиток економіки України. Так, аналіз основних показників кредитування промислових підприємств банками із державним капіталом за період 2019-2023 рр. дає підстави зробити висновок про суттєвий внесок банків державного сектору у розвиток цього сегменту кредитування: особливо – у 2023 р., коли частка державних промислових кредитів у загальному обсязі промислових кредитів збільшилась до 61,47%. Збільшення присутності банків державного сектору на ринку банківського промислового кредитування в значній мірі пояснюється сучасною політикою уряду щодо підтримки промислового сектору.

Важливо зауважити, що саме банки державного сектору стали активними учасниками розширеної Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» (станом на 18.12.2023 р. за обсягом кредитування за вказаною програмою перші місяці належать АТ КБ «Приватбанк» (50,195 млрд. грн.) та АТ «Ощадбанк» (31,69 млрд. грн.) [107].

Водночас, проблема високого рівня NPLs, не зважаючи на роботу по очищенню активів, яка була проведена у 2021 р., актуалізувалась з початком повномасштабної війни: станом на 01.01.2024 р. частка непрацюючих промислових кредитів банків державного сектору у загальному обсязі промислового кредитного портфеля банків зросла до 40,06% [110]. Щодо питання непрацюючих активів банків державного сектору, в тому числі рівня NPLs промислових підприємств, наданих банками державного сектору, зауважимо, що вагома частка непрацюючих активів припадає саме на АТ КБ «Приватбанк». Така ситуація має місце, головним чином, через кредити та дебіторську заборгованість за фінансовим лізингом, що управляються як окремий портфель АТ КБ «Приватбанк», частка яких у загальному обсязі кредитів наданих клієнтам банків державного сектору в середньому за період 2019-2022 рр. складала не менш, ніж 34%.

Роль банків державного сектору у фінансовій підтримці розвитку промислових підприємств доцільно проаналізувати за допомогою такого показника як частка промислових кредитів, наданих банками державного сектору у валовій доданій вартості промислового сектору, в тому числі в розрізі банків державного сектору (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Аналіз показників промислового кредитування в розрізі банків державного сектору, 2019-2022 рр.

Показники / Рік	2019	2020	2021	2022
ВДВ промислового сектору, млрд. грн.	898,06	878,17	1 262,07	998,95
ПКП банків державного сектору, млрд. грн., у т. ч.:	151,74	145,61	104,87	123,62
АТ «Ощадбанк»	45,36	47,89	26,32	31,87
АТ «Укресімбанк»	71,14	62,96	44,63	51,46
ПАТ АБ «Укргазбанк»	20,42	23,11	22,28	27,99
АТ КБ «Приватбанк»	14,83	11,65	11,64	12,31
<i>Частка банків державного сектору у ВДВ промислового сектору, %, у т.ч.:</i>	<i>16,90</i>	<i>16,58</i>	<i>8,31</i>	<i>12,38</i>
Частка ПКП АТ «Ощадбанк», %	5,05	5,45	2,09	3,19
Частка ПКП АТ «Укресімбанк», %	7,92	7,17	3,54	5,15
Частка ПКП ПАТ АБ «Укргазбанк», %	2,27	2,63	1,77	2,80
Частка ПКП АТ КБ «Приватбанк», %	1,65	1,33	0,92	1,23
<i>Частка непрацюючих промислових кредитів у ПКП банків державного сектору, %, у т.ч.:</i>	<i>50,14</i>	<i>51,17</i>	<i>23,16</i>	<i>40,06</i>
Частка непрацюючих пром. кредитів АТ «Ощадбанк», %	49,18	53,42	14,12	41,89
Частка непрацюючих пром. кредитів АТ «Укресімбанк», %	54,39	58,26	22,69	35,45
Частка непрацюючих пром. кредитів ПАТ АБ «Укргазбанк», %	10,23	10,79	6,90	29,99
Частка непрацюючих пром. кредитів АТ КБ «Приватбанк», %	87,66	83,63	76,55	77,50

Джерело: сформовано та обчислено авторкою на основі [56;110;116-120].

За результатами аналізу даних табл. 2.10 можна зробити висновок стосовно реального впливу банків державного сектору на розвиток промислового сектору. Так, якщо у загальному обсязі промислового

кредитування частка банків державного сектору є суттєвою (в середньому за період 2019-2020 рр. не менш, ніж 50%), то цей показник у ВДВ промисловості є в рази нижчим (в середньому за період 2019-2022 рр. – 13,54%, при цьому частка промислових кредитів усіх банків у ВДВ промисловості – 25,81%). Важливо акцентувати увагу, що внесок окремого банку із державним капіталом у ВДВ промисловості суттєво різняться: на першому місці АТ «Укресімбанк» (в середньому – 5,94%), далі – АТ «Ощадбанк» (в середньому – 3,95%), ПАТ АБ «Укргазбанк» (в середньому – 2,37%) та АТ КБ «Приватбанк» (в середньому – 1,28%).

Проаналізуємо значення промислового кредитування банками державного сектору для розвитку економіки України за допомогою оцінки кореляційних зв'язків між обсягом промислового кредитного портфеля (ПКП) банків із державним капіталом, обсягом ВДВ промислового сектору (рис. 2.23) та ВВП України (рис. 2.24) у 2019-2022 рр.

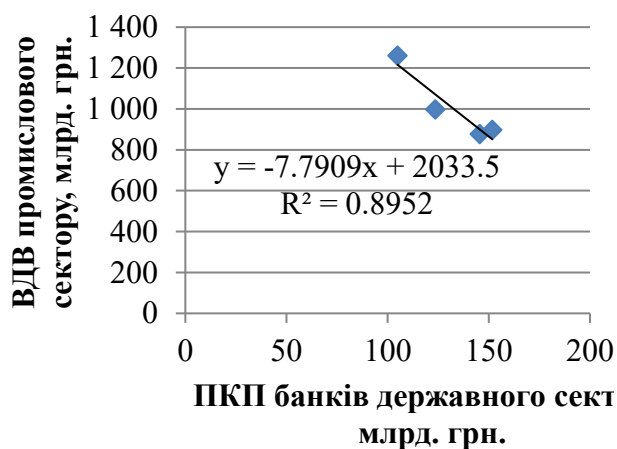

Рис. 2.23. Графічне представлення взаємозалежності між ПКП банків державного сектору та ВДВ промисловості в Україні, 2019-2022 рр.

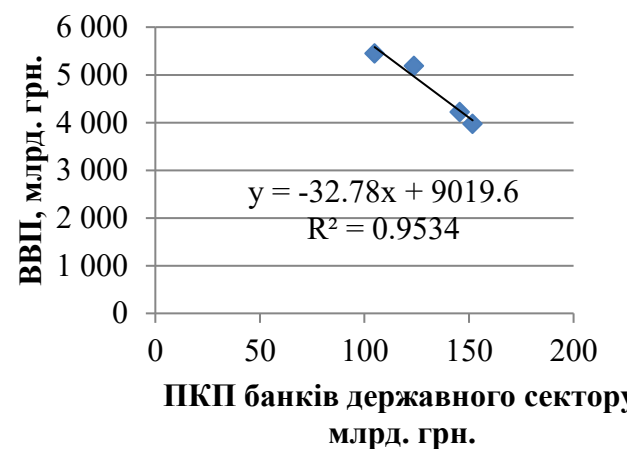

Рис. 2.24. Графічне представлення взаємозалежності між ПКП банків державного сектору та ВВП в Україні, 2019-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Джерело: обчислено авторкою.

Так, дані рис. 2.23-2.24 дають підстави зробити висновок про обернений сильний зв'язок між промисловим кредитуванням банками державного сектору й такими абсолютними показниками економічного розвитку як обсяг ВДВ промисловості та обсяг ВВП в останні роки. Оскільки часовий ряд є коротким (4 роки), для цих показників обчислено також коефіцієнти кореляції Фехнера, які підтверджують наявність оберненого сильного зв'язку (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Аналіз кореляційних зв'язків між обсягом промислового кредитування банками державного сектору та окремими показниками розвитку економіки України, 2019-2022 рр.

Коефіцієнт кореляції / Показники	Обсяг ПКП банків державного сектору (млрд. грн.) та ВДВ промисловості (млрд. грн.)	Обсяг ПКП банків державного сектору (млрд. грн.) та ВВП (млрд. грн.)	Оцінка зв'язку
Коефіцієнт кореляції Пірсона	-0,946	-0,976	високий сильний обернений
Коефіцієнт кореляції Фехнера	-0,5	-0,1	високий сильний обернений

Джерело: обчислено авторкою.

Інтерпретуючи результати проведеного аналізу, можна зауважити, що обернений кореляційний зв'язок між двома показниками засвідчує зменшення результативної величини при збільшенні змінної. Тобто, при зменшенні обсягу ПКП банків державного сектору обсяг ВДВ промисловості та обсяг ВВП буде збільшуватися, і навпаки. Подібна нетипова ситуація може мати місце за низки обставин: 1) у разі, коли промислові підприємства використовують банківські кредити здебільшого для фінансування експлуатаційних потреб, які не призводять до збільшення обсягів виробництва; 2) у випадку непродуктивного використання кредитних коштів; 3) при низькій ефективності виробництва.

Такий стан речей підіймає питання стосовно ефективності промислового кредитування окремими банками державного сектору з точки зору засвоєння промисловими підприємствами-позичальниками кредитних коштів. Зауважимо,

що у період до повномасштабної війни та до виконаної роботи банків і НБУ по очищенню активів (2019-2020 рр.) найвищий рівень NPLs мав місце (крім АТ КБ «Приватбанк», рівень NPLs у якого є високим внаслідок кредитів і дебіторської заборгованості за фінансовим лізингом, що управляються як окремий портфель, далі – окремий КП АТ КБ «Приватбанк») у АТ «Укресімбанк» (54,39% у 2019 р., 58,26% у 2020 р.) та АТ «Ощадбанк» (49,18 у 2019 р., 53,42% у 2020 р.). Суттєвим є збільшення непрацюючих промислових кредитів за підсумками першого року війни в ПАТ АБ «Укргазбанк» – з 6,90% у 2021 р. до 29,99% у 2022 р.

Наведені дані на рис. 2.25 підтверджують лідерство банків державного сектору у сегменті кредитування промислових підприємств за обсягом, проте демонструють разюче вищий рівень непрацюючих промислових кредитів (40,47%), порівняно із банками з іноземним капіталом (12,64%) та банками з приватним капіталом (22,39%). Можна стверджувати, що проблема якості промислового кредитування банками державного сектору постає гостро та унеможливорює слугування цього виду кредитування для розвитку економіки.

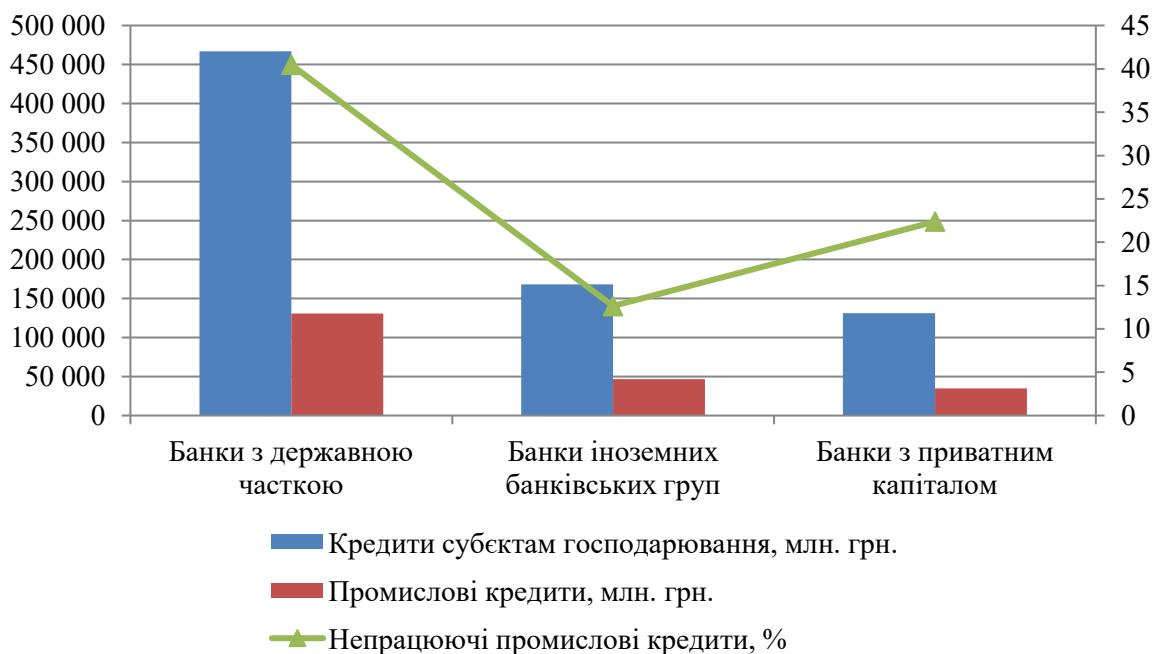

Рис. 2.25. Показники кредитування промислових підприємств банками в Україні станом на 01.11.2023 р.

Джерело: обчислено на основі [110].

Дані табл. 2.12 дають підстави зробити висновок, що найбільш ризиковими з точки зору погіршення якості кредитної операції є такі промислові галузі як будівництво (рівень NPLs, в середньому, за період аналізу – 80,82%) та переробна промисловість (рівень NPLs, в середньому, за період аналізу – 52,55%).

Таблиця 2.12

Рівень NPLs, наданих банками державного сектору за промисловими галузями* за період 2019-2023 рр., (%)

№п/п	Галузь промисловості / Рік	2019	2020	2021	2022	10.2023
1	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів,	11,70	8,48	3,11	5,42	25,31
1.1	<i>в т.ч. промислові кредити Приватбанку</i>	27,53	0,59	0,07	27,08	0,00
2	Переробна промисловість	64,18	71,42	34,52	42,64	49,96
2.1	<i>в т.ч. промислові кредити Приватбанку</i>	34,51	29,40	9,04	13,40	7,89
3	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	7,77	9,18	1,65	33,99	33,24
3.1	<i>в т.ч. промислові кредити Приватбанку</i>	6,00	4,67	1,47	67,51	61,15
4	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	77,64	29,74	4,54	57,05	31,08
4.1	<i>в т.ч. промислові кредити Приватбанку</i>	86,64	16,74	4,08	14,11	2,52
5	Будівництво	75,07	87,36	70,04	88,64	82,96
5.1	<i>в т.ч. промислові кредити Приватбанку</i>	97,95	96,66	94,48	97,50	95,69

* обчислений як відношення NPLs до залишків коштів за кредитами відповідної галузі промисловості у %.

Джерело: обчислено авторкою на основі [110].

Важливо зауважити, що лєвова частка непрацюючої кредитної заборгованості АТ КБ «Приватбанк» зумовлена критично високим рівнем NPLs, наданих у галузі будівництва (рівень NPLs, в середньому, за період аналізу – 96,45%). Водночас, чітко прослідковується формування непрацюючої кредитної заборгованості промислових підприємств за підсумками першого

року повномасштабної війни, а саме: збільшення рівня NPLs станом на 01.11.2023 р., порівняно із 01.01.2022 р., наданих банками державного сектору у галузі добувної промисловості і розроблення кар'єрів – на 22,20 в.п., галузі переробної промисловості – на 15,44 в.п., галузі постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 31,59 в.п., галузі водопостачання, каналізації, поводження з відходами – на 26,54 в.п., галузі будівництва – на 12,92 в.п.

Особливо важливою є структура непрацюючого кредитного промислового портфеля банків державного сектору: зокрема, найбільші частки NPLs, наданих банками державного сектору припадають на галузі переробної промисловості (в середньому, за період 2019-2023 рр. – 55%) та будівництва (в середньому, за період 2019-2023 рр. – 27%). Наголосимо, що всі п'ять банків із державною часткою станом на 01.12.2023 р. дотримувались нормативів НБУ щодо кредитних ризиків. Проте два банки з їх числа, а саме – АТ «Укрексімбанк» і АТ «Сенс Банк» перебували майже на межі нормативного значення Н7 (норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента) – 24,02% та 24,42% відповідно.

Перебування на крайній межі допустимого значення нормативу Н7 в окремих банках корелює з питанням щодо ролі банків державного сектору у підтримці розвитку місцевого, регіонального та ММСБ промислового бізнесу. З цього приводу, потрібно зазначити, що на сьогоднішній день банки державного сектору пропонують широкий спектр кредитних продуктів і послуг ММСБ. Проте спеціалізовані кредитні продукти і послуги банків державного сектору для промислових підприємств ММСБ відсутні. Разом з тим, дані засвідчують, що лєвова частка кредитного портфеля банків державного сектору належить саме великим позичальникам: зокрема, станом на 31.12.2022 р. АТ «Ощадбанк» надав кредити валовою балансовою вартістю 46,79 млрд. грн. (43% загального кредитного портфеля) десятьом позичальникам, АТ «Укрексімбанк» надав кредити валовою балансовою вартістю 42,24 млрд. грн. (40,78% загального кредитного портфеля) десятьом

позичальникам, АБ «УКРГАЗБАНК» надав кредити та фінансову оренду валовою балансовою вартістю 25,18 млрд. грн. (32,41% загального кредитного портфеля) десятьом найбільшим позичальникам/групам пов'язаних контрагентів банку. Інший стан речей спостерігається в АТ КБ «Приватбанк»: станом на 31.12.2022 р., загальна сума кредитів, наданих найбільшим десятьом позичальникам (крім тих, які віднесено до окремого КП АТ КБ «Приватбанк») склала 2,24 млрд. грн. (3% загального кредитного портфеля без урахування окремого КП АТ КБ «Приватбанк»).

Викладене вище вказує на те, що, оскільки на банки з державною часткою припадає понад 60% промислового кредитування (станом на 01.01.2024 р.), то важливим питанням є впровадження фінансових інновацій у державних банках. Для банків державного сектору фінансові інновації повинні стати не тільки новим інструментарієм виконання функцій фінансового посередника, а новою технологією управління. Прийняття банками державного сектору інноваційних бізнес-моделей дасть змогу подолати негативний вплив їхніх діючих моделей функціонування на розвиток банківської системи [86].

У загальному вигляді, ключові компаративні дані щодо позиціонування банків державного сектору на ринку промислового кредитування узагальнено в табл.2.13.

Таблиця 2.13

Компаративний аналіз з точки зору позиціонування банків державного сектору на ринку промислового кредитування

Критерій / Банк	Ощадбанк	Укрексімбанк	Укргазбанк	Приватбанк
Ознака системно-важливого банку	Належить до системно-важливих банків України	Належить до системно-важливих банків України	Належить до системно-важливих банків України	Належить до системно-важливих банків України
Кількість філій (регіональних розподілів) (станом на 01.10.2023)	1 182	48	218	1131
Частка в активах банків України (станом на 01.12.2023), %	11,26	8,21	5,82	26,80
Частка промислового кредитування в кредитному портфелі банків України, %	14,28	22,11	13,42	6,25
Обсяг ПКПБ, млн. грн.	30 954,12	47 913,33	29 090,82	13 539,90
Частка непрацюючих промислових кредитів у ПКПБ, %	42,95	38,83	27,87	69,44
Конкурента позиція та бізнес-модель	Універсальний банк, який надає пріоритетне значення розширенню роздрібного, мікро-, малого та середнього бізнесу (ММСБ), утримуючи при цьому міцні позиції за напрямом корпоративного бізнесу.	Історично основним видом діяльності банку є обслуговування експортно-імпортних операцій, при цьому клієнтська база включає значну кількість великих промислових і державних підприємств.	Універсальний банк із повним спектром послуг усім категоріям клієнтів.	Універсальний банк з фокусом на роздрібний сегмент, що активно просуває послуги для малого та середнього бізнесу та вибірково працює в корпоративному секторі.

Продовження табл. 2.13

<p>Основні кредитні продукти та послуги</p>	<p>Кредитування на поповнення обігових коштів, придбання автотранспорту та обладнання (зокрема в рамках партнерських програм), овердрафти (в т.ч. бланкові), програми кредитування в рамках співпраці з міжнародними організаціями, фінансування за участю ЕКА, програми співпраці з Фондом розвитку підприємництва («Доступні кредити 5-7-9%»), кредитування під заставу державних гарантій тощо), програма мікрокредитування, гарантії та авалування векселів; реалізація інвестиційних проєктів; торговельне фінансування; програми підтримки кредитування обласними державними адміністраціями</p>	<p>Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%», Спільні програми з Фондом розвитку підприємництва, Фінансування експорту, інвестиційне фінансування, кредити в рамках Партнерської програми, фінансування в рамках міжнародних фінансових організацій, Державна програма з енергозбереження «Програма сприяння оптимізації енергоефективності», кредитування робочого капіталу, фінансування інвестиційних проєктів тощо.</p>	<p>Доступні кредити 5-7-9% (в т. ч. для ФОП, на розмінування територій, кредитування з місцевими радами та держадміністраціями, та Фондом розвитку підприємництва); Програма з підтримки фінансування енергоефективних інвестицій малих та середніх підприємств; обладнання для клієнтів МСБ; програми розвитку бізнесу у рамках співпраці з Німецько-Українським фондом; транспортні засоби для клієнтів МСБ; кредитування експортних договорів клієнтів МСБ із страхування кредитної операції в ПрАТ «Експортно-кредитне агентство»; кредитування в рамках Проєкту UNIDO.</p>	<p>Кредитування експортерів із частковим покриттям страховкою ПрАТ «Експортно-кредитне агентство», Програма Європейського банку реконструкції та розвитку спрямована на фінансування оборотного капіталу та інвестиційних цілей для мікро-, малих, середніх і великих підприємств, Програма державних гарантій (забезпечення державною гарантією зобов'язань позичальника до 50%), Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%», «КУБ» під заставу (кредит на інвестиційні цілі), лізинг, кредити на купівлю основних засобів, продукт Кредитний ліміт «Підприємницький» тощо.</p>
---	--	---	---	---

Закінчення табл. 2.13

Наявність цільових кредитних продуктів і послуг для промислового бізнесу	У складі загальних кредитних продуктів / послуг для ММСБ та корпоративного бізнесу	У складі загальних кредитних продуктів / послуг для ММСБ та корпоративного бізнесу	У складі загальних кредитних продуктів / послуг для ММСБ та корпоративного бізнесу	У складі загальних кредитних продуктів / послуг для ММСБ та корпоративного бізнесу
Ознаки імплементації у діяльність банку засад сталого розвитку, «зеленого» банкінгу	Банк дотримується європейських екологічних норм та чинного законодавства України з екології та впроваджує міжнародні стандарти діяльності з екологічної та соціальної сталості. Банк активно підтримує клієнтів, які проводять модернізацію житла з підвищенням його енергоефективності та впроваджують «зелені» технології. Банк зосереджує основну увагу на «зеленому» кредитуванні в сегменті роздрібного бізнесу (кредитування «зеленої енергії»).	Банк декларує свою ековідповідальність. У Консолідованому звіті про управління (за 2022 р.), зазначається, що Банк дотримується політики відповідального фінансування та приділяє велику увагу екологічній складовій, зокрема: застосовує процедури оцінки екологічних ризиків до кредитних проєктів; не фінансує соціально небезпечні та екологічно шкідливі виробництва тощо.	Банк є активним учасником «зеленого» і «сталого» фінансування. Банк пропонує енергоефективних інвестицій ММСБ, фінансування інвестиційних еко-проєктів, кредитування в рамках Проєкту UNIDO «Впровадження стандарту систем енергоменеджменту в промисловості України» тощо. За даними річного звіту за 2020 р., частка проєктів сталого розвитку склала 35,9%.	Банк концентрує увагу на своїй соціальній позиції – його статусу роботодавця на українському ринку праці. Банк підтримує клієнтів з обмеженими можливостями, адаптуючи відділення і роблячи їх комфортними для обслуговування таких клієнтів. Банк працевлаштовує людей з інвалідністю: за даними 2022 р. їх близько 4% від загальної кількості співробітників. Банк провадить благодійну діяльність, яка перед початком повномасштабного вторгнення розширилась і переформатувалась.

Джерело: складено авторкою на основі [110; 116-120].

У результаті проведеного аналізу особливостей кредитування промисловості державними банками у забезпеченні розвитку економіки України, можна констатувати відсутність, і водночас наголосити на необхідності формування спільного бачення у банків державного сектору щодо їх ролі і значення, завдання як у розвитку вітчизняного промислового сектору, так і економіки країни загалом. Встановленню певних пріоритетів фінансування у банків державного сектору (серед яких є суб'єкти / об'єкти промисловості) на період воєнного стану необхідно завдячувати політиці уряду. Такий підхід, як державні програми кредитування, та той факт, що банки державного сектору займають контролюючі позиції в банківській системі, дещо утримують падіння в сегменті промислового кредитування, але не формують передумови активізації БКПП.

Отже, питання стосовно потенційної ролі банків державного сектору у процесах повоєнної відбудови вітчизняної промисловості, а разом з цим – сприяння розвитку економіки України, залишається на порядку денному. Основними перешкодами на цьому шляху вбачаються такі: постійно рецедивуючий високий рівень проблемних промислових кредитів, наданих банками державного сектору; висока частка кредитів великих позичальників банків державного сектору; відсутність єдиного прозорого підходу до аналізу і оцінки промислового кредитного портфеля як важливої структуроутворюючої складової загального кредитного портфеля клієнтів; відсутність однозначного позиціонування у банків державного сектору щодо інтеграції засад сталого розвитку у свою діяльність, в тому числі – щодо промислового кредитування тощо.

Зважаючи на вплив євроінтеграційних процесів і глобалізації банківського бізнесу, вітчизняний механізм регулювання банківської кредитної діяльності повинен бути спрямований на розвиток економіки України. Тому сьогодні важливим є формування простору для активізації БКПП (в якому чільне місце належить банкам із державною часткою) та передумов зміцнення кредитування за рахунок збалансування внутрішніх і зовнішніх ресурсів, що є необхідним у

забезпеченні розвитку банківської системи. У перспективі це дасть змогу покращити економічне середовище країни і, з урахуванням позицій конкурентів на ринку та можливостей ринкового середовища, забезпечити розроблення ефективних кредитних політик. Разом з цим, окремі проблеми БКПП потребують вирішення, зокрема шляхом розроблення науково-методичного підходу до формування ефективного промислового кредитного портфеля банку, розвитку науково-прикладних засад управління якістю банківського промислового кредитування в умовах економічної нестабільності та удосконалення інституційно-організаційних аспектів активізації БКПП в Україні.

Висновки до Розділу 2

На підставі проведеного аналізу взаємозв'язку банківського кредитування промислових підприємств та розвитку економіки можна зробити такі висновки:

1. Конкретизовано роль БКПП у розвитку економіки на прикладі окремих зарубіжних країн, шляхом з'ясування макроекономічних передумов, наслідків позитивного і негативного характеру активізації БКПП до розгортання Другої світової війни, значення БКПП у подоланні макроекономічних наслідків війни, проведення кореляційного аналізу і графічного методу виявлення формування простору розвитку та / або зони стагнації розвитку БКПП у Німеччині та США, виокремлення сучасних загальноекономічних аспектів розвитку БКПП з урахуванням викликів сьогодення та глобальних тенденцій економічного розвитку.

2. З'ясовано, що формування простору активізації та розвитку БКПП в значній мірі залежить від типу фінансової системи країни і сприятливого макроекономічного середовища. На прикладі зарубіжних країн обґрунтовано, що БКПП здатне суттєво впливати на макроекономічне середовище, а отже – на розвиток економіки.

3. Встановлено, що загальноекономічними аспектами сучасного розвитку БКПП є такі: вплив процесів фінансіалізації економіки на БКПП; вплив форс-

мажорних явищ на макроекономічну динаміку і розвиток БКПП; вплив науково-технологічних інновацій та сучасної моделі світового розвитку на появу перспективних напрямів БКПП. А загальноекономічними передумовами (каталізаторами) розвитку БКПП є такі: Четверта промислова революція; засади сталого розвитку; «зелене фінансування»; новітня теорія про модель економіки за кольором; актуалізація промислових політик провідних держав світу.

4. Доведено шляхом змістовного аналізу, що на сьогоднішній день у державних концепціях / стратегіях / програмах / планах розвитку промисловості бракує чіткого формулювання щодо ролі та значення банків, та банківського кредитування зокрема, у розвитку вітчизняного промислового сектору. Своєю чергою, це підтверджують результати ґрунтовного аналізу розвитку БКПП в Україні, які вказують на відсутність у банків єдиного бачення щодо їх ролі у фінансовій підтримці промислових підприємств як основи реального сектора країни.

5. Розкрито масштабність економічних наслідків та вплив повномасштабної війни в Україні як для фінансово-економічного стану промислових підприємств, так і для стану макроекономічного середовища країни, завдяки протиставленню динаміки їхнього розвитку у період до повномасштабного вторгнення та за підсумками першого року війни. Акцентовано на важливій ролі НБУ та банків у забезпеченні фінансової та макроекономічної стабільності в перший рік воєнного стану в Україні.

6. Удосконалено науково-аналітичний інструментарій оцінювання тенденцій розвитку банківського кредитування вітчизняних промислових підприємств шляхом кореляційно-регресійного та графічного аналізу взаємовпливу БКПП і множини економічних чинників макроекономічного середовища в Україні, що уможливило виявлення особливостей цього взаємозв'язку, з'ясування внеску промислового кредитування у розвиток економіки України в останні роки, обґрунтування впливу окремих економічних чинників макроекономічного середовища на вектор розвитку БКПП в Україні.

7. Визначено та обґрунтовано необхідність закріплення державою за банками державного сектору ролі каталізатора розвитку вітчизняної промисловості, зважаючи на домінуючі позиції державних банків у банківській системі України й в сегменті банківського промислового кредитування, що вимагає покращення якості промислового кредитування банками державного сектору, формування спільного бачення у банків державного сектору щодо їх ролі, значення і завдань у розвитку вітчизняної промисловості та відповідно у розвитку економіки, спільного позиціонування банків державного сектору щодо впровадження засад сталого розвитку та інструментів «зеленого» фінансування у свою діяльність тощо.

Отримані результати переконливо засвідчують необхідність вироблення науково-прикладних пропозицій щодо удосконалення управління якістю ПКПБ з урахуванням проявів макроекономічного середовища, а також щодо активізації розвитку БКПП.

Основні результати наукового дослідження опубліковані авторкою у наукових працях [6-8; 29; 30- 35; 37-38; 180; 222- 226].

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

3.1. Науково-практичні засади формування промислового кредитного портфеля банку

В сучасних умовах господарювання БКПП в Україні характеризується низькою ефективністю, оскільки має не таку тривалу історію як у більшості Європейських країн та США. Понад останні десять років промислові кредити (рис. 3.1), в середньому, складала не менш, ніж третину корпоративного кредитного портфеля банків, при співвідношенні промислових кредитів і промислових депозитів, більш, ніж 270%). При цьому, валютні БКПП становили близько половини валютного корпоративного кредитного портфеля. Так, в середньому, за період 2014-2023 рр., третина від загального обсягу кредитів промислових підприємств була NPLs. Водночас частка валютних NPLs в загальному обсязі валютних промислових кредитів, в середньому, становила не менш, ніж 40%. Особливо важливим аспектом досліджуваної проблематики є дуже високий рівень промислових NPLs (більше 40% за останній рік) у банків державного сектору, які є лідерами промислового кредитування в Україні.

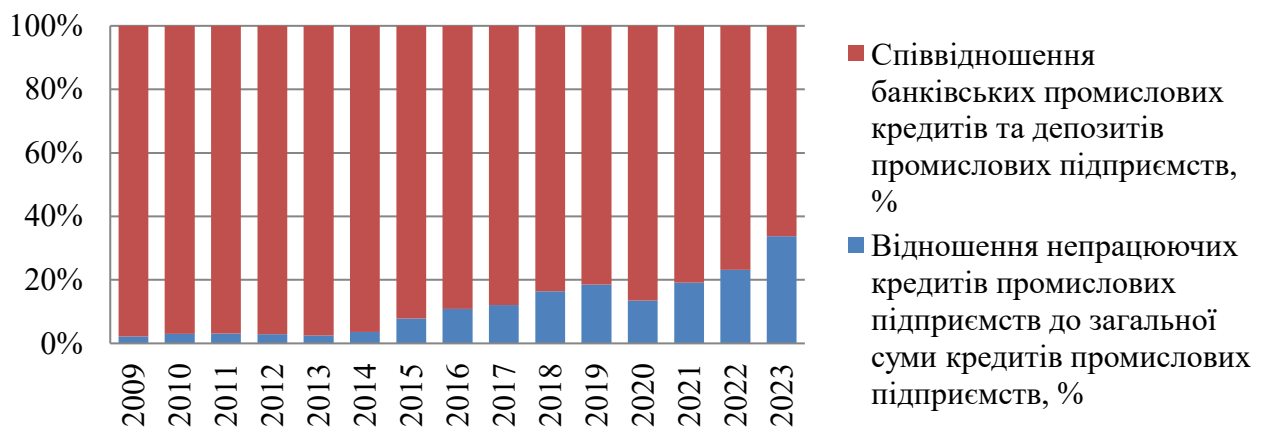

Рис. 3.1. Динаміка окремих показників ефективності банківського кредитування промислових підприємств в Україні, % (2009-2023 рр.)

Джерело: обчислено та складено авторкою на основі [110].

Зазначимо, що частка БКПП у ВДВ промислових підприємств України, в середньому, за період 2010-2022 рр. становила 49,73%, та з 2016 р. мала стійку тенденцію до зниження – до 23,06% за підсумками 2022 р. Сьогодні неефективно сформований кредитний портфель провокує появу негативних подій. Наприклад, необґрунтоване нарощення кількості позик, що містять у собі великий ризик, сприяє зниженню обсягів кредитної діяльності, падінню якості позикового портфеля, неповерненню клієнтами позичених коштів у розрізі основної суми й нарахованих відсотків, нарощенню видатків щодо менеджменту таких позик, погіршенню іміджу на ринку, втраті фінансових ресурсів, підвищенню вимог щодо резервування [5].

Важливо також акцентувати, що сьогодні структура кредитного портфеля за пріоритетними цілями кредитування, що виданий суб'єктам підприємництва є ірраціональною: домінантними є кредити, які головним чином видані на поповнення обігових коштів або ж на погашення вже наявних кредитів підприємців, які отримані в інших банківських установах. Очевидно, що така цільова спрямованість кредитного портфеля в секторі підприємництва не може забезпечити ініціювання структурних зрушень в сфері бізнесу, адже, апріорі, поза увагою залишаються проблеми доцільності інноваційної техніко-технологічної модернізації господарських потужностей підприємств, оновлення їх основних фондів, впровадження передових світових практик ведення бізнесу [152].

На основі викладеного, можна констатувати відсутність належним чином розробленого науково-методичного підходу до формування ефективного ПКПБ (особливо – у банків державного сектору), який би враховував специфіку кредитування промислових галузей, особливості впливу макроекономічного середовища, засади сталого розвитку економіки, і забезпечував би досягнення оптимального співвідношення ризику та дохідності. Відповідно, постає завдання розвитку науково-методичного підходу до формування ефективного ПКПБ в умовах динамічного макроекономічного середовища, в частині:

- визначення та характеристики етапів формування ПКПБ;

- виокремлення та характеристики видів ПКПБ;
- розроблення методики визначення складу і структури ефективного ПКПБ;
- адаптації та апробації методики макро- стрес-тестування ПКПБ;
- розвитку методичних підходів щодо розроблення клієнто-орієнтованої моделі кредитування ПКПБ як важливої складової процесу формування ефективного ПКПБ;
- оцінювання відповідності сформованого ПКПБ кредитній політиці банку.

Для більш глибокого сприйняття процесу розроблення науково-методичного підходу до формування ефективного ПКПБ пропонуємо використати структурно-логічну схему подану на рис.3.2.

Важливо також врахувати, що формування ефективного ПКПБ, передусім, вимагає чіткої регламентації та етапізації. Представимо цей процес як логічну послідовність із восьми етапів у табл. 3.1.

МЕТА	<i>Удосконалення процесу прийняття рішень банками щодо кредитування промислових підприємств, що передбачає: підвищення дохідності та ліквідності, зменшення рівня ризику; врахування засад сталого розвитку; врахування впливу макроекономічного середовища</i>		ЗАВДАННЯ	РЕЗУЛЬТАТИ
1	Чітка регламентація та розкриття змісту необхідних для формування ефективного промислового кредитного портфеля банку дій в логічній послідовності	- Визначити етапи формування промислового кредитного портфеля банку; - охарактеризувати мету та завдання, які необхідно виконати на кожному із етапів; - охарактеризувати методики, які можуть бути використані на відповідних етапах.	Чітка регламентація та етапізація процесу формування промислового кредитного портфеля уможливило: оптимізувати процес формування кредитного портфеля, мінімізувати ризики, забезпечити дотримання регуляторних вимог, покращити внутрішній контроль та аудит та ін.	
2	Конкретизація видів промислового кредитного портфеля банку та змістовний видовий аналіз на предмет доцільності формування залежно від умов внутрішнього та зовнішнього середовища банку	- Визначити види промислового кредитного портфеля; - охарактеризувати особливості кожного виду портфеля; - розкрити доцільність формування кожного виду портфеля в залежності від внутрішніх та зовнішніх умов; - висвітлити методику визначення виду промислового кредитного портфеля; - доповнити різновиди промислового кредитного портфеля з урахуванням засад сталого розвитку.	Конкретизація видів промислового кредитного портфеля банку сприяє більш точному налаштуванню кредитних продуктів і послуг, які надаються промисловим підприємствам, та відповідно – підвищенню рівня ефективності кредитування та конкурентоспроможності банку на ринку.	
3	Розвиток методики визначення складу та структури ефективного промислового кредитного портфеля банку, в тому числі – з урахуванням засад сталого розвитку	- Визначити структуроутворюючі ознаки промислового кредитного портфеля банку; - визначити показники оцінки якості складу та структури промислового кредитного портфеля банку; - визначити особливості врахування засад сталого розвитку при формуванні складу та структури промислового кредитного портфеля	Методика визначення складу та структури ефективного промислового кредитного портфеля банку, з урахуванням засад сталого розвитку уможливило сформувати ефективний конкурентоспроможний кредитний портфель, що враховує особливості сучасної концепції сталого розвитку	
4	Адаптація та апробація методики макроекономічного стрес-тестування промислового кредитного портфеля банку	- Виокремити оптимальну економіко-математичну модель макро- стрес-тестування промислового кредитного портфеля банку; описати методику використання макро- стрес-тестування промислового кредитного портфеля банку; апробувати дану методику для промислового кредитного портфеля банків.	Як складова моніторингу промислового кредитного портфеля банку, макро- стрес тестування промислового кредитного портфеля забезпечує джерело важливого інформаційно-аналітичного ресурсу стосовно впливу окремих макроекономічних показників на його якість та стійкість	
5	Розвиток клієнт-орієнтованої моделі у контексті розвитку сталих ділових відносин банку та промислового підприємства-позичальника	- Обґрунтувати доцільність застосування клієнто-орієнтованої моделі при кредитуванні промислових підприємств; - виокремити принципи клієнто-орієнтованої моделі при банківському кредитуванні промислових підприємств; розробити структурно-логічну схему реалізації клієнто-орієнтованої моделі при кредитуванні промислових підприємств.	Клієнто-орієнтована модель банківського кредитування промислових підприємств на етапі формування промислового кредитного портфеля уможливило забезпечити: задоволеність і лояльність клієнтів; вищий рівень конкурентоспроможності банку на ринку; підвищення ефективності кредитування; збільшення обсягів кредитування.	
6	Адаптація методики аналізу відповідності промислового кредитного портфеля банку цілям стратегії та кредитної політики банку	- Обґрунтувати доцільність аналізу відповідності сформованого промислового кредитного портфеля кредитній політиці банку; описати методику аналізу відповідності сформованого промислового кредитного портфеля кредитній політиці банку	Методика аналізу відповідності сформованого промислового кредитного портфеля кредитній політиці є важливим інструментом, який уможливило оцінити якість формування його структури та проаналізувати відповідність цілям кредитної політики	

Рис. 3.2. Структурування процесу розроблення науково-методичного підходу до формування ефективного ПКПБ

Джерело: розроблено авторкою.

Таблиця 3.1

Етапізація формування ефективного ПКПБ

№п/п	Назва етапу	Стисла характеристика
1	Встановлення цілей	Перший етап формування ефективного ПКПБ передбачає визначення стратегії формування ПКПБ, що передбачає встановлення цілей, визначення обсягів та лімітів кредитування промислових підприємств для різних галузей промисловості, критеріїв та умов розгляду заявок на кредитування промислових-підприємств-позичальників. Стратегія формування ПКПБ узгоджується з загальною кредитною політикою банку.
2	Аналіз ринку	Другий етап формування ефективного ПКПБ передбачає детальний аналіз сучасного стану розвитку промислових підприємств, їх фінансового здоров'я, в тому числі, за різними галузями промисловості з метою розуміння динаміки та тенденцій.
3	Продукти та послуги	Третій етап формування ефективного ПКПБ передбачає розробку лінійки кредитних продуктів та послуг для промислових підприємств, зокрема з врахуванням специфіки діяльності окремих галузей промисловості, а також кредитних продуктів для промислових підприємств, які провадять свою діяльність на засадах сталого розвитку.
4	Кредитоспроможність	Четвертий етап формування ефективного ПКПБ передбачає: оцінку фінансового стану промислового-підприємства-позичальника; аналіз кредитного / інвестиційного проекту; оцінку фінансового стану майнових і фінансових поручителів; оцінку якості та достатності застави за кредитною операцією тощо.
5	Параметри кредитної операції	П'ятий етап формування ефективного ПКПБ передбачає визначення основних параметрів кредитної операції, які будуть враховані у кредитному договорі (вид кредиту, цільове спрямування, обсяг кредитування, розмір процентної ставки, строки кредитування, графік зменшення ліміту кредитування, графік погашення заборгованості та кінцева дата погашення кредиту, вид та вартість застави, наявність чи відсутність фінансового поручительства тощо).
6	Моніторинг	Шостий етап формування ефективного ПКПБ передбачає систематичний моніторинг за якістю сформованого ПКПБ (моніторинг фінансового стану позичальника, поручителів; перевірка цільового використання кредитних коштів; перевірка наявності та стану застави тощо), а також – з метою перевірки на стійкість до проявів зовнішнього середовища – макро- стрес-тестування ПКПБ.
7	Сталі ділові стосунки	Сьомий етап формування ефективного ПКПБ передбачає розвиток ділових стосунків з промисловими-підприємствами-позичальниками банку з метою встановлення довгострокових позитивних ділових зв'язків і перспектив збільшення обсягу кредитного портфеля.
8	Відповідність цілям	Восьмий етап формування ефективного ПКПБ передбачає аналіз відповідності сформованого ПКПБ цілям стратегії та кредитної політики банку, а у разі встановлення невідповідності – має місце корекція та адаптація стратегії відповідно до економічної ситуації та ринкових умов.

Джерело: розроблено авторкою.

Однією із ключових передумов формування ефективного ПКПБ вважаємо зважений вибір виду ПКПБ. Враховуючи встановлені банком цілі, обраний вид кредитної політики банку, сучасне бачення стосовно важливості імплементації принципів сталого розвитку в усі сфери економіки, пропонуємо розрізняти такі види ПКПБ:

- консервативний ПКПБ;
- агресивний ПКПБ;
- помірний ПКПБ;
- ПКПБ на засадах сталого розвитку.

Формування ефективного консервативного ПКПБ передбачає максимальне зниження рівня ризику за кредитними операціями з підприємствами промисловості, але водночас – готовність банку до ймовірного зниження дохідності ПКПБ. Шляхи формування ефективного консервативного ПКПБ такі: надання кредитів із високим рівнем безпеки (у переважній більшості, короткострокових, у меншому обсязі, кредитів під заставу депозитів тощо); обмеження кредитних умов (зокрема, шляхом підвищення процентних ставок за кредитними операціями, заборони валютного кредитування); акцентування уваги на якості кредитної угоди (зокрема, на ідеальній діловій репутації та фінансовому стані позичальника, майнових та фінансових поручителів, достатності та якості застави, якості кредитного проекту); реалізація жорстких процедур ліквідації простроченої заборгованості позичальника тощо. Зважаючи на це, пропонуємо формувати консервативний ПКПБ у таких випадках / умовах:

- суттєвих коливань макроекономічних показників, прогнозування та реалізації макроекономічних шоків (зокрема, внаслідок реалізації геополітичних і воєнних конфліктів; розгортання пандемії у країні та світі). За таких обставин ризики кредитування промислових підприємств можуть сягати свого максимального рівня (передусім, ризики фізичного знищення промислового підприємства-позичальника та його кредитованого / інвестиційного проекту; ризик фізичного

знищення заставного майна; ризик падіння ринкової вартості заставного майна; ризик виникнення банківської паніки, та як наслідок – ризик ліквідності банку та ін.);

- економічної невизначеності, макроекономічної нестабільності. За таких обставин збільшується ризик формування NPLs, підвищується частка збиткових промислових підприємств, має місце стрибкоподібне підвищення валютних курсів тощо;
- погіршення якості ПКПБ. За таких обставин, має сенс суттєва мінімізація ризиків, націленість на зменшення NPLs, націленість на підвищення ліквідності банку;
- посилення регуляторних вимог наглядових органів до банків;
- необхідності збереження ділової репутації банку, відновлення довіри населення до банку тощо.

На наш погляд, формування ефективного агресивного ПКПБ є раціональним за умови сприятливого ринкового та макроекономічного середовища, оскільки агресивна кредитна політика банку означає його готовність до маневрування високим рівнем ризику. Акцентуємо увагу на той факт, що формування агресивного ПКПБ передбачає: прийняття банком високого рівня ризику; надання кредитів на пом'якшених умовах (зниження процентних ставок, збільшення строків кредитування, підвищення лімітів кредитування, встановлення мінімальних вимог до якості заставного майна або допущення його відсутності); пролонгація кредитів із випадками прострочення кредитної заборгованості або процентів за користування кредитними коштами та ін.

При цьому на сучасному етапі розвитку економіки країни, пропонуємо формувати агресивний ПКПБ у таких випадках / умовах:

- економічної стабільності та стійкого економічного зростання. Як відомо, в умовах економічного піднесення ризику формування NPLs зменшуються, а потреба у додатковому фінансуванні розвитку промисловості збільшується (зокрема, на розширення виробництва,

модернізацію, впровадження інновацій, реалізацію нових проєктів тощо);

- загострення банківської конкуренції, появи на ринку потужних банків з іноземним капіталом. У такому випадку, має сенс активізація банківського кредитування промисловості з метою встановлення сталих довгострокових ділових стосунків;
- розширення кредитно-інвестиційної ресурсної бази банку;
- запровадження нових кредитних продуктів для промислових підприємств та ін.

На практиці, формування помірною ПКПБ передбачає збалансування консервативного та агресивного підходів до кредитування. Формування ефективного помірною ПКПБ передбачає: надання кредитів на більш гнучких умовах (зокрема, більш помірні процентні ставки за кредитами; нижчі вимоги до заставного майна, відсутність застави); надання кредитів різного рівня ризику, але з дотриманням середнього рівня ризику кредитного портфеля. Ефективний помірний ПКПБ в залежності від ринкових умов та динаміки макроекономічного середовища передбачає легку адаптацію або повну зміну стратегії в сегменті кредитування.

Пропонуємо формувати помірний ПКПБ у разі необхідності:

- збалансувати рівень ризику та дохідності кредитних операції з промисловими підприємствами;
- збереження фінансової стійкості, надійності банку;
- диверсифікації клієнтської бази, поєднання відмінних стратегій розміщення активів;
- адаптації до динамічних умов макроекономічного середовища та ін.

Зазначимо, що формування ПКПБ на засадах сталого розвитку передбачає високий рівень соціально-екологічної відповідальності банку, наявність етичного кодексу, раціональне кредитування промислових підприємств, зважене на економічний, соціальний та екологічний контекст впливу на суспільство та стан навколишнього середовища. Формування ПКПБ на засадах

сталого розвитку передбачає: надання кредитів промисловим підприємствам, які дотримуються стандартів соціальної та екологічної відповідальності; врахування екологічних і соціальних ризиків при оцінці кредитного / інвестиційного проєкту промислового підприємства-позичальника; врахування суспільної думки щодо кредитування окремих проєктів промислових підприємств, які можуть вплинути на стан навколишнього середовища та життя суспільства; відкритість банку щодо реалізованих проєктів промислових підприємств з урахуванням засад сталого розвитку та ін. [271].

Отже, з урахуванням сучасних реалій розвитку вітчизняного промислового сектору, а також того, що соціально-екологічна та етична складова відповідальності промислових підприємств в Україні є слаборегульованою і слаборозвиненою, вважаємо за доцільне спрямувати увагу банків на формування симбіозу поміркованого ПКПБ та портфеля на засадах сталого розвитку. Таке бачення пов'язане із необхідністю дотримання сучасними банками оптимального співвідношення ризику-дохідності кредитних операцій з промисловими підприємствами, з одного боку, а з іншого – слідування сучасному баченню стосовно важливості імплементації принципів сталого розвитку в усі сфери економіки.

У науковій літературі пропонується визначати вид кредитного портфеля банку шляхом обчислення співвідношення загального кредитного портфеля та робочих активів банку. Якщо це співвідношення не перевищує 30%, кредитний портфель вважається консервативним, в межах 30-50% – поміркованим, а якщо перевищує 50% – агресивним [9]. Проте складно погодитися, що це обчислення здатне надати достовірне уявлення щодо характеру кредитної політики банку, а радше свідчить про рівень кредитної активності.

Разом з тим, зважаючи на те, що ПКПБ є частиною загального кредитного портфеля банку, можна оцінити рівень кредитної активності банку у сегменті промислового кредитування за допомогою такої формули:

$$\text{ПКПБ}_{\text{вид}} = \frac{\text{ПКПБ}}{\text{Активи}_{\text{роб}} \times \frac{\text{ПКПБ}}{\text{КПБ}}} \times 100, \quad (3.1)$$

де: $ПКПБ_{\text{вид}}$ – оцінка виду ПКПБ (у %); ПКПБ – загальний обсяг ПКПБ (у грошовому виразі); $Активи_{\text{роб}}$ – робочі активи банку (у грошовому виразі); $\frac{ПКПБ}{КПБ}$ – частка ПКПБ у загальному кредитному портфелі банку (КПБ) (у грошовому виразі).

Важливим завданням у формуванні ефективного ПКПБ є визначення його складу та структури. Структуроутворюючими ознаками формування ПКПБ є такі: галузь промисловості; строк користування кредитними коштами; валюта кредитування; рівень ризику за кредитною операцією; цільове спрямування кредитних коштів; вид кредиту; форма надання кредиту; кредитний продукт/послуга; розмір промислового підприємства; форма власності промислового підприємства; належність промислового підприємства (його проєкту) до стратегічно-важливих; масштаб економічного впливу промислового підприємства (його проєкту); відповідність цілям сталого розвитку тощо.

Ключовою структуроутворюючою ознакою ПКПБ є галузь промисловості до якої відноситься промислове підприємство-позичальник банку. Враховуючи цю обставину, пропонуємо використовувати методику із сукупності показників, які можуть полегшити виконання завдання щодо забезпечення оптимального складу ПКПБ та встановлення максимального ліміту кредитування з огляду на галузеву ознаку. Для виконання цього завдання пропонуємо враховувати такі показники:

1. Частка галузі у валовій доданій вартості промисловості (у %). Обчислення цього показника дає розуміння щодо важливості окремої галузі промисловості для розвитку економіки, її внеску у валову додану вартість, у створення сировини, матеріалів або компонентів для інших галузей промисловості тощо. Так, якщо частка окремої галузі у валовій доданій вартості є значною, це свідчить про залежність економіки від даної галузі. У випадку, коли цей показник є невеликим, це свідчить про диверсифікацію господарства, що зменшує економічні ризики, пов'язані із домінуванням однієї галузі. Розгляд цього показника в динаміці дає змогу оцінити загальний тренд

розвитку окремої галузі. Пропонуємо обчислювати частку окремої галузі промисловості у валовій доданій вартості промисловості на рівні всієї економіки за такою формулою:

$$\text{ЧГ}_k = \frac{\text{ВДВ}_k}{\text{ВДВ}_{\text{пр}}} \times 100, \quad (3.2)$$

де: ЧГ_k – частка k -ої промислової галузі у валовій доданій вартості (у %); ВДВ_k – валова додана вартість k -ої промислової галузі (у грошовому виразі); $\text{ВДВ}_{\text{пр}}$ – сумарна валова додана вартість всіх галузей промислового сектору (у грошовому виразі).

На рівні регіону (області) пропонуємо обчислювати частку окремої галузі промисловості у валовій доданій вартості промисловості за такою формулою:

$$\text{ЧГ}_{\text{рег}_{kr}} = \frac{\text{ВДВ}_{\text{рег}_{kr}}}{\text{ВДВ}_{\text{рег}_{\text{пр}}}} \times 100, \quad (3.3)$$

де: $\text{ЧГ}_{\text{рег}_{kr}}$ – частка k -ої промислової галузі у валовій доданій вартості регіону r (у %); $\text{ВДВ}_{\text{рег}_{kr}}$ – валова додана вартість k -ої промислової галузі на рівні регіону r (у грошовому виразі); $\text{ВДВ}_{\text{рег}_{\text{пр}}}$ – сумарна валова додана вартість всіх галузей промислового сектору на рівні регіону r (у грошовому виразі).

2. Частка збиткових підприємств окремої галузі промисловості у загальній кількості підприємств (у %). Цей показник уможливило отримати банку інформацію щодо ефективності, прибутковості, витратності та наявності системних проблем у галузі. Важливим є розгляд цього показника в динаміці та оцінка впливу на його значення окремих макроекономічних факторів, що дає змогу отримати уявлення щодо стійкості окремої промислової галузі до стресів і шоків зовнішнього впливу. Пропонуємо обчислювати частку збиткових підприємств окремої галузі промисловості у загальній кількості підприємств за такою формулою:

$$\text{ЧЗП}_k = \frac{\text{ЗП}_k}{\text{ЗП}} \times 100, \quad (3.4)$$

де: ЧЗП_k – частка збиткових підприємств k -ої промислової галузі у загальній кількості збиткових підприємств (у %); ЗП_k – кількість збиткових

підприємств k -ої промислової галузі (у кількості одиниць); ЗП – загальна кількість збиткових підприємств (у кількості одиниць).

3. Частка NPLs окремої галузі промисловості у загальному обсязі NPLs промислових підприємств (у %). Обчислення цього показника та розгляд його у динаміці надає банку інформацію щодо рівня ризику кредитування окремої галузі промисловості та існування системних проблем у окремій галузі промисловості. Цей показник доцільно обчислювати як на рівні банківського сектору – для системного розуміння ризикованості кредитування промислового підприємства окремої галузі промисловості, так і на рівні окремого банку. Пропонуємо обчислювати частку NPLs окремої галузі промисловості у загальному обсязі NPLs промислових підприємств за такою формулою:

$$\text{ЧНК}_k = \frac{\text{НК}_k}{\text{НКП}} \times 100, \quad (3.5)$$

де: ЧНК_k – частка NPLs k -ої промислової галузі у загальному обсязі NPLs промислових підприємств (у %); НК_k – обсяг NPLs k -ої промислової галузі (у грошовому виразі); НКП – загальний обсяг NPLs промислових підприємств (у грошовому виразі). Вважаємо за доцільне обчислювати цей показник окремо для валютних кредитів, що надасть інформацію про чутливі до валютних коливань галузі промисловості.

4. Частка депозитів окремої галузі промисловості в загальному обсязі депозитів промислових підприємств (у %). Обчислення цього показника та вивчення його в динаміці надає розуміння щодо рівня фінансової залежності окремої галузі промисловості, фінансового здоров'я галузі, її стабільності та потреби в кредитуванні. Пропонуємо обчислювати частку депозитів окремої галузі промисловості у загальному обсязі депозитів промислових підприємств за такою формулою:

$$\text{ЧДП}_k = \frac{\text{ДП}_k}{\text{ДПП}} \times 100, \quad (3.6)$$

де: ЧДП_k – частка депозитів k -ої промислової галузі у загальному обсязі депозитів промислових підприємств (у %); ДП_k – обсяг депозитів k -ої промислової галузі (у грошовому виразі); ДПП – загальний обсяг депозитів

промислових підприємств (у грошовому виразі). Вважаємо за доцільне обчислювати цей показник окремо для валютних депозитів, що надасть інформацію про фінансове здоров'я промислових підприємств, зокрема підприємств зовнішньоекономічної діяльності.

Формування складу та структури ефективного ПКПБ на засадах сталого розвитку потребує визначення критеріїв доцільності включення окремого промислового підприємства-потенційного позичальника до такого виду кредитного портфеля. В якості даних критеріїв пропонуємо враховувати: належність промислового підприємства-потенційного позичальника (відповідно до його галузі) до моделі економіки за кольором; відповідність господарської діяльності та кредитного / інвестиційного проєкту Цілям сталого розвитку (викладені в офіційному документі (резолюції) Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року») (табл. 3.2.)

Важливою структуроутворюючою ознакою ефективного ПКПБ на засадах сталого розвитку є кредитний продукт. Пропонуємо включати до такого ПКПБ кредитні продукти та послуги промисловим підприємствам, які провадять свою діяльність на засадах сталого розвитку та у відповідності до Цілей сталого розвитку (див. рис. 3.3).

Таблиця 3.2

Врахування засад сталого розвитку при формуванні ефективного ПКПБ

Промислова галузь	Модель економіки	Стисла характеристика	Зв'язок із «Цілями сталого розвитку»	Позиція щодо кредитування
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	«Коричнева економіка»	«Коричнева» економіка орієнтована на економічне зростання за рахунок екологічно руйнівних форм діяльності, особливо за рахунок видобутку та спалювання викопного палива, такого як вугілля, нафта та газ. Одним із побічних продуктів цієї форми економіки є величезні обсяги парникових газів, що спричиняють зміну клімату.	«Коричнева» економіка має велику кількість добре задокументованих деструктивних наслідків. Це стосується Цілей 3 «Міцне здоров'я і благополуччя», 4 «Якісна освіта», 6 «Чиста вода і санітарія», 7 «Доступна і чиста енергія», 10 «Скорочення нерівності», 11 «Сталий розвиток міст і громад», 12 «Відповідальне споживання і виробництво», 13 «Дії щодо зміни клімату», 14 «Життя під водою», 15 «Життя на суші», 16 «Міцні інститути миру і справедливості», 17 «Партнерства задля досягнення цілей».	Підприємства добувної промисловості та розроблення кар'єрів, які здійснюють негативний вплив на навколишнє середовище та не є соціально та екологічно відповідальними повинні мати суттєві обмеження в доступі до кредитування
	«Зелена економіка»	Господарювання промислових підприємств галузей добувної промисловості та розроблення кар'єрів відповідно до моделі «зеленої» економіки передбачає збалансований підхід у задоволенні потреб сучасного суспільства у ресурсах та забезпеченні сталого розвитку для майбутніх поколінь. Слідування цьому вектору розвитку	Нівелювання деструктивних наслідків «коричневої» економіки шляхом поступово переходу підприємств добувної промисловості та розроблення кар'єрів до засад «зеленої» економіки матиме позитивний вплив на всі 17 цілей сталого розвитку.	Підприємства добувної промисловості та розроблення кар'єрів, які працюють над зменшенням згубного впливу від свого господарювання на довкілля та суспільство (зменшення викидів, використання відновлювальних ресурсів, мінімізація відходів, раціональне використання електроенергії, соціальна відповідальність, захист

		передбачає інновації в технологіях та процесах, які забезпечують зменшення негативного впливу добувної промисловості на навколишнє середовище та сприяють збереженню природних ресурсів		біорізноманіття тощо) отримують пом'якшені (пільгові) умови кредитування
Переробна промисловість	«Червона економіка»	«Червона» економіка передбачає масове виробництво та масове споживання. Дана модель походить від «фордизму», названого на честь Генрі Форда, який діяв так, ніби ресурси довілля були необмеженими. Дана економічна модель зосереджена на зниженні виробничих витрат за рахунок використання лінійної бізнес-моделі видобутку ресурсів і виробництва відходів. «Червона» економіка є відстороненою до соціальних та екологічних проблем, що робить її нестійкою економічною системою.	Червона економіка має жахливі наслідки для Цілей 6 «Чиста вода та санітарія», 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура», 11 «Сталі міста та громади», 12 «Відповідальне споживання та виробництво», 13 «Дії щодо зміни клімату», 14 «Життя під водою» та 15 «Життя на суші».	Підприємства галузей переробної промисловості, які не здійснили переорієнтацію на досягнення Цілей сталого розвитку та займають позицію безвідповідального виробництва та поводження з відходами, повинні мати суттєві обмеження в доступі до кредитування
	«Зелена економіка»	Господарювання підприємств галузей переробної промисловості відповідно до моделі «зеленої» економіки передбачає збалансований підхід до задоволення потреб сучасного суспільства у матеріальних благах та збереження природних ресурсів. Перехід промислових	Перехід підприємств переробної промисловості від «червоної» економіки до «зеленої» має потенціал для досягнення Цілей 1 «Подолання бідності», 2 «Нульовий голод» та 8 «Гідна праця та економічне зростання»	Підприємства переробної промисловості, які працюють над зменшенням згубного впливу від свого господарювання на довкілля та суспільство (підвищення енергоефективності виробництва, використання альтернативних джерел енергії у виробництві, мінімізація відходів виробництва,

Продовження табл. 3.2

		галузей до основ «зеленої» економіки передбачає впровадження відповідних інноваційних технологій (наприклад, виробництво «зеленої» хімії – безпечних та екологічно чистих продуктів).		використання екологічно чистих матеріалів у виробництві, встановлення сучасних систем очищення води та повітря, ефективне використання водного ресурсу, використання екологічних варіантів при розв'язанні логістичних проблем тощо) отримують пом'якшені (пільгові) умови кредитування
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	«Коричнева економіка»	Деструктивні наслідки для суспільства та навколишнього середовища внаслідок діяльності підприємств галузей постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря за моделлю «коричневої» економіки проявляються в значних викидах парникових газів, інших забруднюючих повітря речовин, неконтрольованому використанні водних ресурсів, руйнуванні екосистем внаслідок розгортання інфраструктурних проєктів з видобутку та постачання енергії тощо.	Деструктивні наслідки господарювання підприємств галузей постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря на засадах «коричневої» економіки стосуються Цілей 3 «Міцне здоров'я і благополуччя», 4 «Якісна освіта», 6 «Чиста вода і санітарія», 7 «Доступна і чиста енергія», 10 «Скорочення нерівності», 11 «Сталий розвиток міст і громад», 12 «Відповідальне споживання і виробництво», 13 «Дії щодо зміни клімату», 14 «Життя під водою», 15 «Життя на суші», 17 «Партнерства задля досягнення цілей».	Підприємства галузей постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, які не здійснили переорієнтацію на досягнення Цілей сталого розвитку, і діяльність яких асоціюється із забрудненням навколишнього середовища та руйнацією екосистем, повинні мати суттєві обмеження в доступі до кредитування
	«Золота економіка»	«Золота» економіка (також відома як сонячна економіка) спрямована на вирішення енергетичної проблеми. «Золота» економіка націлена на подолання руйнівного впливу коричневої економіки	Золота економіка ефективно вирішує соціальні та екологічні проблеми. Хоча золота економіка опосередковано сприяє досягненню багатьох ЦСР, в першу чергу вона сприяє	Підприємства галузей постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, які у своїй господарській діяльності орієнтуються на засади сталого розвитку та досягнення Цілей

Закінчення табл. 3.2

		шляхом заміни викопного палива відновлюваними джерелами енергії (енергія вітру, сонця, гідроенергія, геотермальна енергія, енергія припливів і відпливів і т.д.) тощо.	досягненню Цілей 7 «Доступна та чиста енергія» та 13 «Дії у сфері зміни клімату».	сталого розвитку, отримують пом'якшені (пільгові) умови кредитування
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	«Коричнева економіка»	Галузі водопостачання, каналізації та поводження із відходами в залежності від ступеню впровадження відповідних технологій на підприємствах галузі можуть бути елементами «коричневої» економіки, оскільки дані галузі здатні здійснювати суттєвий екологічний відбиток на водне середовище та здоров'я суспільства.	Деструктивні наслідки господарювання підприємств галузей водопостачання, каналізації та поводження із відходами на засадах «коричневої» економіки негативно впливають на досягнення Цілей 3 «Міцне здоров'я та благополуччя», 6 «Чиста вода та санітарія», 12 «Відповідальне споживання та виробництво», 14 «Життя під водою», 16 «Мир та справедливість, міцні інституції» та 17 «Партнерство для досягнення Цілей».	Підприємства галузей водопостачання, каналізації та поводження із відходами, які не здійснили переорієнтацію на досягнення Цілей сталого розвитку, та відповідно не вживають заходів щодо зменшення рівня забруднення водного середовища (зокрема, дотримання засад ефективного водокористування, очищення стічних вод з використанням сучасних технологій тощо), повинні мати суттєві обмеження в доступі до кредитування
	«Блакитна економіка»	«Блакитна» економіка спрямована на вирішення проблем, пов'язаних із збереженням та раціональним використанням водних ресурсів. При цьому, основні зусилля докладаються в напрямку викорінення забруднень у водному середовищі та переробки відходів, які вилучаються із водного середовища.	«Блакитна» економіка безпосередньо сприяє досягненню Цілей 3 «Міцне здоров'я та благополуччя», 6 «Чиста вода та санітарія», 12 «Відповідальне споживання та виробництво», 14 «Життя під водою», 16 «Мир та справедливість, міцні інституції» та 17 «Партнерство для досягнення Цілей».	Підприємства галузей водопостачання, каналізації та поводження із відходами, які у своїй господарській діяльності орієнтуються на засади сталого розвитку та досягнення Цілей сталого розвитку та вживають відповідних заходів, отримують пом'якшені (пільгові) умови кредитування

Джерело: сформовано та доповнено авторкою на основі [204; 213; 271].

Рис. 3.3. Соціально-відповідальні кредитні продукти банку промисловим підприємствам

Джерело: удосконалено авторкою на основі [206].

Важливим показником оцінки рівня системи менеджменту будь-якого банку є стан та якість формування ефективного ПКПБ, що вимагає планування структури портфеля з урахуванням стійкості до макроекономічних коливань та шоків. Оскільки результати проведеного аналізу в розділі 2 засвідчили високу частку валютних кредитів, наданих банками промисловим підприємствам і водночас високий рівень NPLs з їх числа, аналіз стійкості ПКПБ пропонуємо виконати за структуроутворюючою ознакою «валюта кредитування» за методикою на основі застосування математично-економічного моделювання:

1. Побудова рівняння множинної лінійної регресії виду:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 \times x_1 + \beta_2 \times x_2 + \dots + \beta_m \times x_m + \varepsilon, \quad (3.7)$$

де: Y – результативна ознака; β_0 – вільний член, який визначає значення результативної ознаки, коли всі факторні ознаки рівні 0; x_1, \dots, x_m – факторні ознаки, m – кількість факторних ознак; ε – випадкова помилка (відхилення).

2. Побудова робочого рівняння, враховуючи, що результативна ознака Y – це обсяг валютних кредитів промислових підприємств (млрд. грош. од.), а факторні ознаки x_1, \dots, x_m – макроекономічні показники. При цьому, ця група макроекономічних показників відповідає поданим у відкритому доступі прогнозним макроекономічним показникам НБУ на 2023-2025 рр. Для виконання макро- стрес-тестування у робоче рівняння введено три фіктивні факторні ознаки, які відповідають періодам фінансово-економічних потрясінь: фінансово-економічна криза 2013-2014 рр.; пандемія COVID-19; повномасштабна війна в Україні, з 24.02.2022 р.). Відповідно, робоче рівняння множинної лінійної регресії з фіктивними змінними має такий вигляд:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \beta_3 x_3 + \beta_4 x_4 + \beta_5 x_5 + \beta_6 x_6 + \beta_7 F_7 + \beta_8 F_8 + \beta_9 F_9 + \varepsilon, \quad (3.8)$$

де: Y – обсяг валютних кредитів промислових підприємств (млрд. грн.); β_0 – вільний член, який визначає значення Y , коли всі факторні ознаки рівні 0; $\beta_1 \dots \beta_9$ – коефіцієнти факторних ознак; x_1 – курс долара США; x_2 – обсяг ВВП (млрд. грн.); x_3 – індекс споживчих цін (%); x_4 – рівень безробіття (%); x_5 – зведений бюджет (сальдо) у % до ВВП; x_6 – зведений платіжний баланс (млрд. дол.); F_7 – фіктивна факторна ознака, яка приймає значення 1 у роки фінансово-економічної кризи 2013-2014 рр.; F_8 – фіктивна факторна ознака, яка приймає значення 1 у роки пандемії COVID-19 (2019-2020 рр.); F_9 – фіктивна факторна ознака, яка приймає значення 1 у перший рік війни (2022 р.); ε – випадкова помилка (відхилення).

3. Оцінка статистичної значимості рівняння: рівень значимості F повинен бути меншим, ніж 0,05 (1-0,95); p -значення для обчислених коефіцієнтів β_n – повинні бути меншими, ніж 0,05 (1-0,95); значення R повинне

наближатися до 1. При обчисленні прогнозного значення Y , p -значення ігноруються.

4. На основі обчислених коефіцієнтів β_n для відповідної факторної ознаки x_1, \dots, x_m та фіктивної факторної ознаки F_n , обчислити прогнольні значення результативної ознаки Y для прогнозного періоду (2023-2025 рр.) за формулою:

$$Y_{frcN} = \beta_0 + \beta_1 \times x_{1_N} + \beta_2 \times x_{2_N} + \beta_3 \times x_{3_N} + \beta_4 \times x_{4_N} + \beta_5 \times x_{5_N} + \beta_6 \times x_{6_N} + \beta_7 \times F_{7_N} + \beta_8 \times F_{8_N} + \beta_9 \times F_{9_N} + \varepsilon, \quad (3.9)$$

де: Y_{frcN} – прогнозний обсяг валютних кредитів промислових підприємств (млрд. грн.); x_{n_N} – факторні ознаки, які набули значення згідно прогнозу НБУ; F_{n_N} – фіктивні факторні ознаки, значення яких дорівнює 0; N – рік прогнозу.

5. Представити отримані результати, побудувавши графік значення Y_{frcN} .

Вихідні дані для побудови множинної лінійної регресії представлено у Додатку П. Оцінюючи результати побудованого рівняння множинної лінійної регресії (табл. 3.3) важливо зазначити, що це рівняння є статистично значимим (Критерій Фішера=0,0256<0,05) і на 97% описує вплив факторних ознак на результативну ознаку. Статистично значимими є змінні фактори: $X1$ – курс долара США / Грн. (p -значення 0,01<0,05), $X2$ – обсяг ВВП (млрд. грн.) (p -значення 0,05<0,05). Водночас, вплив фіктивних ознак не показав статистичної значимості.

Таблиця 3.3

Результати регресійного аналізу

Статистичні характеристики	Параметри регресії									
	Y	X1	X2	X3	X4	X5	X6	F7	F8	F9
Коефіцієнти регресії	207,8	8,64	-0,02	-0,06	-17,56	2,20	-0,93	19,67	14,43	111,57
t-статистика	1,94	5,66	-3,12	-0,12	-1,14	0,46	-0,65	1,13	0,92	0,92
P-Значення (<0,05)	0,14	0,01	0,05	0,90	0,33	0,67	0,56	0,33	0,42	0,42
R^2	0,977									
Критерій Фішера	$F_{\text{розрах}} = 14,2226$					$F_{\text{критичне}} = 0,0256$				
Загальні характеристики										
Кількість часових періодів (n)	13 періодів									

Джерело: обчислено авторкою.

Отже, за результатами побудованої моделі множинної лінійної регресії з фіктивними змінними з метою аналізу стійкості ПКПБ до коливань макроекономічного середовища за структуроутворюючою ознакою «валюта кредитування», з'ясовано:

- вплив вбудованих у рівняння регресії фіктивних змінних, які позначають макроекономічні коливання не є статистично значимими, отже макроекономічні коливання не були визначальними факторами впливу на обсяг валютних кредитів промислових підприємств;
- ключовим макроекономічним чинником, який вплинув на обсяг валютних банківських кредитів промислових підприємств у 2010-2022 рр. був курс долара США;
- на основі обчислених коефіцієнтів рівняння регресії та прогнозних показників макроекономічного розвитку, отримано прогнозне значення обсягу валютного кредитування: збільшення на 7,034 млрд. грн. у 2023 р., на 2,37 млрд. грн. у 2024 р. та на 75,45 млрд. грн. у 2025 р. (рис. 3.4).

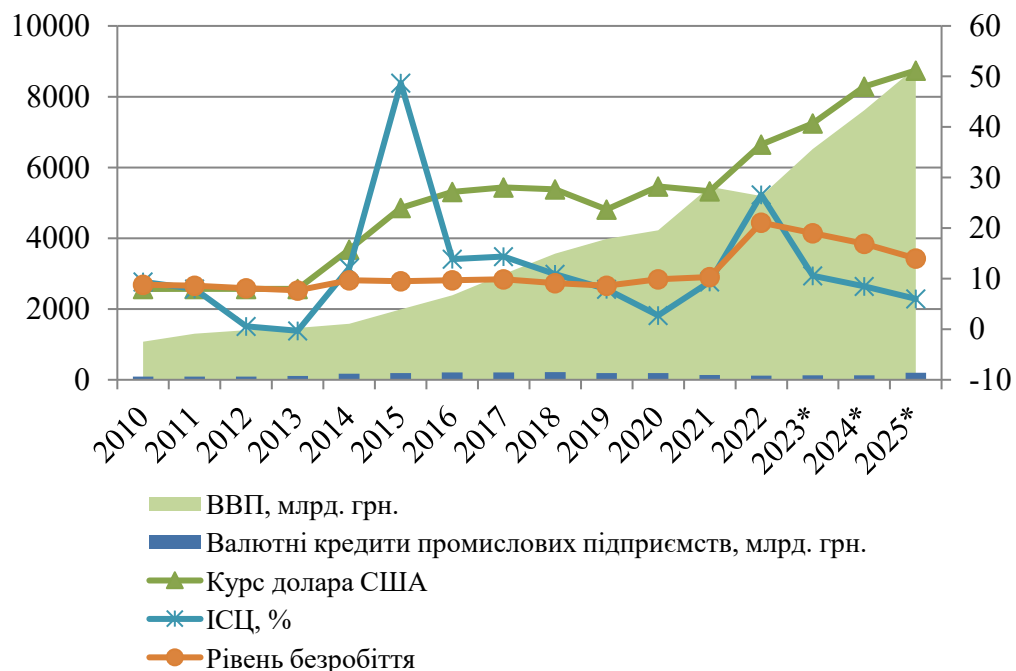

Рис.3.4. Динаміка фактичного та прогнозного значення валютних кредитів промислових підприємств та ключових макроекономічних показників, 2010-2025 рр.

Джерело: обчислено та побудовано авторкою на основі [56; 110; 111].

Враховуючи викладене, вважаємо, що валютне кредитування промислових підприємств у майбутніх періодах доцільно здійснювати керуючись засадами консервативної кредитної політики. Такі міркування підкріплюємо тим, що за період 2010-2022 рр., частка непрацюючих валютних кредитів у загальному обсязі валютних кредитів промислових підприємств, в середньому, становила 32%, а у періоди макроекономічних коливань та шоків – 45 % (починаючи після кризи 2013-2014 рр. і до початку повномасштабної війни в Україні, 2022 р.). Окрім цього, враховуючи рівень доларизації економіки України та геополітичні і воєнні конфлікти, які ширяться по всьому світу, сценарій підвищення курсу долара США може постати ще більш песимістичним, і відповідно спровокувати високий рівень ризику валютного кредитування промисловості.

Клієнто-орієнтована модель кредитування промислових підприємств сягає своїх витоків з 50-х рр. ХХ ст. Німеччини. Зокрема, при керівництві Л. Ерхарда (один із творців «економічного дива» Федеративної Республіки Німеччини, міністр економіки 1949-1963 рр., федеральний канцлер 1963-1966 рр.) широкого застосування набула модель спільного з банком корпоративного контролю за промисловим підприємством-клієнтом/позичальником. Ця модель передбачала: формування інституту клієнтських менеджерів банку; співпрацю клієнтських менеджерів та промислових підприємств-позичальників у питаннях розроблення загальної системи оцінки взаємних ризиків, методології контролю за кредитним проектом, забезпечення вигідних для всіх сторін умов кредитування проектів промислових підприємств тощо. Модель взаємного корпоративного контролю є предметом подальших досліджень у багатьох наукових працях.

Пропонуємо варіант адаптації клієнто-орієнтованої моделі банківського кредитування промислових підприємств з урахуванням сучасних реалій світового розвитку та принципів клієнто-орієнтованості. Структурно-логічна схема клієнто-орієнтованої моделі кредитування промислових підприємств представлена на рис. 3.5.

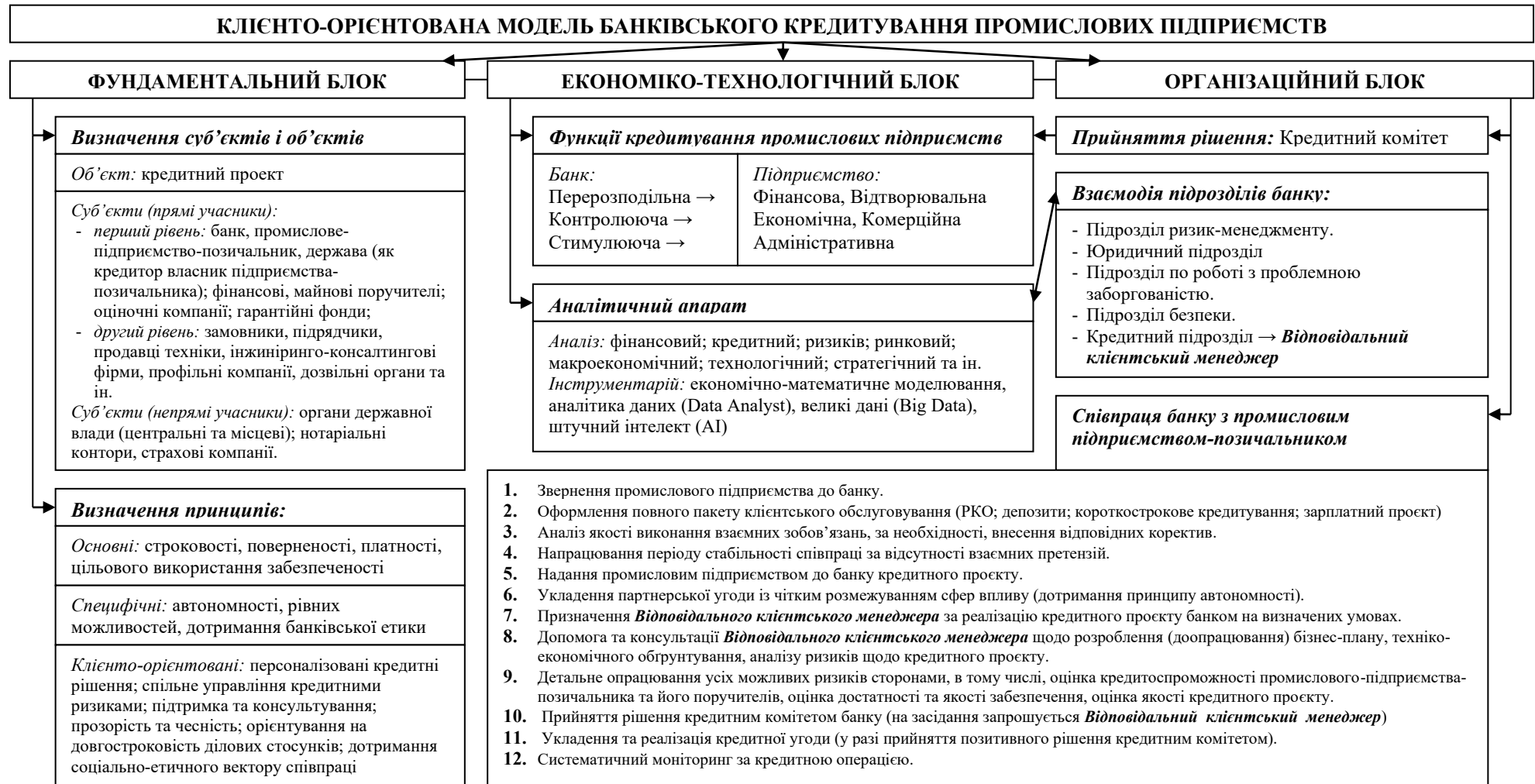

Рис. 3.5. Структурно-логічна схема клієнто-орієнтованої моделі кредитування промислових підприємств

Джерело: розроблено авторкою.

Удосконалення процесу формування ефективного ПКПБ передбачає аналіз відповідності сформованого ПКПБ кредитній політиці банку. Для виконання цього завдання, використаємо інструментарій нечіткої логіки та адаптуємо підхід, запропонований В. Сердюком [154]. Побудуємо три нечіткі моделі (для консервативного ПКПБ, агресивного ПКПБ, помірною ПКПБ = ПКПБ на засадах сталого розвитку), які на основі лінгвістичних вхідних змінних визначають відповідність структури кредитного портфеля визначеній кредитній політиці у сфері кредитування промислових підприємств.

Застосування вказаної методики потребує виконання таких кроків:

1. Умовне розділення ресурсної бази, яку передбачається спрямувати у кредитування промислових підприємств на дві групи:
 - першій групі промислових підприємств-позичальників відповідає змінна («1-class»), яка представляє собою загальний обсяг кредитних ресурсів, спрямованих на кредитування промислових підприємств-позичальників, клас боржника яких є високим («1» або «2»). При цьому, для змінної «1-class» встановимо термножину T_1 з наступними нечіткими висловлюваннями: $T_1 = \langle "l" | "M" | "H" \rangle$ (зокрема, "l" – незначний обсяг кредитних ресурсів, спрямованих на кредитування надійних промислових підприємств-позичальників, "M" – середній, та "H" – високий), діапазон значень яких $"l" \in [0\%; 35\%]$, $"M" \in [25\%; 70\%]$, $"H" \in [65\%; 100\%]$ від загального обсягу ПКПБ;
 - другій групі промислових підприємств-позичальників відповідає змінна («2-class»), яка представляє собою загальний обсяг кредитних ресурсів, спрямованих на кредитування промислових підприємств-позичальників, клас боржника яких є невисоким («3», «4» або «5»). При цьому, для змінної «2-class» встановимо термножину T_2 з наступними нечіткими висловлюваннями: $T_2 = \langle "l" | "M" | "H" \rangle$ (зокрема, "l" – незначний обсяг кредитних ресурсів, спрямованих на кредитування ненадійних промислових

підприємств-позичальників, "M" – середній, та "H" – високий), діапазон значень яких "l" \in [0%; 35%], "M" \in [25%; 70%], "H" \in [65%; 100%] від загального обсягу ПКПБ;

- Використаємо трапецієвидну функцію залежності для всіх термів T_n вхідних змінних. Аналітичне представлення даної функції має такий вигляд [154]:

$$\mu_l = \begin{cases} 0, & x \leq 0 \\ 1, & 0 \leq x \leq 23 \\ \frac{35-x}{12}, & 23 \leq x \leq 35 \\ 0, & x \geq 35 \end{cases}, \mu_M = \begin{cases} 0, & x \leq 33 \\ \frac{x}{12} - 3,75, & 33 \leq x \leq 45 \\ 1, & 45 \leq x \leq 55 \\ \frac{68-x}{13}, & 55 \leq x \leq 68 \\ 0, & x \geq 68 \end{cases}, \mu_{H,Z} = \begin{cases} 0, & x \leq 65 \\ \frac{x}{10} - 6,5, & 65 \leq x \leq 75 \\ 1, & 75 \leq x \leq 100 \\ 0, & x \geq 100 \end{cases} \quad (3.10)$$

- Введемо вхідну змінну «Y» = «Відповідність структури ПКПБ кредитній політиці банку», для якої терм-множина $T_Y = \langle "Bad" | "Acceptable" | "Good" | "Perfect" \rangle$ (при цьому, "Bad" – невідповідність структури ПКБП кредитній політиці банку, "Acceptable" – часткова відповідність, "Good" – задовільна відповідність, "Perfect" – повна відповідність) утворює такі діапазони значень "Bad" \in [0%; 37%], "Acceptable" \in [33%; 68%], "Good" \in [63%; 79%], "Perfect" \in [73%; 100%].
- За аналогією, використаємо трапецієвидну функцію залежності для всіх термів $T_{B,A,G,P}$ вхідних змінних. Тоді система аналітичних рівнянь буде такою [154]:

$$\mu_B = \begin{cases} 0, & x \leq 0 \\ 1, & 0 \leq x \leq 12 \\ 1,48 - \frac{x}{25}, & 12 \leq x \leq 37 \\ 0, & x \geq 37 \end{cases}, \mu_A = \begin{cases} 0, & x \leq 33 \\ \frac{x}{10} - 3,3, & 33 \leq x \leq 43 \\ 1, & 43 \leq x \leq 55 \\ \frac{68-x}{13}, & 55 \leq x \leq 68 \\ 0, & x \geq 68 \end{cases}, \mu_G = \begin{cases} 0, & x \leq 63 \\ \frac{x}{5} - 12,6, & 63 \leq x \leq 68 \\ 1, & 68 \leq x \leq 74 \\ 15,8 - \frac{x}{5}, & 74 \leq x \leq 79 \\ 0, & x \geq 79 \end{cases}, \mu_P = \begin{cases} 0, & x \leq 73 \\ \frac{x-73}{12}, & 73 \leq x \leq 85 \\ 1, & 85 \leq x \leq 100 \\ 0, & x \geq 100 \end{cases} \quad (3.11)$$

- Введемо вхідну змінну «3-class», значення якої визначається як відношення обсягу вільних ресурсів для кредитування промислових підприємств-позичальників до загального обсягу ПКПБ. При цьому, чим вищі значення прийме вхідна змінна «3-class», тим більше вільних ресурсів не було розміщено у сфері кредитування. Для змінної «3-class» встановимо терм-множину T_3 з наступними нечіткими висловлюваннями: $T_1 = \langle "l" | "M" | "Z" \rangle$ (зокрема, "l" – незначний обсяг

кредитних ресурсів незадіяних у кредитуванні промислових підприємств, "М" – середній обсяг, та "Z" – понад високий), діапазон значень яких $l \in [0\%; 35\%]$, $M \in [25\%; 70\%]$, $Z \in [65\%; 100\%]$ від загального обсягу ПКПБ.

Відповідно, можна зробити висновок, що значення відповідності структури ПКПБ агресивній кредитній політиці банку (Y) буде збільшуватися прямопропорційно до збільшення значення змінної «2-class» та оберненопропорційно до збільшення змінної «3-class». Так, до складу системи нечітких знань, на базі яких функціонує нечітка модель, для аналізу відповідності структури ПКПБ агресивній кредитній політиці увійшло 24 одиниці лінгвістичних правил (табл. Р.1 Додатку Р). До складу системи нечітких знань, на базі яких функціонує нечітка модель, для аналізу відповідності структури ПКПБ помірно-агресивній кредитній політиці увійшло 26 одиниць лінгвістичних правил (табл. Р.2 Додатку Р). Значення відповідності структури ПКПБ консервативній кредитній політиці банку (Y) буде збільшуватися прямопропорційно до збільшення значення змінної «1-class» та зменшення змінної «3-class». Так, до складу системи нечітких знань, на базі яких функціонує нечітка модель, для аналізу відповідності структури ПКПБ консервативній кредитній політиці увійшло 26 одиниць лінгвістичних правил (табл. Р.3 Додатку Р).

Структурно-логічну схему формування ефективного ПКПБ, розроблену автором на підставі викладеного науково-методичного підходу, представлено на рис. 3.6.

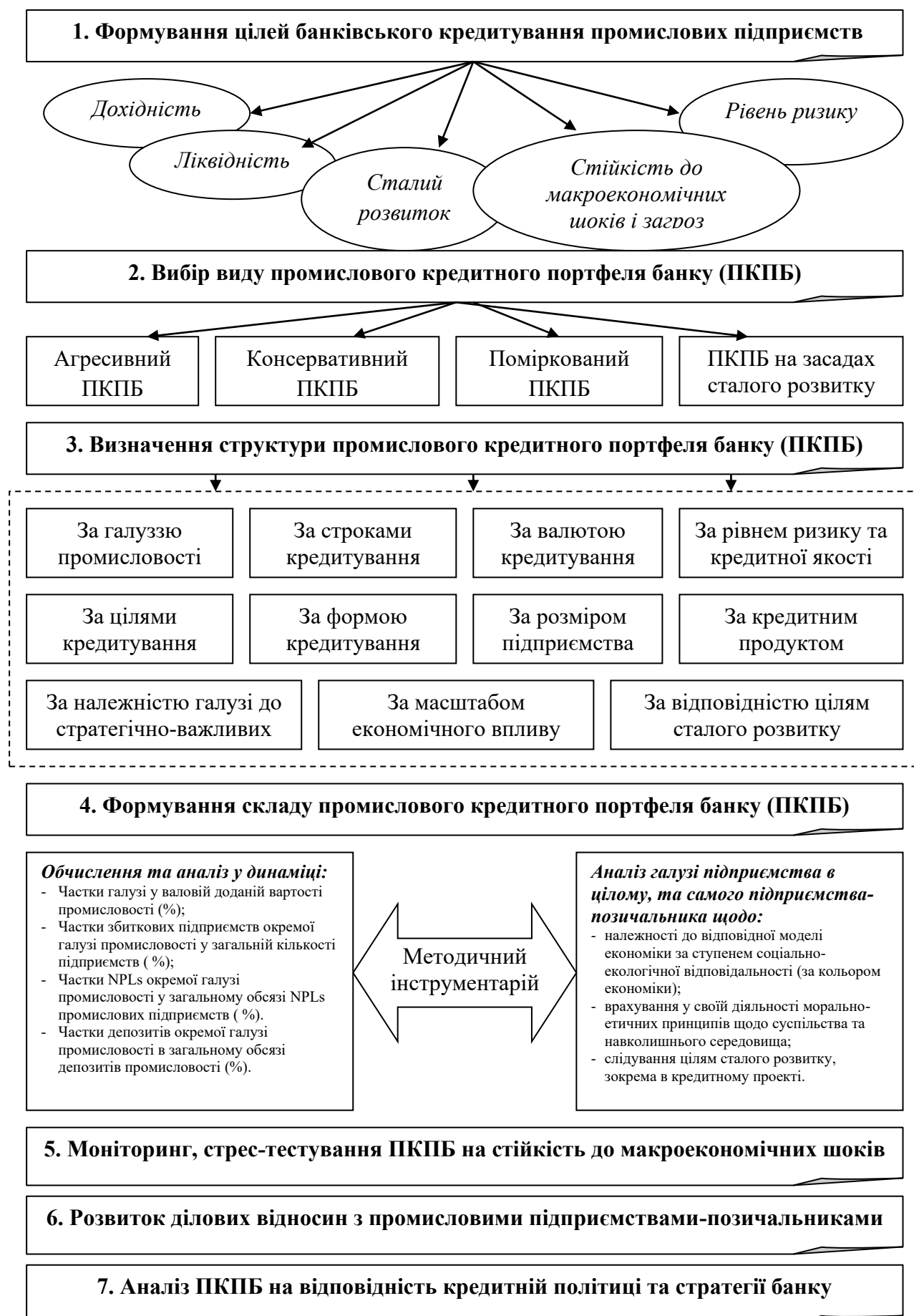

Рис. 3.6. Структурно-логічна схема формування ефективного ПКПБ

Джерело: розроблено авторкою.

Підводячи підсумок, зазначимо, що запропонований науково-методичний підхід до формування ефективного ПКПБ уможлиблює удосконалити цей процес за рахунок: по-перше, регламентації і етапізації процесу формування ефективного ПКПБ; по-друге, конкретизації видів ПКПБ, що уможлиблює структурувати процес формування складу і структури кредитного портфеля, враховувати сприятливі та несприятливі умови формування відповідного виду ПКПБ тощо; по-третє, методи визначення складу і структури ефективного ПКПБ сприяє формуванню ефективного та конкурентоспроможного кредитного портфеля, з урахуванням засад сталого розвитку; по-четверте, запропонована методика оцінки ПКПБ на стійкість до проявів і шоків макроекономічного середовища дає змогу своєчасно вносити корективи до кредитної політики, приймати відповідні заходи стосовно зменшення ризиків кредитування тощо; по-п'яте, клієнто-орієнтована модель кредитування промислових підприємств уможлиблює поліпшити якість за кожною кредитною операцією, розвивати сталі ділові відносини банку з промисловим підприємством-позичальником; по-шосте, методика аналізу відповідності сформованого ПКПБ кредитній політиці банку є важливим інструментом, який дає змогу оцінити відповідність портфеля стратегічним цілям банку.

3.2. Підвищення якості банківського кредитування промислових підприємств

Сталий розвиток промислового сектору є одним із пріоритетних напрямів держави у забезпеченні розвитку економіки, а особливо, враховуючи потребу післявоєнної відбудови України. З огляду на стан банківського кредитування промисловості в Україні в останні роки, та враховуючи чутливість цього сегменту банківського кредитування до проявів, викликів, ризиків і загроз, пов'язаних із динамікою макроекономічного середовища, доцільним є виділення промислового кредитного портфеля банку (групи банків, системи) як особливого об'єкта управління його якістю, з урахуванням макроекономічного параметру.

Відповідно до викладеного постає завдання розвитку науково-методичних засад управління ПКПБ в умовах економічної нестабільності країни, в частині:

- формалізації етапів управління якістю ПКПБ;
- виокремлення рівнів управління та впливу якості ПКПБ;
- виділення характеристик якості ПКПБ, оцінка яких є обов'язковою;
- розроблення методичних рекомендацій щодо оцінювання загальної якості ПКПБ в умовах динамічного макроекономічного середовища на різних рівнях управління;
- визначення найбільш прогресивних методів управління якістю ПКПБ в умовах динамічного макроекономічного середовища.

Структурування процесу розвитку науково-методичних засад управління якістю промислового кредитного портфеля банку подано на рис. 3.7.

На наше переконання, процес управління якістю ПКПБ в умовах динамічного макроекономічного середовища має бути чітко регламентованим. Окреслимо цей процес у вигляді логічної послідовності із семи етапів.

Перший етап передбачає розробку промислової кредитної політики банку та стратегії промислового кредитування як окремих внутрішніх положень або як складових його загальної кредитної політики. При цьому, положення щодо промислового кредитування не мають суперечити промисловій державній політиці, а бути спрямованими на забезпечення виконання завдань, пов'язаних із розвитком промислових підприємств в країні.

Другий етап передбачає кредитний аналіз та оцінку ризиків банківського кредитування промислових підприємств. Цей етап вимагає деталізованої оцінки фінансового стану промислового підприємства-потенційного боржника, в тому числі аналізу фінансового стану його майнових та фінансових поручителів за кредитним / інвестиційним проектом, аналізу достатності і якості пропонованої застави за кредитним / інвестиційним проектом. Важливим кроком є адекватна оцінка всіх ризиків банківського кредитування промислового підприємства.

МЕТА	<i>Удосконалення процесу управління якістю промислового кредитного портфеля банку, з урахуванням впливу динамічного макроекономічного середовища.</i>	ЗАВДАННЯ	РЕЗУЛЬТАТИ
1	Формалізація етапів управління якістю промислового кредитного портфеля банку.	Виконати чітку регламентацію етапів управління якістю промислового кредитного портфеля банку із конкретизацією завдань, які необхідно вирішувати.	Формалізація етапів управління якістю промислового кредитного портфеля банку дає змогу оптимізувати та підвищити ефективність процесу управління якістю кредитного портфеля.
2	Ідентифікація ключових складових характеристик якості промислового кредитного портфеля банку.	Визначити, охарактеризувати та навести методичку розрахунку основних показників якості промислового кредитного портфеля з точки зору дохідності, ризику, ліквідності, стійкості до макроекономічного середовища.	Ідентифікація ключових характеристик якості промислового кредитного портфеля банку дає змогу: покращити якість управління; зменшити ризики; посилити стійкість до проявів зовнішнього середовища; підвищити конкурентоспроможність банку.
3	Ідентифікація рівнів управління якістю промислового кредитного портфеля банку.	Визначити рівні управління якістю промислового кредитного портфеля, рівні впливу його якості на національну економіку.	Ідентифікація рівнів управління якістю промислового кредитного портфеля банку сприяє зміцненню контролю над процесом й оптимізації ресурсів для досягнення стратегічних цілей.
4	Розробка методичних рекомендацій щодо загальної оцінки якості кредитного портфеля.	Розробити методичні рекомендації щодо загальної оцінки якості кредитного портфеля з урахуванням впливу макроекономічного середовища на різних рівнях управління.	Застосування обґрунтованої методики оцінки загальної якості кредитного портфеля з урахуванням впливу макроекономічного середовища на різних рівнях надає інформаційно-аналітичний ресурс, необхідний для підвищення ефективності управління процесом.
5	З'ясування прогресивних методів управління якістю промислового кредитного портфеля банку.	Визначити та охарактеризувати традиційні та найбільш прогресивні методи управління якістю промислового кредитного портфеля.	Визначення та характеристика прогресивних методів управління якістю промислового кредитного портфеля дає змогу визначити доцільність, переваги та недоліки, можливість використання на рівні конкретного банку.

Рис. 3.7. Структурування процесу розвитку науково-методичних засад управління якістю ПКПБ

Джерело: розроблено авторкою.

Третій етап передбачає оформлення кредитної операції відповідно до умов та вимог внутрішніх положень банку, з віднесенням відповідної інформації до державних реєстрів, і безпосередньо – видачу кредитних коштів позичальнику.

Четвертий етап передбачає моніторинг і управління ризиками за кредитом з метою своєчасного виявлення проблемної заборгованості та вжиття заходів по зменшенню потенційних втрат за кредитною операцією.

На п'ятому етапі має місце формування відповідних резервів для покриття потенційних втрат від виникнення проблемної заборгованості, а також вжиття заходів з метою відшкодування втрат і погашення простроченої заборгованості. На цьому етапі важливе місце відводиться відкритому діалогу із промисловими підприємствами-боржниками, мета якого – надання консультативної допомоги менеджерів банку стосовно шляхів вирішення фінансових труднощів клієнта.

Шостий етап, передусім, це – аналіз якості ПКПБ, зокрема оцінка його дохідності, рівня ризику, ліквідності, а також – в умовах динамічного макроекономічного середовища – оцінка його стійкості до макроекономічних шоків. За підсумками проведеного аналізу відповідальними менеджерами банку приймається ряд відповідних рішень, в тому числі стосовно диверсифікації портфеля та зменшення концентрації ризиків. Цей етап також передбачає контролінг за дотриманням всіх вимог та нормативів, встановлених регуляторами.

Сьомий етап передбачає слідування прагненням банку до перманентного вдосконалення процесів управління якістю промислового кредитного портфеля з метою зменшення ризику, підвищення ліквідності, дохідності та стійкості до макроекономічних шоків. З цією метою відбувається пошук нових ефективних методів управління якістю ПКПБ.

Виокремлення рівнів управління якістю ПКПБ вимагає врахування: рівнів управління та рівнів впливу (рис. 3.8). Відповідальність за якість управління ПКПБ покладається на комерційні банки (їх обласні, регіональні управління), а нагляд та регулювання – на відповідні регуляторні органи, зокрема Центральний банк. Як інструмент розвитку економіки, банківське кредитування

промислових підприємств, зосереджене за логікою територіально-економічної доцільності у відповідному ПКПБ (рівень обласного управління банку, рівень регіонального управління банку, загальний промисловий кредитний портфель банків країни) має вплив на відповідні рівні економіки країни: на економіку області, економіку регіону, на національне господарство в цілому.

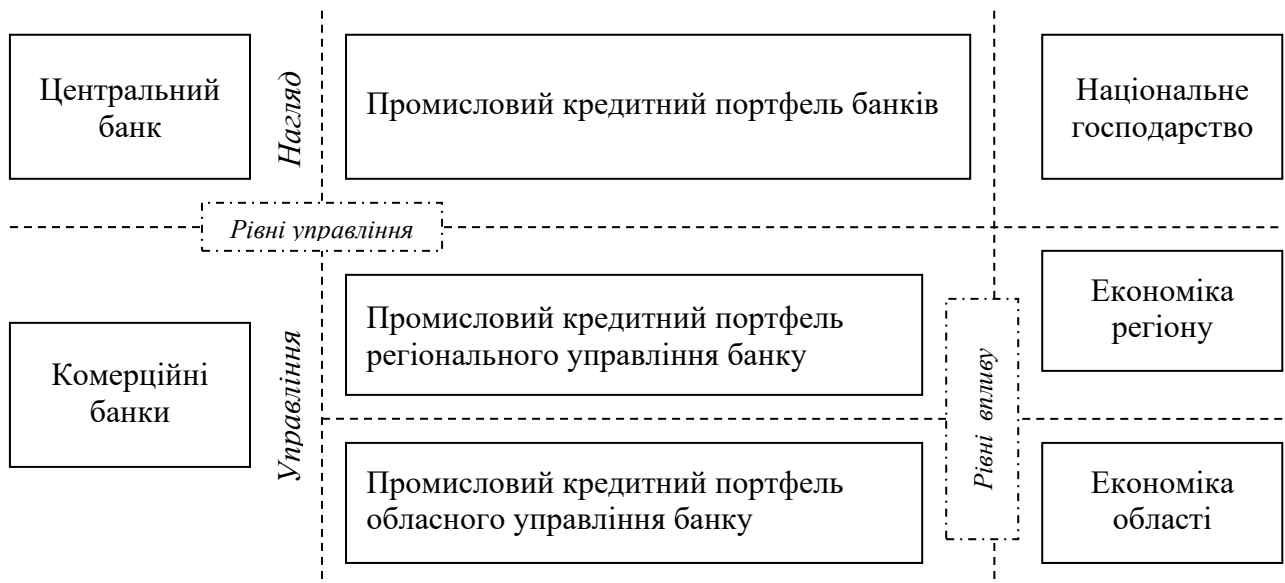

Рис.3.8. Рівні управління та рівні впливу ПКПБ

Джерело: розроблено авторкою.

У наукових джерелах [42; 130; 148] виділяють такі основні характеристики якості кредитного портфеля комерційного банку як дохідність, ризик та ліквідність. Для банків надзвичайно важливо ефективно здійснювати контроль та управління кредитною діяльністю, а саме: оцінкою кредитного портфеля, оскільки вона приносить основні прибутки банківській установі [3]. Доповнені на основі опрацьованих наукових джерел характеристики якості ПКПБ в умовах динамічного макроекономічного середовища представлено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Характеристики якості ПКПБ в умовах динамічного макроекономічного середовища

№п/п	Характеристики	Зміст та прояв характеристики на рівні промислового кредитного портфеля банку
1	Дохідність	Вираженням дохідності промислового кредитного портфеля є ефективна річна ставка відсотків, котра слугує інструментом для порівняння промислового кредитного портфеля із іншими сегментами корпоративного кредитного портфеля, іншими видами активів та аналізу обґрунтованості процентних ставок по виданим кредитам промислових підприємств.
2	Ризик	Ризик промислового кредитного портфеля представляє собою ступінь ймовірності настання подій, внаслідок яких банк отримає збитки за кредитами промислових підприємств, що входять до складу промислового кредитного портфеля.
3	Ліквідність	Під ліквідністю розуміють здатність фінансового інструменту перетворюватися у грошові кошти, а ступінь ліквідності визначається тривалістю періоду цього перетворення. Тому на рівні промислового кредитного портфеля ліквідність виражається у своєчасному поверненні промисловим підприємством-позичальником кредитних коштів.
4	Стійкість (Resistance, англ.) до макроекономічних шоків	Під стійкістю розуміють стан об'єкта, що характеризується здатністю зберігати стійкі показники розвитку, які змінюються в допустимих межах під впливом чинників внутрішнього та зовнішнього середовища. Під стійкістю промислового кредитного портфеля банку розуміємо його здатність до утримання стійкої динаміки розвитку основних показників його якості під впливом різноманітних проявів макроекономічного середовища.

Джерело: сформовано та доповнено авторкою на основі [3; 42; 130; 148].

На підставі систематизації цих наукових джерел, в яких описані показники і методи оцінки якості кредитного портфеля банку, виділимо та доповнимо сукупність показників, використання яких дасть змогу адекватно оцінювати якість ПКПБ в умовах динамічного макроекономічного середовища. Зокрема, оцінювання дохідності ПКПБ доцільно здійснювати із застосуванням таких показників як: дохід за кредитною операцією промислового підприємства (в межах року); дохід за вексельними операціями промислових підприємств; дохід від інших операцій кредитного характеру з промисловими підприємствами; загальний рівень дохідності ПКПБ портфеля.

Формула обчислення доходу за кредитною операцією промислового підприємства (в межах року) [148]:

$$E_i = \gamma_i \cdot V_i \cdot \frac{t_i}{BS}, \quad (3.12)$$

де: E_i – дохід за i -тою кредитною операцією з промисловим підприємством (у грошовому вираженні); γ_i – річна процентна ставка за i -тою кредитною операцією з промисловим підприємством (у грошовому вираженні); V_i – сума за i -тої кредитної операції з промисловим підприємством (у грошовому вираженні); t_i – період кредитування за i -тою кредитною операцією з промисловим підприємством (у кількості днів); BS – база розрахунку (360 або 365 днів).

При цьому, дохід за кредитними операціями окремої галузі промисловості пропонуємо обчислювати за формулою:

$$Eind_j = \gamma_{aver_j} \cdot \sum Vind_j \cdot \frac{t_j}{BS}, \quad (3.13)$$

де: $Eind_j$ – дохід за кредитною операцією j -тої промислової галузі (у грошовому вираженні); γ_{aver_j} – середньозважена річна процентна ставка за кредитними операціями j -тої промислової галузі; $\sum Vind_j \cdot \frac{t_j}{BS}$ – сума всіх кредитних операцій j -тої промислової галузі (у грошовому вираженні); t_j – період кредитування за кредитними операціями j -тої промислової галузі (у кількості днів); BS – база розрахунку (360 або 365 днів).

Обчислення дохідності кредитних операцій за галузевим спрямуванням дозволить деталізувати оцінку якості ПКПБ за характеристикою дохідності й зробити висновки щодо доцільності об'ємів кредитування тих або інших галузей промисловості.

Дохід за вексельними операціями промислових підприємств формується у вигляді дисконту й обчислюється за формулою [148]:

$$E_l = d_l \cdot S_l \cdot \frac{t_l}{BS}, \quad (3.14)$$

де: E_l – дохід за l -ю вексельною операцією промислового підприємства (у грошовому виразі); d_l – річна процентна ставка, за якою обліковується за l -й вексель промислового підприємства; S_l – сума, на яку видано l -й вексель промислового підприємства (у грошовому виразі); t_l – період до дати

погашення l -го векселя промислового підприємства (у кількості днів); BS – база розрахунку (360 або 365 днів).

Дохід від інших операцій кредитного характеру з промисловими підприємствами доцільно обчислювати за формулою [148]:

$$E = \sum_{n-1}^N E_i + \sum_{l-1}^l E_l, \quad (3.15)$$

де: N – кількість кредитів промислових підприємств у ПКПБ; L – кількість інших операцій кредитного характеру з промисловими підприємствами.

Узагальнюючий показник рівня дохідності ПКПБ обчислюється як відношення суми доходів від кредитних операцій з промисловими підприємствами до обсягу наданих промислових кредитів [148]:

$$d = \frac{E}{V} \cdot 100, \quad (3.16)$$

де: d – дохідність ПКПБ (у відсотках); E – обсяг доходу за всіма видами кредитних операцій з промисловими підприємствами (у грошовому виразі); V – обсяг ПКПБ (у грошовому виразі).

Оцінку якості ПКПБ з точки зору ризику доцільно здійснювати за допомогою таких показників: коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом банку; коефіцієнт захищеності кредитного портфеля; коефіцієнт якості кредитного портфеля тощо.

Формула коефіцієнту покриття кредитного портфеля власним капіталом банку має такий вигляд [130]:

$$K_{BK} = \frac{BK}{KP}, \quad (3.17)$$

де: K_{BK} – коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом банку; BK – обсяг власного капіталу банку (у грошовому виразі); KP – обсяг кредитного портфеля банку (у грошовому виразі).

Для ПКПБ дана формула матиме такий вигляд:

$$K_{BKPR} = \frac{BK}{PKPB}, \quad (3.18)$$

де: K_{BKPR} – коефіцієнт покриття ПКПБ власним капіталом банку; BK – обсяг власного капіталу банку (у грошовому виразі); $PKPB$ – обсяг промислового кредитного портфеля банку (у грошовому виразі).

Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом банку характеризує якість кредитного портфеля з точки зору його захищеності власним капіталом. Для аналізу якості ПКПБ доцільно обраховувати обидва показники (K_{BK} та $K_{BKпр}$) та вивчати їх у динаміці.

Коефіцієнт захищеності ПКПБ доцільно обчислювати за формулою [130]:

$$K_{резпром} = \frac{R_{пром}}{ПКПБ}, \quad (3.19)$$

де: $K_{резпром}$ – коефіцієнт, що відображає частку резервів, створених на покриття втрат від кредитування промислових підприємств у загальному обсязі ПКПБ; $R_{пром}$ – обсяг резервів, створених на покриття втрат від кредитування промислових підприємств (у грошовому виразі); ПКПБ – обсяг промислового кредитного портфеля банку (у грошовому виразі).

Коефіцієнт якості ПКПБ доцільно обчислювати за формулою [130]:

$$K_{якпром} = \frac{NPL_{пр}}{ПКПБ}, \quad (3.20)$$

де: $K_{якпром}$ – коефіцієнт якості ПКПБ; $NPL_{пр}$ – обсяг NPLs промислових підприємств (у грошовому виразі); ПКПБ – обсяг промислового кредитного портфеля банку (у грошовому виразі).

Враховуючи, що промислові підприємства часто класифікуються як великі суб'єкти підприємницької діяльності, банківське кредитування яких потребує значних ресурсів, необхідним є дотримання нормативів Національного банку України (Н7, Н8, Н9).

Окрім загальних показників якості ПКПБ з точки зору ризиковості, важливо розглянути специфічні для цього сегменту кредитування коефіцієнти ризику, зокрема – ризик концентрації. Ризик концентрації ПКПБ важливо обчислювати за кредитними операціями окремо за кожною галуззю промисловості, представленою у ПКПБ, зіставляти результати та вивчати у динаміці. Ризик концентрації ПКПБ пропонуємо обчислювати за наступною формулою:

$$CRisk_k = \frac{IndL_k}{IndL}, \quad (3.21)$$

де: $CRisk_k$ – коефіцієнт концентрації k -тої галузі промисловості у ПКПБ; $IndL_k$ – обсяг кредитних операцій з промисловими підприємствами k -тої галузі промисловості (у грошовому виразі); $IndL$ – обсяг промислового кредитного портфеля банку (у грошовому виразі).

Оскільки ліквідність на рівні кредитного портфеля виражається у своєчасному поверненні позичальником кредитних коштів, вважаємо, що показник якості ПКПБ як частка непрацюючих промислових кредитів у загальному обсязі ПКПБ характеризує своєчасність повернення кредитних коштів промисловими підприємствами.

Важливим завданням при оцінці такої якісної характеристики ПКПБ як стійкість до змін у макроекономічному середовищі є формування множини макроекономічних показників. Основним критерієм відбору макроекономічних показників з метою їх подальшого використання в аналізі є наявність істотного кореляційного зв'язку (на підставі обчислення коефіцієнтів кореляції Пірсона, та Фехнера) із показником якості ПКПБ. Результати аналізу кореляційних зв'язків між показником якості ПКПБ (відношення NPLs промислових підприємств у загальному обсязі кредитів промислових підприємств, %) та множини макроекономічних показників різних груп (показники загального економічного розвитку; показники промислового розвитку; показники соціально-економічного розвитку; показники грошово-кредитного ринку; показники державних фінансів; показники зовнішнього сектору; показники валютного ринку) за період 2009-2022 р. подано графічно на рис. С.1-С.34 Додатку С, а їх інтерпретація узагальнена в табл. С.1 Додатку С.

На наш погляд, оцінка стійкості ПКПБ до проявів макроекономічного середовища як його якісної характеристики, потребує виконання такого алгоритму дій:

1. Встановлення відношення NPLs промислових підприємств до загального обсягу банківських кредитів промислових підприємств (%) як інформативного показника якості ПКПБ та результативної ознаки Y .

2. Формування множини макроекономічних показників, з якими у відношення NPLs промислових підприємств до загального обсягу банківських кредитів промислових підприємств (%) існує тісний кореляційний зв'язок. Усунення мультиколінеарності між окремими макроекономічними показниками.
3. Побудова рівняння множинної лінійної регресії з включенням фіктивних змінних, які відповідатимуть відповідним макроекономічним коливанням:

$$Y = \beta_0 + \beta_{1 \times} x_1 + \beta_{2 \times} x_2 + \dots + \beta_{n \times} x_n + \beta_{n \times} F_m + \varepsilon, \quad (3.22)$$

де: Y – відношення NPLs промислових підприємств до загального обсягу банківських кредитів промислових підприємств (%); β_0 – вільний член, який визначає значення Y , коли всі факторні ознаки рівні 0; $\beta_1 \dots \beta_n$ – коефіцієнти факторних ознак; $x_1 \dots x_n$ – факторні ознаки – відповідні макроекономічні чинники; F_m – фіктивна факторна ознака, яка приймає значення 1 у період часу суттєвих коливань показників або макроекономічних шоків, значення 0 – для всіх інших періодів часу; ε – випадкова помилка (відхилення).

4. Оцінка статистичної значимості рівняння. Побудоване рівняння можна вважати статистично значимим за таких умов: рівень значимості F є меншим, ніж 0,05 (1-0,95); p -значення для обчислених коефіцієнтів β_n – повинні бути меншими, ніж 0,05 (1-0,95); значення R повинне наближатися до 1.
5. Інтерпретація результатів. Статистично значимі коефіцієнти $\beta_1 \dots \beta_n$ для факторних ознак та F_m фіктивних ознак вказують на скільки одиниць зміниться результативна ознака Y під впливом відповідного фактору.

Загальну оцінку якості ПКПБ на рівні банку пропонуємо здійснювати за таким алгоритмом:

1. Встановлення відношення NPLs промислових підприємств до загального обсягу банківських кредитів промислових підприємств (%) як показника якості ПКПБ та результативної ознаки Y .

2. Формування множини показників дохідності, ризику та стійкості ПКПБ як макроекономічних чинників, з якими у результативної ознаки Y відношення NPLs промислових підприємств до загального обсягу банківських кредитів промислових підприємств (%) спостерігаються істотні кореляційні зв'язки (без мультиколінеарності).
3. Побудова робочого рівняння множинної лінійної регресії виду:

$$Y = \beta_0 + \beta_{p1}x_{p1} + \dots + \beta_{pn}x_{pn} + \dots + \beta_{r1}x_{r1} + \dots + \beta_{rm}x_{rm} + \beta_{e1}x_{e1} + \dots + \beta_{el}x_{el} + \varepsilon, \quad (3.23)$$

- де: Y – відношення NPLs промислових підприємств до загального обсягу банківських кредитів промислових підприємств (%); β_0 – вільний член, який визначає значення Y , коли всі факторні ознаки рівні 0; $\beta_{p1} \dots \beta_{pn}$ – коефіцієнти факторних ознак дохідності ПКПБ, де n – кількість показників дохідності ПКПБ; $x_{p1} \dots x_{pn}$ – факторні ознаки дохідності ПКПБ; $\beta_{r1} \dots \beta_{rm}$ – коефіцієнти факторних ознак ризику ПКПБ, де m – кількість показників ризику ПКПБ; $x_{r1} \dots x_{rm}$ – факторні ознаки ризику ПКПБ; $\beta_{e1} \dots \beta_{em}$ – коефіцієнти факторних ознак ризику ПКПБ, де l – кількість макроекономічних чинників; $x_{e1} \dots x_{el}$ – факторні ознаки ризику ПКПБ; ε – випадкова помилка (відхилення).
4. Оцінка статистичної значимості рівняння. Побудоване рівняння можна вважати статистично значимим за таких умов: рівень значимості F є меншим, ніж 0,05 (1-0,95); p -значення для обчислених коефіцієнтів β_n – повинні бути меншими, ніж 0,05 (1-0,95); значення R повинне наближатися до 1.
 5. Інтерпретація результатів. Статистично значимі коефіцієнти $\beta_{p1} \dots \beta_{pn}$, $\beta_{r1} \dots \beta_{rm}$, $\beta_{e1} \dots \beta_{em}$ для відповідних факторних ознак $x_{p1} \dots x_{pn}$, $x_{r1} \dots x_{rm}$ та $x_{e1} \dots x_{el}$ інформують, який характер впливу кожної факторної ознаки на результативну ознаку Y , надають розуміння яким чином ці ознаки вплинули на загальну якість Y .

Оцінку якості ПКПБ на рівні групи банків пропонуємо здійснювати за допомогою використання моделі панельної векторної корекції помилок (Panel VECM). Вибір цього виду економіко-математичної моделі є доцільним із ряду обставин: по-перше, модель панельної авторегресії уможлиблює одночасний аналіз зв'язків між результативною групою змінних та декількома групами факторних ознак; по-друге, модель передбачає нестационарність часових рядів (середнє значення часового ряду не має тренду та змінюється з часом), що відповідає динаміці множини макроекономічних показників, зміна яких у часі є хаотичною та залежить від великої кількості факторів; по-третє, модель передбачає коінтегрованість часових рядів (наявність довгострокових та рівноважних зв'язків), що відповідає динаміці множини макроекономічних показників, зв'язки між якими характеризуються високим рівнем мультиколінеарності [207].

Рівняння моделі панельної векторної корекції помилок мають такий вигляд:

1. Модель довгострокової коінтеграції:

$$Y_{it} = \beta_{01} + \beta_{0i} + \beta_{1i}x_{it} + \varepsilon_{it}, \quad (3.24)$$

де: Y_{it} – результативна ознака i -тої групи періоду t ; β_{0i} – вільний член, який визначає значення Y_{it} , коли всі факторні ознаки рівні 0; β_{1i} – коефіцієнт факторної ознаки; x_{it} – факторна ознака; ε_{it} – випадкова помилка (відхилення).

2. Лагові залишки (коінтеграційне рівняння):

$$\varepsilon_{it-1} = ECT_{it-1} = Y_{it-1} - \beta_{0i} - \beta_{1i}x_{it-1}, \quad (3.25)$$

де: ECT_{it-1} – член корекції помилки (запізнілі залишки за методом найменших квадратів від довгострокової моделі)

3. Загальне рівняння панельної векторної корекції помилок:

$$\Delta Y_{it} = \alpha_i + \sum_{k=1}^p \beta_i \Delta Y_{it-k} + \sum_{k=0}^q \delta_i \Delta x_{it-k} + \varphi_i ECT_{it-1} + \mu_{it}, \quad (3.26)$$

де: ΔY_{it} – перетворення результативної ознаки Y_{it} i -тої групи періоду t ; α_i – коефіцієнт, що відображає стійкість Y_{it} у часі; $\sum_{k=1}^p \beta_i \Delta Y_{it-k}$ – вектор сукупності факторних ознак, де p – ідентифікатор сукупності; $\sum_{k=0}^q \delta_i \Delta x_{it-k}$ – вектор сукупності факторних ознак, де q – ідентифікатор сукупності; β_i, δ_i –

коефіцієнти; ECT_{it-1} – член корекції помилки (запізнілі залишки за методом найменших квадратів від довгострокової моделі); φ – швидкість коригування; i – відноситься до кожної окремої групи факторних ознак; k – кількість лагів.

Пропонуємо оцінювати якість промислового кредитного портфеля на рівні окремої групи банків (обласна, регіональна ознака; за групою банку тощо) на основі такого робочого рівняння моделі панельної векторної корекції помилок (Panel VECM):

$$IndNPL_{it} = \alpha IndNPL_{it-1} + \sum_n \beta_n IndLoans_Profit_{it-1} + \sum_m \gamma_m IndLoans_Risks_{it-1} + \sum_k \delta_k MacroVar_{kt-1} + \theta_i + \varepsilon_{it}, \quad (3.27)$$

де: $IndNPL_{it}$ – це логарифмічне перетворення відношення непрацюючих банківських кредитів промислових підприємств до загальної суми банківських кредитів промислових підприємств банку i у році t ; $\alpha IndNPL_{it-1}$ – регресор, який відображає стійкість якості кредитів промислових підприємств у часі. Значення $IndNPL_{it}$, що зростають, сигналізують про погіршення якості ПКПБ. $IndLoans_Profit_{it-1}$ – це вектор n сукупності змінних, включає показники доходності ПКПБ з лагом в один період. $IndLoans_Risks_{it-1}$ – це вектор m сукупності змінних, включає показники ризику ПКПБ з лагом в один період. $MacroVar_{kt-1}$ – вектор k макроекономічних змінних (які мають істотні кореляційні зв'язки із показником якості ПКПБ). Всі змінні $MacroVar_{kt-1}$ входять до рівняння (3.27) з лагом, з метою врахування вірогідного запізнення, з яким макроекономічні шоки діють на ПКПБ. α , β_n , γ_m та δ_k – коефіцієнти рівняння (3.27), які необхідно оцінити, θ_i – фіксує неспостережувані ефекти, характерні для конкретного банку i , ε_{it} – це випадкова похибка.

Алгоритм оцінки робочого рівняння моделі панельної векторної корекції помилок (Panel VECM) такий:

1. Виконання тесту Дікі-Фуллера (Augmented Dickey–Fuller) на одиничний корінь (Panel Union Root Test): спочатку, для відхилення гіпотези про стаціонарність часових рядів; далі, для підтвердження наявності стаціонарності часових рядів після виконання опції перших різниць (1st Difference).

2. Виконання тесту на коінтеграцію змінних (Тест Грейнджера).
3. Оцінка рівняння моделі панельної векторної корекції помилок на предмет довгострокової та короткострокової динаміки.
4. Виконання тесту Вальда (Wald Test) на виявлення випадковості.

Доповнення багатовимірного аналізу рівняння моделі панельної векторної корекції помилок (Panel VECM) доцільно здійснити за допомогою панельної векторної авторегресії (PVAR). При застосуванні моделі PVAR з метою оцінки ступеня впливу макроекономічних шоків на якість ПКПБ, фіксуються ефекти зворотного зв'язку, які могли бути не виявлені на початковому етапі аналізу. Рівняння моделі панельної векторної авторегресії має наступний вигляд [254]:

$$y_{it} = \mu_i + \theta(L)y_{it} + \varepsilon_{it}, \quad (3.28)$$

де: μ_i – фіксовані ефекти зворотного зв'язку, $\theta(L)$ – оператор затримки, y_{it} – це вектор макроекономічних змінних та змінних показників якості ПКПБ, ε_{it} – випадкова похибка.

Перевага PVAR в тому, що ця модель враховує індивідуальну специфіку банків у рівні змінних шляхом введення фіксованих ефектів (μ_i), ізолюючи реакцію показника якості ПКПБ на макроекономічні шоки.

Методи оцінки якості ПКПБ в умовах динамічного макроекономічного середовища узагальнено в табл. 3.5.

Далі розглянемо методи управління якістю ПКПБ, в тому числі найбільш прогресивні, на сьогоднішній день. Важливо зауважити, що у науковій літературі немає єдиного переліку методів управління якістю кредитного портфеля банку. Водночас, найбільш загальноприйнятими є такі: методи кредитного аналізу, оцінки ризику-дохідності, ліквідності кредитного портфеля; методи диверсифікації кредитного портфеля; методи лімітування кредитного портфеля; методи аналізу впливу чинників зовнішнього середовища на кредитний портфель тощо. Всі ці методи спрямовані на оцінку якісних характеристик кредитного портфеля, оцінку його стійкості до впливу зовнішнього середовища з метою прийняття управлінських рішень щодо збільшення доходності та зменшення ризиковості кредитного портфеля.

Таблиця 3.5

Узагальнення методів оцінки якості ПКПБ в умовах динамічного макроекономічного середовища
на різних рівнях управління

№п/ п	Рівень управління якістю ПКПБ	Показник, який характеризує якість ПКПБ	Рекомендовані показники оцінки якості ПКПБ в умовах динамічного макроекономічного середовища			Методи оцінки якості ПКПБ
			Показники дохідності	Показники ризику	Макроекономічні показники (визначаються тісною кореляційних зв'язків із показником якості ПКПБ)	
1	Рівень банку	Відношення NPLs промислових підприємств до загального обсягу кредитів промислових підприємств	Рівень дохідності ПКПБ (3.10)	Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом банку (3.17, 3.18). Коефіцієнт захищеності ПКПБ (3.19)	1. <i>Загальні показники економічного розвитку</i> : ВВП, млрд. грн.; індекс інфляції, %; облікова ставка НБУ (на кінець року), %. 2. <i>Показники промислового розвитку</i> : індекс промислової продукції, %; індекс будівельної продукції, %; обсяг реалізованої/виробленої промислової та будівельної продукції (робіт, послуг), млрд. грн.; індекс цін виробників, %; частка збиткових промислових і будівельних підприємств у загальній кількості підприємств, %. 3. <i>Показники соціально-економічного розвитку</i> : рівень безробіття, %; сума заборгованості з виплати заробітної плати в цілому по	Побудова та оцінка рівняння множинної лінійної регресії (3.23)
1.1.	Рівень банку. Оцінка якості ПКП за галузевою ознакою	Відношення NPLs промислових підприємств окремої галузі до загального обсягу кредитів промислових підприємств	Дохідність за кредитними операціями окремої галузі промисловості (3.12)	Ризик концентрації ПКПБ (3.21)		Побудова та оцінка рівняння панельної векторної корекції помилок (Panel VECM) (3.27); побудова та оцінка рівняння панельної векторної авторегресії (Panel VAR) (3.28)
1.2.	Рівень банку. Оцінка якості	Відношення валютних NPLs промислових	Рівень дохідності	Коефіцієнт покриття		Побудова та оцінка рівняння панельної

	ПКП за валютою кредитування	підприємств до загального обсягу валютних кредитів промислових підприємств	ПКПБ (3.10)	кредитного портфеля власним капіталом банку (3.17, 3.18). Коефіцієнт захищеності ПКПБ (3.19)	країні, млрд. грн. 4. <i>Показники грошово-кредитного ринку</i> : грошова маса всього МЗ, млрд. грн.; обсяг рефінансування, млрд. грн.; процентні ставки за кредитами, наданими у звітному періоді нефінансовим корпораціям, %; обсяг NPLs, наданих у промисловість, млрд. грн.	векторної корекції помилок (Panel VECM) (3.27); побудова та оцінка рівняння панельної векторної авторегресії (Panel VAR) (3.28)
2	Рівень групи банків	Відношення NPLs промислових підприємств визначеної групи банків до загального обсягу кредитів промислових підприємств визначеної групи банків	Рівень дохідності ПКП, обчислений для визначеної групи банків (3.10)	Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом банку (3.17, 3.18). Коефіцієнт захищеності ПКПБ (3.19)	5. <i>Показники валютного ринку</i> : офіційні курс долара США та Євро. 6. <i>Показники державних фінансів</i> : дефіцит бюджету, млрд. грн.; відношення державного боргу до ВВП, %.	Побудова та оцінка рівняння панельної векторної корекції помилок (Panel VECM) (3.27); побудова та оцінка рівняння панельної векторної авторегресії (Panel VAR) (3.28)
3	Рівень банківської системи	Відношення NPLs промислових підприємств банків до загального обсягу кредитів промислових підприємств банківського сектору	Рівень дохідності ПКП, обчислений на рівні банківського сектору (3.10)	Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом банку (3.17, 3.18). Коефіцієнт захищеності ПКПБ (3.19)	7. <i>Показники зовнішнього сектору</i> : відношення валового зовнішнього боргу до ВВП, %; прямі іноземні інвестиції (сальдо), млрд. дол. США; зведений платіжний баланс, млрд. дол. США).	Побудова та оцінка рівняння множинної лінійної регресії (3.23).

Джерело: розроблено авторкою.

Сучасні прогресивні методи управління якістю кредитного портфеля банку, в загальному вигляді є результатом дифузії між загальноприйнятими методами та можливостями новітніх інформаційних технологій або нових концепцій світового розвитку (концепція сталого розвитку). Узагальнена характеристика сучасних та прогресивних методів, які можуть бути використані в управлінні ПКПБ наведена в табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Загальноприйняті та прогресивні методи управління якістю БКПБ

Загальноприйняті методи управління якістю БКПБ		Прогресивні методи управління якістю БКПБ	
Метод	Можливості	Метод	Можливості
Методи кредитного аналізу, оцінки ризиків, дохідності та ліквідності кредитного портфеля	Ефективний кредитний аналіз запобігає погіршенню загальної якості ПКПБ, сприяє виявленню додаткових шляхів збільшення дохідності та способів зниження рівня ризику	Методи на основі використання аналітики даних (Data Analyst), «великих даних» (BigData) та штучного інтелекту (AI)	<ul style="list-style-type: none"> • Покращення процесу прогнозування ризиків ПКПБ на різних рівнях (мікро-, мезо-, макро-); • Спрощення процедури оцінки кредитоспроможності і промислових підприємств; • Автоматизація процесів моніторингу та ідентифікації проблемної заборгованості та ін.
Методи диверсифікації кредитного портфеля	Диверсифікація ПКПБ надає можливості розподілення ризиків ПКПБ шляхом кредитування різних галузей, уникаючи монополістичного кредитування. Диверсифікація ПКПБ передбачає уникнення концентрації ризиків промислових підприємств.	Методи на основі використання можливостей розширеної аналітики (Advanced Analytics)	Вивчення причинно-наслідкових зв'язків економічної поведінки промислових підприємств та її прогнозування
Методи лімітування кредитного портфеля	Лімітування уможливує встановлення граничних лімітів кредитування окремих галузей промисловості, що	Метод оцінки кредитного рейтингу на основі «альтернативних даних»	Врахування іншої фінансової інформації у процесі оцінки кредитного рейтингу промислового підприємства (наприклад, історія

Закінчення табл. 3.6

	також допомагає уникнути ризику концентрації та сприяти диверсифікації ПКПБ. З іншого боку лімітування уможлиблює встановити рівні допустимої відповідальності обласних управлінь.		податкових платежів, митних платежів та ін. в залежності від специфіки галузі й виду діяльності)
Методи аналізу впливу зовнішнього середовища на якість кредитного портфеля	Врахування впливу зовнішнього середовища на якість ПКПБ, зокрема впливу макроекономічної динаміки на показники якості ПКПБ, уможлиблює оцінити стійкість кредитного портфеля до макроекономічних шоків та прийняти відповідні управлінські рішення.	Методи, засновані на використанні технологій блокчейн та можливостях цифрових валют	<ul style="list-style-type: none"> • Використання технології блокчейн для процесів покращення фінансової безпеки, автоматизації процесів кредитування; • Використання цифрових валют для кредитних операцій з метою захисту кредитного портфеля від валютних ризиків.
Методи стрес-тестування кредитного портфеля	Використання стрес-тестування щодо впливу чинників внутрішнього та зовнішнього середовища на якість ПКПБ уможлиблює спрогнозувати вплив декількох сценаріїв (як правило, оптимістичний та песимістичний) на показники якості ПКПБ.	Методи засновані на екологічно-орієнтованих підходах	Оцінювання кредитних / інвестиційних проєктів промислових підприємств з позиції сталості та з урахуванням екологічних чинників та принципів, стандартів сталого розвитку.

Джерело: сформовано та доповнено авторкою на основі [50; 51; 54; 79; 95; 128; 130; 246; 294].

Структурно-логічну схему управління якістю ПКПБ в умовах динамічного макроекономічного середовища, розроблену авторкою на підставі викладених науково-методичних засад, представлено на рис. 3.9.

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що лише за ефективного управління якістю кредитного портфеля менеджмент банку може забезпечити сталу динаміку у збільшенні прибутків, адекватну оцінку ризиків, своєчасність реагування на виникнення макроекономічних шоків і коливань, оперативність мінімізації їхнього негативного впливу. Запропоновані науково-методичні засади до оцінки якості ПКПБ дають можливість удосконалити цей процес за рахунок: по-перше, формалізації етапів управління якістю ПКПБ; по-друге, ідентифікації ключових характеристик якості ПКПБ, що уможлиблює підвищити загальну якість ПКПБ та його стійкість до негативних проявів макроекономічного середовища; по-третє, методика оцінки якості ПКПБ на різних рівнях управління дає можливість підвищити оптимізувати та підвищити рівень управління якістю ПКПБ, враховуючи вплив макроекономічного середовища; по-четверте, виокремлення прогресивних методів управління якістю ПКПБ дають змогу вибудувати процес управління якістю портфеля на основі сучасних та новітніх технологій.

3.3. Удосконалення організаційно-економічного забезпечення активізації банківського кредитування промислових підприємств України

В умовах глобалізації вектор розвитку України як індустріально-розвиненої частини європейського простору на засадах сталого розвитку та стійкості до проявів макроекономічного середовища передбачає постановку цілей розвитку промислового сектору, визначення шляхів та способів їх досягнення, а також візуалізацію очікуваних результатів. Зважаючи на те, що реалізація, прийнятих до виконання Концепцій промислового розвитку не відповідала очікуваним результатам [30], постає питання стосовно ефективності інституційно-організаційних аспектів забезпечення розвитку вітчизняного промислового сектору. Приймаючи до уваги ту визначну роль банків, яка склалася історично та підтверджується численними свідченнями зарубіжного досвіду, в частині сприяння індустріалізації національної

економіки, постає необхідність удосконалити інституційно-організаційні аспекти активізації БКПП в Україні.

На наш погляд, досягнення цієї мети потребує виконання низки завдань, зокрема удосконалення інституційно-організаційних аспектів активізації БКПП в частині:

- фінансового інституту;
- правового інституту;
- інституту інфраструктури кредитування промисловості, а також побудови структурно-логічної схеми інституційно-організаційного середовища активізації БКПП.

Сьогодні удосконалення інституційно-організаційного середовища БКПП в частині фінансового інституту потребує актуалізації та верифікації ролі і значення банків як кредитно-фінансового інституту розвитку промислових підприємств. Так, кредитні операції з промисловими підприємствами становлять суттєву частку загального кредитного портфеля банків: у Німеччині – 11,75% (в середньому, за 2008-2022 рр.) [265], в країнах Євросоюзу – 26,87% (в середньому, за 2008-2021 рр.) [270], в США (комерційні та промислові кредити разом) – 21,58% (в середньому, 2008-2021 рр.) [264].

Від типу фінансової системи країни залежить роль і значення банків у забезпеченні промислових підприємств додатковими фінансовими ресурсами. Зокрема, в банкоцентричних фінансових системах це завдання покладається на універсальні та спеціалізовані (промислові банки, банки розвитку).

У Німеччині, фінансова система якої є банкоцентричною, роль та значення банків у сприянні промисловому розвитку є дуже високою. Історично склалося, що завдання забезпечення додатковими фінансовими ресурсами промислових підприємств покладалося на універсальні банки («The Grossbanken»). Проте на сьогоднішній день, структура банків Німеччини є дуже розвиненою: комерційні, «великі», іноземні, регіональні, земельні, ощадні, іпотечні, будівельно-кредитні кооперативи, кредитні кооперативи, а також банки зі спеціальними завданнями, завданнями розвитку і завданнями центральної

підтримки. За підсумками 2022 року розподіл часток кредитування у загальному обсязі кредитного портфеля банків Німеччини за галузевою ознакою промисловості та ознакою різновиду банку мав такий вигляд [265]:

- кредитування підприємств переробних галузей: філії іноземних банків – 21,97%; великі банки – 16,47%; комерційні банки – 13,14%; земельні банки – 10,29%;
- кредитування підприємств гірничодобувної промисловості, постачання електрики, газу та води: банки зі спеціальними завданнями, завданнями розвитку та іншими завданнями центральної підтримки – 17,07%; земельні банки – 13,44%; регіональні банки – 12,67%;
- кредитування будівництва: будівельно-кредитні кооперативи – 33,70%.

Такий підхід до кредитування промислових підприємств забезпечив частку промислових підприємств у валовій доданій вартості Німеччини, в середньому за період 2008-2022 рр. – 30% (у США за той самий період – 23,5%).

Існує думка про перенасиченість банківського сектору Німеччини: в якості аргументів дослідники наводять постійну консолідацію і низьку прибутковість банків. Водночас, як зазначають П. Беpp (P. Behr) та Р. Г. Шмідт (R. Schmidt): «тільки меншість усіх німецьких банків, що складає навіть не половину від загального обсягу банківських активів, є приватними і водночас націленими на прибуток; ...банки з державною участю мають мандат на підтримку місцевої, регіональної, або як у випадку з KfW-Banking Group, національної економіки». Так, вчені доходять висновку, що саме сконцентрованість банківської системи на сприянні макроекономічному зростанню, є причиною відсутності серйозних банківських криз у Німеччині після Другої світової війни та макроекономічної стабільності [187].

Науковий інтерес становить досвід створення промислового банку. Цікаво, що мета створення промислових банків може варіюватися, а їх функціонування в кожній країні має особливості. Наприклад, у США, фінансова система яких є фондовою (перерозподіл капіталів здійснюється через механізми фондового ринку), важливу роль у розвитку промисловості (по завершенню Громадянської

війни у Нью-Йорку, 1861-1865 рр.) зіграли інвестиційні банки: фінансування будівництва, залізничних шляхів тощо. Механізмом забезпечення додатковими фінансовими ресурсами промислових підприємств був андеррайтинг цінних паперів. З 1920-х рр. мала місце переорієнтація комерційних банків у США, які почали здійснювати кредитні та інвестиційні операції з промисловістю. Однак виникнення промислових банків у США (починаючи з 1900-х рр.) пов'язане не з розвитком промислових підприємств, а з потребою забезпечення доступними фінансово-кредитними послугами працівників різних промислових галузей. На сьогодні, промислові банки в США здійснюють операції як з населенням, так і з малим та середнім бізнесом різних галузей. Концентрація промислових банків має місце лиш в декількох штатах США. За підсумками 2022 р., загальний обсяг активів промислових банків США становив 927,3 млн. доларів США [264].

Однак у більшості випадків створення промислового банку націлене саме на розвиток промислового сектору. В загальному вигляді, функції промислових банків зводяться до [293]: забезпечення промислових підприємств фінансовими ресурсами; надання довгострокових кредитів промисловим підприємствам для задоволення потреб в основному капіталі, в тому числі строком від 15 до 20 років; пропонування андеррайтингових, рекламних та консультаційних послуг промисловим підприємствам тощо.

Показовим є досвід Саудівської Аравії, в якій банківська справа в цілому, та банківське кредитування підприємств зокрема, розпочало активний розвиток відносно нещодавно (починаючи з 1950-1970 рр. після ряду реформ). Однією із головних причин впровадження кредитних механізмів у процесі фінансування розвитку галузевої структури промисловості була необхідність диверсифікації промислового сектору з метою зниження залежності національної економіки Саудівської Аравії від цін на нафту. З цією метою у 1964 році було створено Саудівський фонд промислового розвитку, який по суті функціонує у якості державного спеціалізованого промислового банку. За підсумками 2021 р. обсяг кредитування промислових підприємств сягнув 52 940,55 млн. доларів США.

За роки існування Саудівський фонд промислового розвитку здійснив суттєвий внесок у розвиток нових галузей промислового виробництва. Хоча Саудівський фонд промислового розвитку прагне наблизитися до стандартів ефективності комерційного банку (автоматизація процесів, зокрема, для скорочення часу на здійснення операцій; створення індексу задоволеності клієнта тощо), мають місце суттєві відмінності в прийнятті рішень про кредитування того чи іншого проєкту. З цього приводу, віце-президент зі стратегічного планування і розвитку бізнесу Саудівського фонду промислового розвитку, Нур Шабіб (Noor Shabib) зауважує: «банк оцінюватиме, чи зможете ви покрити заставу при прийнятті рішення щодо надання кредиту, але нас більше цікавить економічний ефект проєкту, а також його життєздатність». Зазначимо, що в результаті проведеного нами дослідження [230], можна стверджувати, що за роки існування Саудівського фонду промислового розвитку, макроекономічне середовище країни мало низку позитивних зрушень: покращення та диверсифікація структури національної економіки; розвиток сфери послуг; розвиток фінансового сектору; покращення низки загальноекономічних показників тощо.

З урахуванням викладеного, можна констатувати, що в банкоцентричних економіках, питання щодо фінансового забезпечення індустріального розвитку в значній мірі залежить від банків державного сектору, в тому числі банків розвитку, які слідують цілям промислової стратегії держави.

Щодо вітчизняної фінансової системи, можна впевнено стверджувати, що головними фінансово-кредитними інститутами є саме банки. Так, дані рис. 3.10 ілюструють те, що саме банки у своїх активах нагромаджують понад 40% обсягу ВВП країни. У 2018-2021 рр., збільшення активів банків та ВВП характеризувалось позитивною тенденцією: в середньому, темп приросту активів банків склав 14,84%, ВВП – 15,65%. У 2022 р., відбулося падіння ВВП – на 259,82 млрд. грн., активи банків продовжували збільшуватися – на 298,46 млрд. грн. Водночас, відношення банківських промислових кредитів до ВВП

характеризувалось тенденцією до зниження – з 8,94% у 2018 р. до 4,44% у 2022 р.

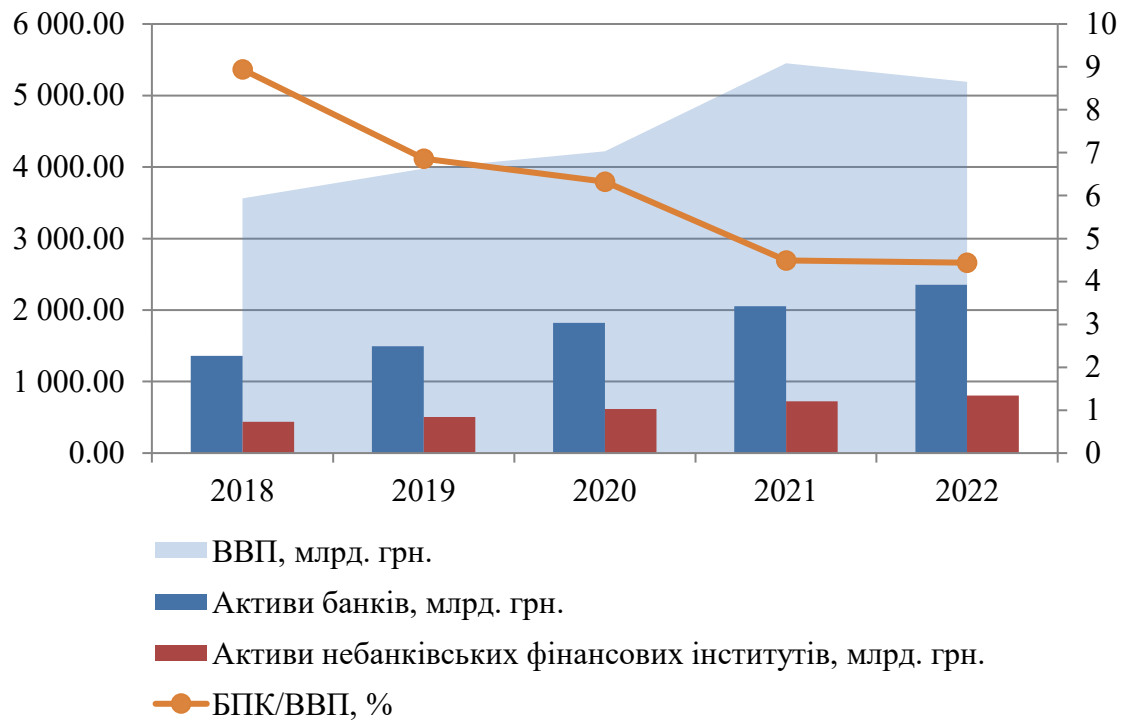

Рис.3.10. Активи банків та небанківських фінансових інститутів, обсяг ВВП та частка промислових кредитів у ВВП, 2018-2022 рр.

Джерело: обчислено та побудовано авторкою на основі [56; 110; 111].

Важливо також акцентувати, що саме банки державного сектору в Україні займають домінуючі позиції у сегменті промислового кредитування (що було з'ясовано в результаті аналізу проведеного в в.п.2.3 роботи). При цьому, банки державного сектору продемонстрували здатність до об'єднання спільних зусиль у напрямі забезпечення фінансової підтримки пріоритетних промислових об'єктів / підприємств / галузей за відповідної політики уряду, що призвело до суттєвого поживлення кредитування промислових підприємств банками із державною часткою. Ця ситуація є природною, адже саме на державні банки у контексті впливу на економічне зростання, як правило, покладаються завдання щодо підтримки розвитку секторів і галузей економіки, територій, специфічних верств та категорій населення [185].

Щодо банків розвитку, необхідно зазначити, що в Україні вони так і не почали функціонувати повною мірою, незважаючи на тривалі спроби створення

законодавчих та операційних умов діяльності. Тривалий час функції банку розвитку фактично виконував Національний банк України, хоча ці функції не передбачені ні Конституцією України, ні Законом України «Про Національний банк України». Інструментом були кредити рефінансування, які зазвичай використовуються для підтримки ліквідності банку при виконанні центральним банком своєї ключової функції кредитора останньої інстанції. Натомість в Україні кредити рефінансування використовувалися не на підтримку ліквідності банків, а на стимулювання кредитної активності [77]. У світлі сучасних реалій дебати стосовно доцільності запровадження банку розвитку в Україні відновились. Створення державного банку розвитку в якості спеціалізованого фінансово-кредитного інституту, через який забезпечувалась би координація фінансових ресурсів, в тому числі донорських, з метою повоєнної відбудови національної економіки, обґрунтовується необхідністю спеціального регулювання та ліцензування. Також мають місце пропозиції щодо перетворення одного із банків державного сектору на банк розвитку за прикладом німецької Кредитної Установи для Відбудови (KfW), що дасть змогу підвищити ефективність процесу відновлення України та залучити більше фінансування, зокрема й приватного [93].

Водночас, особливий науковий інтерес становить питання відповідності регіонального розподілу банків потребам промислових підприємств як важливої організаційної характеристики розвитку промислового сектору. На основі даних рис.3.11, можна констатувати, що однозначної закономірності у залежності регіонального розподілу банків та таких показників ефективності БКПІ як частка кредитів промислових підприємств у кредитному портфелі банку за регіонами (%) та частка промислових підприємств у ВДВ регіону (%) – немає.

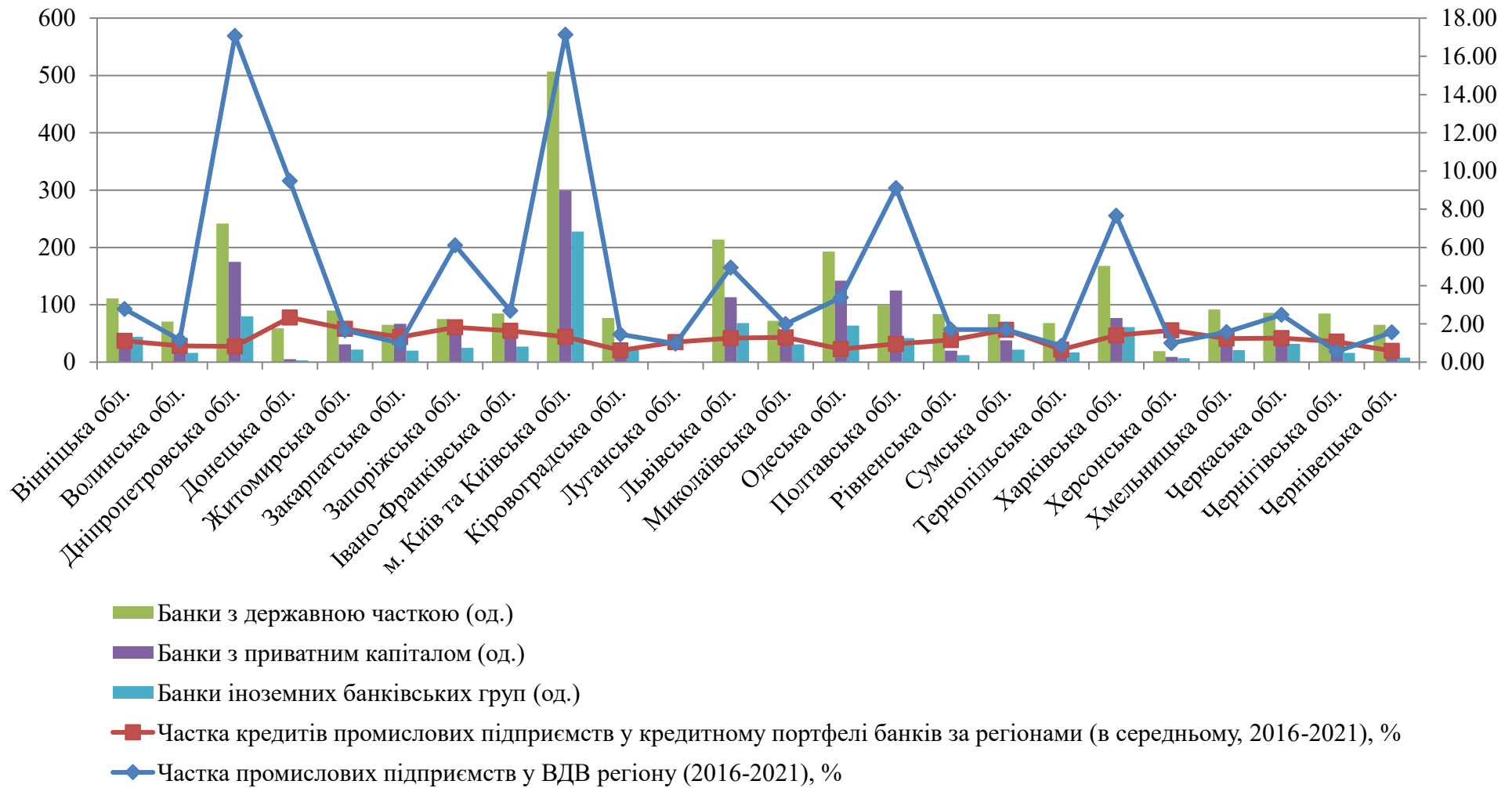

Рис.3.11. Візуалізація залежності між регіональним розподілом банків та показниками ефективності кредитування промислових підприємств

Джерело: обчислено та побудовано авторкою на основі [56; 110; 111].

З метою аналізу характеру впливу регіонального розподілу банків за формою власності на частку промислових підприємств у ВДВ регіону (%), використаємо модель множинної лінійної регресії, де результативна ознака Y – частка промислових підприємств у ВДВ регіону (%) (в середньому за період 2016-2021 рр.), а змінні фактори такі: X_1 – частка кредитів промислових підприємств у загальному обсязі кредитного портфеля банків (%) (в середньому за період 2016-2021 рр.), X_2 – кількість банків з державним капіталом, X_3 – кількість банків з приватним капіталом, X_4 – кількість банків з іноземним капіталом. Вихідні дані для побудови множинної лінійної регресії подано у Додатку Т.

Таблиця 3.7

Результати регресійного аналізу

Статистичні характеристики	Параметри регресії				
	Y	X_1	X_2	X_3	X_4
Коефіцієнти регресії	-3,554	0,080	0,023	0,066	-0,065
t-статистика	-1,648	1,977	0,801	2,609	-0,988
P-Значення (<0,05)	0,115	0,062	0,432	0,017	0,335
R^2	0,718				
Критерій Фішера	$F_{\text{розрах}} = 12,14804$		$F_{\text{критичне}} = 0,000045$		
	Загальні характеристики				
Кількість спостережень (n)	24				

Джерело: обчислено авторкою.

Оцінюючи результати побудованого рівняння множинної лінійної регресії (табл.3.7) важливо зазначити, що дане рівняння є статистично значимим (Критерій Фішера=0,000045<0,05) та з достовірністю 72% описує вплив факторних ознак на результативну ознаку. Проте статистично значимою є лише факторна ознака X_3 . Отже, у разі зміни кількості банків з приватним капіталом в регіоні (X_3) на 1 відділення, відбудеться збільшення частки промисловості у ВДВ цього регіону (Y) на 0,067% із імовірністю в 72%.

Враховуючи зазначене, можна дійти висновку про відсутність пріоритету в банків, особливо – банків державного сектору, розвитку промислових

підприємств. Відповідно, можна констатувати, що банки в Україні, не зважаючи на свій ресурсний потенціал, аналітичний апарат та кредитні механізми не є каталізатором розвитку вітчизняного промислового сектору.

Зазначимо, що питання впливу географічного розподілу та структури банківського ринку на процеси індустріалізації є предметом дослідження широкого кола науковців. Так, у дослідженні щодо впливу структури банківського ринку на рівень індустріалізації у країнах, які розвиваються Джон Ефе Ебігері (John Efe Ebireri) дійшов висновку про те, що структура банківської системи є одним із каналів, через який фінансова система впливає на розвиток та індустріалізацію (зокрема, концентрація банківської системи передбачає більш легкий доступ до кредитів) [210].

Враховуючи викладений вище зарубіжний досвід та зважаючи на сучасні реалії України, вважаємо, що створення спеціалізованого фінансово-кредитного інституту розвитку промислового сектору (наприклад, державного промислового банку) є недоцільним. Аргументуємо таке бачення з двох позицій: 1) високий рівень корупції в державі – що може перетворити в цілому здорову ідею у непрацюючий інститут (Україна займає 104 позицію серед 180 країн за рівнем корупції у 2023 р.); 2) сильні позиції банків державного сектору на сьогодні (топ-5 банків за розміром активів належать державі, а мережа відділень банків державного сектору є найбільшою в Україні) створюють передумови доцільності вручення їм мандату на розвиток місцевої, регіональної та національної промисловості.

Вважаємо, що сьогодні найбільш доцільними способами удосконалення інституційно-організаційного середовища БКПП в частині фінансового інституту є такі:

- вручення державним банкам мандату на підтримку місцевої, регіональної та національної промисловості шляхом конкретизації їх ролі у Концепції, стратегії, програмі розвитку промислового сектору;
- корекція із метою сприяння виконанню дорученого державою мандату стратегій кредитування промислових підприємств банками державного

сектору у таких ключових розрізах: розвиток шляхом кредитування промислових підприємств, які належать до мікро-, малого та середнього бізнесу; розвиток шляхом кредитування промислових підприємств місцевого, регіонального та національного рівня;

- оптимізація концентрації з цією метою регіонального розподілу мережі банків державного сектору.

Елементи інституційно-організаційного механізму активізації банківського кредитування місцевої, регіональної, національної промисловості подано у табл.3.8.

Таблиця 3.8

Елементи інституційно-організаційного механізму активізації банківського кредитування місцевої, регіональної, національної промисловості

Назва елемента	Опис змісту
Мета	Використання регіональної мережі банків державного сектору для розвитку банківського кредитування промислових підприємств на місцевому, регіональному та національному рівнях.
Інституційна основа	Державна промислова стратегія, та відповідно промислова політика, в яких передбачається вручення державним банкам мандату на розвиток місцевої, регіональної та національної промисловості. Кредитна стратегія та кредитна політика банків державного сектору, в яких передбачаються цілі, види, ліміти, перспективні та стратегічно-важливі промислові галузі кредитування.
Джерела кредитних ресурсів	Власні, позичені та залучені ресурси банку. Вивільнені ресурси за рахунок реструктуризації та стягнення за непрацюючими кредитами. Цільові державні програми фінансування. Міжнародні програми кредитування, в тому числі щодо сталого розвитку. Кошти фондів на відбудову та повоєнне відновлення промислового сектору.
Інструментарій	Фінансово-кредитний інструментарій: спеціалізовані кредитні продукти промисловим підприємствам; пільгове кредитування; кредитування інновацій та проектів на засадах сталого розвитку; кредитування інфраструктурних проектів; державне гарантування та поручительство. Інструменти державно-приватного партнерства. Інструмент клієнто-орієнтованого підходу кредитування промислових підприємств. Інструмент підвищення рівня промислових знань (Банк (філія) промислових знань). Інструмент підвищення інвестиційної привабливості областей, регіонів шляхом опрацювання, деталізації, актуалізації інвестиційних паспортів областей.

Закінчення табл. 3.8

Методи	Методи формування ефективного промислового портфеля банку. Методи управління якістю промислового кредитного портфеля банку. Методи управління NPL промислових підприємств.
Принципи	Основні принципи кредитування: строковості, поверненості, платності, забезпеченості, цільового використання тощо. Специфічні принципи кредитування промислових підприємств: автономності, рівних можливостей, дотримання банківської етики.
Очікуваний результат	Монетизація переваг банків державного сектору за ознакою регіональної концентрації та за ознакою форми власності, а саме – держави як гаранта реалізації промислової політики, з метою підвищення частки промислових підприємств у ВВП областей, регіонів та національної економіки.

Джерело: розроблено авторкою.

Приймаючи до уваги диспропорційність у розподілі кредитних ресурсів за галузями економіки та структурний дисбаланс в економіці [247], а також враховуючи отримані результати дослідження щодо регіонального розподілу часток промислових галузей у ВДВ України (%) в середньому за період 2014-2020 рр. (пп.2.2 розділу 2) та потенціалу банків державного сектору у розвитку промисловості в умовах трансформаційних змін (пп.2.3 розділу 2), пропонуємо виокремлювати такі передумови пропорційного розподілу кредитних ресурсів між регіонами з огляду на їхній промисловий потенціал (рис.3.12).

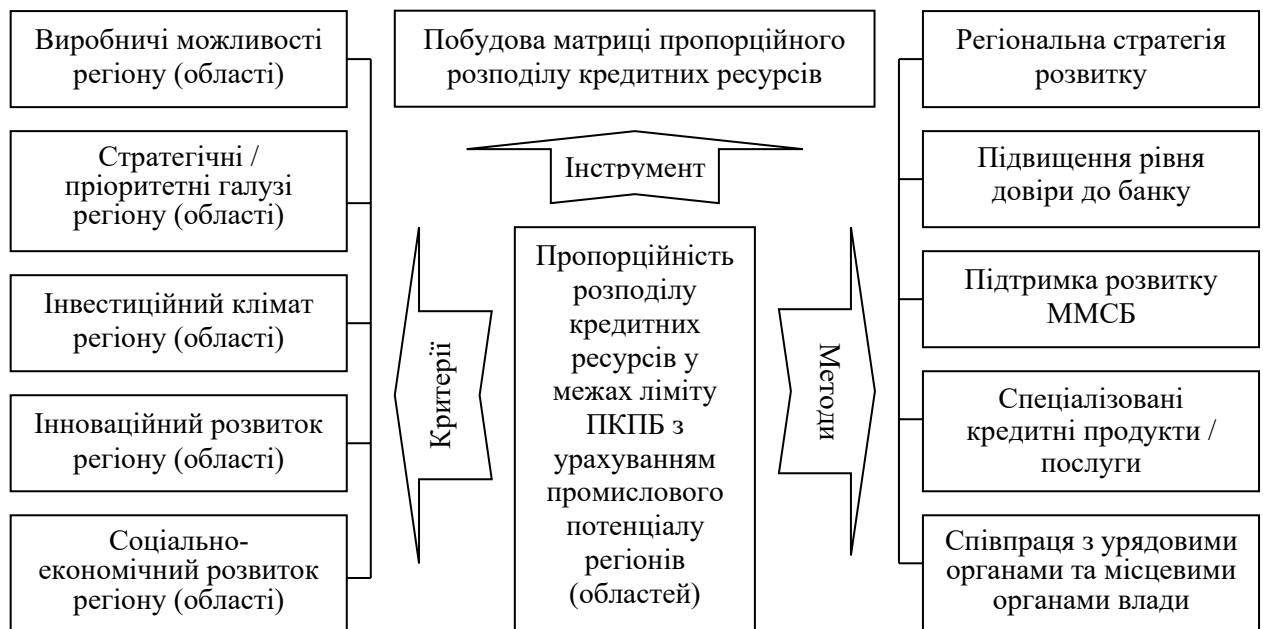

Рис.3.12. Передумови забезпечення пропорційного розподілу кредитних ресурсів банку відповідно до промислового потенціалу регіону (області).

Джерело: розроблено авторкою.

При цьому, надзвичайно важливим і потужним аналітичним інструментом у сприянні забезпечення пропорційного розподілу кредитних ресурсів банку з огляду на промисловий потенціал регіону (області) є побудова і аналіз матриці як це показано на рис.3.13.

Регіон (область) ₁	Регіон (область) ₂	...	Регіон (область) _n
Промисловий потенціал ₁	Промисловий потенціал ₂	...	Промисловий потенціал _n
Кредитні ресурси(ліміт) ₁	Кредитні ресурси(ліміт) ₂	...	Кредитні ресурси(ліміт) _n
Розподіл(за галузями) ₁	Розподіл(за галузями) ₂	...	Розподіл(за галузями) _n
Розподіл(за обл. районами) ₁	Розподіл(за обл. районами) ₂	...	Розподіл(за обл. районами) _n

Рис. 3.13. Матриця пропорційного розподілу кредитних ресурсів у межах ліміту ПКПБ з урахуванням промислового потенціалу регіонів

Джерело: розроблено авторкою.

Побудова та аналіз матриці пропорційного розподілу кредитних ресурсів у межах ліміту промислового кредитного портфеля банку (банків), з урахуванням промислового потенціалу регіонів в запропонованому вигляді дасть можливість правлінню банку (зокрема, банку державного сектора) та наглядовим органам ефективно аналізувати, контролювати, коригувати розподіл кредитних ресурсів у межах ліміту ПКПБ між регіонами з огляду на їхній промисловий потенціал, забезпечуючи справедливий та ефективний розвиток промисловості в країні.

Удосконалення інституційно-організаційного аспекту розвитку банківського кредитування промислових підприємств в частині правового інституту має на меті конкретизацію напрямів вирішення однієї із ключових проблем активізації банківського кредитування промислових підприємств, а саме – високого рівня NPLs промислових підприємств.

Не зважаючи на те, що активи банків у ВВП України становлять не менше 40%, неможливо не враховувати їх якість, а разом з цим – ситуацію значного

відволікання фінансових ресурсів (які можна було б спрямувати на розвиток та відбудову промислових підприємств) на формування резервів на покриття втрат банків. За даними Національного банку України частка NPLs на початку 2023 р. становила 38%. Значна частка у портфелі NPLs нефінансових корпорацій належить непрацюючим кредитам промислових підприємств: 21,85% станом на 01.07.2023 р.

Враховуючи сучасні реалії, вважаємо, що проблема NPLs промислових підприємств поглибилась ще більше. Пропонуємо виокремлювати категорії NPLs та відповідно до них – способи регулювання, поширені проблеми та конкретні напрями вирішення проблем (табл.3.9).

Зауважимо про відсутність уніфікованого (системного) підходу до вирішення проблеми високого рівня NPLs промислових підприємств. Водночас, зважаючи на викладене в табл.3.8, можна констатувати про низький рівень захищеності прав кредиторів в Україні. Навіть при існуванні прямих норм в чинних законах, судова практика може йти таким шляхом, що права банку як кредитора систематично порушуватимуться. Відповідно, підвищення рівня захисту прав кредиторів має відбутися на системному рівні. З іншого боку, більшість із виокремлених проблем пов'язані із недосконалістю чинного законодавства та необхідністю його врегулювання.

Неефективність стягнення простроченої заборгованості в значній мірі впливає на активізацію банківського кредитування промислових підприємств. Відповідно, необхідним кроком в напрямі активізації банківського кредитування є підвищення рівня захисту прав кредиторів та врегулювання відповідних нормативно-правових актів, що дасть змогу банку ефективно реалізовувати свої права на стягнення заставного майна.

Таблиця 3.9

Конкретизація напрямів вирішення проблем управління непрацюючими кредитами промислових підприємств

Категорія NPLs промислових підприємств	Способи врегулювання	Проблема регулювання	Напрями вирішення проблем регулювання
NPLs промислових підприємств, виробництво яких постраждало внаслідок воєнних дій на території України (фізичне знищення, повне або часткове)	Списання	1. Організаційна: чітка деталізація, аргументація та відповідно документація справи про списання у багатьох випадках неможлива або значно ускладнюється з урахуванням ведення бойових дій на території розміщення бізнесу промислового підприємства.	Розроблення та впровадження процедури списання боргових зобов'язань промислових підприємств, бізнес яких втрачено або залишився на непідконтрольних територіях або територіях, де ведуться активні бойові дії. Така процедура повинна враховувати міжнародний досвід, а також досвід та практику списання податкових боргів підприємств, з чим стикалася держава після проведення АТО у 2014 р. При цьому, необхідне залучення міжнародних організацій з метою запобігання корупційним проявам. Вважаємо, що обов'язковими елементами такої процедури повинні бути: розгляд можливості створення спеціальної програми або фонду списання боргів за участю держави, банків, міжнародних організацій, донорства; аудит боргового портфеля; визначення критеріїв списання боргів; легалізація процесу списання боргів; участь громадськості з метою підвищення рівня прозорості процедури списання боргів; участь міжнародних організацій як консультативного та наглядового елементу; встановлення системи моніторингу та оцінки, які дозволяли б відстежувати ефективність процедури списання боргів тощо.
		2. Корупційна: виникає ризик корупції та зловживання ситуацією з метою списання такого виду простроченої заборгованості.	
NPLs промислових підприємств, бізнес яких постраждав внаслідок воєнних дій (втрата частини виробничих потужностей; втрата основних ланцюгів постачання, збуту)	Реструктуризація	1. Організаційна: встановлення параметрів реструктуризації вимагає індивідуального підходу та високого рівня підготовки проекту реструктуризації.	1. Вирішення проблеми простроченої заборгованості категорії промислових підприємств, бізнес яких постраждав внаслідок воєнних дій ускладнюється тим, що банки при організації процесу управління непрацюючими активами повинні керуватися Постановою Національного банку України №97 від 22.05.2021 р. [140]. Відповідно до

Продовження табл. 3.9

тощо)		<p>2. Економічна: обґрунтування джерел погашення простроченої заборгованості може полягати в зміні виду діяльності, переорієнтація маркетингової стратегії та ін., що вимагає детальної переоцінки ризику кредитної операції.</p>	<p>принципів організації процесу управління непрацюючими активами, визначених у ч. II Постанови, банками мають вживатися такі заходи до управління проблемною заборгованістю, які забезпечуватимуть найбільшу чисту теперішню вартість очікуваних грошових потоків від активу. Своєю чергою, такий підхід передбачає вжиття банком заходів по стягненню заставного майна та фінансового поручительства, та відповідно не надає можливості промислового підприємству-позичальнику відновити діяльність. У зв'язку із цим необхідне внесення коректив до Постанови або загальних роз'яснень стосовно імплементації банками принципів організації процесу управління непрацюючими активами, боржники за якими постраждали внаслідок воєнних дій із конкретизацією критеріїв постраждалих підприємств та відповідних дій банку щодо таких підприємств-боржників.</p> <p>2. Вирішення такого складного питання як здійснення банком реструктуризації боргу промислових підприємств, бізнес яких постраждав внаслідок війни, має відбуватися комплексно у співпраці банків із самими промисловими підприємствами, урядовими організаціями, та з врахуванням досвіду інших банків та міжнародного досвіду. З цією метою можуть проводитися спільні засідання, круглі столи та консультації. При цьому, кожна справа щодо реструктуризації потребує індивідуальної оцінки та підходу. Вважаємо, що загальними рекомендаціями здійснення ефективної реструктуризації боргу даної категорії промислових підприємств можуть слугувати такі: вивчення масштабів збитків з дотриманням принципів об'єктивності, повноти, прозорості тощо; встановлення чітких критеріїв відбору промислових підприємств, які мають право на реструктуризацію боргу; встановлення пріоритетності промислових підприємств, які мають право на</p>
		<p>3. Корупційна: можливість надмірних необґрунтованих поступок при встановленні параметрів реструктуризації з метою зловживання працівниками банку.</p>	

			<p>реструктуризацію боргу з урахуванням їх належності до стратегічно важливих промислових галузей та масштабу впливу на економіку; розроблення чітких, реалістичних та прозорих планів відновлення бізнесу промислового підприємства; сприяння впровадженню інновацій з метою відновлення бізнесу промислового підприємства; встановлення індивідуальних параметрів реструктуризації боргу, виходячи з особливостей відновлення бізнесу промислового підприємства; встановлення системи моніторингу та контролю за процесом виконання реструктуризації тощо.</p>
<p>NPLs промислових підприємств недобросовісних позичальників (які користуються воєнними реаліями як приводом не виконувати взяті на себе зобов'язання) та промислових підприємств, які перебувають у процедурі банкрутства; NPLs промислових підприємств власників-політично пов'язаних осіб</p>	<p>Претензійно-судовий механізм</p>	<p>1. Нормативно-правова: неврегульованість законодавства, що уможливило зловживання з боку позичальника та затягування строків виконання процедури стягнення щодо заставного майна (реструктуризація за рішенням суду; оскарження кредитних договорів, договорів застави та поруки; фіктивне банкрутство; фіктивні кримінальні справи та арешт заставного майна; відтермінування судового процесу тощо).</p>	<p>1. Необхідно змінити підхід судової практики, коли банк має щоразу звертатися до суду щодо стягнення заставного майна промислового підприємства-позичальника, яке оголосило про своє банкрутство та одержувати відповідне рішення, яке потім неодноразово може бути оскаржено промисловим підприємством-позичальником, незважаючи на дію Кодексу України з процедур банкрутства [76], а саме норми ч.ІІІ ст. 41 відповідно до якої після спливу 170 календарних днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації, дія мораторію щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, припиняється автоматично.</p> <p>2. Необхідно врегулювати процедуру стягнення банком заставного майна позичальника, на яке було накладено арешт в рамках кримінального провадження. Відповідно до ст. 174 Кримінально-процесуального кодексу України [80] здійснити зняття арешту з майна (яке при цьому може перебувати в заставі банку), може лише особа (підозрюваний, обвинувачений, їх захисник, законний представник, інший власник або володілець майна, представник юридичної</p>

Продовження табл. 3.9

			<p>особи, щодо якої здійснюється провадження), права якої порушені в рамках кримінального провадження шляхом оскарження рішення слідчого судді в апеляційному суді або безпосередньо шляхом звернення з обґрунтованим клопотанням до слідчого судді. Водночас, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування» від 03.07.2018 № 2478-VIII [135] не передбачається перешкоджання звернення стягнення банком заставного майна, яке перебуває у арешті. Водночас, судова практика склалась таким чином, що норми цього закону не виконуються, та відбувається перешкоджання стягненню банком арештованого майна позичальника, яке одночасно є заставою за його простроченою заборгованістю. Володіючи даною інформацією недобросовісні промислові підприємства-позичальники можуть ініціювати фіктивні кримінальні провадження й таким чином відтермінувати, перешкоджати процедурі банку зі звернення на заставне майно. Відповідно, ситуацію, що склалась необхідно врегулювати таким чином, щоб ця норма виконувалась, або внести зміни до ст.174 Кримінально-процесуального кодексу України з тим, щоб розширити коло осіб, які можуть звернутися з клопотанням щодо зняття арешту з майна.</p> <p>3. Проблема вирішення антимонопольного законодавства. На сьогоднішній день для звернення банку на стягнення заставного майна необхідно отримати дозвіл Антимонопольного комітету. У разі пропусчення цього етапу банк одержує штраф у розмірі, що може перевищувати вартість заставного майна щодо якого відбувається процедура стягнення.</p>
		<p>2. Економічна: закріплення судової практики (головним чином, в п.54 Постанови Верховного Суду від</p>	<p>1. Потребує роз'яснення законодавця та чіткого врегулювання стосовно банківських кредитів саме юридичних осіб. Апелювання юристами промислового підприємства-боржника до вказаної постанови Верховного</p>

Продовження табл. 3.9

		<p>28.03.2018р. у справі № 444/9519/12 [131]) в частині формування правового підґрунтя для несплати процентів за користування кредитними коштами по закінченню строку дії кредитного договору, що порушує права банку як кредитора та не відповідає принципу платності користування кредитними коштами.</p>	<p>суду за простроченими кредитами фізичних осіб не може бути правомірним для юридичних осіб.</p> <p>2. Для банку як кредитора з метою забезпечення себе від несплати процентів за користування кредитними коштами, доцільно у кредитному договорі та договорах застави, договорах поруки з промисловим підприємством-позичальником та його фінансовими / майновими поручителями вказувати, що термін дії договору закінчується до повного виконання позичальником кредитних зобов'язань та не ототожнювати термін дії кредитного договору з терміном, протягом якого позичальник має право користуватися кредитними коштами.</p>
	Продаж третім особам	<p>1. Нормативно-правова: неврегульованість законодавства, а саме – некоординовані механізми продажу рухомого та нерухомого майна (яке лише в комплексі становить бізнес (виробництво) промислового підприємства-позичальника та впливає на його ринкову вартість)</p> <p>2. Неправомірні дії: зрив аукціонних торгів промисловим підприємством-позичальником; неправомірні схеми щодо зниження вартості заставного майна та</p>	<p>1. Вважаємо доцільним удосконалити процедуру реєстрації обтяження в Державному реєстрі обтяжень рухомого майна (ДРОРМ) в частині терміну дії обтяження вказувати «до повного виконання основного зобов'язання» за відповідним кредитним договором. Адже записи у ДРОРМ зберігаються протягом 5 років, і у разі пропущення строків внесення банком як обтяжувачем заставного рухомого майна додаткової інформації щодо строку обтяження, його дія припиняється автоматично.</p> <p>2. Необхідно привести у відповідність процедури виконання виконавчого провадження щодо стягнення рухомого майна та нерухомого майна.</p> <p>3. Віддаючи належне зусиллям законодавця у забезпечення підґрунтя для проведення прозорих та конкурентних торгів при продажу банком заставного майна, необхідно також врегулювати (обмежити) механізм оскарження виконаних торгів із продажу активів, які вже відбулися, з метою захисту прав інвесторів, які придбавають такі активи.</p>

Закінчення табл. 3.9

		викуплення його колишнім власником за допомогою підставних осіб тощо.	
NPLs промислових підприємств банків з російським капіталом	Реструктуризація; продаж третім особам; претензійно-судовий механізм; списання	1. Нормативно-правова: прогалина у законодавстві, що полягає у дії мораторію на операції із суб'єктами, пов'язаними із країною агресором, та відповідно легітимізації невиконання зобов'язань промислових підприємств-боржників колишніх банків із російським капіталом, які вже перейшли у власність держави.	У зв'язку із прийняттям банків із російським капіталом у власність держави, існує необхідність внесення уточнень до Постанови Кабінету Міністрів України №187 від 03.03.2023 р [136]., мета яких: зобов'язати промислові підприємства-боржники колишніх банків із російським капіталом виконувати свої кредитні зобов'язання.

Джерело: складено та доповнено авторкою на основі [1;8;76; 78; 80; 89; 131; 135; 136; 140].

Удосконалення інституційно-організаційного середовища банківського кредитування промислових підприємств в частині інституту інфраструктури кредитування промисловості вважаємо за доцільне шляхом адаптації досвіду країн Латинської Америки та Карибського басейну щодо підвищення рівня промислових знань. Зазначимо, що з метою підвищення рівня промислових знань та пришвидшення темпів індустріалізації на засадах сталого розвитку у країнах Латинської Америки та Карибського басейну було запроваджено Інститут промислових знань у формі Промислового банку знань. Промисловий банк знань – це проєкт 2008-го року відділу Організації об'єднаних націй з промислового розвитку (ЮНІДО) для країн Латинської Америки та Карибського басейну, спрямований на забезпечення обміну знаннями у сфері промислового розвитку та виконання завдань Цілі сталого розвитку 9: «Промисловість, інновації та інфраструктура». Досягнення цієї цілі передбачає реалізацію таких завдань [166]:

- розвивати якісну, надійну, сталу та доступну інфраструктуру, яка ґрунтується на використанні інноваційних технологій, у т.ч. екологічно чистих видів транспорту;
- забезпечити розширення використання електротранспорту та відповідної мережі інфраструктури;
- уможливити доступність дорожньо-транспортної інфраструктури, яка базується на використанні інноваційних технологій, зокрема через розширення форм участі держави у різних інфраструктурних проєктах;
- сприяти прискореному розвитку високо- та середньотехнологічних секторів переробної промисловості, які формуються на основі використання ланцюгів «освіта – наука – виробництво» та кластерного підходу за напрямками: розвиток інноваційної екосистеми; розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій (ІКТ); застосування ІКТ в агро-промисловому комплексі, енергетиці, транспорті та промисловості; високотехнологічне машинобудування; створення нових матеріалів; розвиток фармацевтичної та біоінженерної галузей;

- створити фінансову та інституційну системи (інноваційну інфраструктуру), які забезпечуватимуть розвиток наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок;
- забезпечити доступність Інтернету, особливо у сільській місцевості;
- мотивувати до активізації участі молоді у наукових дослідженнях.

Промисловий банк знань є інструментом посередництва між організаціями, які запитують знання (реципієнти) та організаціями, які надають знання (донори). Оскільки Промисловий банк знань володіє великою базою зацікавлених сторін (інституцій) та інформацією щодо їхнього досвіду, він здатний допомогти реципієнтам у пошуку відповідної донорської зацікавленої сторони [245, с.12]. Аналогія з банком полягає в тому, що знання (наприклад, технічний досвід) розглядаються як валюта, якою обмінюються учасники (донори та реципієнти). Таким чином, Промисловий банк знань діє як платформа, яка покращує відповідність між попитом на знання та їх пропозицією. Механізм співпраці учасників Банку промислових знань включає такі фази [245, с.55]:

1. Запит і пропозиція. Запити на отримання допомоги та пропозиції щодо надання допомоги здійснюються через онлайн-платформу Банку промислового розвитку або безпосередньо до представництва ЮНІДО у Відні. У запитах міститься інформація щодо організації-реципієнта, його галузі, проекту та запитуваної послуги. У випадку донорства, організація подає заявку на пропозицію із деталізацією видів пропонованих послуг та резюме експерта (експертів).
2. Ідентифікація та верифікація. Процес виконання даної фази полягає у одержанні та опрацюванні усіх запитів (від донорів та реципієнтів): перевірка достовірності інформації та встановлення відповідності мандату ЮНІДО та цілям Банку промислових знань. У разі верифікації запитів – відбувається реєстрація донора (реципієнта) у системі Банку. При цьому, донор самостійно реєструється в системі, і як тільки надходить запит на допомогу, з ним зв'язується Банк. На основі запиту

реципієнта, Банк перевіряє необхідність у технічній експертизі, після чого приймається рішення, чи буде схвалено запит на співпрацю. У разі, якщо запит схвалено – розпочинається наступна фаза. Що стосується напрямів технічної експертизи, то Банк промислового розвитку розрізняє такі: сільське господарство; електроніка та зв'язок; будівельна продукція; нафта та нафтопродукти; гірничодобувна промисловість; біотехнології; харчова промисловість та напої; металургія; хімія; інженерія; екологія; пластик; енергетика; машини та обладнання; текстильна промисловість; інше (необхідно вказати).

3. Координація та виконання. У цій фазі Банк промислових знань виступає у ролі координатора, що полягає у налаштуванні співпраці реципієнта, донора та національного координатора (узгодження місця, дати ділових зустрічей, організація та покриття витрат робочої поїздки донора на місце реалізації проєкту реципієнта, проведення технічної експертизи). При цьому, всі місцеві витрати донора покриває реципієнт. Коли всі підготовчі процеси завершені, сторони розпочинають співпрацю.
4. Аналіз та підсумкове звітування. По завершенню співпраці донор та реципієнт заповнюють відповідні форми та документи й направляють їх до Банку промислових знань. Ці дані необхідні Банку для подальшого аналізу якості співпраці, що відбулася.
5. Відстеження. Дана фаза передбачає подальшу співпрацю реципієнта та донора, в частині відстеження донором реалізації проєкту реципієнта та з метою майбутньої співпраці, якщо досвід був позитивним.
6. Поширення інформації. Фінальний звіт за результатами співпраці з усіма деталями розміщується Банком промислових знань в Інтернет, результати співпраці також поширюються ЮНІДО.

У цілому за період 2009-2017 рр. Банком промислових знань було успішно реалізовано 58 проєктів [245]. Вважаємо, що в реаліях України такий формат співпраці для промислових підприємств сприятиме:

- розширенню кола ділових зв'язків промислових підприємств, поживленню міжгалузевої, міжрегіональної співпраці, об'єднанню зусиль для реалізації нових масштабних проєктів тощо;
- активізації промислового розвитку в менш розвинених областях країни за рахунок одержання доступу до сторонньої експертної допомоги, нових технічних знань, сучасного бачення тощо;
- підвищення рівня якості та грамотності складання кредитних / інвестиційних проєктів промислових підприємств;
- поживлення зацікавленості інвесторів, кредиторів та банків за рахунок оприлюднення Банком промислового розвитку інформації про результати співпраці донорів, реципієнтів і обласних координаторів;
- розвитку ринку консалтингових, аутсорсингових послуг (та підвищення рівня їх якості), оскільки результати плідної співпраці донорів із реципієнтами оприлюднюються та поширюються;
- налагодженню співпраці обласних / регіональних управлінь банків з обласними / регіональними координаторами з метою пошуку привабливих для кредитування проєктів реципієнтів;
- збільшення у перспективі обсягу валової доданої вартості промисловості області / регіону, покращення фінансових результатів промислових підприємств та відповідно – збільшення податкових відрахувань до місцевих бюджетів.

Загалом, складність і динамічність окреслених питань актуалізує пошук нових підходів до удосконалення наявних для подолання кризових явищ. При цьому, все перелічене, на наш погляд, сприятиме відновленню промислового сектору в узгодженості із принципами та цілями сталого розвитку. Стосовно останнього, зазначимо, що за підсумками 2021 р., Україна була досить далекою від виконання завдань Цілі сталого розвитку 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура» (рис.3.14).

Рис.3.14. Прогрес досягнення Цілі сталого розвитку 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура» на рівні індикаторів за підсумками 2021 р.

Джерело: [56].

Водночас, досягнення означеної цілі вимагає конкретних пропозицій щодо розроблення та формування організаційно-економічного механізму запровадження Інституту Банку промислових знань в Україні як важливої складової Інституту інфраструктури банківського кредитування промислових підприємств, що запропонований на рис.3.15.

Викладене вище свідчить про необхідність розроблення структурно-логічної схеми організаційно-інституційного середовища активізації банківського кредитування промислових підприємств, яка запропонована авторкою на рис.3.16.

Рис.3.15. Організаційно-економічний механізм запровадження Інституту Банку промислових знань в Україні

Джерело: удосконалено авторкою на основі [166; 245].

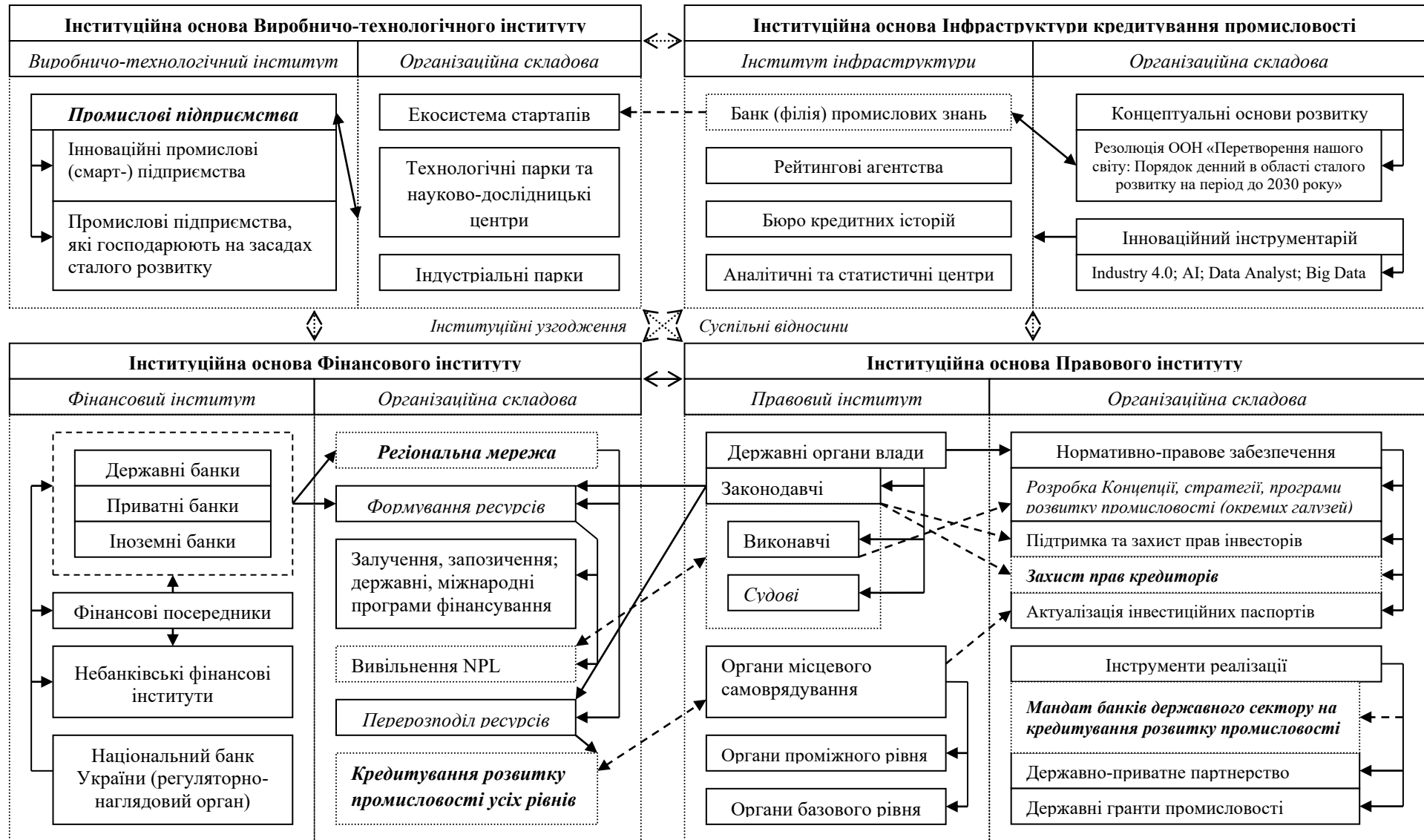

Рис.3.16. Структурно-логічна схема інституційно-організаційного середовища активізації БКПП

Джерело: розроблено авторкою.

Вважаємо, що модернізація організаційно-економічного механізму та інструментів підтримки вітчизняних промислових підприємств сприятиме поступальному розвитку ринкових відносин в Україні, спрямованих на соціально-економічне зростання і підвищення рівня життя населення. Підсумовуючи викладене вище зазначимо, що ефективне інституційно-організаційне середовище відіграє надзвичайно важливу роль в активізації банківського кредитування промислових підприємств. Запропоновані способи удосконалення інституційно-організаційних аспектів активізації банківського кредитування промислових підприємств уможливають наблизити фазу активного розвитку досліджуваного сегменту кредитування в Україні.

Висновки до Розділу 3

За результатами дослідження напрямів активізації банківського кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки України зроблено такі висновки:

1. Обґрунтовано необхідність та удосконалено науково-методичний підхід до формування ефективного промислового кредитного портфеля банку та імплементації засад сталого розвитку, що дає змогу на мікрорівні закласти в основу БКПП якісні та кількісні характеристики його ефективності за рахунок: дотримання чітко регламентованих етапів формування ПКПБ; врахування характеристик макроекономічного середовища при формуванні консервативного, агресивного, помірною або ПКПБ на засадах сталого розвитку; використання коефіцієнтного методу оцінки ПКПБ з метою забезпечення його оптимального складу та встановлення максимального ліміту кредитування з огляду на галузеву ознаку; визначення критеріїв відповідності складу та структури ПКПБ засадам сталого розвитку; застосування авторського науково-методичного підходу до оцінки стійкості ПКПБ до макроекономічних проявів і шоків на основі методики макро-стрес тестування та прогнозування; використання науково-методичного підходу до оцінки сформованого ПКПБ на предмет відповідності кредитній політиці банку, заснованого на інструментарії нечіткої логіки.

2. Удосконалено науково-прикладні засади управління якістю БКПП в умовах економічної нестабільності, які можуть бути використані на мікро-, мезо- та макрорівнях управління як банківськими установами, так і наглядовими органами (зокрема НБУ), та полягають у: формалізації етапів управління якістю ПКПБ; виокремленні рівнів управління та впливу якості ПКПБ на розвиток економіки; визначенні характеристик якості ПКПБ, оцінка яких є обов'язковою; використанні коефіцієнтного методу оцінки показників дохідності та ризику промислового кредитування банками; ідентифікації ключових загальноекономічних чинників, які можуть впливати на якість промислового кредитування банками; застосуванні авторської методики оцінки загальної якості промислового кредитного портфеля банку (банків) на мікро-, мезо- та макрорівнях управління з використанням інструментарію економіко-математичного моделювання; визначенні найбільш прогресивних методів управління якістю ПКПБ в умовах динамічного макроекономічного середовища.

3. Аргументовано доцільність та вироблено науково-практичні пропозиції щодо удосконалення інституційно-організаційних аспектів активізації БКПП в Україні в частині фінансового інституту за рахунок адаптації зарубіжного досвіду щодо вручення державою банкам державного сектору мандату на розвиток вітчизняної промисловості місцевого, регіонального та національного рівнів за допомогою використання мережевого розподілу банків державного сектору в розрізі регіонів країни, імплементації засад сталого розвитку у промислове кредитування. Для цього в роботі виокремлено елементи інституційно-організаційного механізму активізації банківського кредитування місцевої, регіональної, національної промисловості, сформульовано передумови пропорційного розподілу кредитних ресурсів між регіонами з огляду на їхній промисловий потенціал, запропоновано матрицю пропорційного розподілу кредитних ресурсів у межах ліміту ПКПБ з урахуванням промислового потенціалу регіонів. Це уможливить формування ефективної фінансової та промислової політики держави щодо використання

потенціалу банків державного сектору у забезпеченні економічного зростання та сталого розвитку економіки.

4. Конкретизовано напрями вирішення проблем управління непрацюючими кредитами промислових підприємств, пов'язаних із недосконалістю вітчизняного законодавства та судової системи, що є важливим елементом удосконалення інституційно-організаційних аспектів активізації БКПП в Україні в частині правого інституту. Це дасть змогу акцентувати увагу на необхідності дотримання та доопрацювання законодавства у сфері захисту прав кредитора та інвесторів, як важливої передумови поживлення їх інтересу у фінансуванні промисловості, загального зниження відсоткових ставок за промисловими кредитами в результаті підвищення конкуренції в цьому сегменті кредитування, загальної активізації БКПП в Україні.

5. Обґрунтовано переваги та запропоновано організаційно-економічний механізм запровадження Інституту Банку промислових знань в Україні як елементу удосконалення інституційно-організаційних аспектів активізації БКПП в Україні в частині інфраструктури кредитування промисловості. Використання кращого світового досвіду шляхом запровадження Інституту Банку промислових знань в Україні уможливить забезпечення обміну знаннями у сфері промислового розвитку, виконання завдань Цілі сталого розвитку 9: «Промисловість, інновації та інфраструктура» та сприятиме сталому розвитку економіки України.

Основні наукові результати розділу опубліковані в працях [39-41; 181; 230; 231; 243].

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне обґрунтування та узагальнення засад банківського кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки, проведено оцінювання впливу банківського кредитування промислових підприємств на розвиток вітчизняної економіки, сформульовано науково-практичні рекомендації щодо активізації розвитку цього виду кредитування в Україні й запропоновано нове вирішення важливої наукової проблеми, яка полягає у:

1. На основі дослідження теоретико-методологічних підходів вчених до тлумачення ланцюга змістоутворювальних понять «промислове підприємство», «кредит» та «банківське кредитування», виокремлення їхніх основних характеристик, а також шляхом здійснення змістоутворювальної декомпозиції економічної природи поняття за критеріями об'єкт, суб'єкт, форма, джерело, зв'язки, умови та мета сформульовано авторську дефініцію поняття «банківське кредитування промислових підприємств» як різновиду банківського кредитування, який представляє собою сукупність суспільних відносин між банком-кредитором і промисловим підприємством-позичальником, іншими учасниками кредитування, у процесі реалізації господарських цілей промислового підприємства-позичальника шляхом освоєння ним позичкового капіталу, наданого банком-кредитором у тимчасове користування на загальних і специфічних принципах кредитування, з метою забезпечення реалізації інтересів усіх його учасників. Удосконалено розуміння сутності БКПП за допомогою розкриття його економічного змісту за допомогою інституціонального, функціонального та відтворювального наукових підходів. Інституціональний підхід дав можливість врахувати видову структуру інституційного середовища БКПП, не лише основних учасників кредитного процесу, але також їх інститути і зв'язки, існування яких в сукупності забезпечують здійснення цього процесу. Функціональний підхід уможливив встановлення причинно-наслідкових зв'язків між фінансово-економічними функціями банківського кредиту й промислового підприємства, та

виокремлення спільних функцій, без яких досягнення цілей БКПП неможливе. Відтворювальний підхід дав змогу поглибити розуміння ролі БКПП у розвитку економіки.

2. Сформульовано специфічні принципи БКПП, які є актуальними сучасним тенденціям розвитку світової економіки, зокрема такі: автономності, пріоритетності, дотримання засад сталого розвитку, економічної синергії, інформаційно-цифрової компетенції. Імплементация запропонованих специфічних принципів БКПП у банківську діяльність сприяє забезпеченню економічного та / або соціального та / або екологічного ефекту від БКПП, та відповідно – сталого розвитку економіки.

3. Поглиблено класифікацію різновидів БКПП, що доповнилась за рахунок таких специфічних класифікаційних ознак: галузева належність; належність до моделі економіки за «кольором»; дотримання у господарській діяльності засад сталого розвитку; належність до стратегічних галузей; технологічний ступінь розвитку; спеціалізація банку-кредитора; участь в програмах, проєктах державної та / або міжнародної підтримки індустріального розвитку; масштаб соціально-економічного впливу від кредитування.

4. Розвинено багатокритеріальну класифікацію характерних ризиків БКПП за рахунок введення поряд з широковживаними класифікаційними ознаками низки нових, а саме в залежності від: моделі економіки за кольором; дотримання засад сталого розвитку; форми власності банку-кредитора; спеціалізації банку-кредитора; кількості учасників банківського кредитування; перебування у реєстрі стратегічно-важливих підприємств / об'єктів; віднесення підприємства / його проєкту до об'єктів підвищеної небезпеки; галузевої спрямованості; ступеня технологічного розвитку; ознаки зовнішньоекономічної діяльності; виду концентрації промислового кредитного портфеля банку; участі підприємства в проєктах, програмах державної та / або міжнародної підтримки; масштабу наслідків реалізації ризику банківського кредитування промислового підприємства.

5. На основі ґрунтовного аналізу сучасної та вітчизняної літератури на предмет загальноекономічних детермінант виникнення кредитних ризиків при БКПП, запропоновано виокремлювати такі ключові із їх множини: кредитний рейтинг країни; економічна циклічність; галузеві пропорції; рівень інфляції; ВВП; рівень NPLs промислових підприємств; експортно-імпортне регулювання; монопольна конкуренція; інноваційний розвиток; зміни в системі оподаткування; ставка центрального банку; кон'юнктура товарного, валютного, грошово-кредитного, іпотечного ринків; інвестиційне середовище; форс-мажор; економіка природокористування та охорона навколишнього середовища тощо.

6. Поглиблено розуміння сутності макроекономічного середовища як унікального стану економіки, сформованого під дією визначених загальноекономічних чинників, їхніх взаємозв'язків, що прямо чи опосередковано впливають на соціально-економічний розвиток країни і тим самим зумовлюють визначальні характеристики економічного середовища для суб'єктів господарювання будь-якої форми власності та різновиду їх економічної діяльності.

7. Запропоновано теоретичне обґрунтування взаємозв'язку БКПП і розвитку економіки таким чином: виходячи з того, що система загальноекономічних чинників впливу на БКПП представляє собою певну множину чинників та їх взаємозв'язків, які впливають на головні суб'єкти кредитування (на банк як кредитора та на промислове підприємство як на позичальника), та на об'єкт кредитування (кредитний проєкт), доцільно стверджувати, що переважання позитивних загальноекономічних чинників формує сприятливе для розвитку та активізації БКПП середовище, а отже, збільшується ефективність цього виду банківського кредитування. З іншого боку, переважання негативних загальноекономічних чинників формує зворотній ефект та зумовлює стагнацію розвитку БКПП. Своєю чергою, ефективно освоєні промисловими підприємствами кредитні ресурси банків є запорукою економічного зростання та розвитку економіки країни.

8. За результатами аналізу зарубіжного досвіду ідентифіковано та верифіковано роль БКПП у економічному зростанні та розвитку економіки. Це стало можливим завдяки конкретизації макроекономічних передумов, наслідків позитивного і негативного характеру активізації БКПП до розгортання Другої світової війни, з'ясування внеску БКПП у подолання макроекономічних наслідків війни, проведенню кореляційного та графічного методів аналізу виявлення формування простору розвитку та зони стагнації розвитку БКПП у Німеччині та США, обґрунтуванню ключових загальноекономічних аспектів розвитку БКПП з урахуванням викликів сьогодення та глобальних тенденцій економічного розвитку.

9. Удосконалено науково-аналітичний інструментарій оцінювання тенденцій розвитку банківського кредитування вітчизняних промислових підприємств шляхом кореляційно-регресійного та графічного аналізу взаємовпливу БКПП і множини економічних чинників макроекономічного середовища в Україні. Це дало змогу виявити особливості цього взаємозв'язку, з'ясувати внесок промислового кредитування у розвиток економіки України в останні роки, обґрунтувати вплив окремих економічних чинників макроекономічного середовища на вектор розвитку БКПП в Україні. З'ясовано, що найбільший вплив на економічне зростання БКПП в Україні здійснювався у період 2008-2016 рр., а в подальші роки ефект від промислового кредитування був зворотнім. Своєю чергою, на розвиток БКПП в Україні в останні роки впливали такі загальноекономічні чинники як частка збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств (%) та відношення державного боргу до ВВП (%). Це підтверджує багатоаспектність проблематики розвитку БКПП в Україні та чутливість до змін у економічному середовищі. При цьому, однією із ключових проблем є низька якість промислових кредитів.

10. Доведено відсутність чіткого бачення щодо ролі та значення у розвитку промисловості, єдиного позиціонування щодо імплементації засад сталого розвитку, впровадження інструментів «зеленого» та «сталого» фінансування у банків державного сектору, які на сьогодні займають домінуючі позиції у

банківській системі. Аргументовано необхідність закріплення державою за банками державного сектору ролі каталізатора розвитку вітчизняної промисловості, що дасть змогу сформуванню ефективної політики держави щодо чіткої конкретизації ролі, значення та завдань банків державного сектору у підтримці розвитку вітчизняної промисловості на довгострокову перспективу.

11. Запропоновано науково-методичний підхід до формування ефективного промислового кредитного портфеля банку та імплементації засад сталого розвитку, що дає змогу на мікрорівні закласти в основу банківського промислового кредитування якісні й кількісні характеристики його ефективності. Серед іншого, авторський підхід передбачає інструментарій формування ПКПБ з урахуванням засад сталого розвитку та відповідності кредитованих проєктів Цілям сталого розвитку, а також адаптовану методику макро-стрес тестування сформованого ПКПБ на стійкість до проявів зовнішнього середовища.

12. Розвинено науково-методичні засади управління якістю промислового кредитування (на рівні банку, групи банків, системи в цілому) в умовах економічної нестабільності, які можуть бути використані на мікро-, мезо- та макрорівнях управління як банківськими установами, так і наглядовими органами (зокрема, НБУ). Імплементація вироблених рекомендацій уможливорює: здійснення оцінки сумарного впливу групи показників дохідності, ризику та стійкості до мінливого макроекономічного середовища на якість промислового кредитування; забезпечення своєчасної реакції банку (наглядового органу) на макроекономічні шоки і коливання з метою вжиття превентивних заходів щодо мінімізації їх негативного впливу.

13. Сформульовано науково-практичні пропозиції щодо удосконалення інституційно-організаційних аспектів активізації промислового кредитування в Україні в частині фінансового інституту, в частині правового інституту та в частині інституту інфраструктури кредитування промисловості. Імплементація вироблених пропозицій уможливорює: в частині фінансового інституту – формування ефективної фінансової та промислової політики держави щодо

використання потенціалу банків державного сектору у забезпеченні економічного зростання та сталого розвитку економіки; в частині правового інституту – акцентування на необхідності дотримання та доопрацювання законодавства у сфері захисту прав кредитора та інвесторів, як важливої передумови активізації БКПП в Україні; в частині інституту інфраструктури кредитування промисловості – забезпечення обміну знаннями у сфері промислового розвитку, виконання завдань Цілі сталого розвитку 9: «Промисловість, інновації та інфраструктура» та сприяння сталому розвитку економіки України.

Отримані теоретико-методологічні та науково-прикладні результати дослідження можуть бути використані органами державної влади та місцевої влади – при формулюванні стратегії та напрацюванні механізму фінансового забезпечення розвитку вітчизняної промисловості, наглядовими органами (зокрема, НБУ) – при управлінні ризиками реального сектору з метою забезпечення фінансової стабільності, банками державного сектору та іншими банками – при формуванні стратегії та кредитної політики підтримки розвитку вітчизняної промисловості, покращення процесів формування та управління якістю промисловим кредитним портфелем, підприємствами промислового сектору економіки – при актуалізації стратегій розвитку бізнесу та перегляду засад співпраці з банками, закладами вищої освіти – у навчальному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущак Є., Баран О. Шляхи вдосконалення управління проблемними кредитами в банках України. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2014. Вип. 31. Част. 1. С. 42-48. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/17071/1/Rorm_Rynk_Econ_31_1_2014.pdf (Дата звернення: 10.09.2023)
2. Андрущак Є. М., Козак О. Д. Роль глобальних чинників у формуванні кон'юнктури фінансового ринку України. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2019. Вип. 57. С. 83-90. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/ves.2019.57.0.4010> (Дата звернення: 30.03.2023)
3. Андрущак Є. М., Фуфалько В. С. Вплив фінансово-економічних чинників на управління кредитним портфелем комерційного банку на прикладі АТ АКБ «ЛЬВІВ». *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2021. № 64. С. 25-30. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-64-04> (Дата звернення: 28.12.2023)
4. Андрущак Є. М., Дропа Я. Б., Луцик О. М. Особливості управління кредитними ризиками банків в сучасних умовах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 2. С. 88 – 96. DOI: 10.32702/2306_6814.2024.2.88. (Дата звернення: 20.02.2024)
5. Андрущак Є. М., Дропа Я. Б., Т. О. Остасюк. Аналіз ризику кредитного портфеля банків України в умовах воєнного стану. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2024. № 1. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.1.35> (Дата звернення: 20.02.2024)
6. Андрущак Є. М., Герасименко А. В. Особливості кредитування промислових підприємств державними банками України. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 1(48). С. 56-64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-7> (Дата звернення: 31.01.2024)
7. Андрущак Є. М., Герасименко А. В. Управління ризиком концентрації банківського кредитування промислових підприємств. *Ефективна*

економіка. 2024. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.58> (Дата звернення: 20.02.2024)

8. Андрущак Є. М., Перепьолкіна О. О., Герасименко А. В. Управління непрацюючими кредитами банків: світовий досвід. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-25> (Дата звернення: 30.01.2024)

9. Балянт Г. Р., Галицейська Ю. М. Теоретичні та практичні аспекти розроблення та реалізації кредитної політики банків. *Економіка та суспільство*. 2017. № 11. С. 401-406. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/11_ukr/64.pdf (Дата звернення: 30.11.2023)

10. Бандурка О. М. Гроші та кредит. Львів : Магнолія 2006, 2014. 368 с.

11. Барна М. Ю., Руцишин Н. М. Формування інструментарію розвитку банківського кредитування стратегічних галузей національної економіки України. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2020. Т. 25. Вип. 6(85). С. 38-44. URL: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/6-85-8> (Дата звернення: 30.11.2023)

12. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни. *LB.ua*. 2023. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoeconomichni_naslidki.html (Дата звернення: 31.03.2023)

13. Бобиль В. В., Дехтяр С. С. Економічний розвиток промислових підприємств в умовах фінансової нестабільності: Європейський досвід та Українські реалії. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2021. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/5.pdf (Дата звернення: 31.03.2023)

14. Болгар Т. М. Кредитний ризик як основна складова системи банківських ризиків та роль проблемних кредитів у їх формуванні. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. 2013. № 1(6). С. 23-29. URL: <https://econforum.duan.edu.ua/images/PDF/2013/4.pdf> (Дата звернення: 20.05.2022)

15. Ванькович Д., Бодаковський В. Фінансове забезпечення регіональної політики України в контексті євроінтеграції. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2019. Вип. 41. С. 50-58.
16. Ванькович Д. В., Демчишак Н. Б., Луковська Ю. М. Діагностування стану інвестиційного клімату в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 1. С. 11-18. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2018/4.pdf (Дата звернення: 30.03.2023)
17. Відбудова для розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи : міжнародна колективна монографія / [редколегія, голова – д.е.н. В. В. Небрат]; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». К., 2023. 571 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Reconstruction-for-development.pdf> (Дата звернення: 30.11.2023)
18. Вишивана Б. М. Зарубіжний досвід регулювання інвестиційної діяльності та можливості його використання в Україні. 2007. *Світ фінансів*. Вип. 1(10). С. 75–84.
19. Вишивана Б. М., Остафіль О. В. Роль ринку фінансових послуг у розвитку національної економіки. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2009. Вип. V. Т. 2. С. 192–196.
20. Внутрішній ринок і торгівля України: структурно-інституціональна трансформація: монографія / В. Д. Лагутін, Ю. М. Уманців, А. Г. Герасименко та ін.; за ред. В. Д. Лагутіна. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 432 с.
21. Вовчак О. Д., Онуфрієнко М. П. Поняття кредитного ризику в банківській системі України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2014. Вип. 8. Част. 6. С. 171-174. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_08/308.pdf (Дата звернення: 20.03.2022)
22. Вовченко О. С. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища: дис. канд. екон. наук: 08.00.08. Львів, 2021. 262 с.

23. Галайко А. М., Ванькович Д. В. Державна фінансова підтримка підприємств як інструмент активізації розвитку аграрного сектору економіки. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. № 1(12). С. 284 – 288. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Galajko-A.M.-Vankovich-D.V..pdf> (Дата звернення: 20.02.2024)
24. Гаряга Л. О. Кредитний ризик: ідентифікація, класифікація та методи оцінки. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. Суми: УАБС НБУ, 2006. Т. 17. С. 318–329. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/55676/5/Hariaha_Kredytnyi_ryzyk.pdf;jsessionid=A1EE618AF829E170F5D5B630CAC6EA8 (Дата звернення: 20.05.2022)
25. Герасименко А. В. Банківське кредитування промислових підприємств: економічна сутність та принципи реалізації. *Вісник Університету банківської справи*. 2021. № 2(41). С. 40-48.
26. Герасименко А. В. Розвиток класифікації різновидів банківського кредитування промислових підприємств. *Економіка та суспільство*. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-52> (Дата звернення: 28.06.2022)
27. Герасименко А. В. Уточнення економічної сутності банківського кредитування промислових підприємств за відтворювальним науковим підходом: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка, фінанси, облік та право: проблеми та перспективи розвитку» (17 листопада 2021 р.) / м. Полтава: Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 2021. С. 27-29.
28. Герасименко А. В. Функціональний науковий підхід до уточнення економічної сутності банківського кредитування промислових підприємств: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Розвиток фінансово-кредитних систем: виклики сьогодення» (06-07 червня 2022 року, м. Умань, Україна). Умань: Уманський НУС, 2022. С. 20-22.

29. Герасименко А. В. Макроекономічні аспекти зародження та розвитку банківського кредитування промисловості до початку Другої світової війни. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2022. № 3(79). С. 173-179.
30. Герасименко А. В. Сучасні особливості банківського кредитування промислових підприємств. *Вісник Університету банківської справи*. 2020. № 2 (38). С. 35-42.
31. Герасименко А. В. Особливості взаємозв'язку між банківським кредитуванням промисловості та фінансовою стійкістю банків. *Бізнес Інформ*. 2022. № 3. С. 93–101.
32. Герасименко А. В. Роль банківського кредитування у подоланні макроекономічних наслідків війни: зарубіжний досвід. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 19-20. С. 120-125.
33. Герасименко А. В. Фінансово-економічний розвиток промислових підприємств в сучасних реаліях України. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 1(81). С. 162-171.
34. Герасименко А. В. Сучасний стан банківського кредитування промислових підприємств: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції (19 листопада 2020 р., м. Черкаси) / Черкаський навчально-науковий інститут Університету банківської справи, 2020. С. 110-113.
35. Герасименко А. В. Вплив недіючих банківських кредитів, наданих у промисловість на окремі показники фінансової стійкості банків: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів» (15 червня 2022 року, м. Берегове, Україна). Ужгород: ФОП Сабов А. М., 2022. С. 309-311.
36. Герасименко А. В. Макроекономічні чинники впливу на банківське кредитування промислових підприємств: матеріали Одинадцятої міжнародної науково-практичної конференції «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 09-10 вересня 2022 р.). Одеса: ОНЕУ, 2022 . С. 341-342.
37. Герасименко А. В. Внесок банківського кредитування промислових підприємств у відновлення макроекономічної стабільності: досвід післявоєнної

західної Німеччини: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Фінансовий бізнес в Україні та світі: маркетингові особливості та закономірності» (13 жовтня 2022 р., м. Львів, Україна). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. С. 12-14.

38. Герасименко А. В. Аналіз капітальних інвестицій та джерел їх фінансування у промисловість України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Трансформаційні процеси національної економіки в умовах сьогодення» (8 квітня 2023 року, м. Київ, Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, Україна). Львів-Торунь: Liha-Pres, 2023. С. 113-117.

39. Герасименко А. В. Банки розвитку та промислові підприємства: окремі особливості кредитування: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків» (м. Черкаси, 24 листопада 2022 р.). Черкаси: Навчально-наукове відділення ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. С. 75-77.

40. Герасименко А. В. Оцінка стійкості промислового кредитного портфеля банку до проявів макроекономічного середовища. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-103> (Дата звернення: 31.10.2023)

41. Герасименко А. В. Методика оцінки загальної якості промислового кредитного портфеля банку в умовах динамічного макроекономічного середовища. *Сталий розвиток економіки*. 2023. №2(47). С. 35-42.

42. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: підручник. К.: КНЕУ, 2006. 600 с.

43. Глущенко С. В. Гроші. Кредит. Кредитний ринок. К. : НаУКМА, 2015. 204 с.

44. Глуха Г. Я. Система показників економічного зростання. Академічний огляд. 2013. № 2 (39). С. 5-12. URL: <https://ir.duan.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f1220b4d-6da2-44f0-9860-00f75433a5ca/content> (Дата звернення: 31.03.2023)

45. Головін Р. Розвиток промисловості. Нова промислова політика. *LB.ua*. 2019. URL: https://lb.ua/blog/roman_holovin/423465_rozvitok_promislovosti_nova.html (Дата звернення: 20.02.2023)
46. Гурова К. Д., Шелест О. Л., Колупаєва І. В. Фінанси, гроші та кредит: Навч. пос. Х.: Світ Книг, 2015. 672 с.
47. Гурочкіна В. В., Кравченко Л. В. Економічна динаміка розвитку промислових підприємств в економіці емерджентного типу. *Економіка та управління підприємствами*. 2020. Т. 31(70). № 3. С. 127-135. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_3/31_70_3_1/23.pdf (Дата звернення: 30.03.2023)
48. Данилишин Б. М. Сталий розвиток в системі природно-ресурсних обмежень / Б. М. Данилишин, Л. Б. Шостак. К.: СОПС України НАНУ, 1999. 367 с.
49. Дашко І. М. Аналіз сучасного стану розвитку промислової галузі України. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2020. № 3. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/3_2020/88.pdf (Дата звернення: 20.02.2023)
50. Демчишак Н. Б. Формування цифрової економіки та фінансове регулювання інноваційної діяльності в Україні: сучасна парадигма і секторальні пріоритети: монографія. Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2023. 526 с.
51. Демчишак Н. Б., Гудима Р. П. Розвиток фінтеху в Україні та світі на основі використання технологій блокчейну і штучного інтелекту. *Ефективна економіка*. 2021. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=6&y=2021>. (Дата звернення: 20.09.2023)
52. Дзюблюк О. В., Махалова О. Л. Банки і підприємства: кредитні аспекти взаємодії в умовах трансформації економіки: монографія. Тернопіль.: Вектор, 2008. 324 с.
53. Дзюблюк О. Інтеграція банківського та промислового капіталів і кредитні відносини. *Фінанси, податки і право*. 2002. № 10. С. 11-17.

URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/17701> (Дата звернення: 25.11.2021)

54. Дзюблюк О. В., Прийдун Л. М. Кредитний ризик і ефективність діяльності банку: монографія. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2015. 295 с.

55. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (Дата звернення: 27.03.2023).

56. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

57. Довбня С. В. Сучасні тенденції функціонування та розвитку підприємств: загрози і виклики: колективна монографія. Д.: ЛІРА, 2016. 465 с.

58. Долomanжи А., Андаліцька І. Ранкова атака: є влучання в об'єкти енергоструктури. *Інформаційне агентство УНІАН*. 2023. URL: <https://www.unian.ua/economics/energetics/rankova-ataka-u-kijivskiy-oblasti-vluchannya-v-energetichniy-ob-yeckt-12122973.html> (Дата звернення: 27.03.2023)

59. Дропа Я. Б., Макаренко У. Б. Концепція модернізації управління фінансовими ресурсами розвитку національної економіки України. *Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»*. 2019. Вип. 37. С. 191-198. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/37_2019/37.pdf (Дата звернення: 27.03.2023).

60. Дропа Я. Б., Петик М. І., Мудь І. В. Особливості формування позикових фінансових ресурсів держави в умовах глобалізації. *Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»*. 2021. Вип. 64. С. 124 – 133. URL: http://bses.in.ua/journals/2021/64_2021/22.pdf (Дата звернення: 30.03.2023)

61. Дропа Я. Б., Петик М. І., Тесля С. М. Напрями вдосконалення фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2023. № 12. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-12-9458> (Дата звернення: 20.01.2024)

62. Дропа Я., Тесля С., Дуткевич В. Оцінка впливу державного боргу України на національну економіку. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2019. Вип. 41. С. 170 – 177.

63. Економічні наслідки поступової відмови від використання вугілля в Україні до 2030 року / М. Пройс, О. В. Михайленко, І. Сабака, Б. Пробст; за заг. ред. П. Баума та О. Р. Алієвої. К.: 7БЦ, 2021. 140 с. URL: https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/2021_07_Economic_implications_ua-s.pdf (Дата звернення: 30.03.2023)
64. Економіко-математичне моделювання: Навчальний посібник / За ред. О. Т. Іващука. Тернопіль: ТНЕУ «Економічна думка», 2008. 704 с.
65. Желізко О. О. Аналіз основних небезпек, загроз та ризиків економічній безпеці підприємництва на сучасному етапі розвитку держави. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. № 5. С. 103–108. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/5_61_2017_ukr/15.pdf (Дата звернення: 20.05.2022)
66. Жила Г. Економічні та соціальні наслідки війни в Україні, вплив конфлікту на світову економіку. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-35> (Дата звернення: 27.03.2023)
67. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник: вид. 4-те. перероб. і допов. Львів: Вид-во Львівського банківського інституту НБУ, 2002. 566 с.
68. Захарін С. Інвестиційне забезпечення відтворення основних фондів. *Економіка України*. 2007. № 4. С. 43-51.
69. Іванов С. В. Вплив збройного конфлікту (війни, бойових дій) на вартість підприємства: монографія. Дніпропетровськ: видавництво Маковецький, 2015. 175 с. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/1313/1/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2.pdf> (Дата звернення: 27.03.2023)
70. Інвестування: навч. посібник / [М. І. Крупка, Д. В. Ванькович, Н. Б. Демчишак та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 463 с.

71. Інститут демографії та проблем якості життя Національної академії наук України. URL: <https://ecos.kiev.ua/science/about/> (Дата звернення: 30.03.2023)
72. Калашнікова Л. В. Співвідношення понять «невизначеність», «ризик», «виклик», «загроза», «небезпека» у контексті соціології безпеки життєдіяльності. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2017. Т. 20. № 5(145). С. 16-23. DOI: <https://doi.org/10.15421/171769> (Дата звернення: 20.05.2022)
73. Карапетян О. М. Кредитний рейтинг як інструмент впливу на індикатори фінансової стійкості держави. *Наука й економіка*. 2013. № 4(32). Т. 1. С. 75-79. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/8127/1/кредитний%20рейтинг.pdf> (Дата звернення: 15.03.2023)
74. Коваленко Д. І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика: навч. посіб. К. «Центр учбової літератури», 2013. 578 с.
75. Коваленко О. В. Підприємництво та його організаційно-правові засади: навчальний посібник. Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2013. 400 с.
76. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 № 2597-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (Дата звернення: 15.09.2023)
77. Корнєєв В. В. Інституційна роль банків розвитку у формуванні кредитних передумов стабілізації економіки України. *Вісник THEU*. 2016. № 1. С. 99-109.
78. Корнєєв В. В., Терещенко Г. М. Розвиток фінансового сектору України та захист прав інвесторів у контексті інтеграції міжнародних інвестиційних ринків. *Фінанси, облік і аудит*. 2017. Вип. 1(29). С. 122-133. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3b441dd1-e6a9-4b3f-8f4a-ae6c483156c6/content> (Дата звернення: 15.09.2023)

79. Корнєєв В. В., Матвієнко Г. Виклики та перспективи розвитку фінансового ринку країн ЄС в умовах діджиталізації. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2019. Вип. 42. С. 86-98. URL: <http://dx.doi.org/10.30970/meu.2019.42.0.2941> (Дата звернення: 27.06.2022)
80. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (Дата звернення: 15.09.2023)
81. Крупка І. М. Теоретико-методологічні засади та особливості функціонування фінансового ринку України: монографія / І. М. Крупка. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 823 с.
82. Крупка І. М. Доларизація фінансового ринку України: причини, еволюція, наслідки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка». 2021. № 21(49). С. 56–66. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/download/3227/2956/5846> (Дата звернення: 30.03.2023)
83. Крупка М. І. Фінанси і підприємництво в Україні на межі тисячоліть. Львів: Діалог, 1997. 270 с.
84. Крупка М. І., Демчишак Н. Б. Аналіз формування й використання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в Україні. *Фінанси України*. 2012. № 2. С. 26-37.
85. Крупка М. І. Стратегічні детермінанти формування ресурсів банків в умовах ринкових трансформацій. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2014. Вип. 31. Ч. 1. С. 434-438.
86. Крупка М. І. Фінансові інновації державних банків України. *Фінансовий простір*. 2014. № 4(16). С. 127–131.
87. Крупка М., Яремик М. Банківське кредитування та його роль у фінансуванні інноваційних процесів в Україні. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2018. Вип. 40. Ч. 2. С. 277-284.

88. Крупка М. І. Центральний банк і грошово-кредитна політика: підручник / [М. І. Крупка, Є. М. Андрущак, Н. Г. Пайтра та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 526 с.
89. Крупка М. І., Баран О. Б. Економічна сутність проблемного кредиту у банківській діяльності. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. № 26(2). С. 209-217. DOI: <https://doi.org/10.15421/40260231> (Дата звернення: 10.09.2023)
90. Крупка М. І., Ковалюк О. М., Коваленко В. М. та ін. Фінансовий менеджмент. Підручник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2019. 440 с.
91. Крупка М. Банківська система: підручник / [М. Крупка, Є. Андрущак, Н. Пайтра та ін.]; за ред. д-ра екон. наук., проф. М. Крупки. 2-ге вид., переробл. і доповн. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2023. 524 с.
92. Крупка М. І., Підхомний О. М., Гуменюк Р. В. Економічний зміст поняття фінансової безпеки в системі залучення іноземних інвесторів в Україну. *Фінанси України*. 2023. № 11. С. 22-33.
93. Крупка М. І., Ванькович Д. В., Кульчицький М. І. Банківське кредитування пріоритетних галузей економіки в механізмі реалізації фінансової політики України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-21> (Дата звернення: 30.01.2024)
94. Крючкова М. І. Теоретичні підходи до визначення понять «розвиток», «економічний розвиток» «економічне зростання». *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2014. Вип. 5. С. 25-29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_ekon_2014_5_7 (Дата звернення: 01.03.2024)
95. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика: навч. посіб. 3-тє вид., перероб. і доп. К.: Т-во «Знання», КОО, 2002. 215 с.
96. Левченко Л. В. Гроші та кредит. навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 224 с.
97. Левчук О. В., Коваленко В. А. Макроекономічні питання економічної безпеки України. *Економіка та суспільство*. 2016. № 6. С. 53-58.

URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/9.pdf (Дата звернення: 10.05.2022)

98. Лихацький Д. Ю. Загальний порядок звернення стягнення на майно боржника. Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6809 (Дата звернення: 15.09.2024)

99. Мочерний С. В., Устенко О. А., Чоботар С. І. Основи підприємницької діяльності: Посібник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2001. 280 с.

100. Мороз М., Бондаренко Є. Збитки промисловості через війну. *Вокс Україна*. 2022 р. URL: <https://voxukraine.org/zbytky-promyslovosti-cherez-vijnu/> (Дата звернення: 27.03.2023)

101. Малахова О. Л. Вплив макроекономічних факторів на ефективність банківської системи України. *Всеукраїнський науково-виробничий журнал Інноваційна економіка*. 2012. № 10 (36). С. 227-230. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/15844> (Дата звернення: 24.05.2022)

102. Маркіна І. А., Потапюк І. П. Загрози економічній безпеці підприємства: теоретичний аспект. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. № 33. С. 130–137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VPDTU_ek_2017_33_19 (Дата звернення: 20.05.2022)

103. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua> (Дата звернення: 27.03.2023)

104. Міністерство енергетики України. URL: <https://www.mev.gov.ua/> (Дата звернення: 30.03.2023)

105. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/> (Дата звернення: 30.03.2023)

106. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://merg.gov.ua/> (Дата звернення: 27.03.2023)

107. Міністерство фінансів України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/> (Дата звернення: 30.03.2023)

108. Мороз А., Савлук М. Банківські операції: підручник. Харків: ХНУ, 2006. 165 с.
109. Мороз Н. В., Селецька Т. О. Сутність, причини виникнення та класифікація кредитного ризику банку. *Бізнес Інформ*. 2019. № 7. С. 272–278. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-7-272-278> (Дата звернення: 27.03.2022)
110. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/>
111. Незалежна асоціація банків України. URL: <https://nabu.ua/>
112. Нижник Н. Р., Ситник Г. П., Білоус В. Т. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку): навч. посіб. К.: Преса України, 2000. 304 с.
113. Ніколаєнко Ю. В. Економічна сутність кредитного ризику в банківській сфері: особливості і проблеми. *Економіка та держава*. 2015. № 12. С. 42-45. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2015/12.pdf (Дата звернення: 20.05.2022)
114. Однорог Д. А. Макроекономічні фактори та ефективність кредитів комерційних банків у Гані. *Науковий журнал «ЛОГОΣ. Мистецтво наукової думки»*. 2019. № 3. С. 32-36. URL: https://www.researchgate.net/publication/308044960_Bank-Specific_and_Macroeconomic_Determinants_of_Commercial_Banks_Profitability_in_Ghana (Дата звернення: 10.05.2022)
115. Оцінка потреб після катастрофи (PDNA). Катастрофа на греблі Каховської ГЕС 2023 року, Україна. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-10/PDNA%20Final%20and%20Cleared%20UKR%20-%2016Oct.pdf> (Дата звернення: 05.02.2024)
116. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк». URL: <https://www.oschadbank.ua/> (Дата звернення: 04.01.2024)
117. Офіційний сайт АБ «УКРГАЗБАНК». URL: <https://www.ukrgasbank.com/> (Дата звернення: 04.01.2024)

118. Офіційний сайт АТ «Укрексімбанк». URL: <https://www.eximb.com/>
(Дата звернення: 04.01.2024)
119. Офіційний сайт АТ КБ «Приватбанк». URL: <https://privatbank.ua/>
(Дата звернення: 04.01.2024)
120. Офіційний сайт АТ «Сенс Банк». URL: <https://sensebank.ua/> (Дата звернення: 04.01.2024)
121. Охрименко І. Б. Ризики банківського кредитування в Україні: чинники, реалії та напрямки удосконалення управління. *Фінанси, облік і аудит*. 2018. № 2(32). С. 159-176.
URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/34011/faa32_11.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Дата звернення: 20.05.2022)
122. Оцінка потреб після катастрофи (PDNA). Катастрофа на греблі Каховської ГЕС 2023 року, Україна. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-10/PDNA%20Final%20and%20Cleared%20UKR%20-%2016Oct.pdf> (Дата звернення: 05.01.2024)
123. Пайтра Н., Ладур А. Іпотечне кредитування в контексті національної оцінки ризиків нелегальних фінансових операцій. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2019. Вип. 57. С. 134-142.
124. Передумови повоєнної відбудови української промисловості. *UkraineInvest*. 2022. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/news/21-10-22> (Дата звернення: 30.03.2023)
125. Підхомний О. М. Фінансова безпека України в умовах глобалізації : монографія / О. М. Підхомний; Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів: СПОЛОМ, 2012. 360 с.
126. Підхомний О. М. Аналіз і моделювання чинників фінансової безпеки економічної системи / О. М. Підхомний. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2012. Вип. 48. С. 267–272.
127. Підхомний О. М., Микитюк Н. О., Вознюк І. П. Типологія загроз фінансовій безпеці суб'єктів підприємницької діяльності. *Вісник Національного*

університету «Львівська політехніка». *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2007. Вип. 605. С. 119–123.

128. Підхомний О., В. Демид. Фінансові мотиви застосування блокчейн-технологій у банківській справі. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-29> (Дата звернення: 20.09.2023)

129. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/> (Дата звернення: 27.03.2023)

130. Пірог В. В. Оцінювання якості кредитного портфеля банків з урахуванням виконання економічних нормативів НБУ. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.18. С. 228-235.

131. Постанова Іменем України Великої Палати Верховного суду України від 28 березня 2018 року, Справа № 444/9519/12, Провадження N 14-10 цс 18. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/74838904> (Дата звернення: 20.09.2023)

132. Прадун В. П. Економіко-екологічні основи сталого розвитку регіональних агропромислових комплексів: Автореф. дисд-ра. екон. наук.: 08.07.02 / В. П. Прадун; НАН України, Об'єдн. ін-т економіки. К., 2005. 38 с.

133. Природно-ресурсний потенціал України: забезпечення добробуту та екологічної безпеки населення: монографія / за заг. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М. А. Хвесика. К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2021. 148 с.

134. Промисловий комплекс України: економічні трансформації та пріоритети розвитку: монографія / Тарасова Н. В., Калініченко І. С., Горський А. М., Зарудна О. С.; за ред. Данилишина Б. М. Київ: Науковий світ, 2005. 182 с.

135. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування: Закон України від 03.07.2018 № 2478-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 46. ст.368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2478-19#Text> (Дата звернення: 20.09.2023)

136. Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2022 № 187. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187-2022-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 20.09.2023)

137. Про концепцію державної промислової політики України: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.02.1996 р. № 272 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/272-96-п> (Дата звернення: 20.03.2023)

138. Про концепцію державної промислової політики: Указ президента України від 12.02.2003 р. № 102/2003. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/102/2003> (Дата звернення: 20.03.2023)

139. Про затвердження Стратегічного плану діяльності Міністерства соціальної політики України на 2022 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2023 - 2024 роки): Наказ Міністерства соціальної політики України від 11.02.2022 р. № 90. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN073370> (Дата звернення: 20.03.2023)

140. Про затвердження Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України: Постанова НБУ від 18.07.2019 р. № 97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0097500-19#Text> (Дата звернення: 20.09.2023)

141. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.07.2013 р. № 603-р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/603-2013-р> (Дата звернення: 20.03.2023)

142. Про схвалення основних (стратегічних) напрямів діяльності банків державного сектору на період воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 р. № 356-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356-2022-%D1%80#Text> (Дата звернення: 20.01.2024)

143. Про схвалення концепції проекту Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.07.2008 р. № 947-р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/947-2008-p> (Дата звернення: 20.03.2023)

144. Промислова політика посткризової економіки: кол. монографія / Дейнеко Л. В., Якубовський М. М., Шелудько Е. І. та ін. Київ: НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України», 2014. 316 с.

145. Промисловість України: тенденції, проблеми, перспективи: монографія / Н. В. Тарасова, Л. П. Клименко, В. М. Ємельянов та ін. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. 320 с.

146. Параниця Н. В. Особливості взаємодії банків і промислових підприємств. *Науковий вісник Національного університету ДПС України*. 2011. № 4(55). С. 89-95. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/1542/1/688_IR.pdf (Дата звернення: 10.09.2021)

147. Полякова Ю. В., Руцишин Н. М. Вітчизняна промисловість в умовах глобалізації: національний та регіональний вимір. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2022. № 66. С. 29-35. URL: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-66-04> (Дата звернення: 27.06.2023)

148. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку: підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. К.: КНЕУ, 2004. 468 с.

149. Різник Н. С. Теоретичні підходи до побудови методики діагностики фінансової безпеки банку. *Наукові записки. Серія «Економіка»*. 2008. № 10. С. 195-201. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/6603/1/23.pdf> (Дата звернення: 20.05.2022)

150. Розвиток промисловості для забезпечення зростання та оновлення української економіки: науково-аналітична доповідь / Л. В. Дейнеко та ін.; за ред. д-ра екон. наук Л. В. Дейнеко. Київ: НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2018. 158 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/sr/301.pdf> (Дата звернення: 20.02.2023)

151. Руцишин Н. Фінансові ресурси банків та особливості їх формування в сучасних умовах. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер.: Економіка і управління*. 2014. Вип. 30. С. 263-279. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpdetut_eiu_2014_30_29 (Дата звернення: 20.09.2021)

152. Руцишин Н. М., Мульська О. П. Удосконалення механізму банківського кредитування у контексті регулювання фінансово-економічних дисбалансів в Україні. *Світ фінансів*. 2020. № 4(65). С. 168-182. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/download/1376/1380> (Дата звернення: 05.09.2023)

153. Рязанова Н. С. Європейський вектор сталого розвитку – орієнтир корпоративних і публічних фінансів України. *Фінанси України*. 2023. № 11. С. 86-98.

154. Середюк В. Б. Моделювання відповідності кредитного портфеля комерційного банку кредитній політиці. *Моделювання та інформаційні системи в економіці*. 2011. № 85. С. 228-238. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/1773> (Дата звернення: 10.09.2023)

155. Сидоренко В. Кредит: сутність, функції та форми прояву. *Світ фінансів*. 2009. № 3(20). С. 24-33. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/25853/1/%D0%A1%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%92..pdf> (Дата звернення: 20.09.2021)

156. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%25EA%25F0%25E5%25E4%25E8%25F2> (Дата звернення: 10.09.2021)

157. Словник української мови. URL: <https://slovnyk.ua/> (Дата звернення: 10.09.2021)

158. Словопедія. URL: <http://slovopedia.org.ua/30/53399/26401.html> (Дата звернення: 27.03.2024)

159. Смарт-промисловість: напрями становлення, проблеми і рішення: монографія / В. П. Вишневський, О. В. Вієцька, О. А. Вієцький, О. А. Воргач, О. М. Гаркушенко, А. Ф. Дасів, М. Ю. Заніздра, А. А. Мадих, Ю. О. Мазур, В. А. Нікіфорова, О. О. Охтень, О. В. Соколовська, С. С. Турлакова, В. Д. Чекіна, Г. З. Шевцова, Т. В. Щетилова; за ред. В. П. Вишневського. Київ: НАН України, Ін-т економіки про-сті, 2019. 464 с.

160. Смага Л. М., Гнатів О. А. Вплив макроекономічних чинників на кредитну діяльність банків. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. Суми: УАБС НБУ, 2007. Т. 22. С. 246-258. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/53883/5/Smaha_economic_crisis.pdf;jsessionid=733FE4F3E2ABF84F7D7BD8CFC7E06351 (Дата звернення: 10.05.2022)

161. Смолінська С. Д., Самченкова І. О. Шляхи покращення здійснення кредитних операцій банками у напрямі підвищення ефективності діяльності підприємств. *Молодий вчений*. 2018. № 10(62). С. 885-888. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/203.pdf> (Дата звернення: 10.09.2021)

162. Тростянська К. М. Ризики кредитної діяльності банку. *Наукові записки. Серія «Економіка»*. 2008. № 10. С. 212-217. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/6605/1/25.pdf> (Дата звернення: 20.05.2022)

163. Фінанси в трансформаційній економіці України: навч. посібник / за ред. д.е.н., проф. М. І. Крупки. Львів: Видавничий центр Львівського університету імені Івана Франка, 2007. 614 с.

164. Формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в економіці України : монографія / [М. І. Крупка, Д. В. Ванькович, Н. Б. Демчишак, М. І. Кульчицький]. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 404 с.

165. Халатов А. Енергетика України: сучасний стан і найближчі перспективи. *Вісник НАН України*. 2016. № 6. С. 53-61.

<http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/104833/10-Khalatov.pdf?sequence=1> (Дата звернення: 30.03.2023)

166. Ціль 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура». *Бізнес Дія*. 2021. URL: <https://business.diia.gov.ua/handbook/sustainable-development-goals/cil-9-promislovist-innovacii-ta-infrastruktura> (Дата звернення: 05.09.2023)

167. Чайковський Я. Класифікація банківських кредитів. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Економіка*. 2005. № 18. С. 136-140. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/6568/1/Класифікація%20банківських%20кредитів.PDF> (Дата звернення: 10.09.2021)

168. Черв'яков І. М. Економічний розвиток, економічне зростання і фактори, які стримують економічне зростання України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 6. С. 99-102. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2015/22.pdf (Дата звернення: 27.03.2024)

169. Череп А. В. Інвестознавство. К.: Кондор, 2006. 398 с.

170. Чернобудова Е. В., Мартинов А. А. Переваги функціонального підходу до управління доходами і витратами підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 22. С. 860-864. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/162.pdf> (Дата звернення: 20.09.2021)

171. Шаров. О. М. Уроки та перспективи «плану Маршалла» для України. 2014. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2014-09/sharov_25-9-14.pdf?__cf_chl_tk=L8kXXOxaS649NThuTXW0Qm58P8FPrN2ToI9OAomKnUU-1657700750-0-gaNycGzNCGU (Дата звернення: 20.06.2022)

172. Шевченко Р. І. Кредитування і контроль: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. К.: КНЕУ, 2002. 183 с.

173. Шевчук В. Я. Сталий розвиток і економіка природовідтворення: Монографія / В. Г. Сахаєв, В. Я. Шевчук. К.: Геопринт, 2004. 214 с.

174. Шпортько Г. Ю. Вдосконалення концепцій управління підприємством. *Глобальні та національні проблеми управління економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. 2015.

№ 3. С. 489-492. URL: <http://global-national.in.ua/vipusk-3-2015/421-shportko-gyu-vdoskonalennya-kontseptsij-upravlinnya-pidpriemstvom> (Дата звернення: 20.10.2021)

175. Шишкіна О. Класифікація промислових підприємств у контексті управління фінансовими ризиками. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 2(63). С. 164-175. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/63/819.pdf> (Дата звернення: 20.10.2021)

176. Щуревич О. І., Андрущак Є. М. Ефективний банківський нагляд як передумова відновлення стійкого розвитку банківської системи України. *Бізнес Інформ*. 2016. № 9. С. 178–183. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2016-9_0-pages-178_183.pdf (Дата звернення: 28.12.2023)

177. Яворський Р. Розвиток банківської системи в Україні: *Матеріали досліджень переможців всеукраїнського конкурсу «Економічні реформи в Україні»*. Київ, 1999. 107 с.

178. Ярошевська О. В. Рейтингові оцінки емітентів та цінних паперів у системі розвитку фондового ринку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2017. № 25(2). С. 140-143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_25%282%29__31 (Дата звернення: 05.05.2023)

179. Ahmed S., Majeed M. Ejaz, Thalassinos E., Thalassinos Y. The impact of bank specific and macro-economic factors on non-performing loans in the banking sector: Evidence from an emerging economy. *Journal of Risk and Financial Management*. 2021. Vol. 14. Iss. 5. P. 1-14. URL: <https://doi.org/10.3390/jrfm14050217> (Дата звернення: 15.05.2022)

180. Andrushchak Y., Herasymenko A. Resource potential of Ukrainian banks in overcoming the macroeconomic consequences of the war: proceedings of the VI International Scientific and Practical Conference «Theoretical and empirical scientific research: concept and trends» (Oxford, 02 February 2024). United Kingdom, 2024.

181. Andrushchak Y., Herasymenko A. Industrial Knowledge Bank as an element of improving the industrial landscape of Ukraine: proceedings of the International Scientific Conference «Transformation processes of the economic system in the context of modern challenges» (Lithuania, Klaipeda, 02-03 February 2024). Riga, Latvia, 2024.

182. Bakhov I., Bartosova V., Vankovych D., Filyppova S., Merkulov M. Corporate Culture of Innovative Entrepreneurship. *Academy of Entrepreneurship Journal*. 2020. Iss. 26(3). P. 1-7. URL: <https://www.abacademies.org/articles/corporate-culture-of-innovative-entrepreneurship-9547.html> (Дата звернення: 10.09.2022)

183. Battistelli F., Galantino M. G. Dangers, risks and threats: An alternative conceptualization to the catch-all concept of risk. *Current Sociology*. 2019. Vol. 67(1). P. 64-78. DOI: <https://doi.org/10.1177/0011392118793675> (Дата звернення: 20.05.2022)

184. Barna M., Ruschyshyn N. State and trends in the banking system development in the context of structural reform of the National Economy of Ukraine. *Scientific Horizons*. 2020. № 23(12). P. 84-98. URL: <https://sciencehorizon.com.ua/en/journals/tom-23-12-2020/stan-i-tendentsiyi-rozvitku-bankivskoyi-sistemi-v-konteksti-strukturnogo-reformuvannya-natsionalnoyi-ekonomiki-ukrayini> (Дата звернення: 10.09.2023)

185. Barna M., Ruschyshyn N. Banking system of the country: elements, functions and potential in ensuring economic growth. *Scientific Horizons*. 2020. № 23(10). P. 54–67. URL: [https://doi.org/10.48077/scihor.23\(10\).2020.54-67](https://doi.org/10.48077/scihor.23(10).2020.54-67) (Дата звернення: 10.09.2023)

186. Beaton K., Myrvoda A., Thompson Sh. Non-Performing Loans in the ECCU: Determinants and Macroeconomic Impact. *IMF Working Papers*. 2016. 30 p. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2016/wp16229.pdf> (Дата звернення: 05.05.2022)

187. Behr P., Schmidt R. The German Banking System. 2016. DOI: 10.1057/978-1-137-52144-6_21 (Дата звернення: 27.06.2022)

188. Bhasin H. What is Economic Environment? 10 Factors affecting it. *Marketing91*. 2019. URL: <https://www.marketing91.com/economic-environment/> (Дата звернення: 10.05.2022)
189. Brown K., Moles P. Credit Risk Management. Edinburgh Business School, Edinburgh. 2014. URL: <https://ebs.online.hw.ac.uk/EBS/media/EBS/PDFs/Credit-Risk-Management.pdf> (Дата звернення: 20.05.2022)
190. Buchanan M. James, Musgrave A. Richard. Public Finance and Public Choice: Two Contrasting Visions of the State. The MIT Press, 1999. DOI: <https://doi.org/10.7551/mitpress/5688.001.0001> (Дата звернення: 27.06.2022)
191. Business Jargons. URL: <https://businessjargons.com/macro-environment.html> (Дата звернення: 15.04.2022)
192. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/industry> (Дата звернення: 10.09.2021)
193. Chandler D. The competitive performance of U.S. industrial enterprises since the Second World War. *Business History Review*. 1994. Vol. 68. Iss. 1. P. 1-72. DOI: <https://doi.org/10.2307/3117015> (Дата звернення: 27.06.2022)
194. Charles R. Whittlesey. The Banking System and War Finance. 1943. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/6908398.pdf> (Дата звернення: 27.06.2022)
195. Chubaj V., Tesak O. Financial relationships between commercial banks and industrial enterprises: the principles of organizing and risks. *Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska Lublin-Polonia*. 2013. Vol. XLVII. No. 4. P. 15-24. URL: <https://journals.umcs.pl/h/article/viewFile/1541/1223> (Дата звернення: 20.09.2021)
196. ClearTax. URL: <https://cleartax.in/> (Дата звернення: 27.05.2022)
197. Collins dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/> (Дата звернення: 20.09.2021)

198. Corporate Finance Institute. URL: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/economics/macroeconomy/environment/> (Дата звернення: 27.05.2022)
199. Credit Risk Concentration. Open Risk Manual. URL: https://www.openriskmanual.org/wiki/Credit_Risk_Concentration (Дата звернення: 27.03.2022)
200. Concentration Risk. Visible Equity. URL: <http://web.archive.org/web/20131206112845/http://www.visibleequity.com/creditrisksoftware/Learn/concentration-risk-methodology.jsp> (Дата звернення: 27.03.2022)
201. Daly E. Herman. Toward some operational principles of sustainable development. *Ecological Economics*. 1990. No. 2. P. 1-6. URL: <https://docs.ufpr.br/~jrgarcia/Economia%20Ecologica/Toward%20some%20operational%20principles%20of%20sustainable%20development.pdf> (Дата звернення: 27.03.2024)
202. David R. Henderson. German Economic Miracle. 2008. URL: <https://www.econlib.org/library/Enc/GermanEconomicMiracle.html> (Дата звернення: 27.06.2022)
203. Darvas Z., Martins C. The Impact of the Ukraine Crisis on International Trade. *Working Paper 20/2022*, Bruegel. URL: <https://www.bruegel.org/sites/default/files/2022-12/WP%2020.pdf> (Дата звернення: 27.06.2022)
204. Darwish R. Which Of The Seven Colors Of The Economy Will We Need Post-Pandemic? *Albawaba Business*. 2021. URL: <https://www.albawaba.com/business/which-seven-colors-economy-will-we-need-post-pandemic> (Дата звернення: 30.06.2022)
205. Dedu V., Enciu A. Loan Products Included in the Offer of Commercial Banks. *Theoretical and Applied Economics*. 2009. No. 04(533). P. 67-74. URL: https://www.researchgate.net/publication/46567457_Loan_Products_Included_in_the_Offer_of_Commercial_Banks (Дата звернення: 20.09.2021)

206. Dec P., Masiukiewicz P. Socially Responsible Financial Products as a Contribution of Financial Institutions to Sustainable Development. *Sustainability*. 2021. Iss. 13(6). No. 3067. URL: <https://doi.org/10.3390/su13063067> (Дата звернення: 15.11.2023)
207. Dynamic Interactions Between Financial and Macroeconomic Imbalances: A Panel VAR Analysis. URL: <https://wiiw.ac.at/supplementary-online-appendix-dynamic-interactions-between-financial-and-macroeconomic-imbances-a-panel-var-analysis-dlp-4801.pdf> (Дата звернення: 15.11.2023)
208. Dragoi D. Economic growth versus economic development. *Colegio de Economistas de A Coruña, A Coruña*. 2020. Vol. 4. Iss. 1. P. 1-11. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/282275/1/100.pdf> (Дата звернення: 27.03.2024)
209. Dziamulych M., Shmatkovska T., Krupka M., Yastrubetska L., Vyshyvana B., Derevianko S. Introduction of NSFR Ratio in the Activities of Commercial Banks in Ukraine. *Universal Journal of Accounting and Finance*. 2021. No. 9(6). P. 1544-1550. DOI: 10.13189/ujaf.2021.090631 (Дата звернення: 10.10.2023)
210. Ebireri John Efe. Bank market structure and industrialization: evidence from developing countries. PhD thesis. 2014. URL: <https://theses.gla.ac.uk/5297/1/2014ebireriphd.pdf> (Дата звернення: 15.11.2023)
211. Economics Online: For Students and Economists. URL: <https://www.economicsonline.co.uk> (Дата звернення: 10.09.2021)
212. Faiola A., Bennett D. In the Ukraine war, a battle for the nation's mineral and energy wealth. *The Washington Post*. 2022. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/08/10/ukraine-russia-energy-mineral-wealth/> (Дата звернення: 25.04.2023)
213. Financing the sustainable development goals. The contributions of the multilateral development banks. 2020. URL: <https://www.un.org/ohrlls/sites/www.un.org.ohrlls/files/mdb.pdf> (Дата звернення: 12.11.2023)

214. Franck-Dominique Vivien. Sustainable development: An overview of economic proposals. *S.A.P.I.E.N.S.* 2008. Vol. 1. No. 2. URL: <https://journals.openedition.org/sapiens/227> (Дата звернення: 27.03.2024)
215. Fisher A. The rising financialization of the U.S. economy harms workers and their families, threatening a strong recovery. 2021. URL: <https://equitablegrowth.org/the-rising-financialization-of-the-u-s-economy-harms-workers-and-their-families-threatening-a-strong-recovery/> (Дата звернення: 27.06.2022)
216. Foglia M. Non-Performing Loans and Macroeconomics Factor: The Italian Case. *Risks*. 2022. P. 10-21. DOI: <https://doi.org/10.3390/risks10010021> (Дата звернення: 15.05.2022)
217. Granstone Ross. Principles of Banking Law. OUP Catalogue, Oxford University Press, 2002. URL: <https://www.modares.ac.ir/uploads/En-Law.Book.3.pdf> (Дата звернення: 22.09.2021)
218. Guinnane Timothy W. Delegated Monitors, Large and Small: The Development of Germany's Banking System, 1800-1914. *Yale University's Economic Growth Center Discussion Paper*. 2001. No. 835. P. 1-89. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/98270/1/cdp835.pdf> (Дата звернення: 13.09.2022)
219. Gorodnichenko Y., Rohner D. The Economic Consequences of the War. 2022. URL: <https://cepr.org/debates/economic-consequences-war> (Дата звернення: 13.09.2022)
220. Hackethal A.; Schmidt R.; Tyrell M. The transformation of the German financial system. *Revue d'économie politique*. 2006. 116. 431-456. URL: <https://doi.org/10.3917/redp.164.0431> (Дата звернення: 20.06.2022)
221. Hashemi S. Financing and risk management of investments in mining sector. 2013. URL: https://www.researchgate.net/publication/280920121_Financing_and_risk_management_of_investments_in_mining_sector (Дата звернення: 20.05.2022)

222. Herasymenko A. Macroeconomic aspects of the development of bank lending to industrial enterprises: challenges of today. *Economics&Education*. 2022. Vo. 7. No. 3. P. 12-19.

223. Herasymenko A. Macroeconomic environment of Ukraine and the dynamics of its development in modern realities. *Economics&Education*. 2023. Vol. 8. No. 1. P. 38-44.

224. Herasymenko A. Development bank loans for industrial enterprises and their role in restoring macroeconomic stability in the post-war period: foreign experience: proceedings of the International scientific conference «Features and trends of socio-economic development in global and local dimensions» (October 21-22, 2022. Leipzig, Germany). Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. P. 141-154.

225. Herasymenko A. Perspective directions of development of bank lending to industrial enterprises: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна парадигма публічного управління» (10-12 листопада 2022 р., м. Львів, Україна). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. С. 617-624.

226. Herasymenko A. The impact of the macroeconomic environment on bank lending to industrial enterprises: the case of Ukraine. *Economics&Education*. 2023. Vol. 8. No. 4. P. 18-23.

227. Herasymenko A. Ryzyky bankivskoho kredytuvannia promyslovykh pidpriemstv ta makroekonomichni determinanty yikh vynyknennia [Risks of bank lending to industrial enterprises and macroeconomic determinants of their occurrence]. *Modern scientific strategies of development: collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov*. Sherman Oaks, California: GS Publishing Services, 2022. P. 104-122.

228. Herasymenko A. The improvement of the classification criteria for varieties of bank lending to industrial enterprises: proceedings of the XXX International Scientific and Practical Conference «The newest problems of science and ways to solve the» (02-05 August 2022, Helsinki, Finland). Finland, 2022. P. 39-42.

229. Herasymenko A. Macroeconomic determinates of forming threats to bank lending to strategic industrial enterprises: proceedings of the 1 st International Scientific and

Practical Conference «Science in the Environment of Rapid Changes» (September 6-8, 2022). Brussels, Belgium: De Boeck, 2022. P. 58-60.

230. Herasymenko A. The contribution of bank lending to industrial enterprises in improving the macroeconomic environment: evidence from Saudi Arabia. *Economics and Region*. 2022. No. 3(86). P. 51-58.

231. Herasymenko A. Types of industrial loan portfolio as an important component of the bank's corporate loan portfolio: proceedings of the VII International Scientific Conference From the Baltic to the Black Sea: the Formation of Modern Economic Area (01–02 December 2023, Riga, Latvia). Latvia, 2023. P. 56-59.

232. Identifying Water-Related Business Risks. URL: <https://ceowatermandate.org/accounting/core-functions/> (Дата звернення: 20.05.2022)

233. Inflation and Growth in China. Editor: Mr. Manuel Guitián and Mr. Robert A. Mundell. ISBN: 9781557755421. International Monetary Fund, 1996. 321 p. URL: <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781557755421/front-1.xml> (Дата звернення: 27.03.2024)

234. Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com/terms/m/macroeconomy.asp> (Дата звернення: 20.05.2022)

235. Ivashina V., Laeven L., Moral-Benito E. Loan types and the bank lending channel. *Working Paper Series*. 2020. No. 2409. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecb.wp2409~79137cac1e.en.pdf> (Дата звернення: 20.09.2021)

236. Ivakhnenkov S., Hlushchenko S. and Sverenko K. Macroeconomic factors that influence the bank loans rate in international and Ukrainian practice. *Economics of Development*. 2020. No. 19(4). P. 35-47. DOI:10.21511/ed.19(4).2020.04 (Дата звернення: 10.05.2022)

237. Jabbouri I., Naili M. Does ownership concentration affect cost of debt? Evidence from an emerging market. *Review of Behavioral Finance*. 2020. Vol. 12 No. 3. P. 282-296. DOI: <https://doi.org/10.1108/RBF-10-2018-0106> (Дата звернення: 05.05.2022)

238. Jinoria K. The Definition of Business Enterprise Overview of Legal And Economic Approaches. *European Scientific Journal*. 2014. P. 130-35. URL: <https://eujournal.org/index.php/esj/article/view/4759> (Дата звернення: 20.09.2021)
239. Key Credit Factors For The Metals And Mining Downstream Industry. 2013. URL: <https://www.maalot.co.il/publications/MT20140107164018.pdf> (Дата звернення: 20.09.2021)
240. Kiganda E. O. Effect of macroeconomic factors on commercial banks profitability in Kenya: case of Equity Bank Limited. *Journal of Economics and Sustainable Development*. 2014. Vol. 5. No. 2. P. 46-56. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/234646221.pdf> (Дата звернення: 10.05.2022)
241. Khutorna M., Herasymenko A. The methodological basis for bank lending to industrial enterprises. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. No. 1(42). P. 51–60.
242. Khutorna M., Herasymenko A. Theoretical framework for the impact of the macroeconomic environment on bank lending to industrial enterprises. *Transformation of economy, finance and management in modern conditions: Scientific monograph*. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. P. 203-219.
243. Khutorna M., Herasymenko A. Structural approach to the formation of the bank's industrial loan portfolio on the grounds of sustainable development. *Green, Blue & Digital Economy Journal*. 2023. Vol. 4. No. 4. P. 28-35.
244. Kolhatkar M. J., Dutta A. B. Financial risks and construction projects. *International Journal of Application or Innovation in Engineering & Management (IJAIEM)*. 2013. Vol. 2. Is. 11. P. 235-239. URL: <https://www.ijaiem.org/volume2issue11/IJAIEM-2013-11-25-073.pdf> (Дата звернення: 20.05.2022)
245. Knowledge exchange in the field of industrial development: The case of the Industrial Knowledge Bank. Chalmers Reproservice, Göteborg, Sweden 2018. URL: <https://odr.chalmers.se/server/api/core/bitstreams/94dc2e08-2f3d-48dc-9b51-7435b4288ef8/content> (Дата звернення: 05.09.2023)

246. Kolodiziev O., Krupka M., Shulga N., Kulchytskyi M., Lozynska O. The level of digital transformation affecting the competitiveness of banks. *Banks and Bank Systems*. 2021. No. 16(1). P. 81-91. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/bbs.16\(1\).2021.08](http://dx.doi.org/10.21511/bbs.16(1).2021.08) (Дата звернення: 15.11.2023)
247. Korneev V., Verheliuk Y., Koverninska Y., Kononets A. Bank crediting to the sector of non-financial corporations in Ukraine. *Banks and Bank Systems*. 2019. Vol. 14. Iss. 3. P. 64-75. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/bbs.14\(3\).2019.06](http://dx.doi.org/10.21511/bbs.14(3).2019.06) (Дата звернення: 20.09.2023)
248. Korneev V., Gryshova I., Kyzym M., Khaustova V., Kramarev H. Assessment of the Industrial Structure and its Influence on Sustainable Economic Development and Quality of Life of the Population of Different World Countries. *Sustainability*. 2020. Iss. 12 (5). No. 2072. URL: <https://doi.org/10.3390/su12052072> (Дата звернення: 10.09.2021)
249. Korneev V., Dziubliuk O., Tymkiv A., Antkiv V., Kucherenko N. Banking Sector Stability and Economic Development: Assessment of Risks and Efficiency. *Economic Affairs*. 2023. Vol. 68. No. 03. P. 1679-1688. DOI: 10.46852/0424-2513.3.2023.33 (Дата звернення: 30.11.2023)
250. Kovalová E., Valášková K., Adamko P. The Credit Risk and its Measurement, Hedging and Monitoring. *Procedia Economics and Finance*. 2015. No. 24. P. 675-681. URL: DOI:10.1016/S2212-5671(15)00671-1 (Дата звернення: 20.05.2022)
251. Kulik Rebecca M. Sustainable development. *Encyclopedia Britannica*. 2024. URL: <https://www.britannica.com/topic/sustainable-development>. (Дата звернення: 29.03.2024)
252. Lebedeva L., Moskalenko O. Impact of the covid-19 pandemic on the industrial sector: implications for economic policy. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2021. No. 7(5). P. 114-122. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-5-114-122> (Дата звернення: 27.06.2022)
253. Louzis D. P.; Vouldis T. A.; Metaxas V. L. Macroeconomic and Bank-Specific Determinants of Non-Performing Loans in Greece: A Comparative Study of

Mortgage, Business and Consumer Loan Portfolios. Bank of Greece Working Paper. 2010. No. 118.

URL: <https://ssrn.com/abstract=1703026> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1703026>

(Дата звернення: 05.05.2022)

254. Love I., Zicchino L. Financial development and dynamic investment behavior: Evidence from panel vector autoregression. *The Quarterly Review of Economics and Finance*. 2006. 46, 190-210. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/63871/7/Netrebchuk.pdf;jsessionid=4F1DD465E877389275C0BD260AE1D22E>

(Дата звернення: 15.11.2023)

255. Macroeconomic Factors: What Are They and How Do They Impact the Economy? *Indeed Editorial Team*. 2021. URL: <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/macroeconomics-factors> (Дата звернення: 05.05.2022)

256. Metha Sh. Industry Risk. 2021. URL: <https://www.fe.training/free-resources/credit/industry-risk/> (Дата звернення: 27.03.2022)

257. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/> (Дата звернення: 10.09.2021)

258. Messai A. S., Jouini F. Micro and Macro Determinants of Non-performing Loans. *International Journal of Economics and Financial Issues*. 2013. Vol. 3. No. 4. P. 852-860. URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/362822> (Дата звернення: 05.05.2022)

259. Mladen M. Ivic. Economic growth and development. *Journal of Process Management – New Technologies, International*. 2015. Vol. 3. No. 1. P. 55-62. URL: <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/2334-735X/2015/2334-735X1501055I.pdf> (Дата звернення: 27.03.2024)

260. Natsir M. et al. Foreign penetration, competition, and credit risk in banking. *Borsa Istanbul Review*. 2019. No. 19(3). P. 249-257. URL: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S2214845018303181?token=8500EC4DD74A3FDCCAEDBE5CE4BAEE2E77FBBBBE0EC7DD3BB138222D651C4945>

B89ED45E133989AD0703F1A8E4AA140E&originRegion=eu-west-1&originCreation=20220802205512 (Дата звернення: 05.05.2022)

261. Nehrebecka N. Sectoral risk assessment with particular emphasis on export enterprises in Poland. *Zb. rad. Ekon. fak. Rij.* 2018. Vol. 36. No. 2. P. 677-700. URL: <https://doi.org/10.18045/zbefri.2018.2.677> (Дата звернення: 27.03.2022)

262. North C. Douglass. Institutions. *Journal of Economic Perspectives.* 1991. Vol. 1. No. 5. P. 97-112. URL: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/1695541/mod_resource/content/1/North%20%281991%29.pdf (Дата звернення: 20.09.2021)

263. Official website of Bureau of Economic Analysis (USA). URL: <https://www.bea.gov/> (Дата звернення: 27.06.2022)

264. Official website of Federal Deposit Insurance Corporation (USA). URL: <https://www.fdic.gov/> (Дата звернення: 15.06.2022)

265. Official website of Deutsche Bundesbank. URL: <https://www.bundesbank.de/> (Дата звернення: 27.06.2022)

266. Official website of Office for National Statistics (United Kingdom). URL: <https://www.ons.gov.uk> (Дата звернення: 27.06.2022)

267. Official website of Bank of England. URL: <https://www.bankofengland.co.uk/> (Дата звернення: 27.06.2022)

268. Official website of OECD. URL: <https://stats.oecd.org/> (Дата звернення: 15.06.2022)

269. Official website of Green Finance Platform. URL: <https://www.greenfinanceplatform.org/finance/banking> (Дата звернення: 30.06.2022)

270. Official website of European Central Bank. URL: <https://sdw.ecb.europa.eu/> (Дата звернення: 27.06.2022)

271. Official web-site of UNECE. URL: <https://w3.unece.org/PXWeb/en> (Дата звернення: 30.06.2022)

272. Oxford dictionary. URL: <https://en.oxforddictionaries.com> (Дата звернення: 15.09.2021)

273. Orr S., Cartwright A., Tickner D. Understanding water risks. 2009. URL: https://awsassets.panda.org/downloads/understanding_water_risk_iv.pdf (Дата звернення: 20.09.2021)
274. Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development. United Nations, 1987. URL: <https://www.are.admin.ch/are/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html> (Дата звернення: 20.10.2023)
275. Palyvoda K. Irreversible changes. What financial, social and political factors determine the strategies of the United States and China. «*Ukrainian week magazine*». 2022. No. 6(742). URL: <https://tyzhden.ua/Economics/254319> (Дата звернення: 27.06.2022)
276. Pettinger T. Economic impact of war. 2022. URL: <https://www.economicshelp.org/blog/2180/economics/economic-impact-of-war/> (Дата звернення: 22.06.2022)
277. Predict the point at which risk begins to magnify using concentration risk. URL: <https://www.mathworks.com/discovery/concentration-risk.html#:~:text=Concentration%20risk%20is%20the%20potential,together%20in%20an%20unfavorable%20direction> (Дата звернення: 27.03.2022)
278. Questions and Answers about the International Bank for Reconstruction and Development. Washington DC, 1948. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/564141482832046583/pdf/109971-WP-Box396323B-PUBLIC-Questions-and-Answers-About-the-International-Bank-for-Reconstruction-and-Development.pdf> (Дата звернення: 22.06.2022)
279. Radivojevic N., Jovovic J. Examining of determinants of non-performing loans. *Prague Econ. Pap.* 2017. No. 26 (3). P. 300–316. URL: http://pep.vse.cz/artkey/pep-201703-0004_examining-of-determinants-of-non-performing-loans.php (Дата звернення: 05.05.2022)
280. Risk Management in Manufacturing: A Breakdown of Best Practices. 2020. URL: <https://www.firstcitizens.com/commercial/insights/industry-expertise/risk-management-in-manufacturing> (Дата звернення: 20.09.2021)

281. Rogoff K. The long-lasting economic shock of war. 2022. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2022/03/the-long-lasting-economic-shock-of-war> (Дата звернення: 22.06.2022)
282. Sammut-Bonnici T. Macroenvironment. Wiley Encyclopedia of Management, John Wiley & Sons, Ltd, 2014. URL: https://www.researchgate.net/publication/272184190_Macroenvironment (Дата звернення: 15.05.2022)
283. Salas V., Saurina J. Credit risk in two institutional regimes: Spanish commercial and savings banks. *J. Financ. Serv. Res.* 2002. No. 22 (3). P. 203–224. URL: <https://ideas.repec.org/a/kap/jfsres/v22y2002i3p203-224.html> (Дата звернення: 05.05.2022)
284. Saeed M. S. Bank-related, industry-related and macroeconomic factors affecting bank profitability: a case of the United Kingdom. *Research Journal of Finance and Accounting.* 2014. Vo. 5. No. 2. P. 42-50. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/234629777.pdf> (Дата звернення: 15.05.2022)
285. Schaeck K., Cihak M., Wolfe S. Are Competitive Banking Systems More Stable. *Journal of Money, Credit and Banking.* 2009. Vol. 41. No. 4. P. 711-734 . URL: <https://www.jstor.org/stable/25483515> (Дата звернення: 05.05.2022)
286. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. 1st edition. Great Britain: Portfolio Penguin, 2017. 183 p.
287. Sheehan P. The Main Bank System and its Role in the Japanese Economic Miracle. 2012. DOI:10.13140/RG.2.2.17120.38400 (Дата звернення: 20.06.2022)
288. Shepherd G. W. Development Loans to Private Borrowers, 1945-1961. 1964. URL: <https://ur.booksc.me/book/50951770/165046> (Дата звернення: 20.06.2022)
289. Sherifi I., Andrushchenko H., Vankovych D., Solokha D., Malyshenko I., Yavorska N. Strategic management of industrial enterprise innovation potential development. *Academy of Strategic Management Journal.* 2020. Vol. 19. Iss. 6. P. 1-8. URL: <https://www.abacademies.org/articles/strategic-management-of->

industrial-enterprise-innovation-potential-development-9898.html (Дата звернення: 20.06.2022)

290. Sinha Nikhilesh. Financial Institutions and the British Industrial Revolution: Did Financial underdevelopment hold back Growth? *The official blog of the Journal of Institutional Economics*. 2021. URL: <https://joie-blog.net/financial-institutions-and-the-british-industrial-revolution-did-financial-underdevelopment-hold-back-growth> (Дата звернення: 15.06.2022)

291. Sindaco M. The Evolution of ESG Factors in Credit Risk Assessment Environmental Issues. 2021. URL: <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/blog/the-evolution-of-esg-factors-in-credit-risk-assessment-environmental-issues> (Дата звернення: 27.03.2022)

292. Strategic industry definition. URL: <https://www.lawinsider.com/dictionary/strategic-industry#:~:text=More%20Definitions%20of%20Strategic%20industry,Sample%201> (Дата звернення: 10.05.2022)

293. The Difference Between Industrial And Commercial Banks. Glass&Goldberg. URL: <https://glassgoldberg.com/2020/02/24/the-difference-between-industrial-and-commercial-banks/#:~:text=Examples%20of%20industrial%20banks%20include,in%20the%20state%20of%20Utah> (Дата звернення: 20.10.2023)

294. The Fourth Industrial Revolution: what it means, how to respond. 2016. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond/> (Дата звернення: 15.06.2022)

295. The four pillars of sustainability. *FutureLearn*. URL: <https://www.futurelearn.com/info/courses/sustainable-business/0/steps/78337#:~:text=However%2C%20it%20actually%20refers%20to,the%20four%20pillars%20of%20sustainability> (Дата звернення: 27.03.2024)

296. Torbati Y., Bodek N. D., Castelli M., Palmer D. A. General Criteria: Methodology: Industry Risk. S&P Global Ratings. 2013. URL:

<https://www.spratings.com/scenario-builder-portlet/pdfs/IndustryRisk.pdf> (Дата звернення: 27.03.2022)

297. Vasilescu A.-M., Dima A. M., Vasilache S. Credit analysis policies in construction project finance. *Management & Marketing*. 2009. Vol. 4. No. 2. P. 79-94. URL: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.564.8627&rep=rep1&type=pdf> (Дата звернення: 20.05.2022)

298. What is a Macroeconomic Factor? Corporate Finance Institute. URL: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/economics/macroeconomic-factor/> (Дата звернення: 15.05.2022)

299. Wei Zhong-Kang, Ning Bo, Zhu Tian-Bo, Niu Jia-Qiang, Liu Jun. Credit Risk Evaluation and Analysis of Power Generation Enterprises under the Spot Trading. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*. 2020. No. 446.042017. DOI: 10.1088/1755-1315/446/4/042017 (Дата звернення: 15.05.2022)

300. Xu Dongbei, Wang Jianmin. Strategic Emerging Industries in China: Literature Review and Research Prospect. *American Journal of Industrial and Business Management*. 2015. No. 05. P. 486-506. DOI: 10.4236/ajibm.2015.57049 (Дата звернення: 10.05.2022)

301. Yehorycheva S., Gudz T., Krupka M., Kolodiziev O., Tarasevych N. The role of the banking system in supporting the financial equilibrium of the enterprises: the case of Ukraine. *Banks and Bank Systems*. 2019. No. 14(2). P. 190-202. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/bbs.14\(2\).2019.17](http://dx.doi.org/10.21511/bbs.14(2).2019.17) (Дата звернення: 20.06.2022)

302. Zampara K.; Giannopoulos M.; Koufopoulos D. N. Macroeconomic and industry-specific determinants of Greek bank profitability. *International Journal of Business and Economic Sciences Applied Research (IJBESAR)*. 2017. Vol. 10, Iss. 1. P. 13-22. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/185655/1/v10-i1-p13-22-industry-specific-determinants.pdf> (Дата звернення: 15.05.2022)

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

**Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про
апробацію результатів дисертації**

Публікації у наукових фахових виданнях України:

1. Андрущак Є. М., Герасименко А. В. Особливості кредитування промислових підприємств державними банками України. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 1(48). С. 56-64. – 0,81 д.а. (особистий внесок автора – 0,40 д.а.: проаналізовано динамку промислового кредитування банками державного сектору; висвітлено роль банків державного сектору у розвитку промислових підприємств)
2. Андрущак Є. М., Герасименко А. В. Управління ризиком концентрації банківського кредитування промислових підприємств. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. – 0,87 д.а. (особистий внесок автора – 0,43 д.а.: проаналізовано галузеву структуру промислового кредитування банками в Україні; запропоновано коефіцієнтний метод щодо формування оптимального складу і структури промислового кредитного портфеля)
3. Андрущак Є. М., Перепьолкіна О. О., Герасименко А. В. Управління непрацюючими кредитами банків: світовий досвід. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. – 0,85 д.а. (особистий внесок автора – 0,28 д.а.: проаналізовано динаміку непрацюючих кредитів банків в Україні)
4. Герасименко А. В. Фінансово-економічний розвиток промислових підприємств в сучасних реаліях України. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 1(81). С. 162-171. – 0,90 д.а.
5. Герасименко А. В. Оцінка стійкості промислового кредитного портфеля банку до проявів макроекономічного середовища. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. – 0,58 д.а.

6. Герасименко А. В. Методика оцінки загальної якості промислового кредитного портфеля банку в умовах динамічного макроекономічного середовища. *Сталий розвиток економіки*. 2023. № 2(47). С. 35-42. – 0,92 д.а.
7. Герасименко А. В. Особливості взаємозв'язку між банківським кредитуванням промисловості та фінансовою стійкістю банків. *Бізнес Інформ*. 2022. № 3. С. 93–101. – 0,68 д.а.
8. Герасименко А. В. Розвиток класифікації різновидів банківського кредитування промислових підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. – 0,66 д.а.
9. Герасименко А. В. Роль банківського кредитування у подоланні макроекономічних наслідків війни: зарубіжний досвід. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 19-20. С. 120-125. – 0,68 д.а.
10. Герасименко А. В. Макроекономічні аспекти зародження та розвитку банківського кредитування промисловості до початку Другої світової війни. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2022. № 3(79). С. 173-179. – 0,63 д.а.
11. Khutorna M., Herasymenko A. The methodological basis for bank lending to industrial enterprises. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. No. 1(42). P. 51–60. – 0,68 д.а. (особистий внесок автора – 0,34 д.а.: розроблено видову інституційну структуру кредитування промисловості; розкрито економічну сутність банківського промислового кредитування за інституціональним, функціональним та відтворювальним науковими підходами; обґрунтовано його сучасні принципи)
12. Herasymenko A. The contribution of bank lending to industrial enterprises in improving the macroeconomic environment: evidence from Saudi Arabia. *Economics and Region*. 2022. No. 3(86). P. 51-58. – 0,83 д.а.
13. Герасименко А. В. Банківське кредитування промислових підприємств: економічна сутність та принципи реалізації. *Вісник Університету банківської справи*. 2021. № 2(41). С. 40-48. – 0,91 д.а.

14. Герасименко А. В. Сучасні особливості банківського кредитування промислових підприємств. *Вісник Університету банківської справи*. 2020. №2(38). С. 35-42. – 0,88 д.а.

Публікації у закордонних наукових періодичних виданнях та розділи у колективних монографіях:

1. Herasymenko A. Ryzyky bankivskoho kredytuvannia promyslovykh pidpryiemstv ta makroekonomichni determinanty yikh vynyknennia [Risks of bank lending to industrial enterprises and macroeconomic determinants of their occurrence]. *Modern scientific strategies of development: collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California: GS Publishing Services, 2022. P. 104-122. – 1,02 д.а.*

2. Herasymenko A. Macroeconomic aspects of the development of bank lending to industrial enterprises: challenges of today. *Economics&Education*. 2022. Vol. 7. No. 3. P. 12-19. – 0,72 д.а.

3. Khutorna M., Herasymenko A. Theoretical framework for the impact of the macroeconomic environment on bank lending to industrial enterprises. *Transformation of economy, finance and management in modern conditions: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. P. 203-219. – 0,98 д.а.*
(особистий внесок автора – 0,49 д.а.: уточнено економічну сутність макроекономічного середовища, обґрунтовано його взаємозв'язок із банківським кредитуванням промислових підприємств)

4. Herasymenko A. Macroeconomic environment of Ukraine and the dynamics of its development in modern realities. *Economics&Education*. 2023. Vol. 8. No. 1. P. 38-44. – 0,79 д.а.

5. Herasymenko A. The impact of the macroeconomic environment on bank lending to industrial enterprises: the case of Ukraine. *Economics&Education*. 2023. Vol. 8. No. 4. P. 18-23 – 0,56 д.а.

6. Khutorna M., Herasymenko A. Structural approach to the formation of the bank's industrial loan portfolio on the grounds of sustainable development. *Green*,

Blue & Digital Economy Journal. 2023. Vol. 4. No. 4. P. 28-35. – 0,75 д.а. (особистий внесок автора – 0,37 д.а.: розвинено структурний підхід до формування промислового кредитного портфеля на засадах сталого розвитку)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Andrushchak Y., Herasymenko A. Industrial Knowledge Bank as an element of improving the industrial landscape of Ukraine: proceedings of the International Scientific Conference «Transformation processes of the economic system in the context of modern challenges» (Lithuania, Klaipeda, 02-03 February 2024). Riga, Latvia, 2024. – 0,20 д.а. (особистий внесок автора – 0,10 д.а.: проаналізовано особливості функціонування Банку промислових знань в країнах ЛАК регіону)

2. Andrushchak Y., Herasymenko A. Resource potential of Ukrainian banks in overcoming the macroeconomic consequences of the war: proceedings of the VI International Scientific and Practical Conference «Theoretical and empirical scientific research: concept and trends» (Oxford, 02 February 2024). United Kingdom, 2024. – 0,25 д.а. (особистий внесок автора – 0,12 д.а.: проаналізовано структуру сумарних пасивів банків в Україні)

3. Herasymenko A. Types of industrial loan portfolio as an important component of the bank's corporate loan portfolio: proceedings of the VII International Scientific Conference From the Baltic to the Black Sea: the Formation of Modern Economic Area (Riga, 01–02 December 2023). Latvia, 2023. – 0,22 д.а.

4. Герасименко А. В. Аналіз капітальних інвестицій та джерел їх фінансування у промисловість України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Трансформаційні процеси національної економіки в умовах сьогодення» (м. Київ, 8 квітня 2023 р.). Львів-Торунь: Liha-Pres, 2023. С. 113-117. – 0,20 д.а.

5. Герасименко А. В. Банки розвитку та промислові підприємства: окремі особливості кредитування: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток банківських систем світу в умовах

глобалізації фінансових ринків» (м. Черкаси, 24 листопада 2022 р.). Черкаси: Навчально-наукове відділення ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. С. 75-77. – 0,17 д.а.

6. Herasymenko A. Perspective directions of development of bank lending to industrial enterprises: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна парадигма публічного управління» (м. Львів 10-12 листопада 2022 р.). Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. – 0,38 д.а.

7. Herasymenko A. Development bank loans for industrial enterprises and their role in restoring macroeconomic stability in the post-war period: foreign experience: proceedings of the International scientific conference «Features and trends of socio-economic development in global and local dimensions» (Germany, Leipzig, 21-22 October 2022). Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. – 0,23 д.а.

8. Герасименко А. В. Внесок банківського кредитування промислових підприємств у відновлення макроекономічної стабільності: досвід післявоєнної західної Німеччини: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «фінансовий бізнес в Україні та світі: маркетингові особливості та закономірності» (м. Львів, 13 жовтня 2022 р.). Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. С. 12-14. – 0,18 д.а.

9. Герасименко А. В. Макроекономічні чинники впливу на банківське кредитування промислових підприємств: матеріали Одинадцятої міжнародної науково-практичної конференції «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 09-10 вересня 2022 р.). Одеса: ОНЕУ, 2022 . С. 341-342. – 0,11 д.а.

10. Herasymenko A. Macroeconomic determinates of forming threats to bank lending to strategic industrial enterprises: proceedings of the 1 st International Scientific and Practical Conference «Science in the Environment of Rapid Changes» (Brussels, 06-08 September 2022). Belgium: De Boeck, 2022. – 0,18 д.а.

11. Herasymenko A. The improvement of the classification criteria for varieties of bank lending to industrial enterprises: proceedings of the XXX International Scientific and Practical Conference «The newest problems of science and ways to solve the» (Helsinki, 02-05 August 2022). Finland, 2022. – 0,20 д.а.

12. Герасименко А. В. Вплив недіючих банківських кредитів, наданих у промисловість на окремі показники фінансової стійкості банків: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів» (м. Берегове, 15 червня 2022 р.). Ужгород: ФОП Сабов А. М., 2022. С. 309-311. – 0,15 д.а.

13. Герасименко А. В. Функціональний науковий підхід до уточнення економічної сутності банківського кредитування промислових підприємств: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Розвиток фінансово-кредитних систем: виклики сьогодення» (м. Умань, 06-07 червня 2022 р.). Умань: Уманський НУС, 2022. С. 20-22. – 0,11 д.а.

14. Герасименко А. В. Уточнення економічної сутності банківського кредитування промислових підприємств за відтворювальним науковим підходом: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка, фінанси, облік та право: проблеми та перспективи розвитку» (м. Полтава, 17 листопада 2021 р.). Полтава: Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 2021. С. 27-29. – 0,14 д.а.

15. Герасименко А. В. Сучасний стан банківського кредитування промислових підприємств: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Черкаси, 19 листопада 2020 р.). Черкаський навчально-науковий інститут Університету банківської справи, 2020. С. 110-113. – 0,28 д.а.

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ:

Основні результати дослідження теоретичного та практичного характеру були оприлюднені на науково-практичних конференціях:

1. International Scientific Conference «Transformation processes of the economic system in the context of modern challenges» (Lithuania, Klaipeda, 02-03 February 2024), форма участі – дистанційна.

2. VI International Scientific and Practical Conference «Theoretical and empirical scientific research: concept and trends» (Oxford, United Kingdom, 02 February 2024), форма участі – дистанційна.

3. VII International Scientific Conference From the Baltic to the Black Sea: the Formation of Modern Economic Area (Riga, Latvia, 01-02 December 2023), форма участі – дистанційна.
4. Міжнародна науково-практична конференція «Трансформаційні процеси національної економіки в умовах сьогодення» (м. Київ, 8 квітня 2023 р.), форма участі – дистанційна.
5. XVI Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків» (м. Черкаси, 24 листопада 2024 р.), форма участі – дистанційна.
6. IV Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна парадигма публічного управління» (м. Львів, 10-12 листопада 2022 р.), форма участі – дистанційна.
7. International scientific conference «Features and trends of socio-economic development in global and local dimensions» (Leipzig, Germany, 21-22 October, 2022), форма участі – дистанційна.
8. II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Фінансовий бізнес в Україні та світі: маркетингові особливості та закономірності» (м. Львів, 13 жовтня 2022 р.), форма участі – дистанційна.
9. Одинадцята міжнародна науково-практична конференція «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 09-10 вересня, 2022 р.), форма участі – дистанційна.
10. The First International Scientific and Practical Conference «Science in the environment of rapid changes» (Brussels, Belgium, 06-08 September, 2022), форма участі – дистанційна.
11. XXX International Scientific and Practical Conference «The newest problems of science and ways to solve the» (Helsinki, Finland, 02-05 August 2022), форма участі – дистанційна.
12. III Міжнародна науково-практична конференція «Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів» (м. Берегове, 15 червня 2022 р.), форма участі – дистанційна.

13. III Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Розвиток фінансово-кредитних систем: виклики сьогодення» (м. Умань, 06-07 червня 2022 р.), форма участі – дистанційна.

14. Міжнародна науково-практична конференція «Економіка, фінанси, облік та право: проблеми та перспективи розвитку» (м. Полтава, 17 листопада 2021 р.),

15. XIV Міжнародна науково-практична конференція (м. Черкаси, 19 листопада 2020 р.), форма участі – дистанційна.

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1

**Визначення понять «підприємство», «підприємництво» та
«підприємницька діяльність» у вітчизняній та зарубіжній
науковій літературі**

Науковці	Тлумачення поняття
Г. Ю. Шпортько [174]	Підприємство – центральна ланка економіки, джерело економічного розвитку та водночас складовий елемент економіки галузі та регіону, в яких воно функціонує
К. Джинорія (K. Jinoria) [238]	Підприємство – стійко організована, незалежна, економіко-правова єдність осіб, власності, зобов’язання та діяльність яких є орієнтованими на одержання прибутку.
С. В. Мочерний [99]	Підприємницька діяльність – це праця індивіда, заснована на розвитку особистісних чинників, розширенні знань про свої можливості, спрямована на досягнення найкращого результату в господарській діяльності, на отримання економічної вигоди і насамперед привласнення додаткового продукту»
О. Дзюблюк, О. Малахова [52]	Підприємництво – це сукупність дій суб’єктів господарювання, спрямованих на створення матеріальних цінностей і надання послуг з метою отримання прибутку, результатом чого є неперервність розширеного відтворення

Джерело: складено авторкою.

ДОДАТОК В

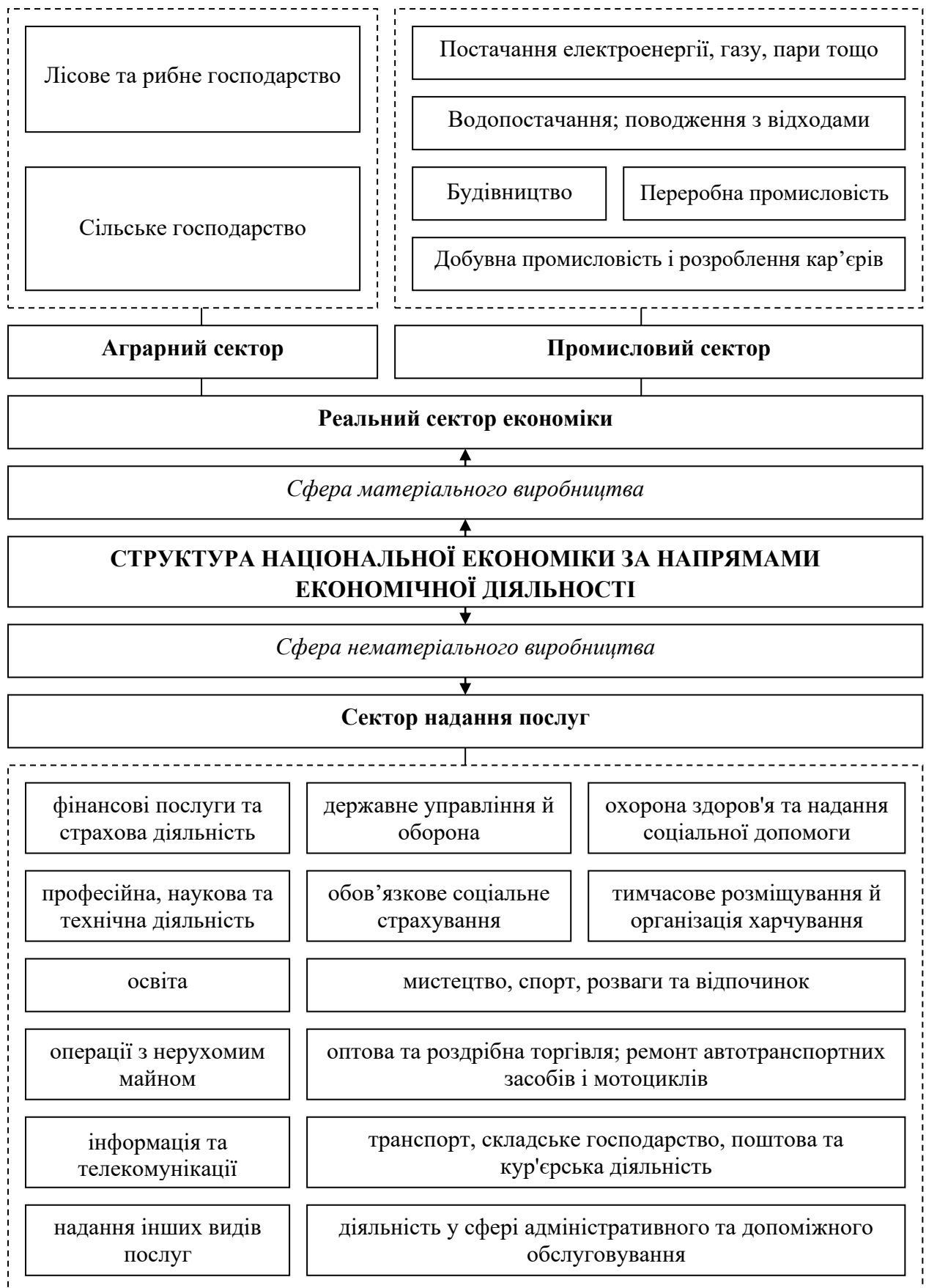

Рис.В.1. Місце промислового сектору в структурі національної економіки
Джерело: складено авторкою на основі [56].

ДОДАТОК Д

Таблиця Д.1

Джерела формування фінансових та інвестиційних ресурсів на підприємствах, та їх характеристика

Походження фінансового/ інвестиційного ресурсу	Джерело формування	Переваги використання	Недоліки використання
Власні	Статутний капітал, сформований при створенні банку, і зароблений банком прибуток, що може перебувати в різних формах: у вигляді створених за рахунок прибутку фондів банків та нерозподіленого прибутку минулих років і звітного року і т.п.	Незалежність від сторонніх осіб, збереження управління в руках засновника, простота і швидкість залучення тощо	Обмеженість, відсутність зовнішнього контролю за використанням ресурсів
Позичкові	Облігаційні позики, банківські та бюджетні кредити	Відносна необмеженість ресурсів, збереження управління в руках засновника, диверсифікованість вибору, зовнішній контроль за використанням ресурсів	Складнощі із залученням, додаткові витрати, необхідність надання гарантій
Залучені	Кошти, одержані від продажу акцій, пайові та інші внески громадян і юридичних осіб. Залучені ресурси можуть формуватися банками на депозитних і недепозитних засадах.		

Джерело: складено авторкою на основі [52, с. 27; 68; 151; 169].

ДОДАТОК Е

Таблиця Е.1

**Визначення поняття «кредит» у вітчизняній та зарубіжній
енциклопедичній літературі**

Наукове джерело	Тлумачення поняття
Словник Меріам-Вебстер [257]	1. гроші, надані під процент; щось позичене, що, як правило, надається позичальнику для тимчасового користування; 2. надання тимчасового користування.
Кембриджський словник [192]	сума грошових коштів, яка є позиченою, часто в банку, і має бути повернена, як правило, разом із додатковою сумою грошових коштів, яку ви повинні сплатити в якості плати за позику.
Оксфордський словник [272]	річ, яка є позиченою, головним чином, сума грошових коштів, яка очікується до повернення разом із процентами.
Словник Коллінза [197]	сума грошових коштів, що позичається.
Словник української мови [157]	надання в борг матеріальних цінностей, грошей; позика.
Словник іншомовних слів [156]	1. Угода між економічними партнерами про надання товарів або грошей у борг на певний строк і на умовах оплати чи повернення з процентами; позика. 2. Форма просування позичкового капіталу.

Джерело: складено авторкою.

Таблиця Е.2

Визначення поняття «кредит» у науковій літературі

Науковець / Науковці	Сутність поняття
Д. І. Коваленко, В. В. Венгер [74]	це суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку із передачею один одному в тимчасове користування вільних коштів (вартості) на засадах зворотності, платності та добровільності
К. Д. Гурова, О. Л. Шелест, І. В. Колупаєва [46]	це економічні відносини між суб'єктами ринку з приводу перерозподілу вартості на засадах поверненості, строковості і платності, цільового характеру та забезпеченості. Рушійним мотивом такого перерозподілу є отримання додаткового доходу кожним із суб'єктів кредитних відносин
С. В. Глущенко [43, с. 70]	це перерозподіл вартості на засадах строковості, зворотності й платності між суб'єктами економіки
Л. В. Левченко [96]	специфічний вид економічних відносин, який ґрунтується на мобілізації і нагромадженні тимчасово вільних коштів і формуванні з них позичкового капіталу
В. Д. Лагутін [95]	форма прояву кредитних відносин, форма руху позичкового капіталу. Кредит виражає економічні відносини між кредитором і позичальником, які виникають під час одержання позики, користування нею та її повернення

Джерело: складено авторкою.

ДОДАТОК Ж

Таблиця Ж.1

**Класифікація різновидів банківського кредитування
промислових підприємств**

Класифікаційна ознака	Різновиди банківського кредитування промисловості
За галузевою належністю промислового підприємства-позичальника	кредити підприємствам добувної промисловості та розроблення кар'єрів
	кредити підприємствам переробної промисловості
	кредити підприємствам постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря
	кредити підприємствам водопостачання, каналізації, поводження з відходами
	кредити будівельним підприємствам
За належністю підприємства-позичальника до моделі економіки за кольором	кредити промисловим підприємствам «коричневої» економіки
	кредити промисловим підприємствам «червоної» економіки
	кредити промисловим підприємствам «золотої» економіки
	кредити промисловим підприємствам «зеленої» економіки
	кредити промисловим підприємствам «блакитної» економіки
За ознакою дотримання промисловим підприємством у господарській діяльності засад сталого розвитку	кредити промисловим підприємствам, які провадять свою господарську діяльність на засадах сталого розвитку
	кредити промисловим підприємствам, які не дотримуються засад сталого розвитку у своїй господарській діяльності
	кредити промисловим підприємствам, які переорієнтацію своєї господарської діяльності на засади сталого розвитку
За формою власності промислового підприємства-позичальника	кредити приватним промисловим підприємствам
	кредити державним промисловим підприємствам
	кредити промисловим підприємствам, що діють на основі колективної власності (виробничі кооперативи, споживчі кооперації тощо)
	кредити комунальним промисловим, промислово-виробничим, промислово-комерційним підприємствам
За місцем реєстрації промислового підприємства-позичальника	кредити, надані промисловим підприємствам-резидентам
	кредити, надані промисловим підприємствам-нерезидентам
За класифікацією залежно від розміру промислового підприємства-позичальника	кредити, надані промисловим мікропідприємствам
	кредити, надані малим промисловим підприємствам
	кредити, надані середнім промисловим підприємствам
	кредити, надані великим промисловим підприємствам

За належністю промислового підприємства-позичальника до стратегічно важливих галузей економіки	кредити, надані стратегічно важливим промисловим підприємствам
	кредити, надані звичайним промисловим підприємствам
За ступенем технологічного розвитку промислового підприємства	кредити, надані низькотехнологічним промисловим підприємствам
	кредити, надані середньотехнологічним промисловим підприємствам
	кредити, надані високотехнологічним промисловим підприємствам, підприємствам смарт-промисловості
За формою власності банку-кредитора	кредити промисловим підприємствам, надані банками державного сектору
	кредити промисловим підприємствам, надані приватними банками (в тому числі, внутрішньо контрольованими та під іноземним контролем)
За спеціалізацією банку-кредитора	кредити промисловим підприємствам, надані комерційними банками
	кредити промисловим підприємствам, надані індустріальними (промисловими) банками
	кредити промисловим підприємствам, надані інвестиційними банками
	кредити промисловим підприємствам, надані іпотечними банками
	кредити промисловим підприємствам, надані банками розвитку
	кредити промисловим підприємствам, надані ощадними банками
	кредити промисловим підприємствам, надані онлайн-банками, необанками (neobanks) та банками-челенджерами (challenger banks)
За кількістю учасників кредитування	кредити промисловим підприємствам, надані одним банком
	консорціумні кредити, надані промисловим підприємствам
	синдикатні кредити, надані промисловим підприємствам
За участю в проєктах, програмах державної та/або міжнародної підтримки	кредити промисловим підприємствам в рамках державних програм підтримки розвитку промисловості
	кредити промисловим підприємствам в рамках міжнародних програм підтримки розвитку промисловості
За належністю до спеціалізованого виду кредитування	проєктне фінансування промислових підприємств
	об'єктне фінансування промислових підприємств
	фінансування спорудження/придбання нерухомого майна промислових підприємств, що генерує дохід
За строком кредитування	до 1 року
	від 1 року до 5 років
	більше 5 років
За валютою кредитування	кредити, надані у національній валюті
	кредити, надані в іноземній валюті
	кредити, надані в цифровій валюті
За цільовим використанням кредитних коштів	кредити промисловим підприємствам на поповнення обігових коштів

	кредити промисловим підприємствам на придбання, оновлення, модернізацію основних засобів
	кредити на реалізацію інвестиційних проєктів промислового підприємства
	кредити на реалізацію інноваційних проєктів промислового підприємства
За формою банківського кредитування	бланковий кредит промисловим підприємствам
	онкольний кредит промисловим підприємствам
	авалювання векселів промислових підприємств
	сезонний кредит промислового підприємству із щомісячною амортизацією боргу
	інвестиційне кредитування промислових підприємств (лізинг; іпотечний кредит; довгострокові інвестиційні проєкти; андерайтинг; консорціумний кредит)
	послуги факторингу для промислових підприємств
	банківське гарантування для промислових підприємств рефінансування промислових підприємств
За методом надання банківського кредиту	кредити, що надаються промисловим підприємствам одноразово в повній сумі
	кредити, що надаються промисловим підприємствам у вигляді кредитної лінії (поновлювальної або не поновлювальної)
За способом забезпечення банківського кредиту	забезпечені кредити промислових підприємств (заставою, порукою, гарантією, страхуванням тощо)
	незабезпечені кредити промислових підприємств (бланкові)
За якістю боргового зобов'язання	працюючі кредити промислових підприємств
	NPLs промислових підприємств
За масштабом економічного впливу	кредити, надані промисловим підприємствам, що впливають на рівні галузі промисловості
	кредити, надані промисловим підприємствам, що впливають на рівні промислового сектору
	кредити, надані промисловим підприємствам, що впливають на рівні економічного регіону
	кредити, надані промисловим підприємствам, що впливають на рівні національної економіки

Джерело: складено та доповнено авторкою на основі [52; 167; 172].

ДОДАТОК 3

Таблиця 3.1

Аналіз державних концепції / програм/ планів розвитку промисловості на предмет визначення участі банківського кредитування у реалізації державної промислової політики, 1996-2022 рр.

Рік	Визначення участі банків у розвитку вітчизняної промисловості	Джерела/способи залучення фінансових ресурсів для виконання програми/плану за участю банків	Документ
1996	В розділі « <i>Організаційне та інституційне забезпечення</i> » зазначається: « <u>для розмежування фінансів і зобов'язань держава використовує механізм залучення уповноважених банків і страхових компаній, в тому числі при виконанні зобов'язань за соціальними гарантіями</u> »	Конкретно не зазначається. В розділі « <i>Структурна та інвестиційна політика</i> » зазначається: «для концентрації інвестиційних ресурсів, особливо на початковому етапі, <u>доцільним є створення Українського банку розвитку і реструктуризації</u> »	Концепція державної промислової політики України від 29 лютого 1996 р. № 272,
2003	В Програмі визначено мету Фінансову-кредитної політики у сфері промисловості, одним із завдань якої встановлено «створення сприятливих умов для <u>поєднання банківського, торговельного та промислового капіталів</u> через діяльність промислово-фінансових груп»	Одним із джерел фінансового забезпечення реалізації Програми визначаються «ресурси фінансово-кредитної сфери (<u>банківське кредитування, кошти інвестиційних, пенсійних фондів, страхових інвестиційних компаній</u>)»	Концепція державної промислової політики від 12 лютого 2003 р. №102/2003
2008	<i>Однією із проблем розвитку промисловості</i> вказується « <u>недосконалість інвестиційно-кредитної системи</u> спричиняє вплив власного капіталу та зменшення фінансових ресурсів, що негативно позначається на інноваційній активності суб'єктів господарювання.	«Фінансування Програми в необхідних обсягах передбачається здійснювати за рахунок коштів державного бюджету виходячи з наявних фінансових ресурсів, власних коштів підприємств та <u>інших джерел</u> ».	Концепція Проєкту загальнодержавно і цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 року від 9 липня 2008 р. №947-р

Закінчення табл.3.1

2013	<p><i>Однією із проблем розвитку промисловості вказується «обмежений доступ підприємств базових галузей промисловості до кредитних ресурсів через високі відсоткові ставки комерційних банків, особливо на довгостроковий період для технічного переозброєння»</i></p>	<p><i>«Фінансування Програми в необхідних обсягах передбачається здійснювати в рамках реальних можливостей державного бюджету виходячи з наявних фінансових ресурсів, а також на засадах державно-приватного партнерства із залученням власних коштів підприємств та організацій, кредитів, інвестицій»</i></p>	<p><i>Концепція загальнодержавно і цільової економічної програми розвитку промисловості України на період до 2020 року від 17 липня 2013 р. №603-р.</i></p>
	<p><i>З метою реалізації завдання збільшення експорту продукції з високою часткою доданої вартості Стратегічної цілі 1 «Трансформація моделі економічного розвитку в напрямку високотехнічної економіки» передбачається: «внесення змін до законодавства, що дасть змогу використовувати страховий поліс від ПрАТ «Експортно-кредитне агентство» для забезпечення кредитів для комерційних банків»</i></p> <p><i>Одним із завдань розбудови сучасної системи державного стратегічного планування розвитку економіки Стратегічної цілі 2 «Створення сприятливого середовища» визначається: «організаційне забезпечення діяльності робочої групи з питань повернення активів збанкрутілих банків»</i></p>	<p><i>На виконання завдання щодо створення належних умов для розвитку конкуренції та ведення бізнесу передбачається: розвиток моделі кредитування МСП; залучення місцевих та обласних державних адміністрацій до реалізації спільних програм з компенсації процентних ставок за кредитами для МСП.</i></p> <p><i>На виконання завдання з мобілізації фінансових ресурсів на основі заохочення інвестицій передбачається стимулювати створення індустріальних парків, зокрема шляхом компенсації повної або часткової за рахунок державних коштів відсоткової ставки за кредитами (позиками).</i></p> <p><i>На виконання завдання з нарощення технологічного потенціалу та збільшення реалізації інноваційної продукції передбачається запуск та реалізація програми компенсації фінансових зобов'язань за кредитними та лізинговими договорами у галузі машинобудування</i></p>	<p><i>Стратегічний план розвитку Міністерства економічного розвитку і торгівлі на 2022-2024 роки, затверджена Наказом Міністерства соціальної політики України від 11 лютого 2022 р. №90</i></p>

Джерело: складено авторкою на основі [137-139; 141; 143].

ДОДАТОК К

Таблиця К.1

Обсяги та динаміка банківського кредитування промислових підприємств в галузевому розрізі, 2010-2022 рр.

Обсяг, млрд. грн. / Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
B	12,88	11,48	15,73	17,57	20,12	18,00	18,23	7,96	10,87	7,48	12,55	10,12	17,08
C	121,53	124,31	125,88	135,90	183,92	194,29	204,26	203,57	209,39	176,41	167,69	147,01	126,24
D	12,70	18,98	21,48	27,09	28,79	31,40	39,79	52,27	57,67	55,66	66,71	64,39	66,73
E	-	-	-	2,55	2,48	2,46	2,37	2,24	1,10	1,23	0,34	0,46	0,64
F	43,16	44,22	37,05	50,22	55,55	41,90	45,05	42,59	39,26	32,26	19,87	22,64	19,65
<i>Промисловий сектор, разом</i>	<i>190,27</i>	<i>198,99</i>	<i>200,14</i>	<i>233,33</i>	<i>290,86</i>	<i>288,05</i>	<i>309,68</i>	<i>308,62</i>	<i>318,30</i>	<i>273,04</i>	<i>267,17</i>	<i>244,62</i>	<i>230,33</i>
Нефінансові корпорації, всього	500,96	575,54	605,43	691,90	778,84	787,80	822,11	829,93	859,74	744,65	724,16	752,32	754,37
Динаміка, % / Рік	2010/ 2009	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2022/ 2021
B	34,10	-10,87	36,95	11,73	14,50	-10,51	1,23	-56,35	36,63	-31,23	67,90	-19,38	68,75
C	15,79	2,29	1,26	7,96	35,33	5,64	5,13	-0,34	2,86	-15,75	-4,95	-12,33	-14,13
D	36,98	49,39	13,21	26,11	6,27	9,07	26,71	31,37	10,33	-3,50	19,86	-3,48	3,64
E	-	-	-	-	-2,77	-1,03	-3,68	-5,46	-50,83	12,02	-72,01	33,43	38,17
F	3,55	2,45	-16,20	35,53	10,62	-24,57	7,50	-5,45	-7,82	-17,83	-38,40	13,95	-13,21
<i>Промисловий сектор, разом</i>	<i>14,96</i>	<i>4,58</i>	<i>0,58</i>	<i>16,58</i>	<i>24,66</i>	<i>-0,96</i>	<i>7,51</i>	<i>-0,34</i>	<i>3,13</i>	<i>-14,22</i>	<i>-2,15</i>	<i>-8,44</i>	<i>-5,84</i>
Нефінансові корпорації, всього	8,38	14,89	5,19	14,28	12,57	1,15	4,36	0,95	3,59	-13,39	-2,75	3,89	0,27

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [110].

Таблиця К.2

**Структура та відхилення у структурі банківського кредитування промислових підприємств
в галузевому розрізі, 2010-2022 рр.**

Частка, % / Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
B	6,77	5,77	7,86	7,53	6,92	6,25	5,89	2,58	3,42	2,74	4,70	4,14	7,41
C	63,87	62,47	62,90	58,24	63,23	67,45	65,96	65,96	65,79	64,61	62,77	60,10	54,81
D	6,68	9,54	10,73	11,61	9,90	10,90	12,85	16,94	18,12	20,38	24,97	26,32	28,97
E				1,09	0,85	0,85	0,76	0,72	0,35	0,45	0,13	0,19	0,28
F	22,68	22,22	18,51	21,52	19,10	14,55	14,55	13,80	12,33	11,82	7,44	9,26	8,53
Промисловий сектор	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
<i>Промисловий сектор / Нефінансові корпорації</i>	<i>37,98</i>	<i>34,57</i>	<i>33,06</i>	<i>33,72</i>	<i>37,35</i>	<i>36,56</i>	<i>37,67</i>	<i>37,19</i>	<i>37,02</i>	<i>36,67</i>	<i>36,89</i>	<i>32,52</i>	<i>30,53</i>
Нефінансові корпорації	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Відхилення, в.п. / Рік	2010/2009	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017	2019/2018	2020/2019	2021/2020	2022/2021
B	0,97	-1,00	2,09	-0,33	-0,61	-0,67	-0,36	-3,31	0,84	-0,68	1,96	-0,56	3,28
C	0,46	-1,40	0,42	-4,65	4,99	4,22	-1,49	0,00	-0,17	-1,17	-1,85	-2,67	-5,29
D	1,07	2,86	1,20	0,88	-1,71	1,00	1,95	4,09	1,18	2,27	4,59	1,35	2,65
E		0,00	0,00	1,09	-0,24	0,00	-0,09	-0,04	-0,38	0,11	-0,32	0,06	0,09
F	-2,50	-0,46	-3,71	3,01	-2,42	-4,55	0,00	-0,75	-1,47	-0,52	-4,38	1,82	-0,72
Промисловий сектор	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
<i>Промисловий сектор / Нефінансові корпорації</i>	<i>2,17</i>	<i>-3,41</i>	<i>-1,52</i>	<i>0,67</i>	<i>3,62</i>	<i>-0,78</i>	<i>1,10</i>	<i>-0,48</i>	<i>-0,16</i>	<i>-0,36</i>	<i>0,23</i>	<i>-4,38</i>	<i>-1,98</i>
Нефінансові корпорації	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [110].

Таблиця К.3

**Обсяги та динаміка банківського кредитування промислових підприємств в галузевому розрізі,
в національній валюті, 2010-2022 рр.**

Обсяг (нац. вал.), млрд. грн. / Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
B	5,64	5,47	5,89	8,29	7,68	6,68	8,46	1,51	2,04	3,13	2,37	5,41	11,77
C	55,79	57,62	59,38	64,03	66,43	49,99	53,87	60,58	59,38	52,45	52,33	63,15	64,91
D	10,13	11,60	10,61	10,90	14,24	11,27	12,30	14,58	7,94	5,97	8,58	18,99	16,78
E	0,00	0,00	0,00	1,72	1,14	0,86	0,84	0,77	0,49	0,63	0,29	0,43	0,62
F	27,29	29,22	29,28	37,14	32,54	25,00	28,06	26,32	27,16	23,51	17,15	20,52	17,46
<i>Промисловий сектор, разом</i>	<i>98,85</i>	<i>103,91</i>	<i>105,16</i>	<i>122,07</i>	<i>122,03</i>	<i>93,80</i>	<i>103,53</i>	<i>103,76</i>	<i>97,01</i>	<i>85,68</i>	<i>80,74</i>	<i>108,50</i>	<i>111,53</i>
Нефінансові корпорації, всього	310,93	369,76	393,15	454,21	412,94	338,62	417,43	455,09	464,02	426,51	409,52	484,06	504,31
Динаміка (нац. вал.), % / Рік	2010/2009	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017	2019/2018	2020/2019	2021/2020	2022/2021
B	-41,33	-2,95	7,72	40,62	-7,28	-13,08	26,74	-82,16	35,37	52,97	-24,05	127,81	117,54
C	-46,84	3,27	3,05	7,82	3,76	-24,75	7,76	12,47	-2,00	-11,66	-0,22	20,68	2,78
D	9,24	14,53	-8,58	2,80	30,58	-20,87	9,15	18,54	-45,52	-24,80	43,76	121,17	-11,64
E	-	-	-	-	-33,84	-24,02	-2,46	-8,64	-36,25	28,28	-53,92	47,54	44,06
F	-34,53	7,07	0,22	26,84	-12,40	-23,17	12,26	-6,21	3,18	-13,44	-27,03	19,66	-14,93
<i>Промисловий сектор, разом</i>	<i>-40,28</i>	<i>5,12</i>	<i>1,20</i>	<i>16,08</i>	<i>-0,04</i>	<i>-23,14</i>	<i>10,38</i>	<i>0,22</i>	<i>-6,51</i>	<i>-11,67</i>	<i>-5,77</i>	<i>34,39</i>	<i>2,79</i>
Нефінансові корпорації, всього	-32,73	18,92	6,32	15,53	-9,09	-18,00	23,27	9,02	1,96	-8,08	-3,99	18,20	4,18

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [110].

Таблиця К.4

**Обсяги та динаміка банківського кредитування промислових підприємств в галузевому розрізі,
в іноземній валюті, 2010-2022 рр.**

Обсяг (іноз. вал.), млрд. грн. / Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
B	7,25	6,01	9,83	9,29	12,44	11,33	9,76	6,45	8,83	4,35	10,18	4,71	5,31
C	65,73	66,69	66,50	71,87	117,48	144,30	150,39	142,98	150,02	123,96	115,35	83,86	61,33
D	2,57	7,37	10,88	16,19	14,55	20,14	27,49	37,70	49,73	49,69	58,13	45,40	49,95
E	0,00	0,00	0,00	0,83	1,34	1,59	1,52	1,47	0,61	0,60	0,05	0,03	0,02
F	15,87	15,00	7,77	13,08	23,02	16,91	16,99	16,27	12,11	8,75	2,72	2,12	2,19
<i>Промисловий сектор, разом</i>	<i>91,42</i>	<i>95,08</i>	<i>94,98</i>	<i>111,26</i>	<i>168,83</i>	<i>194,26</i>	<i>206,15</i>	<i>204,87</i>	<i>221,29</i>	<i>187,35</i>	<i>186,43</i>	<i>136,12</i>	<i>118,80</i>
Нефінансові корпорації, всього	190,03	205,78	212,28	237,69	365,90	449,17	404,68	374,84	395,72	318,13	314,64	268,26	250,07
Динаміка (іноз. вал.), % / Рік	2010/2009	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017	2019/2018	2020/2019	2021/2020	2022/2021
B	74,83	-17,02	63,53	-5,58	33,94	-8,93	-13,80	-33,97	36,92	-50,72	133,99	-53,71	12,73
C	14,10	1,46	-0,29	8,08	63,46	22,82	4,22	-4,92	4,92	-17,37	-6,94	-27,31	-26,87
D	74,71	186,68	47,49	48,85	-10,09	38,36	36,53	37,11	31,93	-0,09	16,99	-21,89	10,02
E					61,53	18,45	-4,34	-3,70	-58,50	-1,11	-90,97	-42,02	-42,04
F	-10,72	-5,50	-48,19	68,29	76,00	-26,54	0,46	-4,19	-25,61	-27,69	-68,92	-22,09	3,54
<i>Промисловий сектор, разом</i>	<i>12,86</i>	<i>4,00</i>	<i>-0,11</i>	<i>17,14</i>	<i>51,75</i>	<i>15,06</i>	<i>6,12</i>	<i>-0,62</i>	<i>8,02</i>	<i>-15,34</i>	<i>-0,49</i>	<i>-26,99</i>	<i>-12,72</i>
Нефінансові корпорації, всього	-0,14	8,29	3,16	11,97	53,94	22,76	-9,91	-7,37	5,57	-19,61	-1,10	-14,74	-6,78

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [110].

Таблиця К.5

Обсяги та частка довгострокового (більше 5 років) банківського кредитування промислових підприємств в галузевому розрізі, в національній валюті, 2010-2022 рр.

Обсяг (довг. нац. вал.) млрд. грн. / Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
B	0,42	0,36	1,64	3,50	0,70	0,32	0,35	0,38	0,18	0,19	0,05	0,33	0,36
C	7,64	8,98	7,28	8,26	8,37	7,74	7,75	11,12	9,02	8,57	5,95	4,42	4,60
D	0,01	0,42	1,16	0,61	1,48	0,78	0,64	1,25	0,84	0,38	0,44	0,46	0,04
E	0,00	0,00	0,00	0,44	0,03	0,01	0,01	0,00	0,01	0,01	0,01	0,00	0,26
F	4,65	4,66	4,15	6,93	8,75	9,50	10,63	13,44	12,80	6,34	3,73	3,76	2,34
<i>Промисловий сектор, разом</i>	<i>12,73</i>	<i>14,42</i>	<i>14,23</i>	<i>19,74</i>	<i>19,31</i>	<i>18,35</i>	<i>19,38</i>	<i>26,19</i>	<i>22,84</i>	<i>15,50</i>	<i>10,18</i>	<i>8,98</i>	<i>7,60</i>
Нефінансові корпорації, всього	25,46	32,16	34,79	42,43	45,95	45,96	94,86	84,96	76,98	53,64	42,19	41,07	37,96
Частка (довг. нац. вал.), % / Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
B	3,32	2,48	11,50	17,74	3,60	1,77	1,79	1,44	0,78	1,24	0,51	3,72	4,77
C	60,02	62,28	51,15	41,84	43,32	42,18	40,01	42,46	39,47	55,31	58,47	49,20	60,59
D	0,12	2,92	8,16	3,09	7,65	4,23	3,29	4,78	3,69	2,46	4,36	5,16	0,52
E	0,00	0,00	0,00	2,21	0,15	0,07	0,05	0,01	0,03	0,08	0,05	0,02	3,38
F	36,55	32,33	29,19	35,10	45,28	51,75	54,87	51,32	56,02	40,91	36,61	41,91	30,73
Промисловий сектор	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
<i>Промисловий сектор / Нефінансові корпорації</i>	<i>50,01</i>	<i>44,84</i>	<i>40,89</i>	<i>46,52</i>	<i>42,03</i>	<i>39,93</i>	<i>20,43</i>	<i>30,83</i>	<i>29,67</i>	<i>28,89</i>	<i>24,12</i>	<i>21,86</i>	<i>20,02</i>
Нефінансові корпорації	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [110].

Таблиця К.6

Обсяги та частка довгострокового (більше 5 років) банківського кредитування промислових підприємств в галузевому розрізі, в іноземній валюті, 2010-2022 рр.

Обсяг (довг. іноз. вал.) млрд. грн. / Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
B	0,45	0,27	0,70	0,68	0,11	0,05	0,51	0,56	0,44	0,27	0,38	0,59	0,81
C	11,29	12,65	9,66	8,96	17,34	20,77	19,60	24,03	24,38	18,85	16,19	6,37	8,63
D	0,28	4,39	4,02	6,79	3,27	4,44	5,83	12,93	19,30	21,64	27,62	21,46	24,25
E	0,00	0,00	0,00	0,39	0,17	0,09	0,00	0,10	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
F	4,96	6,83	2,04	6,05	11,29	2,45	5,17	6,94	5,69	4,92	1,57	1,28	1,52
<i>Промисловий сектор, разом</i>	<i>16,97</i>	<i>24,14</i>	<i>16,42</i>	<i>22,87</i>	<i>32,19</i>	<i>27,79</i>	<i>31,12</i>	<i>44,56</i>	<i>49,81</i>	<i>45,68</i>	<i>45,75</i>	<i>29,69</i>	<i>35,22</i>
Нефінансові корпорації, всього	43,19	47,67	38,92	42,83	59,61	64,05	67,50	101,03	76,98	80,26	76,66	53,31	62,88
Частка (довг. іноз. вал.), % / Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
B	2,64	1,10	4,26	2,98	0,34	0,16	1,65	1,25	0,89	0,60	0,83	1,98	2,31
C	66,52	52,42	58,80	39,17	53,87	74,73	62,98	53,93	48,94	41,26	35,38	21,44	24,51
D	1,62	18,18	24,50	29,67	10,16	15,98	18,73	29,01	38,74	47,38	60,37	72,27	68,86
E	0,00	0,00	0,00	1,71	0,54	0,32	0,00	0,23	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
F	29,21	28,30	12,43	26,46	35,09	8,81	16,63	15,58	11,42	10,76	3,42	4,31	4,32
Промисловий сектор	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
<i>Промисловий сектор / Нефінансові корпорації</i>	<i>39,30</i>	<i>50,63</i>	<i>42,20</i>	<i>53,40</i>	<i>54,00</i>	<i>43,38</i>	<i>46,10</i>	<i>44,10</i>	<i>64,70</i>	<i>56,92</i>	<i>59,68</i>	<i>55,70</i>	<i>56,01</i>
Нефінансові корпорації	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [110].

Таблиця К.7

**Обсяги та динаміка непрацюючих банківських кредитів (NPL) промислових підприємств
в галузевому розрізі, 2010-2022 рр.**

Обсяг NPL пром., млрд. грн. / Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
B	0,53	0,51	0,67	1,71	2,79	4,11	7,63	5,22	4,38	3,79	0,64	0,45	1,11
C	15,80	13,80	11,67	13,32	33,81	71,35	93,30	90,72	127,01	102,45	45,49	47,17	33,59
D	0,24	0,28	0,88	0,13	0,22	0,42	2,90	4,22	10,60	8,00	5,05	2,01	19,44
E	0,00	0,00	0,00	0,18	1,68	1,69	1,50	1,63	0,45	0,45	0,01	0,01	0,31
F	7,84	6,35	5,58	4,44	6,14	9,15	9,89	19,37	31,13	21,01	12,19	11,97	14,64
<i>Промисловий сектор, разом</i>	<i>24,41</i>	<i>20,93</i>	<i>18,80</i>	<i>19,78</i>	<i>44,64</i>	<i>86,73</i>	<i>115,21</i>	<i>121,16</i>	<i>173,56</i>	<i>135,71</i>	<i>63,38</i>	<i>61,62</i>	<i>69,10</i>
Нефінансові корпорації, всього	65,58	54,75	51,96	51,43	95,32	157,06	191,81	310,78	519,59	430,31	271,83	265,20	310,86
Динаміка NPL пром., % / Рік	2010/ 2009	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2022/ 2021
B	-24,47	-4,88	31,59	155,63	63,16	47,50	85,64	-31,58	-16,05	-13,54	-83,18	-29,09	146,54
C	47,37	-12,69	-15,39	14,09	153,85	111,04	30,76	-2,76	40,00	-19,33	-55,60	3,71	-28,80
D	186,09	19,93	211,55	-85,11	68,47	90,11	590,15	45,73	151,10	-24,49	-36,85	-60,23	867,59
E	-	-	-	-	840,79	0,50	-11,55	9,27	-72,68	1,31	-97,04	-1,07	2 238,38
F	30,12	-19,04	-12,09	-20,37	38,24	49,02	8,03	95,85	60,72	-32,49	-41,99	-1,79	22,31
<i>Промисловий сектор, разом</i>	<i>39,20</i>	<i>-14,24</i>	<i>-10,19</i>	<i>5,20</i>	<i>125,70</i>	<i>94,27</i>	<i>32,84</i>	<i>5,17</i>	<i>43,25</i>	<i>-21,81</i>	<i>-53,30</i>	<i>-2,78</i>	<i>12,14</i>
Нефінансові корпорації, всього	25,18	-16,51	-5,09	-1,03	85,36	64,76	22,13	62,02	67,19	-17,18	-36,83	-2,44	17,21

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [110].

Таблиця К.8

Структура та відхилення у структурі непрацюючих банківських кредитів (NPL) промислових підприємств в галузевому розрізі, 2010-2022 рр.

Частка NPL пром., % / Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
B	2,19	2,42	3,55	8,63	6,24	4,74	6,62	4,31	2,52	2,79	1,01	0,73	1,61
C	64,73	65,90	62,09	67,34	75,74	82,27	80,98	74,88	73,18	75,49	71,77	76,56	48,61
D	0,96	1,35	4,68	0,66	0,49	0,48	2,51	3,48	6,11	5,90	7,97	3,26	28,14
E	0,00	0,00	0,00	0,90	3,77	1,95	1,30	1,35	0,26	0,33	0,02	0,02	0,45
F	32,12	30,32	29,68	22,47	13,76	10,56	8,58	15,98	17,93	15,48	19,23	19,43	21,19
Промисловий сектор, разом	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
<i>Промисловий сектор / Нефінансові корпорації</i>	<i>37,23</i>	<i>38,24</i>	<i>36,18</i>	<i>38,46</i>	<i>46,83</i>	<i>55,22</i>	<i>60,06</i>	<i>38,99</i>	<i>33,40</i>	<i>31,54</i>	<i>23,32</i>	<i>23,23</i>	<i>22,23</i>
Нефінансові корпорації	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Відхилення NPL пром., в.п. / Рік	2010/2009	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017	2019/2018	2020/2019	2021/2020	2022/2021
B	-1,84	0,24	1,13	5,08	-2,39	-1,50	1,88	-2,31	-1,78	0,27	-1,79	-0,27	0,88
C	3,59	1,18	-3,82	5,25	8,40	6,54	-1,29	-6,11	-1,70	2,32	-3,73	4,79	-27,95
D	0,50	0,38	3,33	-4,02	-0,17	-0,01	2,03	0,97	2,62	-0,21	2,08	-4,71	24,88
E	0,00	0,00	0,00	0,90	2,86	-1,82	-0,65	0,05	-1,09	0,08	-0,31	0,00	0,43
F	-2,24	-1,80	-0,64	-7,21	-8,70	-3,21	-1,97	7,40	1,95	-2,45	3,75	0,19	1,76
Промисловий сектор, разом	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
<i>Промисловий сектор / Нефінансові корпорації,</i>	<i>3,75</i>	<i>1,01</i>	<i>-2,05</i>	<i>2,28</i>	<i>8,37</i>	<i>8,39</i>	<i>4,84</i>	<i>-21,08</i>	<i>-5,58</i>	<i>-1,87</i>	<i>-8,22</i>	<i>-0,08</i>	<i>-1,01</i>
Нефінансові корпорації	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [110].

Таблиця К.9

Рівень та динаміка середньозважених процентних ставок за новими банківськими кредитами промислових підприємств у галузевому розрізі, 2010-2022 рр.

Процентні ставки за новими кредитами, % / Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
B	14,25	11,17	13,84	14,45	11,03	21,32	18,91	10,74	12,41	16,46	8,13	13,57	16,12
C	13,57	13,46	13,66	13,69	14,61	16,67	12,08	12,34	17,30	14,25	10,06	9,79	16,26
D	13,08	16,26	17,28	15,71	17,47	17,73	20,81	14,40	14,47	12,44	11,25	11,64	9,30
E	13,08	16,26	17,28	13,15	22,56	26,30	27,32	19,84	17,29	18,64	18,08	14,34	20,57
F	16,74	17,86	17,89	15,22	14,29	19,90	13,02	20,11	18,03	14,74	15,81	12,93	19,90
<i>Нефінансові корпорації</i>	<i>13,96</i>	<i>14,44</i>	<i>14,81</i>	<i>14,13</i>	<i>14,53</i>	<i>17,67</i>	<i>14,21</i>	<i>14,12</i>	<i>16,91</i>	<i>13,51</i>	<i>8,79</i>	<i>9,07</i>	<i>16,63</i>
Динаміка, % / Рік	2010/ 2009	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2022/ 2021
B	-7,08	-21,62	23,90	4,44	-23,69	93,31	-11,31	-43,22	15,60	32,56	-50,61	66,94	18,80
C	-16,34	-0,82	1,44	0,27	6,68	14,12	-27,53	2,15	40,16	-17,60	-29,40	-2,75	66,13
D	-43,52	24,34	6,27	-9,07	11,19	1,49	17,40	-30,80	0,50	-14,08	-9,58	3,46	-20,07
E	-43,52	24,34	6,27	-23,91	71,62	16,55	3,88	-27,38	-12,86	7,82	-3,01	-20,70	43,49
F	-15,44	6,69	0,18	-14,97	-6,09	39,28	-34,58	54,44	-10,36	-18,23	7,27	-18,20	53,84
<i>Нефінансові корпорації</i>	<i>-20,74</i>	<i>3,44</i>	<i>2,55</i>	<i>-4,60</i>	<i>2,83</i>	<i>21,64</i>	<i>-19,60</i>	<i>-0,59</i>	<i>19,76</i>	<i>-20,12</i>	<i>-34,93</i>	<i>3,20</i>	<i>83,26</i>

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [56; 110; 111]

Таблиця К.10

**Структура кредитування підприємств добувної промисловості і розроблення кар'єрів (секція В) в розрізі галузей
станом на грудень 2023 р.**

Промислові галузі секції В	Залишки за кредитами, млн. грн.	NPLs, %	Банки-лідери у кредитуванні галузі
Добування кам'яного та бурого вугілля	493,34	84,63	АТ «Укрексімбанк» (84,19%, з яких NPLs – 100%)
Добування сирової нафти та природного газу	13 109,05	0,16	АТ «Укрексімбанк» (55%); АБ «УКРГАЗБАНК» (30,54%)
Добування металевих руд	2 460,52	30,83	АТ «СЕНС БАНК» (30,93%); АТ «Ощадбанк» (17,99%, з яких NPLs – 100%); АТ «Укрексімбанк» (12,03%, з яких NPLs – 100%)
Добування інших корисних копалин та розроблення кар'єрів	884,99	40,55	АТ «Ощадбанк» (30,05%, з яких NPLs – 89,70%)
Надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів	478,71	35,58	АТ «Полтава-банк» (35,66%, з яких NPLs – 56,65%)
Всього по секції В	17 426,61	9,91	АТ «Укрексімбанк» (47%, з яких NPLs – 9,21%)
<i>Довідково: частка секції В у БПКП, %</i>	<i>8,02</i>	<i>2,56</i>	<i>x</i>
<i>Довідково: частка секції В в кредитах нефінансових корпорацій, %</i>	<i>2,22</i>	<i>0,55</i>	<i>x</i>

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [110].

Таблиця К.11

Структура кредитування підприємств переробної промисловості (секція С) в розрізі галузей станом на грудень 2023 р.

Промислові галузі секції С	Залишки за кредитами, млн. грн.	NPLs, %	Банки-лідери у кредитуванні галузі
Виробництво харчових продуктів	50 820,77	16,76	АТ «Укрексімбанк» (12,08%, з яких NPLs – 50,18%); АТ «Райффайзен Банк» (11,39%, з яких NPLs – 14,72%); АТ «ОТП БАНК» (10,24%, з яких NPLs – 23,17%)
Металургійне виробництво	9 850,43	69,02	АТ «Ощадбанк» (44,18%, з яких NPLs – 97,37%); АТ «Укрексімбанк» (17,98%, з яких NPLs – 99,55%)
Виробництво машин і устаткування, н.в.і.у.	8 633,43	71,48	АТ «Укрексімбанк» (33,42%, з яких NPLs – 98,99%); АТ «СЕНС БАНК» (15,46%, з яких NPLs – 100%)
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	5 366,47	28,47	АТ «Укрексімбанк» (22,43%, з яких NPLs – 28,04%); АТ «СЕНС БАНК» (19,73%, з яких NPLs – 51,68%)
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	4 948,36	15,87	АТ «Райффайзен Банк» (14,73%, з яких NPLs – 12,92%); АТ «Укрексімбанк» (12,66%)
Виробництво напоїв	4 833,50	19,42	АТ «Укрексімбанк» (42,81%, з яких NPLs – 35,66%); АТ «Райффайзен Банк» (14,95%, з яких NPLs – 8,56%)
Виробництво гумових і пластмасових виробів	4 504,42	18,33	АТ «Укрексімбанк» (23,31%, з яких NPLs – 37,26%); АТ «ПУМБ» (16,02%)
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	3 796,33	34,03	АТ «Укрексімбанк» (31,88%, з яких NPLs – 99,19%)
Виробництво паперу та паперових виробів	3 563,97	14,70	АТ «Райффайзен Банк» (29,24%); АТ «ПУМБ» (16,37%, з яких NPLs – 70,00%)
Решта	15 155,17	19,73	х
Всього кредитів секції С	111 472,85	27,25	АТ «Укрексімбанк» (16,70%, з яких NPLs – 58,72%); АТ «Райффайзен Банк» (10,18%, з яких NPLs – 16,89%); АТ «Ощадбанк» (9,62%, з яких NPLs – 47,53%);
Довідково: частка секції С в БПКП, %	51,27	44,98	х
Довідково: частка секції С в кредитах нефінансових корпорацій, %	14,22	9,60	х

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [110].

Таблиця К.12

Структура кредитування підприємств водопостачання, каналізації, поводження з відходами (секція Е) в розрізі галузей станом на грудень 2023 р.

Промислові галузі секції Е	Залишки за кредитами, млн. грн.	NPLs, %	Банки-лідери у кредитуванні галузі
Забір, очищення та постачання води	69,08	7,77	АТ «Укрексімбанк» (73%, з яких NPLs – 7,46%)
Каналізація, відведення й очищення стічних вод	26,22	2,52	АТ КБ «ПриватБанк» (58,19%)
Збирання, оброблення й видалення відходів; відновлення матеріалів	304,98	26,41	АБ «УКРГАЗБАНК» (28,18%, з яких NPLs – 37,26%); АТ «Укрексімбанк» (15,84%, з яких NPLs – 77,77%)
Інша діяльність щодо поводження з відходами	1,14	-	АТ «ПУМБ» (100%)
Всього кредитів секції Е	401,42	21,56	АТ «Укрексімбанк» (25,49%, з яких NPLs – 40,42%)
<i>Довідково: частка секції Е в БПКП, %</i>	0,18	0,13	х
<i>Довідково: частка секції Е в кредитах нефінансових корпорацій, %</i>	0,05	0,03	х

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [110].

Таблиця К.13

Структура кредитування підприємств постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (секція Д) в розрізі галузей станом на грудень 2023 р.

Промислові галузі секції Д	Залишки за кредитами, млн. грн.	NPLs, %	Банки-лідери у кредитуванні галузі
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	69 300,34	30,73	АТ «Ощадбанк» (29,39%, з яких NPLs – 38,32%); АТ «Укрексімбанк» (28,98%, з яких NPLs – 28,31%); АБ «УКРГАЗБАНК» (22,10%, з яких NPLs – 39,34%)
<i>Довідково: частка секції Д в БПКП, %</i>	31,87	31,54	х
<i>Довідково: частка секції Д в кредитах нефінансових корпорацій, %</i>	8,84	6,73	х

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [110].

Таблиця К.14

Структура кредитування підприємств будівництва (секція F) в розрізі галузей станом на грудень 2023 р.

Промислові галузі секції F	Залишки за кредитами, млн. грн.	NPLs, %	Банки-лідери у кредитуванні галузі
Будівництво будівель	10 850,33	84,65	АТ КБ «ПриватБанк» (56,58%, з яких NPLs – 97,53%); АБ «УКРГАЗБАНК» (11,38%, з яких NPLs – 72,66%); АТ «Укрексімбанк» (11,06%, з яких NPLs – 99,76%)
Будівництво споруд	3 307,49	43,64	АТ «Укрексімбанк» (48,35%, з яких NPLs – 67,26%); АБ «УКРГАЗБАНК» (23,31%, з яких NPLs – 0,12%)
Спеціалізовані будівельні роботи	4 655,57	73,35	АТ КБ «ПриватБанк» (71,23%, з яких NPLs – 93,61%)
Всього кредитів секції F	18 813,39	74,64	АТ КБ «ПриватБанк» (50,57%, з яких NPLs – 95,65%); АТ «Укрексімбанк» (15,37%, з яких NPLs – 78,91%)
<i>Довідково: частка секції F в БПКП, %</i>	8,65	20,80	x
<i>Довідково: частка секції F в кредитах нефінансових корпорацій, %</i>	2,40	4,44	x

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [110].

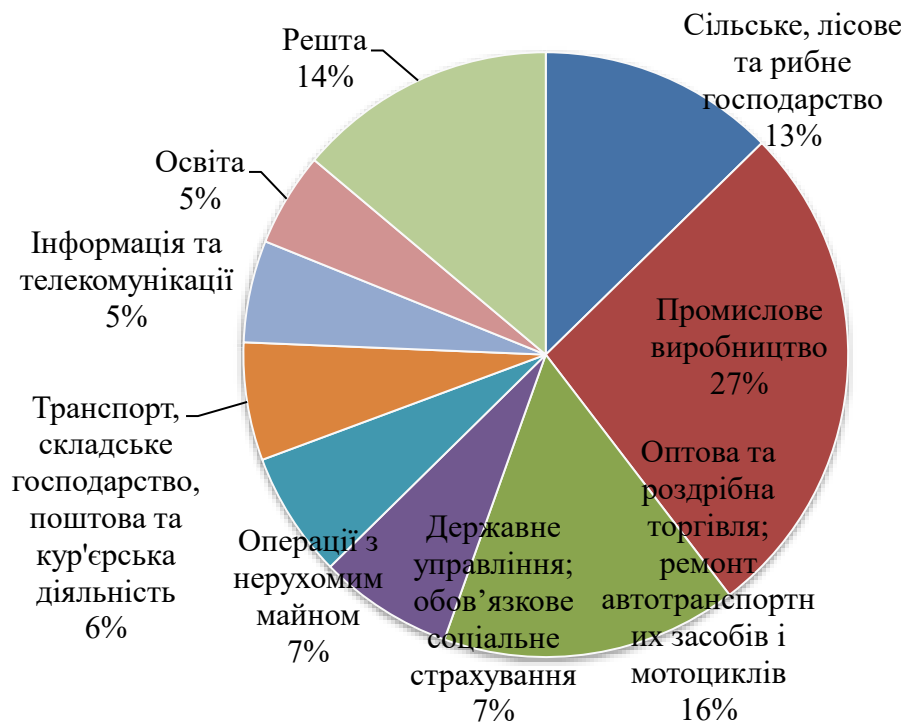

Рис. Л.1. Галузева структура національної економіки України в 2021 р.

Джерело: обчислено та складено авторкою на основі [56].

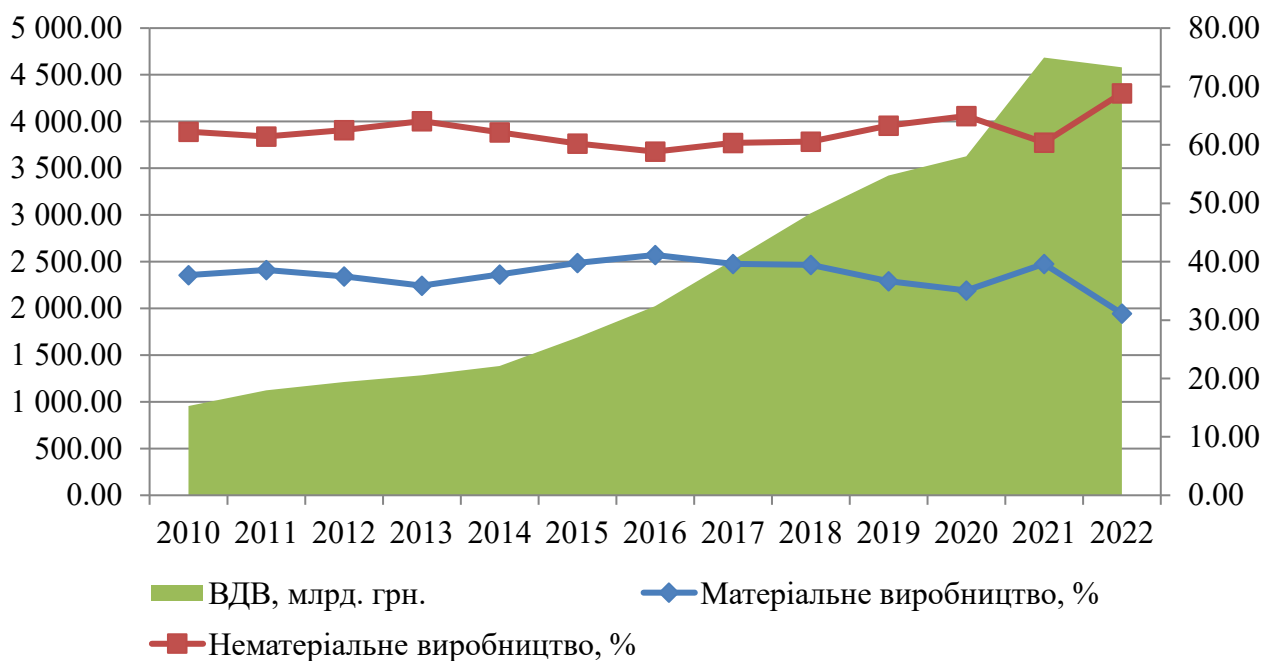

Рис. Л.2. Співвідношення матеріального та нематеріального виробництва у структурі валової доданої вартості України, 2010-2022 рр.

Джерело: обчислено та складено авторкою на основі [56].

ДОДАТОК М
Таблиця М.1

Сукупність показників загального економічного розвитку, 2009-2022 рр.

Рік / Показник	Показники загального економічного розвитку		
	ВВП, млрд. грн	Індекс інфляції, %	Облікова ставка НБУ (на кінець року), %
2009	947,04	112,30	10,25
2010	1 079,35	109,10	7,75
2011	1 299,99	104,60	7,75
2012	1 404,67	99,80	7,5
2013	1 465,20	100,50	6,5
2014	1 586,92	124,90	14
2015	1 988,54	143,30	22
2016	2 385,37	112,40	14
2017	2 981,23	113,70	14,5
2018	3 560,30	109,80	18
2019	3 977,20	104,10	13,5
2020	4 222,03	105,00	6
2021	5 450,85	110,00	9
2022	5 191,03	126,60	25

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [56; 110; 111].

Таблиця М.2

Сукупність показників соціально-економічного розвитку, 2009-2022 рр.

Рік / Показник	Показники соціально-економічного розвитку	
	Рівень безробіття, %	Сума заборгованості з виплати заробітної плати в цілому по країні, млрд. грн.
2009	9,6	1,25
2010	8,8	1,25
2011	8,6	1,04
2012	8,1	0,89
2013	7,7	0,95
2014	9,7	2,37
2015	9,5	2,01
2016	9,7	2,00
2017	9,9	2,58
2018	9,1	2,82
2019	8,6	3,22
2020	9,9	4,01
2021	10,3	3,94
2022	21,1	3,07

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [56; 110; 111].

Сукупність показників промислового розвитку, 2009-2022 рр.

Рік / Показник	Показники промислового розвитку					
	Індекс промислової продукції, %	Індекс будівельної продукції, %	Індекс цін виробників, %	Обсяг реалізованої/виробленої промислової та будівельної продукції (робіт, послуг), млрд. грн.	Частка збиткових підприємств у загальній кількості підприємств, %	Кредити промислових підприємств / ВДВ промислового сектору, %
2009	79,4	51,8	114,3	806,551	44,55	70,58
2010	112,2	94,6	118,7	1086,03	44,55	68,07
2011	108	120	114,1	1366,98	40,20	60,96
2012	99,3	92,7	100,4	1430,86	40,18	58,06
2013	95,7	89	101,7	1380,99	38,17	70,25
2014	89,9	79,6	131,7	1479,95	37,86	80,32
2015	87,7	87,5	125,5	1834,12	28,33	66,67
2016	104	117,5	135,8	2231,76	28,56	56,01
2017	101,1	126,4	116,6	2731,55	28,80	44,45
2018	103	108,6	114,3	3186,42	27,59	38,38
2019	99,5	123,6	92,5	3201,08	27,41	30,40
2020	95,5	105,6	114,7	3438,45	30,01	30,42
2021	101,9	106,8	162,3	4936,98	29,20	19,38
2022	63,3	35,2	107,3	2926,52	36,85	23,06

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [56; 110; 111].

Сукупність показників грошово-кредитного ринку, 2009-2022 рр.

Рік / Показник	Показники грошово-кредитного ринку						
	Грошова маса всього МЗ, млрд. грн.	Монетарна база, млрд. грн.	Депозити, всього, млрд. грн.	Кредити, всього, млрд. грн.	Обсяг рефінансування, млрд. грн.	Процентні ставки за кредитами, наданими у звітному періоді нефінансовим корпораціям, %	Боргові цінні папери в активах депозитних корпорацій, млрд. грн.
2009	48 729,80	194,97	327,74	715,54	91,33	17,61	30,09
2010	59 787,20	225,69	413,85	724,01	78,65	13,96	68,93
2011	68 551,50	239,89	489,14	793,28	78,22	14,44	75,93
2012	77 319,90	255,28	567,88	809,34	82,52	14,81	88,85
2013	90 899,40	307,14	668,46	904,87	80,16	14,13	127,73
2014	95 672,80	333,19	672,40	1 015,74	113,37	14,53	143,03
2015	98 891,10	336,00	711,14	978,67	105,85	17,67	109,57
2016	110 270,00	381,58	788,00	997,62	74,78	14,21	264,36
2017	120 885,93	399,06	876,01	1 015,74	68,65	14,12	359,97
2018	127 763,50	435,80	910,14	1 072,36	61,60	16,91	418,41
2019	143 831,10	447,49	1 050,86	971,25	45,02	13,51	375,68
2020	185 000,70	595,99	1 331,28	943,64	97,15	8,79	612,35
2021	207 135,80	662,50	1 488,60	1 028,82	128,34	9,07	610,92
2022	250 162,14	792,54	1 834,43	989,64	69,84	16,63	536,09

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [56; 110; 111].

Сукупність показників державних фінансів, 2009-2022 рр.

Рік / Показник	Показники державних фінансів			
	Дефіцит бюджету, млрд. грн.	Сальдо (дефіцит бюджету) у % до ВВП	Державний та гарантований державою борг, млрд. грн.	Державний борг / ВВП, %
2009	-35 517,20	-3,89	317,90	34,81
2010	-64 265,50	-5,94	432,30	39,49
2011	-23 557,60	-1,79	473,12	36,34
2012	-53 445,20	-3,79	516,70	36,67
2013	-64 707,60	-4,45	584,37	39,90
2014	-78 052,80	-4,98	1 100,56	69,40
2015	-45 167,50	-2,28	1 572,18	79,00
2016	-70 130,20	-2,94	1 929,76	80,90
2017	-47 849,60	-1,60	2 141,67	71,77
2018	-59 247,90	-1,66	2 168,63	60,94
2019	-78 049,50	-1,96	1 998,30	50,24
2020	-217 096,10	-5,18	2 551,94	60,44
2021	-197 937,40	-3,63	2 672,06	49,02
2022	-914 701,70	-17,62	4 075,45	78,51

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [56; 110; 111].

Таблиця М.6

Сукупність показників зовнішнього сектору та валютного ринку, 2009-2022 рр.

Рік / Показник	Показники зовнішнього сектору і валютного ринку						
	Зведений платіжний баланс, млрд. дол. США	Валовий зовнішній борг, млрд. дол. США	Валовий зовнішній борг у % до ВВП	Прямі іноземні інвестиції (сальдо), млрд. дол. США	Чисте зовнішнє кредитування (+) / Чисте залучення (-)	Курс долара США	Курс Євро
2009	-13,73	103,40	88,20	4,65	-1,14	7,99	11,45
2010	5,03	117,34	86,00	5,76	-2,83	7,96	10,57
2011	-2,46	126,24	77,40	7,02	-10,13	7,99	10,30
2012	-4,18	135,07	76,80	7,20	-14,30	7,99	10,54
2013	2,02	142,08	77,50	4,08	-16,58	7,99	11,04
2014	-13,31	126,31	95,80	0,30	-4,20	15,77	19,23
2015	0,85	118,73	131,00	-0,41	5,49	24,00	26,22
2016	1,35	113,52	121,70	3,79	-1,77	27,19	28,42
2017	2,57	116,58	103,90	3,68	-3,48	28,07	33,50
2018	2,88	114,71	87,70	4,46	-6,40	27,69	31,71
2019	5,98	121,74	79,20	5,21	-4,09	23,69	26,42
2020	1,99	125,69	80,80	-0,95	5,26	28,27	34,74
2021	0,49	129,71	64,90	6,89	-3,87	27,28	30,92
2022	-2,90	132,00	82,20	0,62	8,04	36,57	38,95

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [56; 110; 111].

ДОДАТОК Н

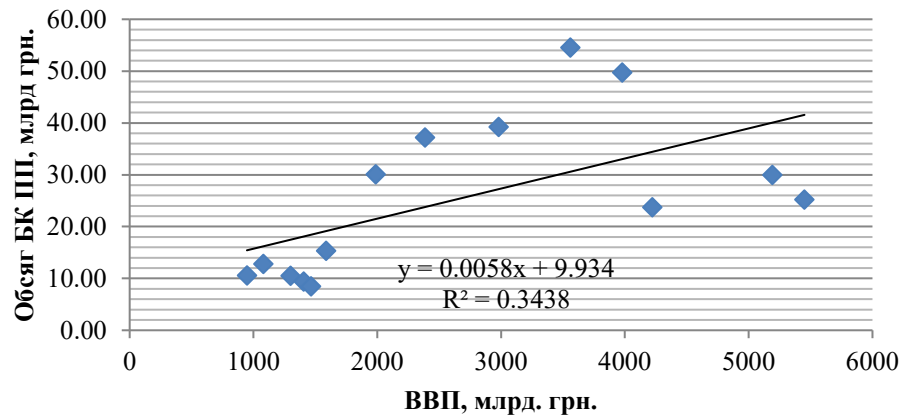

Рис.Н.1. Графічне представлення залежності між обсягом БКПШ (млрд. грн.) та ВВП (млрд. грн), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

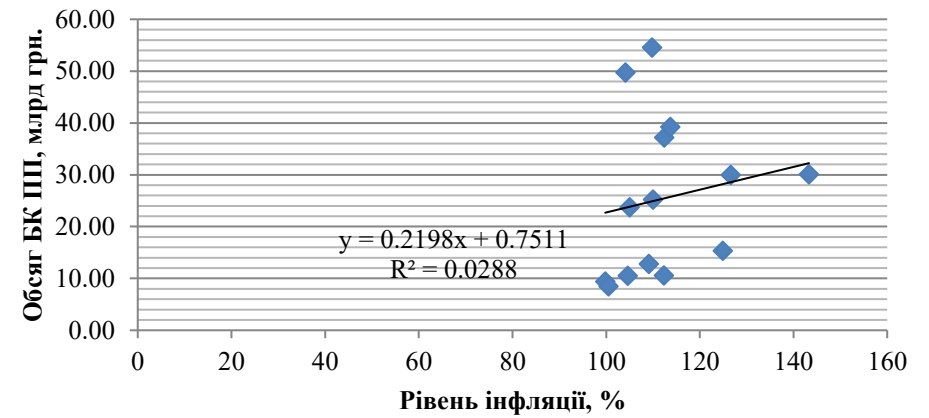

Рис.Н.2. Графічне представлення залежності між обсягом БКПШ (млрд. грн.) та рівнем інфляції (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

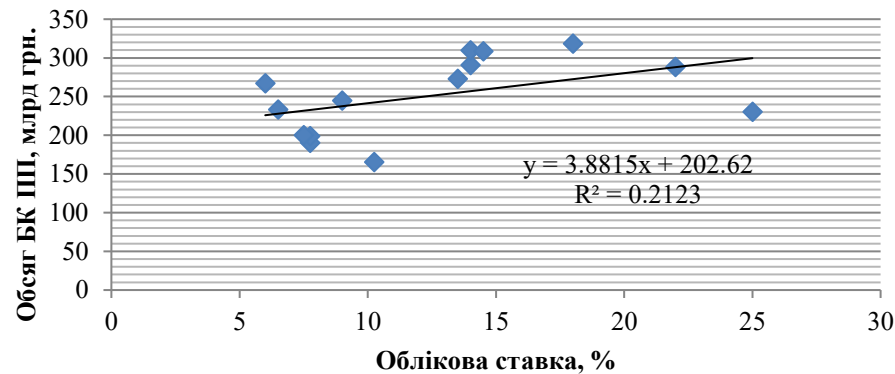

Рис.Н.3. Графічне представлення залежності між обсягом БКПШ (млрд. грн.) та обліковою ставкою (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Продовження додатку Н

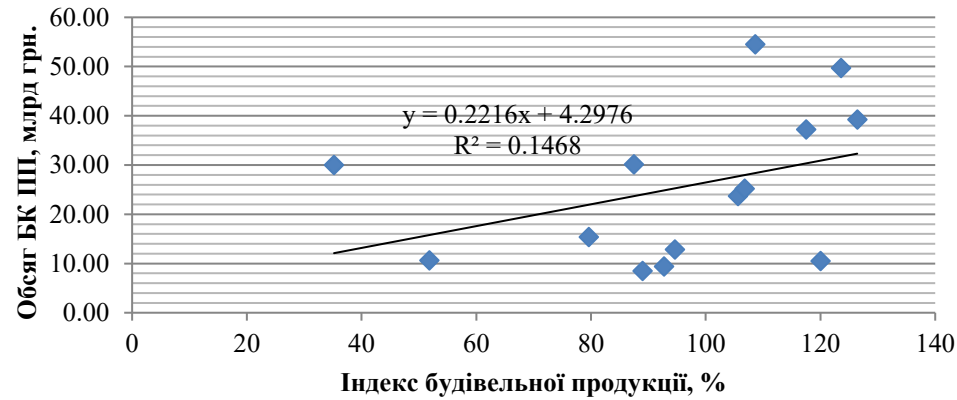

Рис.Н.4. Графічне представлення залежності між обсягом БКПП (млрд. грн.) та індексом будівельної продукції (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

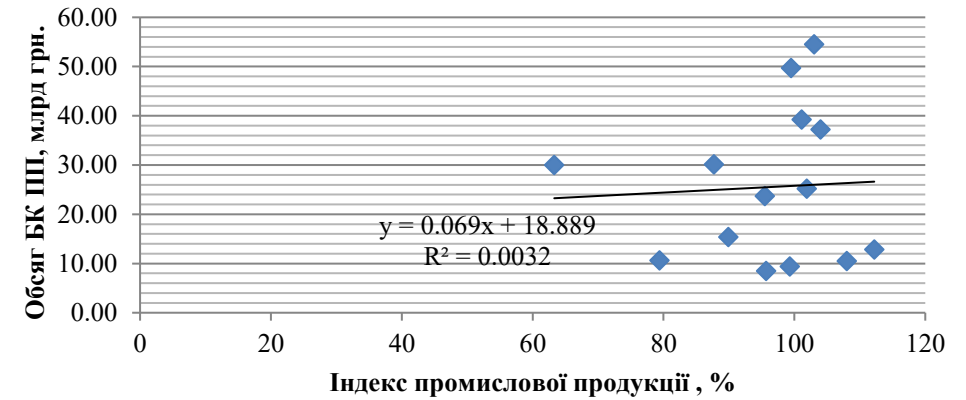

Рис.Н.5. Графічне представлення залежності між обсягом БКПП (млрд. грн.) та індексом промислової продукції (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

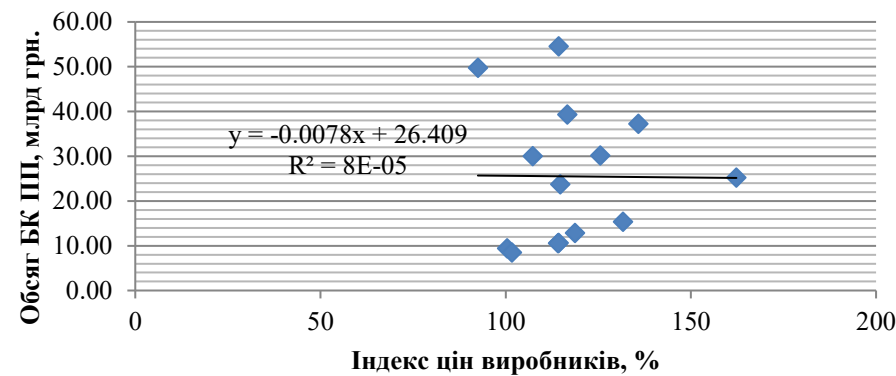

Рис.Н.6. Графічне представлення залежності між обсягом БКПП (млрд. грн.) та індексом цін виробників (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

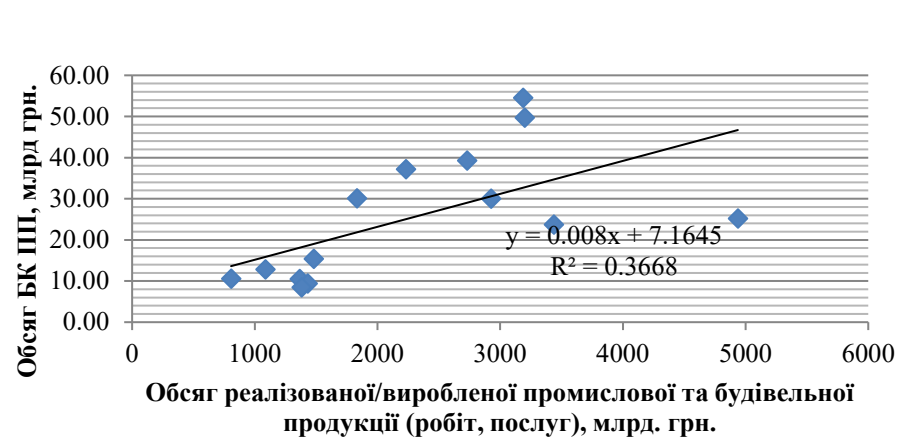

Рис.Н.7. Графічне представлення залежності між обсягом БКПП (млрд. грн.) та обсягом реалізованої/виробленої промислової та будівельної продукції (робіт, послуг), (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

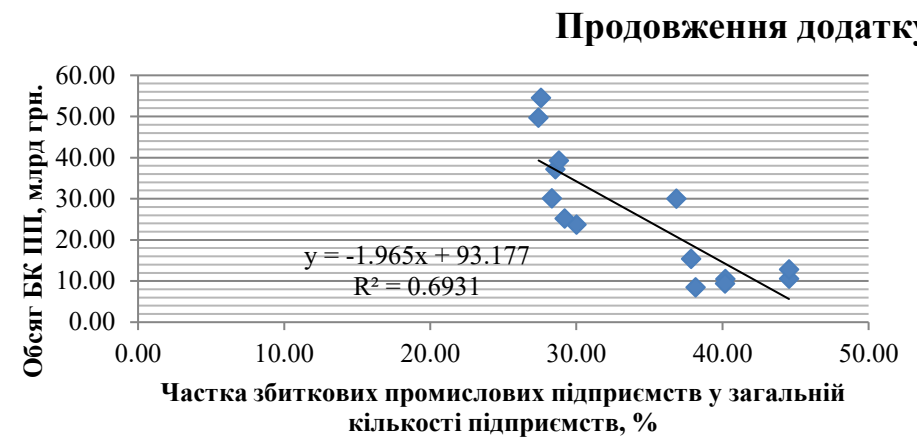

Рис.Н.8. Графічне представлення залежності між обсягом БКПП (млрд. грн.) та часткою збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

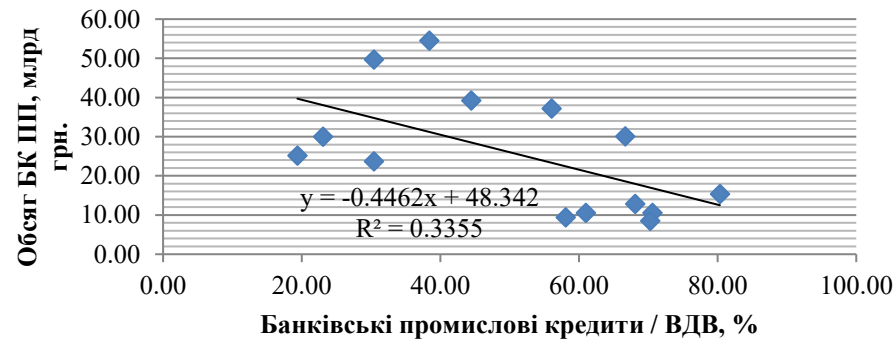

Рис.Н.9. Графічне представлення залежності між обсягом БКПП (млрд. грн.) та відношенням банківських промислових кредитів до ВДВ (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

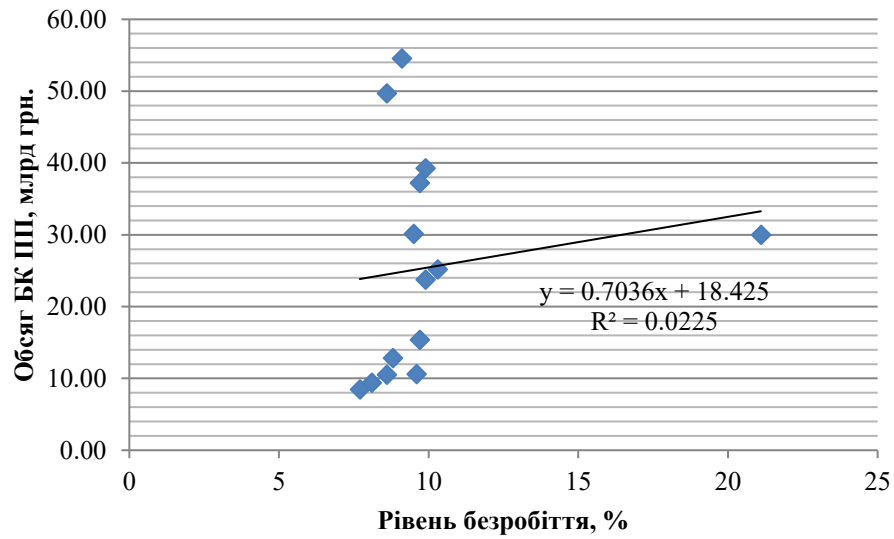

Рис.Н.10. Графічне представлення залежності між обсягом БКПП (млрд. грн.) та рівнем безробіття (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

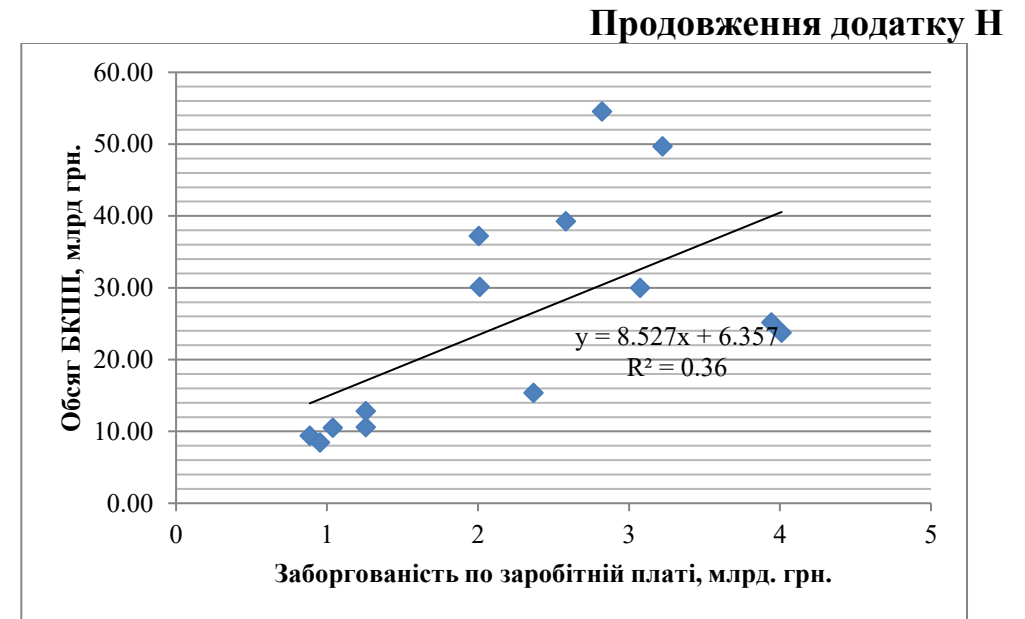

Рис.Н.11. Графічне представлення залежності між обсягом БКПП (млрд. грн.) та рівнем безробіття (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

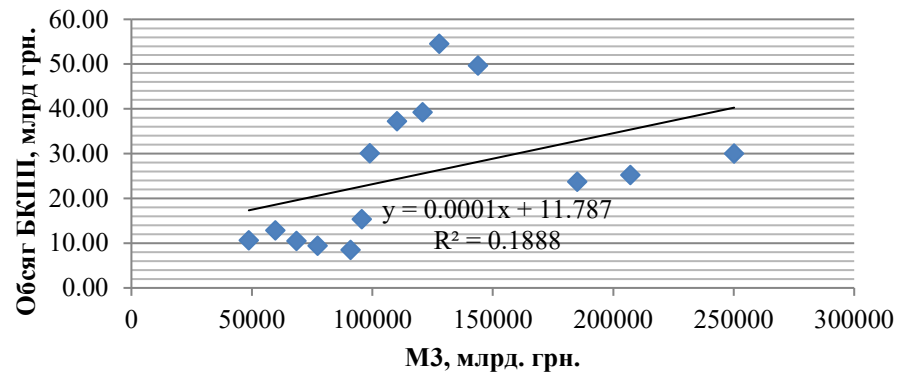

Рис.Н.12. Графічне представлення залежності між обсягом БКПІ (млрд. грн.) та М3 (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

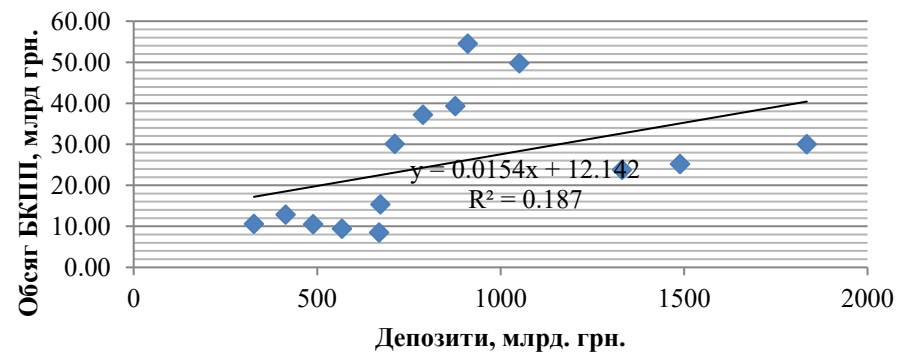

Рис.Н.14. Графічне представлення залежності між обсягом БКПІ (млрд. грн.) та депозитами (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Продовження додатку Н

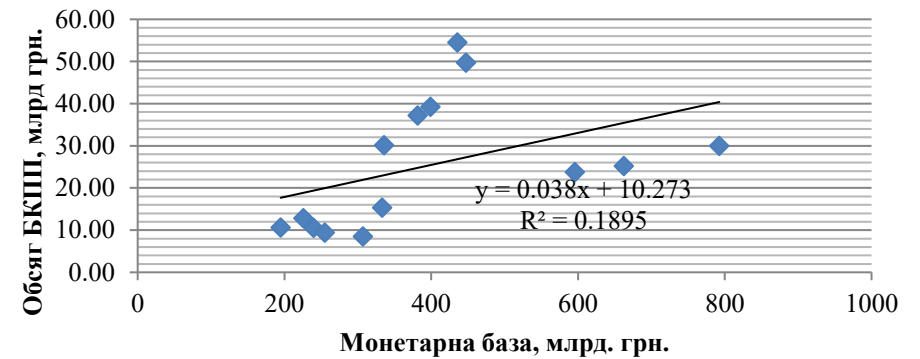

Рис.Н.13. Графічне представлення залежності між обсягом БКПІ (млрд. грн.) та монетарною базою (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

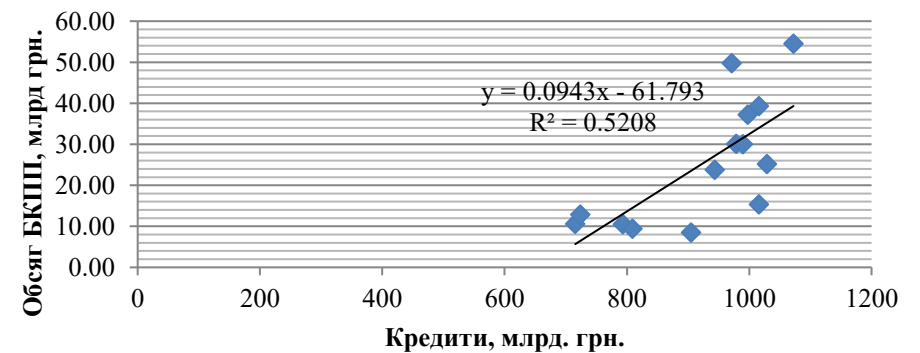

Рис.Н.15. Графічне представлення залежності між обсягом БКПІ (млрд. грн.) та кредитами (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

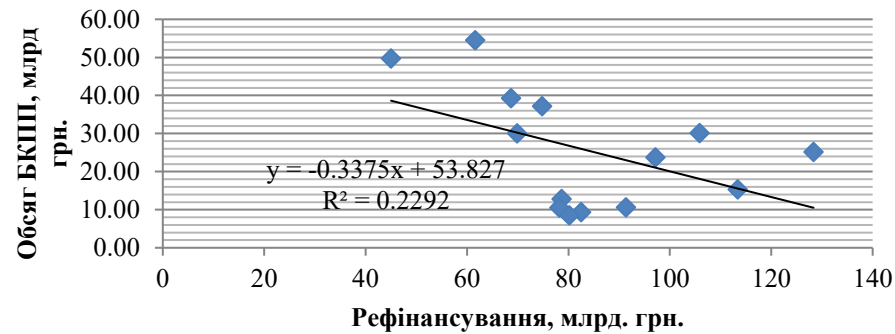

Рис.Н.16. Графічне представлення залежності між обсягом БКП (млрд. грн.) та рефінансуванням(млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

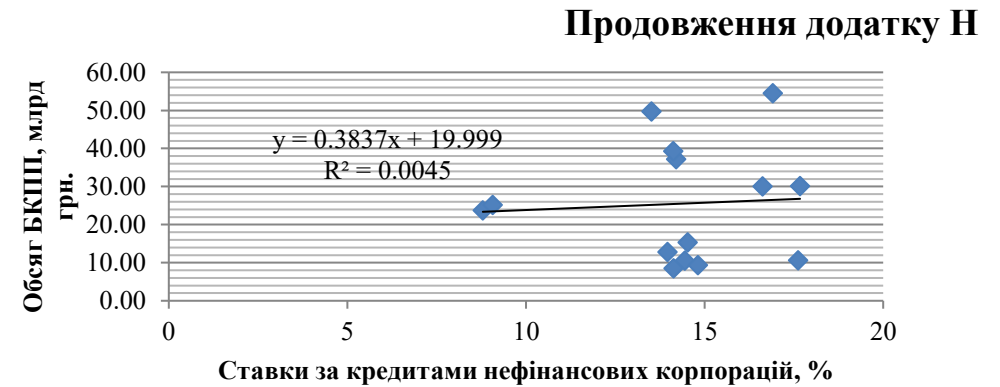

Рис.Н.17. Графічне представлення залежності між обсягом БКП (млрд. грн.) та ставками за кредитами нефінансових корпорацій (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

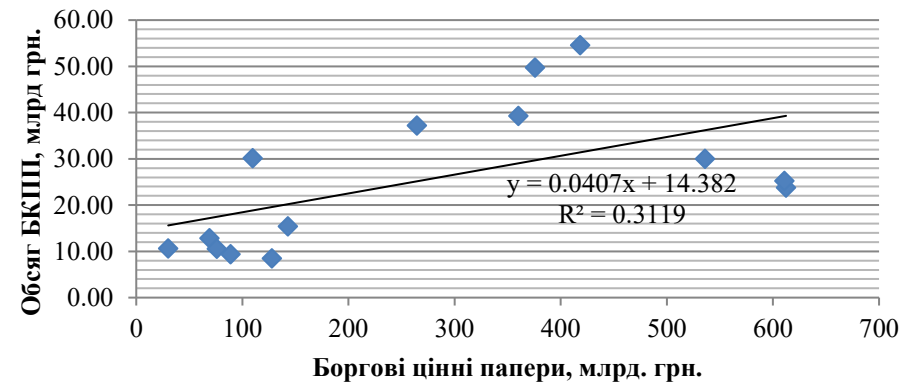

Рис.Н.18. Графічне представлення залежності між обсягом БКП (млрд. грн.) та борговими цінними паперами в активах банків (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Продовження додатку Н

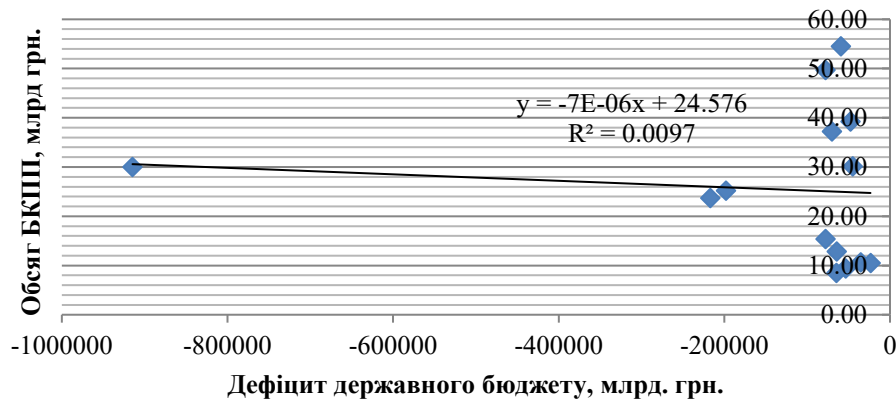

Рис.Н.19. Графічне представлення залежності між обсягом БКП (млрд. грн.) та дефіцитом державного бюджету (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

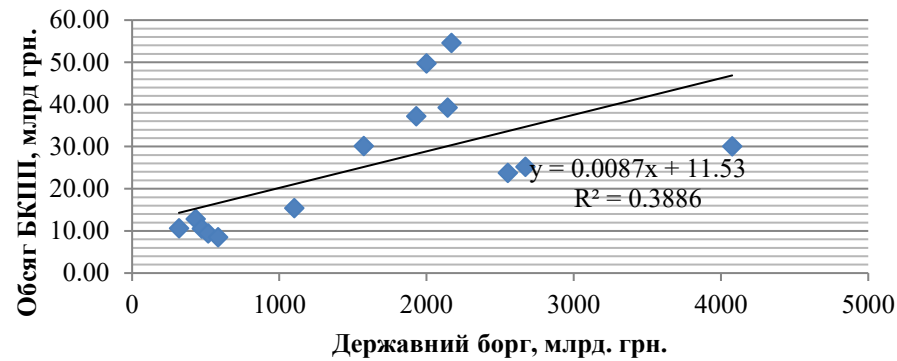

Рис.Н.21. Графічне представлення залежності між обсягом БКП (млрд. грн.) та державного боргу (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

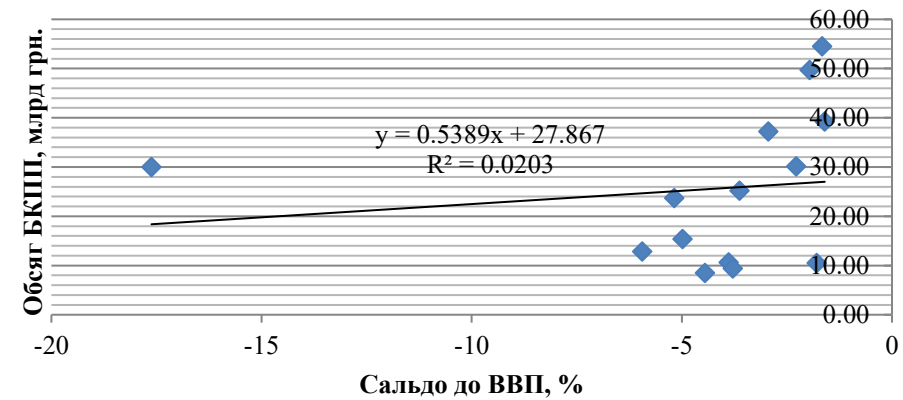

Рис.Н.20. Графічне представлення залежності між обсягом БКП (млрд. грн.) та відношення сальдо державного бюджету до ВВП (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

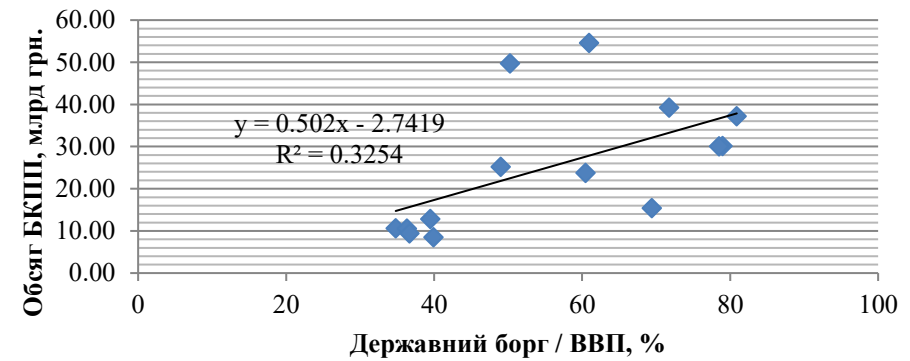

Рис.Н.22. Графічне представлення залежності між обсягом БКП (млрд. грн.) та відношенням державного боргу до ВВП (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Продовження додатку Н

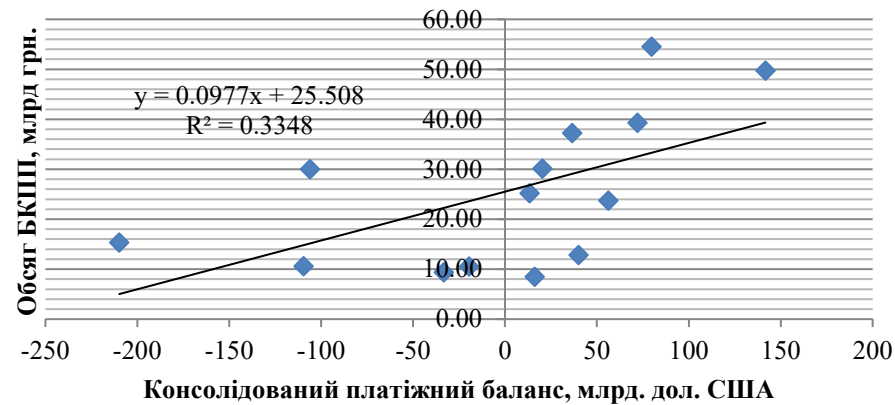

Рис.Н.23. Графічне представлення залежності між обсягом БКПП (млрд. грн.) та консолідованим платіжним балансом (млрд. дол. США), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

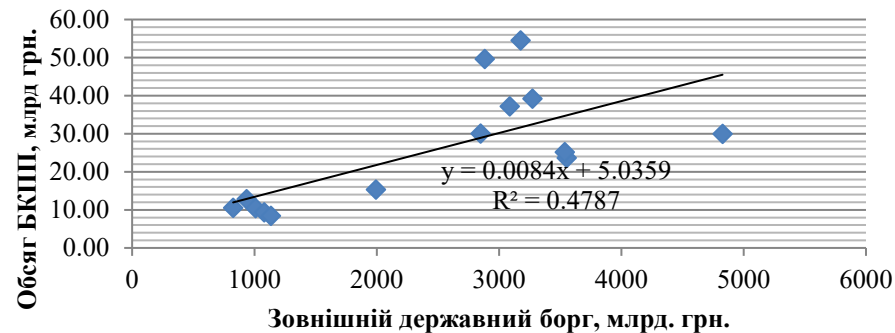

Рис.Н.25. Графічне представлення залежності між обсягом БКПП (млрд. грн.) та зовнішнім державним боргом (млрд. дол. США), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

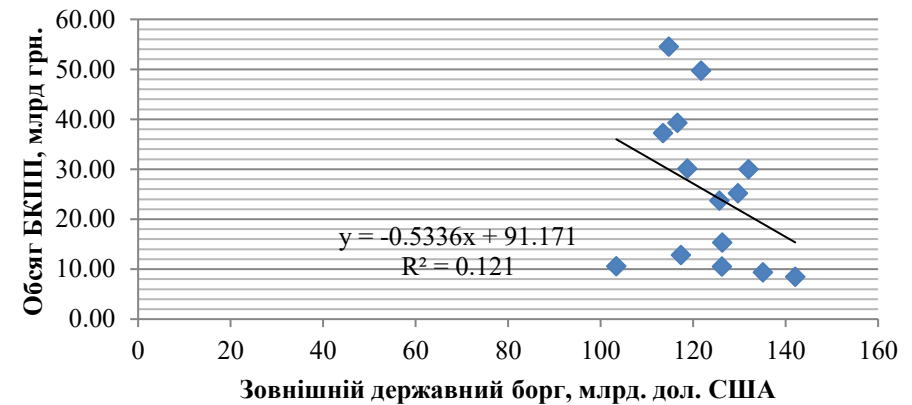

Рис.Н.24. Графічне представлення залежності між обсягом БКПП (млрд. грн.) та зовнішнім державним боргом (млрд. дол. США), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

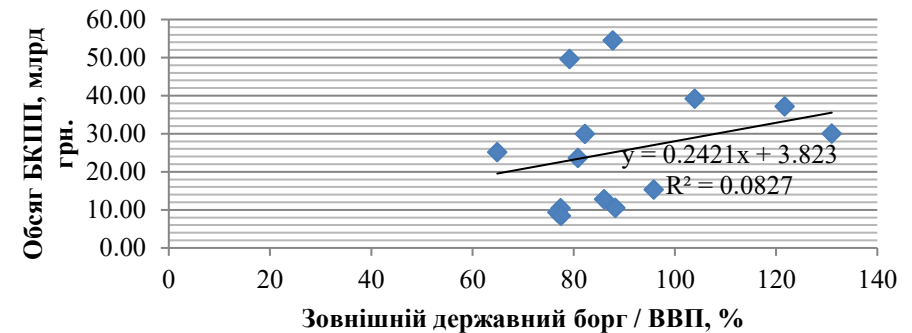

Рис.Н.26. Графічне представлення залежності між обсягом БКПП (млрд. грн.) та відношенням зовнішнього державного боргу до ВВП (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Продовження додатку Н

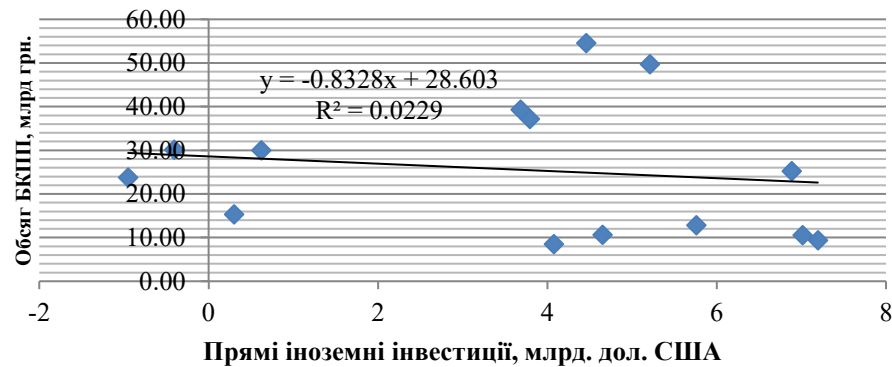

Рис.Н.27. Графічне представлення залежності між обсягом БКПІ (млрд. грн.) та прямих іноземних інвестицій (млрд. дол. США), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

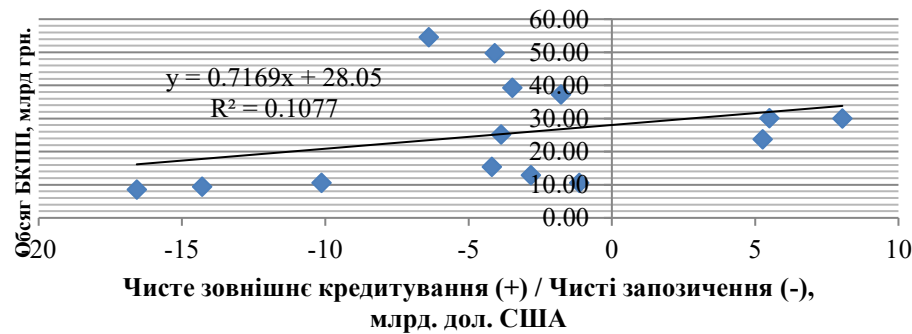

Рис.Н.29. Графічне представлення залежності між обсягом БКПІ (млрд. грн.) та чистого зовнішнього кредитування / запозичення (млрд. дол. США), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

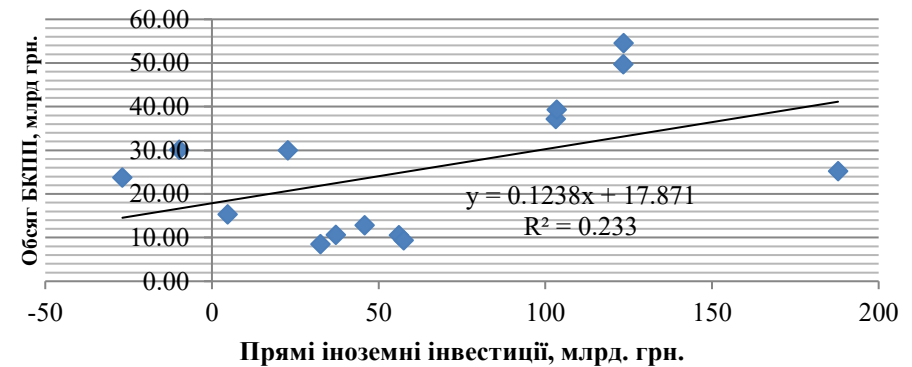

Рис.Н.28. Графічне представлення залежності між обсягом БКПІ (млрд. грн.) та прямих іноземних інвестицій (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

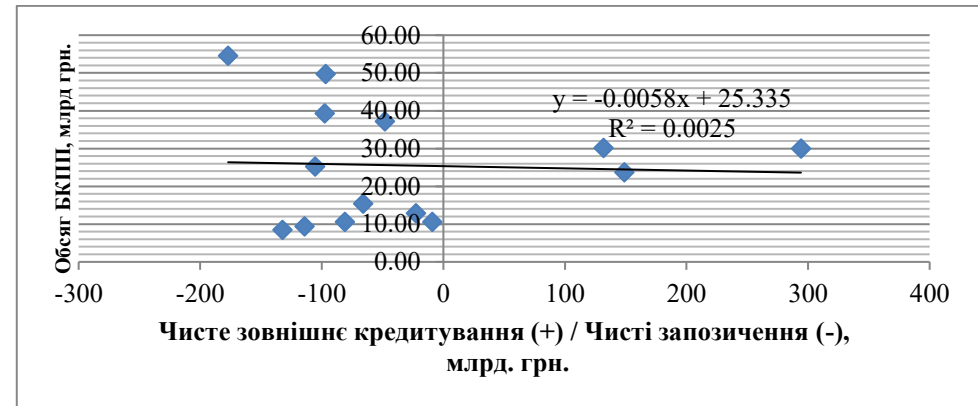

Рис.Н.30. Графічне представлення залежності між обсягом БКПІ (млрд. грн.) та чистого зовнішнього кредитування / запозичення (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

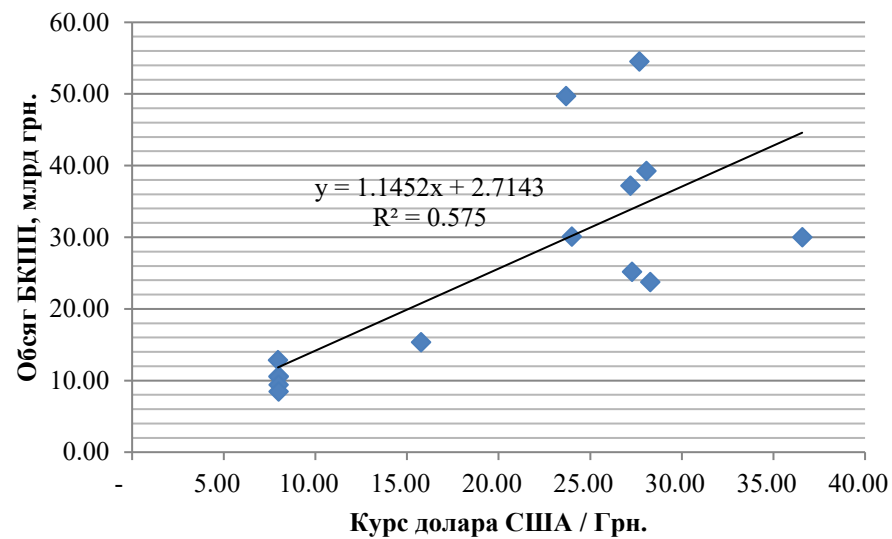

Рис.Н.31. Графічне представлення залежності між обсягом БКПІ (млрд. грн.) та курсом долара США / Грн., 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

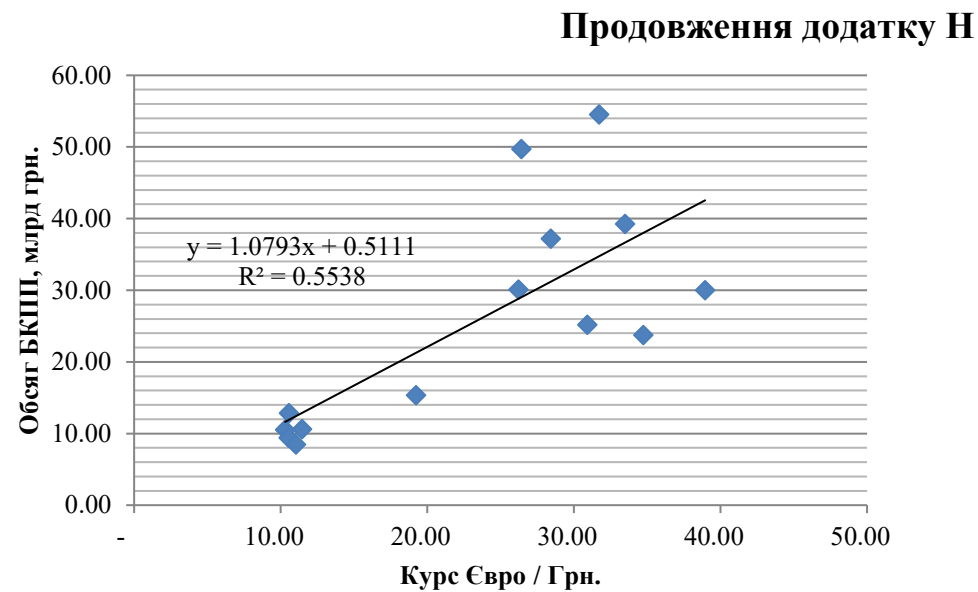

Рис.Н.32. Графічне представлення залежності між обсягом БКПІ (млрд. грн.) та курсом Євро / Грн., 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Продовження додатку Н

Таблиця Н.1

Інтерпретація результатів обчислених кореляційних зв'язків між обсягом БКПІ (млрд. грн.) та сукупністю економічних чинників (у порядку спадання рівня кореляційного зв'язку), за період 2009-2022 рр.

Економічний чинник	Коефіцієнт кореляції Пірсона	Коефіцієнт кореляції Фехнера	Оцінка зв'язку	Обґрунтування зв'язку (у разі наявності від середнього помірною і вище)
Кредити банків (всього), млрд. грн.	0,891	0,714	Високий сильний прямий	Високий рівень кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) і банківських кредитів (млрд. грн.) пояснюється тим, що перші входять до складу останніх. Відповідно, цей економічний чинник недоцільно включати до побудови моделі множинної регресії.
Частка збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств, %	-0,858	-0,714	Високий сильний обернений	Високий рівень від'ємного кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) і часткою збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств (%) свідчить про існування оберненого зв'язку між цими двома величинами. Так, коли обсяг банківських кредитів, наданих промисловим підприємствам (млрд. грн.) збільшується, частка промислових підприємств, які зазнали збитків (%) зменшується, і навпаки. Це можна пояснити таким чином: збільшення обсягу банківських промислових кредитів дає змогу промисловим підприємствам уникати збитків або зменшує їх.

Державний борг / ВВП, %	0,774	0,714	Високий сильний прямий	Високий рівень кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) і відношенням державного боргу до ВВП (%) може свідчити про: 1) доступність фінансових ресурсів: високий рівень державного боргу може впливати на рівень ліквідності банків та їх готовність видавати нові кредити, а також на збільшення кредитних процентних ставок; 2) ризикованість фінансової системи: великий державний борг створює ризики для стабільності фінансової системи, та, відповідно впливає на прийняття рішення банками про нові кредити у промисловість; 3) макроекономічний контекст: в умовах економічної нестабільності або рецесії, при наявності великого державного боргу, банки можуть бути менш схильними видавати нові кредити у промисловість.
Курс Євро / Грн.	0,675	0,571	Середній помітний прямий	Високий рівень кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) і курсом долара США / Грн. (так само як і Євро / Грн.) свідчить про: 1) значну частку валютного банківського промислового кредитування в загальному обсязі банківського промислового кредитування; 2) високий рівень доларизації економіки України.
Курс долара США / Грн.	0,673	0,571	Середній помітний прямий	
Зовнішній державний борг, млрд. грн.	0,612	0,571	Середній помітний прямий	Істотний рівень кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) і показниками зовнішнього державного боргу (обсяг зовнішнього державного боргу, млрд. грн. та відношення зовнішнього державного боргу до ВВП, %), насамперед, може свідчити про залучення державою позик на інфраструктурні та інституціональні проекти, міжнародні програми кредитування промислових підприємств.
Зовнішній державний борг / ВВП, %	0,522	0,571	Середній помітний прямий	

Заборгованість по заробітній платі, млрд. грн.	0,519	0,429	Середній помірний прямий	Істотний рівень кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) та обсягом заборгованості по заробітній платі (млрд. грн.) може свідчити про: 1) фінансові труднощі промислових підприємств, які спонукають їх звертатися до банку за кредитуванням, при наявній заборгованості по виплаті заробітної плати працівникам; фінансові труднощі промислових підприємств, які перешкоджають одночасному погашенню всіх видів заборгованості підприємства, в тому числі кредитної та з виплати заробітної плати; сезонність та / або циклічні коливання: наприклад, у періоди збільшеної виробничої активності може зростати як обсяг банківських кредитів, так і заборгованість по виплаті заробітної плати.
Державний борг, млрд. грн.	0,486	0,429	Середній помірний прямий	Існування помірно позитивної кореляційної залежності між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) та обсягом державного боргу (млрд. грн.) може свідчити про збільшення економічної активності промислових підприємств, та значну фінансову підтримку держави у цьому процесі.
Обсяг реалізованої/виробленої промислової та будівельної продукції (робіт, послуг), млрд. грн.	0,467	0,286	Середній помірний прямий	Існування досить слабого кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів та обсягом реалізованої/виробленої промислової та будівельної продукції (робіт, послуг) свідчить про те, що банківський кредит не є каталізатором промислового виробництва в Україні.
Облікова ставка, %	0,461	0,714	Середній помірний прямий	Існування помірно позитивної кореляційної залежності між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) та обліковою ставкою (%) можна пояснити тим, що збільшення обсягу промислових кредитів (млрд. грн.) може призвести до збільшення грошової маси в економіці, що, як правило, підвищує інфляційний тиск. Для стримування інфляції НБУ може підвищувати облікову ставку. І навпаки – зниження обсягу промислових кредитів (млрд. грн.) може призвести до зниження грошової маси і зниження інфляційного тиску, що може спонукати НБУ до зниження облікової ставки.

Індекс будівництва, %	0,453	0,429	Середній помірний прямий	Існування досить слабого кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) та індексом будівництва (%) свідчить про те, що банківський кредит все ж таки певною мірою впливає на економічний розвиток будівельних підприємств.
Прямі іноземні інвестиції, млрд. дол. США	-0,441	-0,429	Середній помірний прямий	Існування досить слабого від'ємного кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) і обсягом прямих іноземних інвестицій (млрд. дол. США) свідчить про існування оберненої залежності між цими двома величинами. Так, при збільшенні обсягу прямих іноземних інвестицій (млрд. дол. США), обсяг промислового кредитування (млрд. грн.) може зменшуватись. Така ситуація може мати місце, коли залучення прямих іноземних інвестицій у розвиток бізнесу є більш вигідним для промислових підприємств, ніж банківський кредит.
ВВП, млрд. грн.	0,377	0,286	Слабкий прямий	Існування слабого кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) та ВВП (млрд. грн.) свідчить про те, що банківське кредитування промисловості не є каталізатором економічного зростання в Україні.
Боргові цінні папери, млрд. грн.	0,431	0,286	Слабкий прямий	-
Консолідований платіжний баланс, млрд. дол. США	0,339	0,429	Слабкий прямий	-
Консолідований платіжний баланс, млрд. грн.	0,333	0,429	Слабкий прямий	-
Монетарна база, млрд. грн.	0,318	0,429	Слабкий прямий	-
Рівень інфляції, %	0,318	0,286	Слабкий прямий	-
МЗ, млрд. грн.	0,309	0,286	Слабкий прямий	-
Депозити, млрд. грн.	0,305	0,286	Слабкий прямий	-
Сальдо / ВВП, %	0,260	0,143	Слабкий прямий	-

Закінчення табл. Н.1

Індекс цін виробників, %	0,220	0,143	Слабкий прямий	-
Чисте зовнішнє кредитування (+) / Чисті запозичення (-), млрд. дол. США	0,218	0,143	Слабкий прямий	-
Прямі іноземні інвестиції, млрд. грн.	0,209	0,429	Слабкий прямий	-
Індекс промислового виробництва, %	0,128	0,000	Слабкий прямий	-
Дефіцит державного бюджету, млрд. грн.	0,081	0,143	Слабкий прямий	-
Рівень безробіття, %	-0,029	-0,286	Слабкий обернений	-
Ставки за кредитами нефінансових корпорацій, %	-0,069	-0,143	Слабкий обернений	-
Чисте зовнішнє кредитування (+) / Чисті запозичення (-), млрд. грн.	-0,102	-0,143	Слабкий обернений	-
Рефінансування, млрд. грн.	-0,103	0,143	Слабкий обернений	-
Зовнішній державний борг, млрд. дол. США	-0,128	-0,429	Слабкий обернений	-
Банківські промислові кредити / ВДВ промислового сектору, %	-0,243	-0,286	Слабкий обернений	-

Джерело: обчислено та складено авторкою.

Закінчення додатку Н

Таблиця Н.2

Вихідні дані для побудови рівняння множинної лінійної регресії щодо аналізу залежності обсягу банківських кредитів, наданих у промисловість (млрд. грн) від окремих економічних чинників

Рік (n)	Обсяг БК ПП, млрд. грн. (Y)	Частка збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств, % (X1)	Державний борг / ВВП, % (X2)
2009	165,51	44,55	34,81
2010	190,27	44,55	39,49
2011	198,99	40,20	36,34
2012	200,14	40,18	36,67
2013	233,33	38,17	39,90
2014	290,86	37,86	69,40
2015	288,05	28,33	79,00
2016	309,68	28,56	80,90
2017	308,62	28,80	71,77
2018	318,30	27,59	60,94
2019	273,04	27,41	50,24
2020	267,17	30,01	60,44
2021	244,62	29,20	49,02
2022	230,33	36,85	78,51

Джерело: складено та обчислено авторкою на основі [56; 110; 111].

ДОДАТОК П
Таблиця П.1

Вихідні дані для побудови множинної лінійної регресії щодо аналізу залежності обсягу валютних промислових кредитів від макроекономічних чинників (з урахуванням макроекономічних шоків) та прогнозування їх обсягу

Рік	Валютні кредити промислових підприємств, млрд. грн.	Курс долара США	ВВП, млрд. грн.	ІСЦ, %	Рівень безробіття, %	Зведений бюджет (сальдо) у % до ВВП	Зведений платіжний баланс, млрд. дол.	Фінансово-економічна криза 2013-2014 рр.	Пандемія COVID-19	Війна в Україні
	Y	x1	x2	x3	x4	x5	x6	F7	F8	F9
2010	91,423	7,96	1 079,35	9,40	8,80	-5,94	5,03	0	0	0
2011	95,0803	7,99	1 299,99	8,00	8,60	-1,79	-2,46	0	0	0
2012	94,9803	7,99	1 404,67	0,60	8,10	-3,79	-4,18	0	0	0
2013	111,256	7,99	1 465,20	-0,30	7,70	-4,45	2,02	1	0	0
2014	168,833	15,77	1 586,92	12,10	9,70	-4,98	-13,31	1	0	0
2015	194,259	24,00	1 988,54	48,70	9,50	-2,28	0,85	0	0	0
2016	206,151	27,19	2 385,37	13,90	9,70	-2,94	1,35	0	0	0
2017	204,866	28,07	2 981,23	14,40	9,90	-1,60	2,57	0	0	0
2018	221,291	27,69	3 560,30	10,90	9,10	-1,66	2,88	0	0	0
2019	187,353	23,69	3 977,20	7,90	8,60	-1,96	5,98	0	1	0
2020	186,433	28,27	4 222,03	2,70	9,90	-5,18	1,99	0	1	0
2021	136,118	27,28	5 450,85	9,40	10,30	-3,63	0,49	0	0	0
2022	118,799	36,57	5 191,03	26,60	21,10	-17,62	-2,90	0	0	1
2023*	-	40,70	6524,90	10,6	19,00	19,80	7,40	0	0	0
2024*	-	48,00	7620,30	8,5	16,90	-16,80	1,20	0	0	0
2025*	-	51,20	8830,10	6,0	14,00	-6,50	2,00	0	0	0

Примітка: *прогнозовані значення

Джерело: сформовано авторкою на основі [56; 110; 111].

ДОДАТОК Р

Таблиця Р.1

База лінгвістичних правил для агресивного ПКПБ

№п/п	«1-class»	«2-class»	«3-class»	Y	μ_y
1	L	L	L	Acceptable	0,65
2	L	L	L	Bad	0,35
3	L	M	M	Acceptable	0,65
4	L	L	M	Good	0,35
5	L	H	L	Perfect	1
...
15	M	L	Z	Bad	1
16	M	M	L	Acceptable	0,7
17	M	H	L	Perfect	0,85
18	M	H	L	Good	0,15
...
22	H	L	M	Bad	1
23	H	M	L	Acceptable	1
24	M	M	L	Good	0,3

Джерело: удосконалено на основі [154].

Таблиця Р.2

База лінгвістичних правил для помірно-агресивного ПКПБ

№п/п	«1-class»	«2-class»	«3-class»	Y	μ_y
1	L	L	L	Acceptable	0,5
2	L	L	L	Good	0,5
3	L	L	Z	Bad	0,7
4	L	L	Z	Acceptable	0,3
5	L	M	M	Acceptable	1
...
14	M	L	L	Good	1
15	M	L	M	Acceptable	1
16	M	L	Z	Bad	1
17	M	M	L	Perfect	1
18	M	M	M	Acceptable	0,65
19	M	M	M	Good	0,35
...
22	H	L	L	Perfect	0,65
23	H	L	L	Good	0,35
24	H	L	M	Acceptable	0,7
25	H	L	M	Good	0,3
26	H	M	L	Perfect	1

Джерело: удосконалено на основі [154].

Таблиця Р.3

База лінгвістичних правил для консервативного ПКПБ

№п/п	«1-class»	«2-class»	«3-class»	Y	μ_y
1	L	L	L	Acceptable	0,75
2	L	L	L	Bad	0,25
3	L	L	Z	Bad	1
4	L	M	M	Bad	0,5
5	L	M	M	Acceptable	0,5
...
12	M	L	L	Good	0,8
13	M	L	L	Perfect	0,2
14	M	L	M	Good	1
15	M	L	Z	Acceptable	0,75
16	M	L	Z	Good	0,25
17	M	M	L	Good	0,3
18	M	M	L	Acceptable	0,7
...
23	H	L	L	Perfect	1
24	H	L	M	Perfect	0,75
25	H	L	M	Good	0,25
26	H	M	L	Good	1

Джерело: удосконалено на основі [154].

ДОДАТОК С

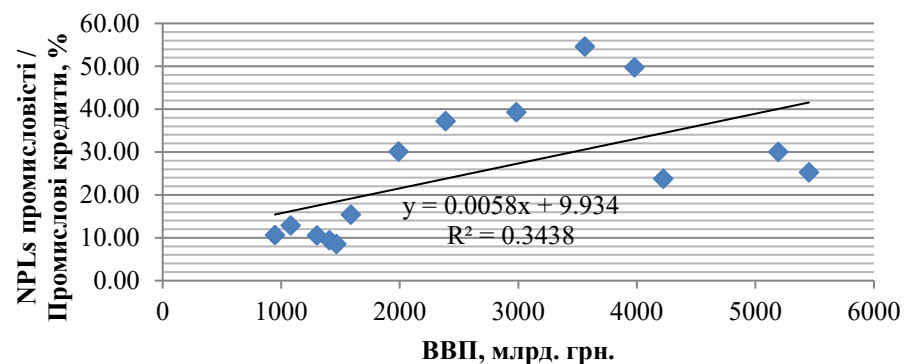

Рис.С.1. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та ВВП (млрд. грн), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

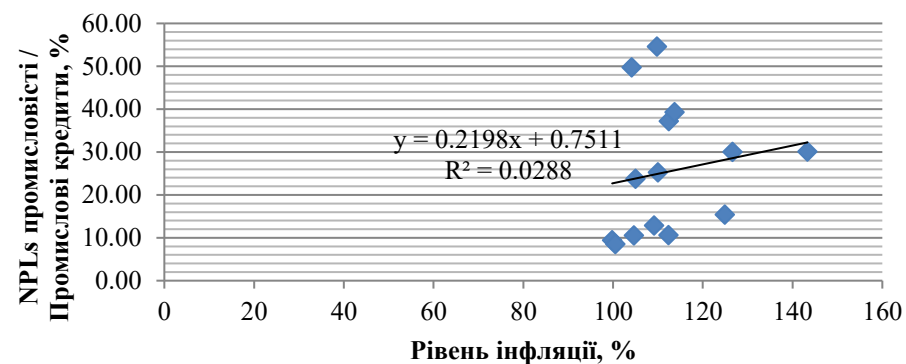

Рис.С.2. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та рівнем інфляції (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

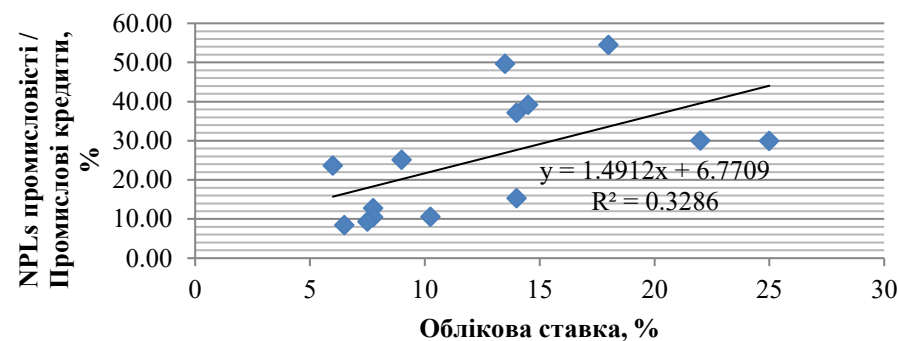

Рис.С.3. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та обліковою ставкою (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Продовження додатку С

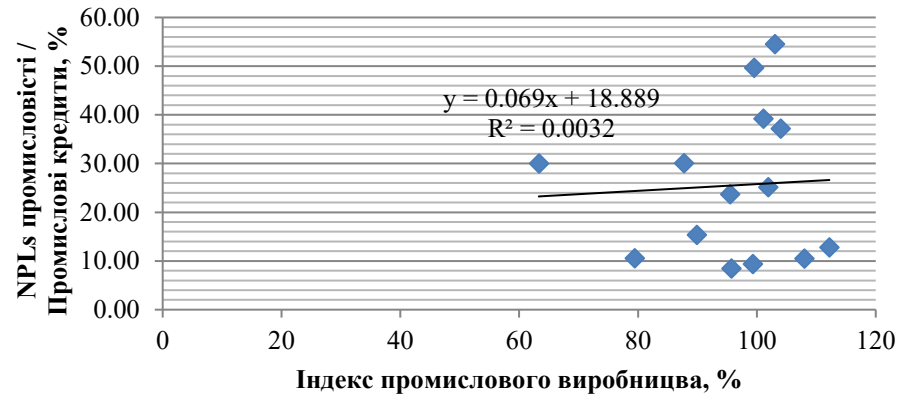

Рис.С.4. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та індексом промислового виробництва (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

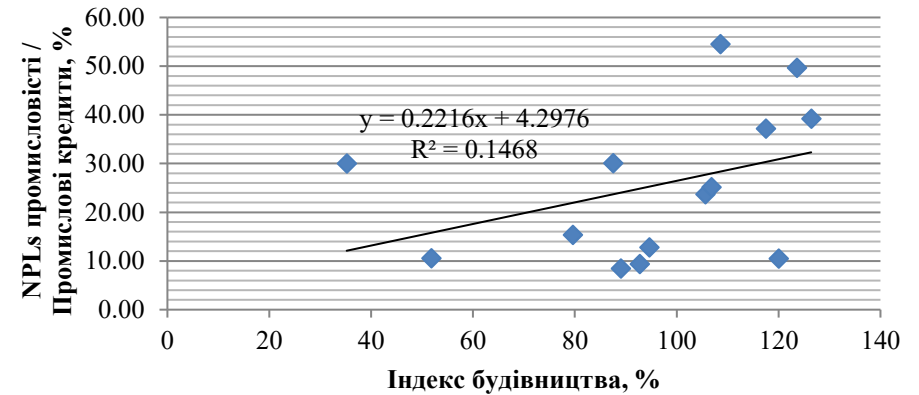

Рис.С.5. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та індексом будівництва (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

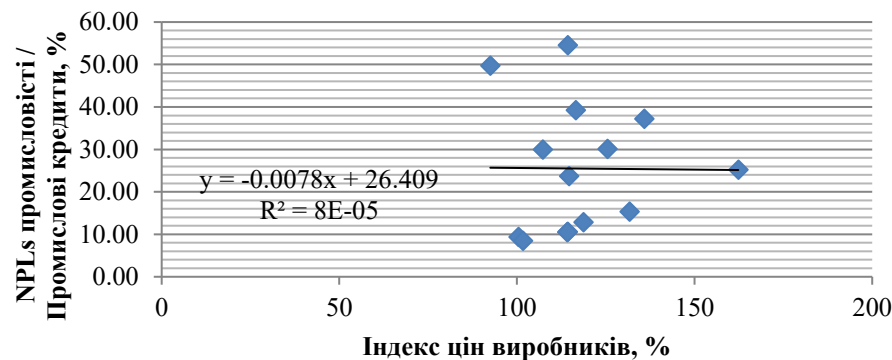

Рис.С.6. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та індексом цін виробників (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

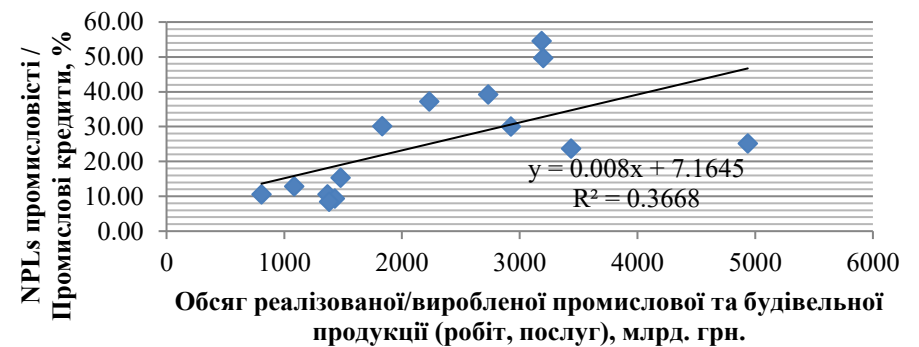

Рис.С.7. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та обсягом промислової продукції (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Продовження додатку С

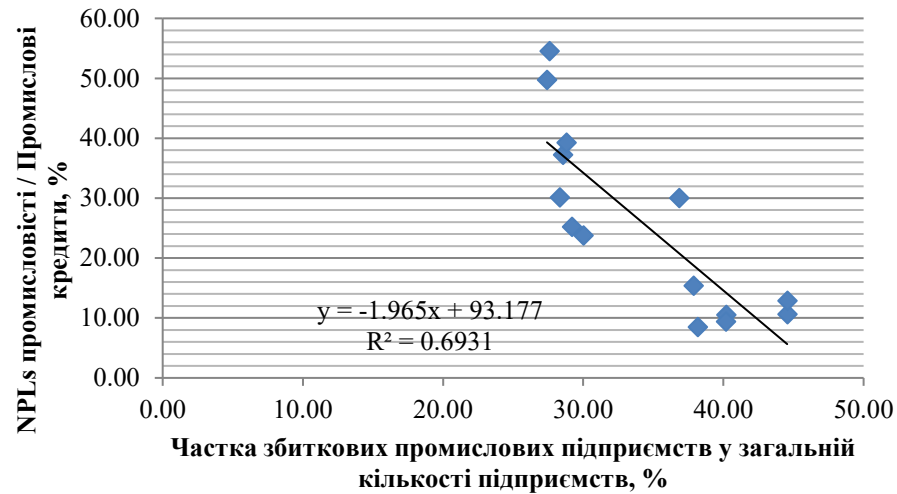

Рис.С.8. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та часткою збиткових промислових підприємств (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

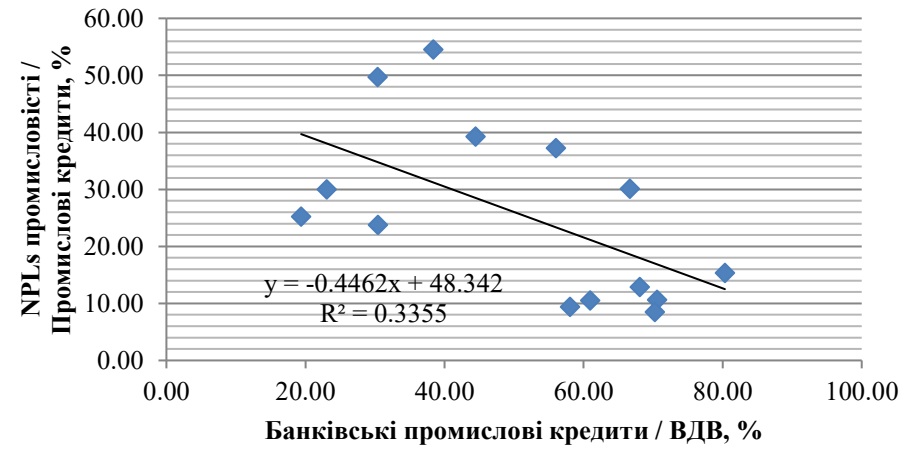

Рис.С.9. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та часткою промислових кредитів у ВДВ (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Продовження додатку С

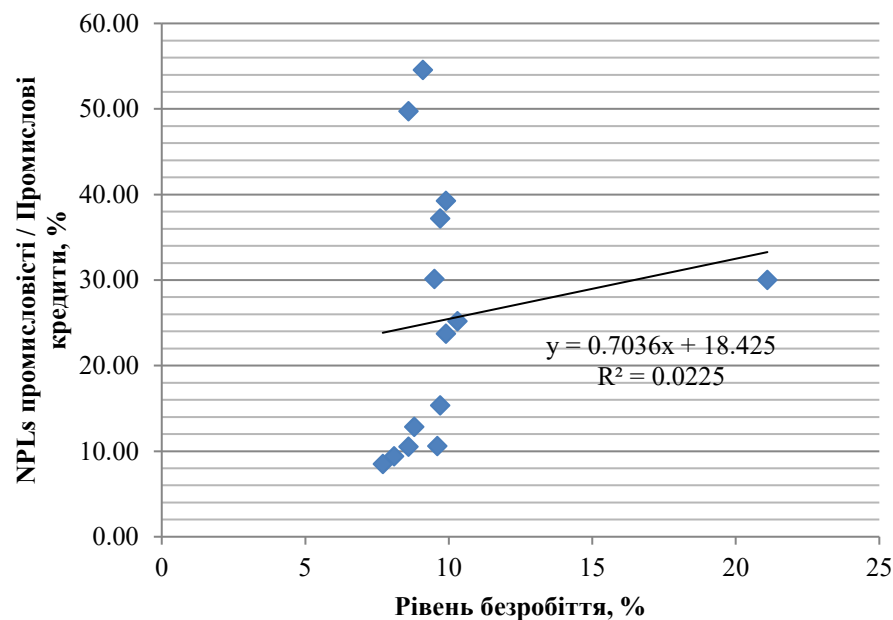

Рис.С.10. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та рівнем безробіття (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

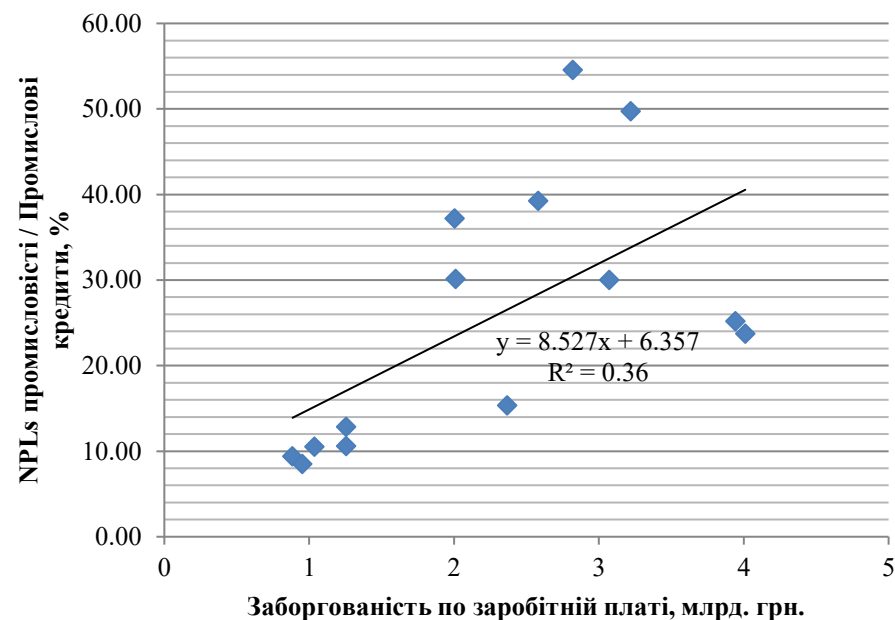

Рис.С.11. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та обсягом заборгованості по виплаті заробітної плати (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Продовження додатку С

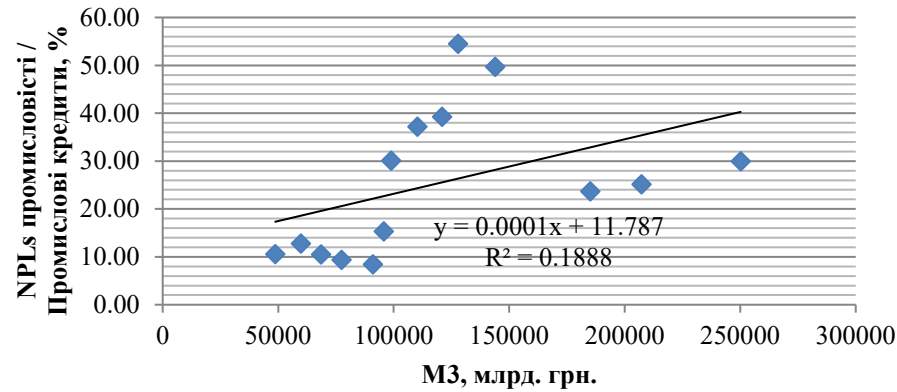

Рис.С.12. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та обсягом МЗ (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

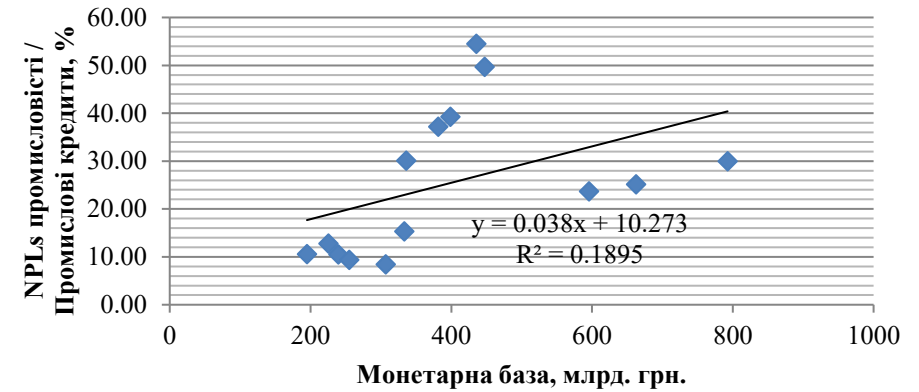

Рис.С.13. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та монетарною базою (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

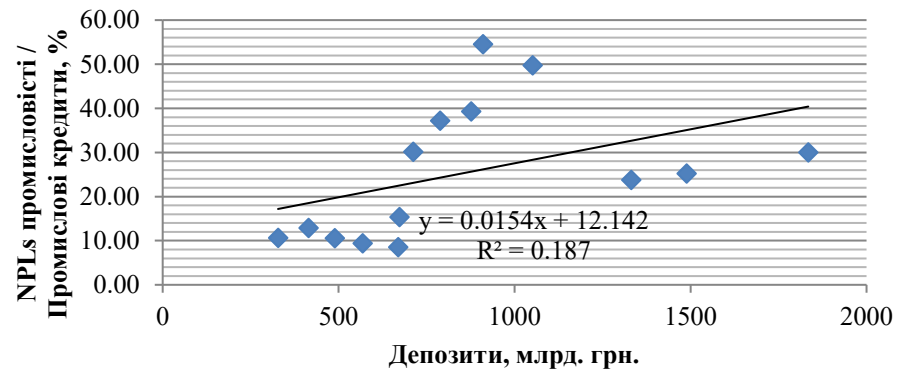

Рис.С.14. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та обсягом депозитів (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

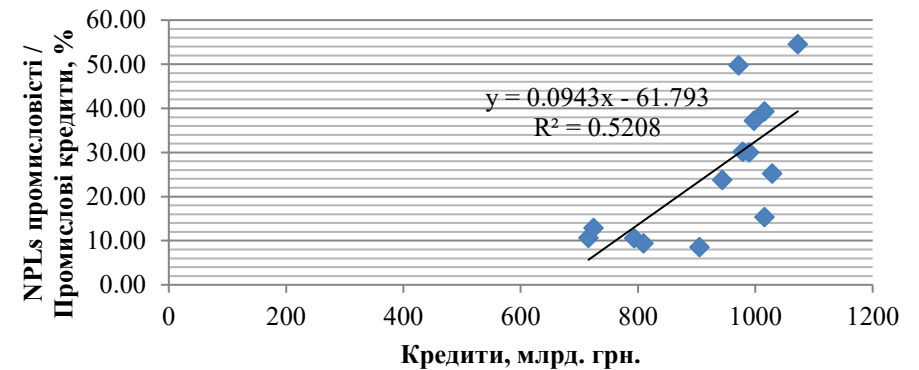

Рис.С.15. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та обсягом кредитів (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Продовження додатку С

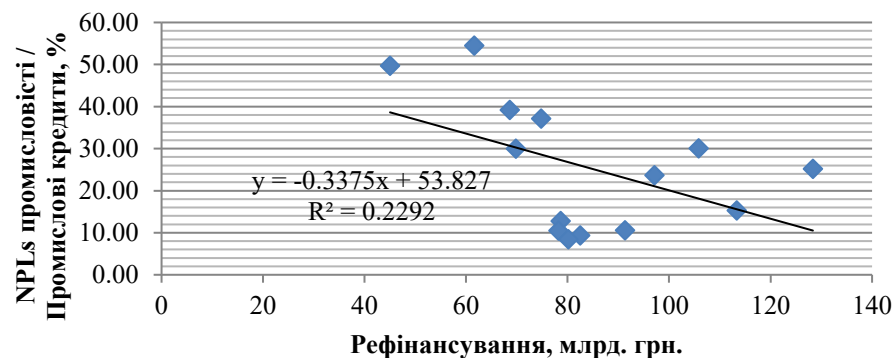

Рис.С.16. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та обсягом рефінансування (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

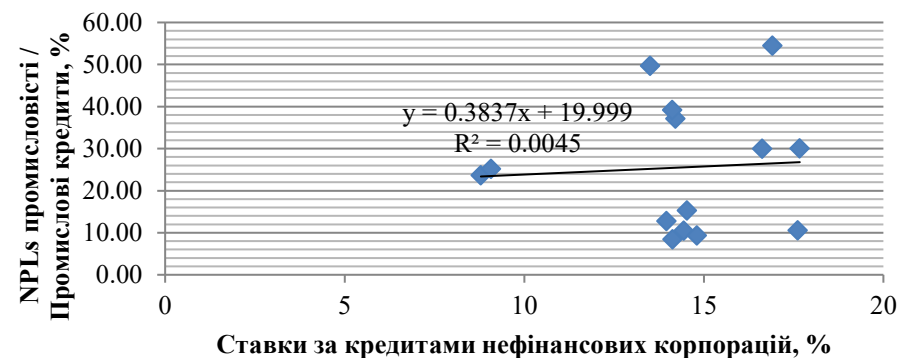

Рис.С.17. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та ставками за кредитами нефінансових корпорацій (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

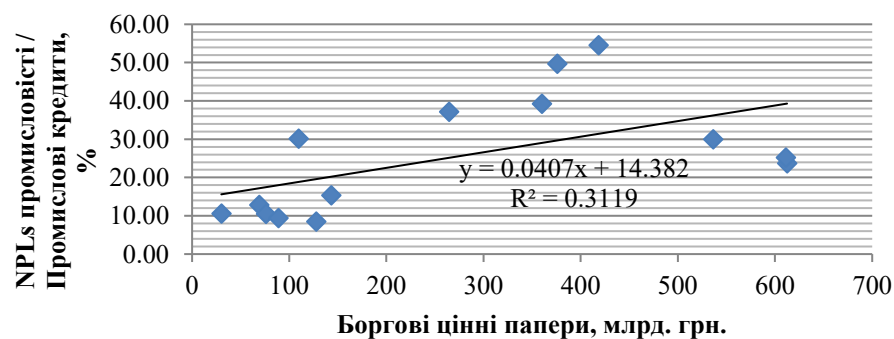

Рис.С.18. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та борговими цінними паперами (млрд. грн), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

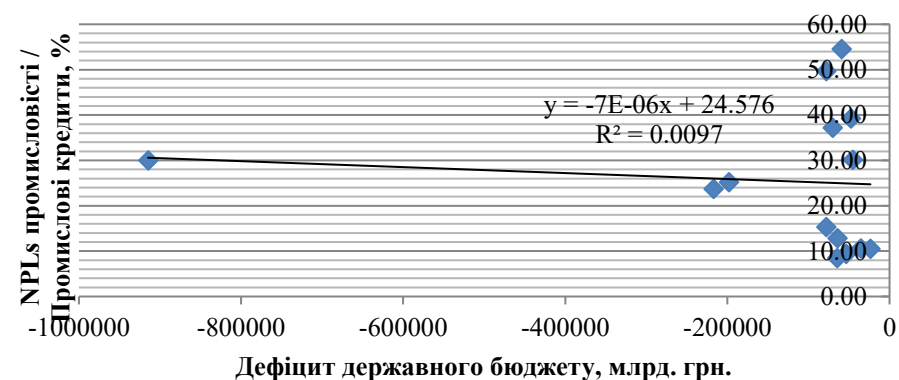

Рис.С.19. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та борговими цінними паперами (млрд. грн), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

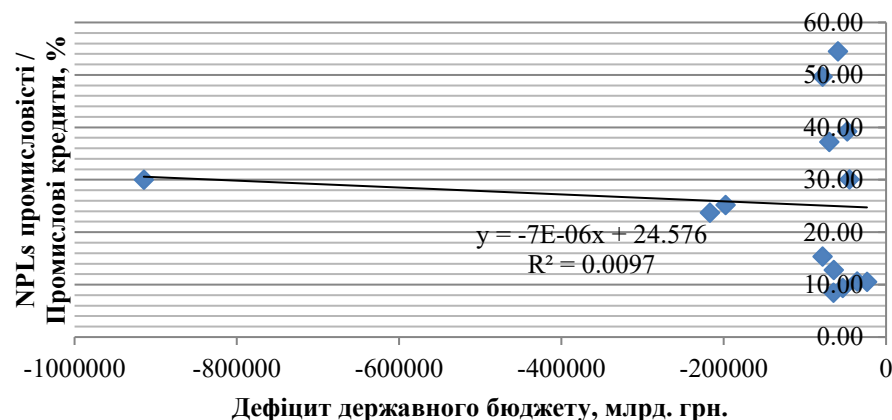

Рис.С.20. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та дефіцитом державного бюджету(млрд. грн), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

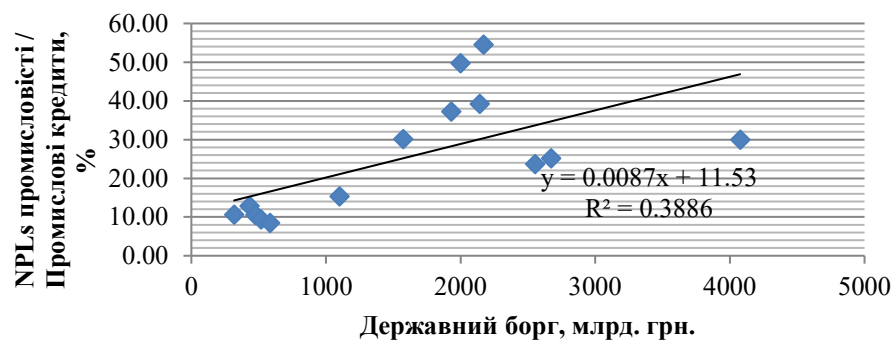

Рис.С.22. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та державним боргом (млрд. грн), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Продовження додатку С

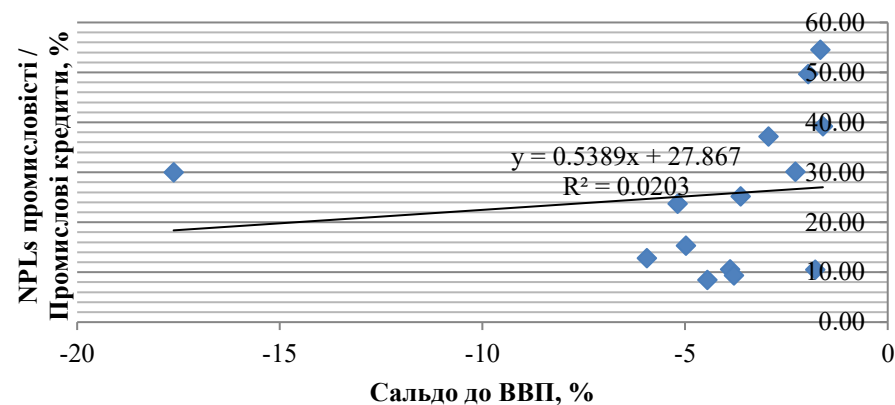

Рис.С.21. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та сальдо до ВВП (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

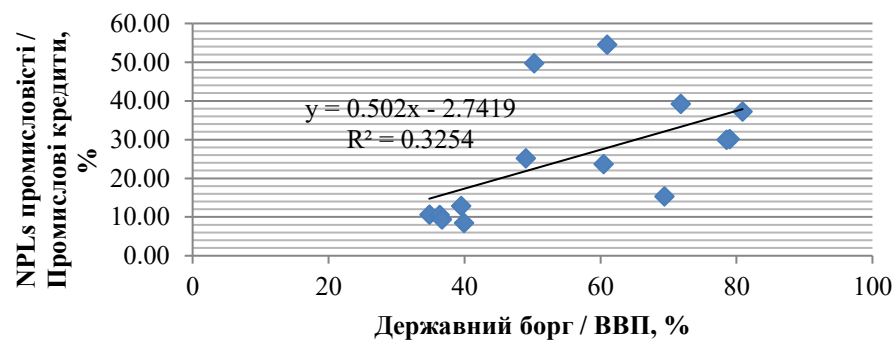

Рис.С.23. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та відношенням державного боргу до ВВП (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Продовження додатку С

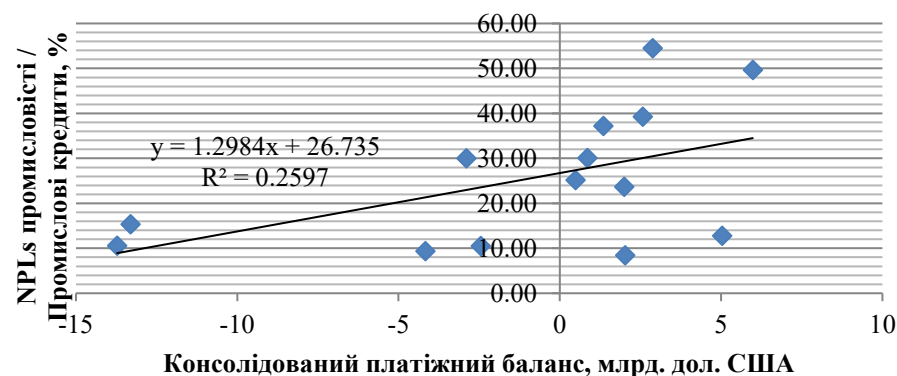

Рис.С.24. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та консолідованим платіжним балансом (млрд. дол. США), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

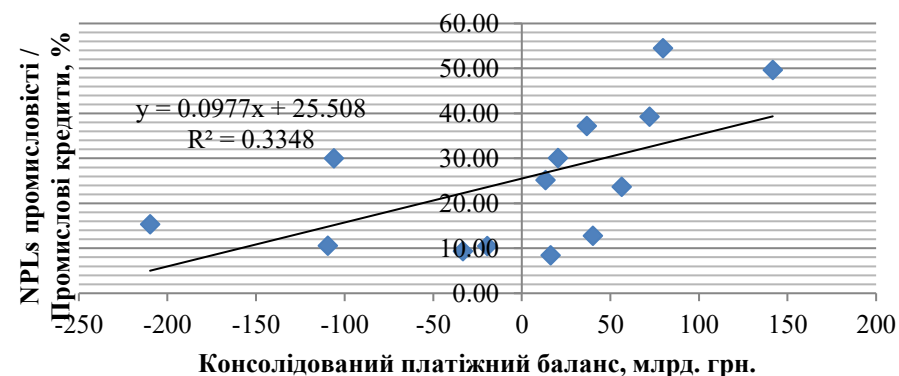

Рис.С.25. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та консолідованим платіжним балансом (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

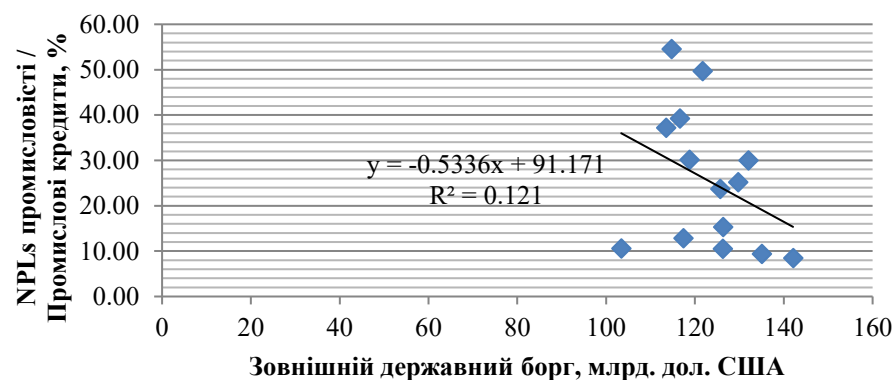

Рис.С.26. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та зовнішнім державним боргом (млрд. дол. США), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

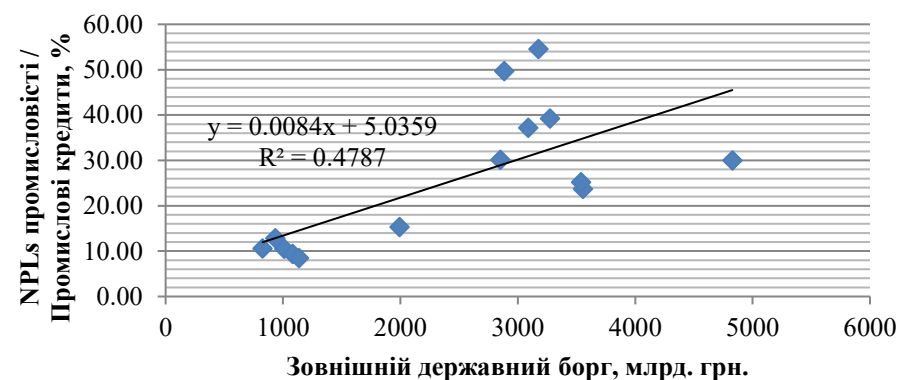

Рис.С.27. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та зовнішнім державним боргом (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Продовження додатку С

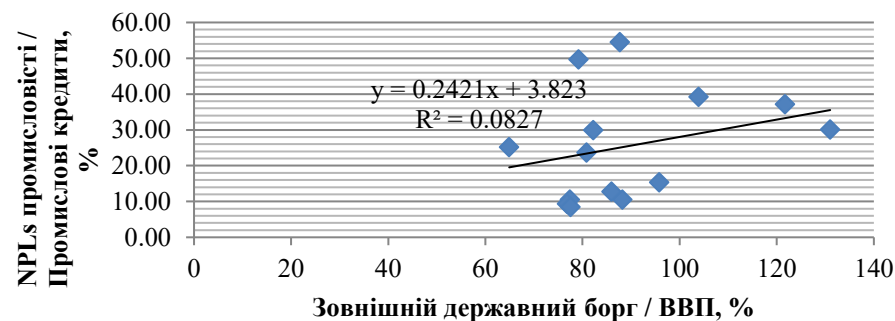

Рис.С.28. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та відношенням зовнішнього державного боргу до ВВП (%), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

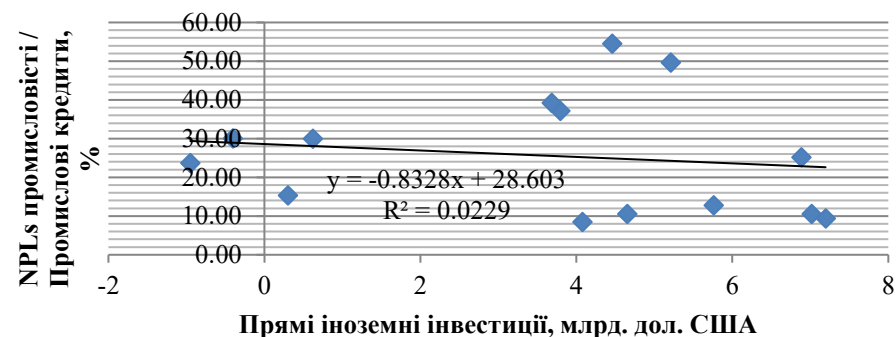

Рис.С.29. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та прямими іноземними інвестиціями (млрд. дол. США), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

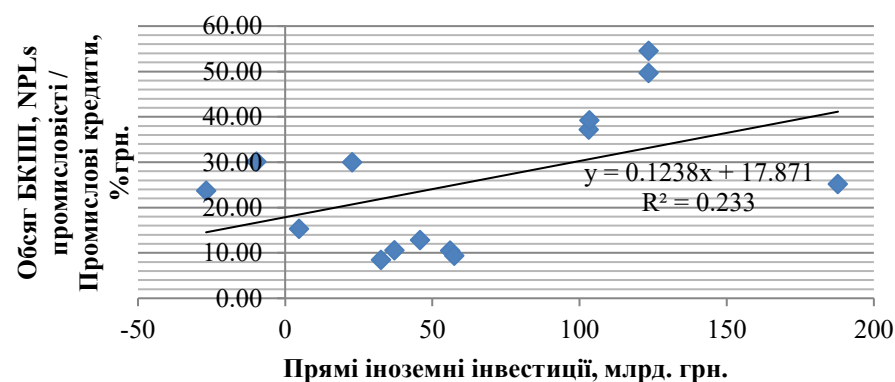

Рис.С.30. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та прямими іноземними інвестиціями (млрд. грн), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

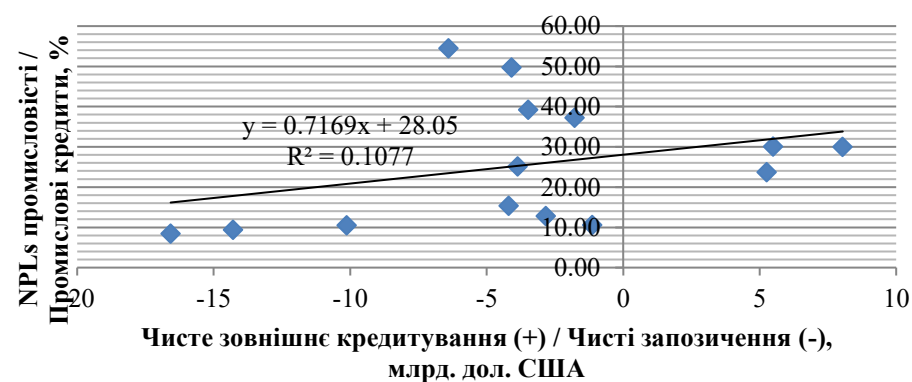

Рис.С.31. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та чистим зовн. кред. / запоз. (млрд. дол. США), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Продовження додатку С

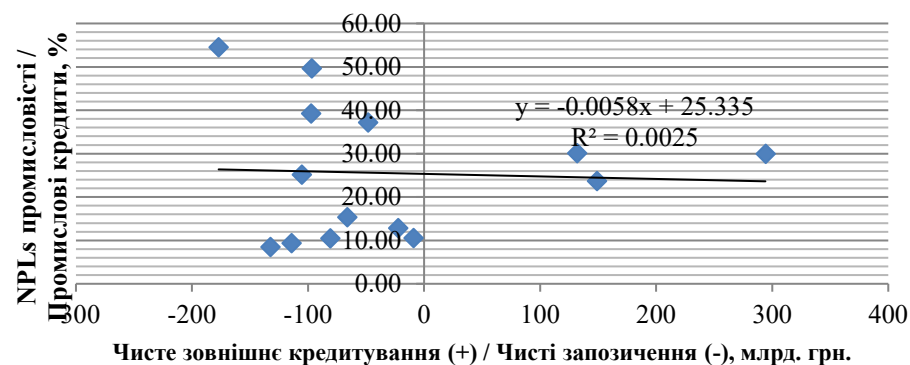

Рис.С.32. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та чистим зовн.кред. / запоз. (млрд. грн.), 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

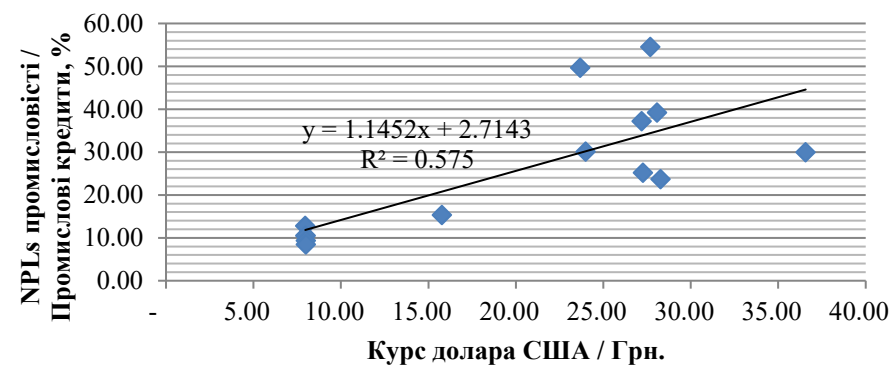

Рис.С.33. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та курсом долара США / Грн., 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

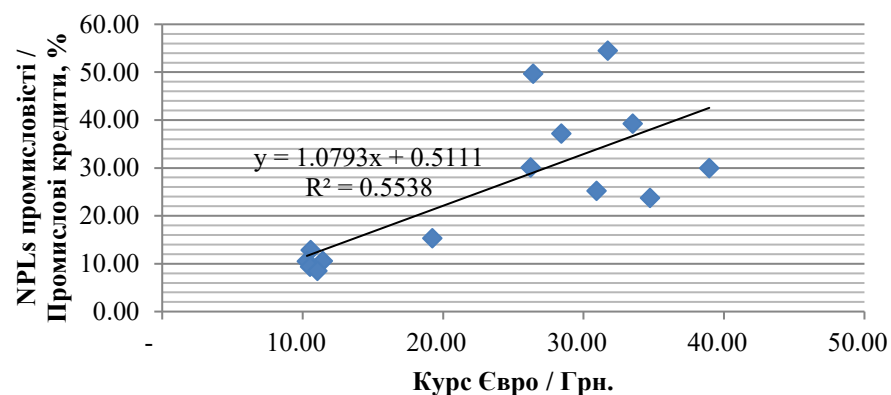

Рис.С.34. Графічне представлення залежності між часткою NPLs промисловості (%) та курсом Євро / Грн., 2009-2022 рр.

Джерело: обчислено авторкою.

Продовження додатку С

Таблиця С.1

Інтерпретація результатів обчислених кореляційних зв'язків між обсягом якістю промислового кредитного портфеля банків та сукупністю економічних чинників (у порядку спадання рівня кореляційного зв'язку), за період 2009-2022 рр.

Економічний чинник	Коефіцієнт кореляції Пірсона	Коефіцієнт кореляції Фехнера	Оцінка зв'язку	Обґрунтування взаємозв'язку
Курс долара США / грн.	0,758	0,714	Високий сильний прямий	Істотний прямим зв'язок між якістю ПКПБ та курсом долара США / Грн. (Євро / Грн.) пояснюється високим рівнем доларизації економіки, підвищеним рівнем ризику кредитування у валюті, з огляду на чутливість економічних агентів і населення до волатильності валютних курсів.
Курс Євро / Грн.	0,744	0,714	Високий сильний прямий	
Частка збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств, %	-0,833	-0,571	Високий сильний обернений	Існує сильна зворотна залежність між якістю ПКПБ та часткою збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств (%): коли частка останніх зростає, частка непрацюючих кредитів у кредитному портфелі банку зазвичай зменшується, і навпаки. Вважаємо, така ситуація може мати місце при консервативній політиці банків, у періоди економічного спаду у промисловому сектору, з метою запобігання погіршенню якості кредитного портфеля. З іншого боку, збільшення частки непрацюючих кредитів, що впливає на зменшення частки збиткових підприємств можна пояснити загальним скороченням їх кількості в реєстрі, внаслідок стрімкого погіршення фінансового стану, визнання банкрутства, ліквідації тощо.
Кредити, млрд. грн.	0,722	0,571	Високий сильний прямий	Існування даної істотної кореляційної залежності, перш за все, пояснюється тим, що непрацюючі кредити промислових підприємств становлять значну частку кредитного портфеля банків. Включення цього економічного чинника до моделі не доцільно.

Зовнішній державний борг, млрд. грн.	0,692	0,714	Високий сильний прямий	Існування істотного кореляційного зв'язку між якістю ПКПБ та обсягом зовнішнього і внутрішнього державного боргу країни засвідчує макроекономічну нестабільність, невизначеність економічної ситуації. А приймаючи до уваги високий рівень залежності усіх цих величин від курсу долара США / Грн. – високий рівень доларизації країни, що при своїй волатильності та збільшенні боргового навантаження, формує ризик дефолту.
Державний борг, млрд. грн.	0,623	0,571	Середній помітний прямий	
Державний борг / ВВП, %	0,570	0,571	Середній помітний прямий	
Обсяг реалізованої/виробленої промислової та будівельної продукції (робіт, послуг), млрд. грн.	0,606	0,429	Середній помітний прямий	Середня помітна залежність між якістю ПКПБ та обсягом виробленої промислової продукції може засвідчувати ситуацію, коли промислові підприємства спрямовують зусилля на розширення виробництва, в тому числі, за рахунок банківських кредитів, проте надходження від реалізації промислової продукції з різних причин відбувається несвоєчасно та / або не в повному обсязі, і відповідно унеможлиблює обслуговування промисловим підприємством своїх боргових зобов'язань.
Заборгованість по заробітній платі, млрд. грн.	0,600	0,286	Середній помітний прямий	Середня помірна залежність між якістю ПКПБ та обсягом заборгованості по заробітній платі є прикладом причинно-наслідкових зв'язків, одним із наслідків яких є неспроможність промислового підприємства своєчасно обслуговувати свої зобов'язання.
ВВП, млрд. грн.	0,586	0,429	Середній помітний прямий	Середня помірна залежність між якістю ПКПБ та обсягом ВВП, може мати місце в періоди економічної активності промислових підприємств, прийняття ними підвищених фінансових ризиків, а з боку банків – ведення більш агресивної кредитної політики щодо промисловості. Водночас, в умовах економічної нестабільності, макроекономічних потрясінь, волатильності валютного курсу тощо, ситуація швидкоплинна, і як наслідок – значна частина боржників не здатна своєчасно погашати свої кредитні зобов'язання.
Банківські промислові кредити / ВДВ, %	-0,579	-0,429	Середній помітний обернений	Середній обернений зв'язок між якістю ПКПБ і часткою промислових кредитів у ВДВ (%) означає, що при зменшенні частки непрацюючих кредитів промислових підприємств, обсяг промислового кредитування та відповідно його частка у ВДВ – збільшується.

Продовження табл. С.1

Облікова ставка, %	0,573	0,857	Середній помірний прямиий	Середня помірна залежність між якістю ПКПБ та рівнем облікової ставки (%) може свідчити про ситуацію, коли збільшення останньої спричинила підвищення вартості кредитування, та вплинула на якість кредитного портфеля. З іншого боку, якщо ставки за діючими кредитними договорами не змінювались, а облікова ставка збільшена, ситуація економічного спаду може мати місце і вплинути на якість обслуговування боргу.
Консолідований платіжний баланс, млрд. грн.	0,579	0,286	Слабкий прямиий	-
Прямі іноземні інвестиції, млрд. грн.	0,483	0,571	Слабкий прямиий	-
Боргові цінні папери, млрд. грн.	0,558	0,429	Слабкий прямиий	-
Консолідований платіжний баланс, млрд. дол. США	0,510	0,286	Слабкий прямиий	-
Монетарна база, млрд. грн.	0,435	-0,143	Слабкий прямиий	-
МЗ, млрд. грн.	0,435	0,429	Слабкий прямиий	-
Депозити, млрд. грн.	0,432	0,429	Слабкий прямиий	-
Індекс будівництва, %	0,383	0,286	Слабкий прямиий	-
Чисте зовнішнє кредитування (+) / Чисті запозичення (-), млрд. дол. США	0,328	0,286	Слабкий прямиий	-
Зовнішній державний борг / ВВП, %	0,288	0,429	Слабкий прямиий	-

Рівень інфляції, %	0,170	0,429	Слабкий прямий	-
Рівень безробіття, %	0,150	0,143	Слабкий прямий	-
Сальдо до ВВП, %	0,143	0,286	Слабкий прямий	-
Ставки за кредитами нефінансових корпорацій, %	0,067	0,000	Слабкий прямий	-
Індекс промислового виробництва, %	0,057	0,143	Слабкий прямий	-
Індекс цін виробників, %	-0,009	0,000	Слабкий прямий	-
Чисте зовнішнє кредитування (+) / Чисті запозичення (-), млрд. грн.	-0,050	0,000	Слабкий прямий	-
Дефіцит державного бюджету, млрд. грн.	-0,099	0,000	Слабкий прямий	-
Прямі іноземні інвестиції, млрд. дол. США	-0,151	-0,286	Слабкий обернений	-
Зовнішній державний борг, млрд. дол. США	-0,348	-0,571	Слабкий обернений	-
Рефінансування, млрд. грн.	-0,479	-0,286	Слабкий обернений	-

Джерело: обчислено авторкою.

ДОДАТОК Т

Таблиця Т.1

Вихідні дані для побудови рівняння множинної лінійної регресії для аналізу впливу регіонального розподілу банків за формою власності на частку промислових підприємств у ВДВ регіону (%), 2016-2021* рр.

	Частка промислових підприємств у ВДВ регіону (2016-2021), %	Частка кредитів промислових підприємств у кредитному портфелі банків за регіонами (в середньому, 2016-2021), %	Банки з державною часткою (од.)	Банки з приватним капіталом (од.)	Банки іноземних банківських груп (од.)
Вінницька обл.	2,77	37,27	111	47	44
Волинська обл.	1,17	28,30	71	26	16
Дніпропетровська обл.	17,07	27,30	242	175	80
Донецька обл.	9,48	77,97	59	5	3
Житомирська обл.	1,66	58,17	90	31	22
Закарпатська обл.	1,00	43,51	65	67	20
Запорізька обл.	6,12	60,73	75	72	25
Івано-Франківська обл.	2,68	54,62	85	46	27
м. Київ та Київська обл.	17,13	44,31	507	299	228
Кіровоградська обл.	1,46	20,33	77	27	24
Луганська обл.	0,97	35,12	1	0	1
Львівська обл.	4,95	41,81	214	113	68
Миколаївська обл.	1,99	43,10	72	35	31
Одеська обл.	3,38	22,53	193	142	64
Полтавська обл.	9,10	32,08	100	125	42
Рівненська обл.	1,70	38,60	84	20	12
Сумська обл.	1,71	56,18	84	38	22
Тернопільська обл.	0,85	21,93	68	23	17
Харківська обл.	7,66	46,71	168	77	61

Закінчення табл. Т.1

Херсонська обл.	1,00	55,45	19	9	7
Хмельницька обл.	1,58	41,08	92	32	21
Черкаська обл.	2,47	41,75	86	37	32
Чернігівська обл.	0,55	35,95	85	28	16
Чернівецька обл.	1,56	19,50	65	15	8

*Примітка: *останні доступні дані ВВП за регіонами країни.*

Джерело: обчислено на складено авторкою на основі [56; 110].

ДОДАТОК У

Довідки про впровадження науково-практичних результатів дисертації

**НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК
УКРАЇНИ**

вул. Інститутська, 9, м. Київ, 01601, Україна
 телефон: 0-800-505-240
 факс +380 (44) 230-20-33, 253-77-50
 e-mail: nbu@bank.gov.ua Код ЄДРПОУ 00032106
 web: <https://bank.gov.ua>

**NATIONAL BANK
OF UKRAINE**

9, Instytutska St., Kyiv, 01601, Ukraine
 phone: 0-800-505-240
 fax +380 (44) 230-20-33, 253-77-50,
 e-mail: nbu@bank.gov.ua
 web: <https://bank.gov.ua>

Львівський національний
 університет імені Івана Франка
 За місцем вимоги

ДОВІДКА

**про впровадження науково-практичних результатів дисертації
 Герасименко Аліни Валеріївни,
 поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
 за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування
 на тему: «Банківське кредитування промислових підприємств в умовах
 динамічного макроекономічного середовища»**

Результати дисертаційного дослідження А. В. Герасименко спрямовані на комплексне висвітлення проблематики розвитку банківського кредитування промислових підприємств з урахуванням впливу динамічного макроекономічного середовища, що вельми актуально з огляду на сучасні реалії України та необхідність повоєнної відбудови промислового сектору економіки.

Практичну значущість мають пропозиції авторки щодо виокремлення промислового кредитного портфелю банку (банків) як важливої структуроутворюючої частини кредитного портфелю нефінансових корпорацій банку (банків) з метою його аналізу та оцінки, які можуть проводитись на різних рівнях управління. Зокрема, практичний інтерес представляє авторська методика оцінки загальної якості промислового кредитного портфеля банку (банків), яка дозволяє комплексно оцінити дохідність, рівень ризику, а також стійкість до впливу зовнішнього середовища на різних рівнях управління – на рівні окремого банку, групи банків і на рівні банківської системи.

Загалом, сформовані А. В. Герасименко пропозиції щодо оцінки ризиків банківського кредитування промислових підприємств будуть використані в рамках процесу «**управління кредитними ризиками позичальників реального сектору**» для забезпечення фінансової стабільності.

СЛАВА УКРАЇНІ!

Директор Департаменту
 фінансової стабільності

Первін ДАДАШОВА

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД
 Підписувач Дадашова Первін Акіфівна
 Сертифікат 36186A0FEAAD76B2040000001A02000082980000
 Дійсний до: 06.11.2025 13:48:25

Національний банк України

32-0007/93866
 від 20.12.2023 12:03

Продовження Додатку У

Акціонерне товариство
«Державний ощадний банк України»

Філія — Черкаське обласне управління

Україна, 18005,
Черкаси, Буль. Шевченка, 320
Тел.: +380 (472) 54 61 42
Тел./Факс: +380 (472) 36 00 40
contact-centre@oschadbank.ua

ОЩАДБАНК

МІЙ БАНК. МОЯ КРАЇНА

22.03.2024 р. № 12101-13/4
На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження науково-практичних результатів дисертації
Герасименко Аліни Валеріївни,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування
на тему: «Банківське кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку
економіки України»

Ознайомлення з положеннями дисертаційної роботи А. В. Герасименко дало змогу виокремити низку теоретичних і прикладних пропозицій авторки, які вважаємо доцільними для імплементації у діяльність Філії – Черкаського обласного управління АТ «Ощадбанк», а саме:

- авторський підхід до формування клієнто-орієнтованої моделі банківського кредитування промислових підприємств. Такий підхід сприяє: покращенню результатів співпраці банку і промислового підприємства-позичальника; більш точному налаштуванню кредитних продуктів і послуг для промислових підприємств; вибудові сталих ділових стосунків банку з промисловими підприємствами. У результаті це здатне підвищити ефективність промислового кредитування та рівень конкурентоспроможності банку;
- авторський підхід до урахування засад сталого розвитку при формуванні промислового кредитного портфеля, а саме, шляхом урахування кольору моделі економіки, до якої відноситься промислове підприємство-позичальник та Цілей сталого розвитку, реалізація яких наближається в результаті промислового кредитування. Такий підхід сприяє: поглибленню інтеграції засад сталого розвитку в банківську діяльність; наближенню до виконання конкретних Цілей сталого розвитку; стимулюванню промислових підприємств до переходу на засади сталого розвитку;
- методичний підхід до оцінки загальної якості промислового кредитного портфеля в умовах динамічного макроекономічного середовища – це комплексний підхід до оцінки його дохідності та рівня ризику, а також стійкості до впливу зовнішнього середовища. Взято до уваги як окремі показники, запропоновані авторкою, так і методичний підхід до оцінки якості промислового кредитного портфеля в розрізі галузей промисловості та за ознакою валюти кредитування.

*000397

Начальник філії – Черкаського
обласного управління
АТ «Ощадбанк»

В. В. Оніщенко

oschadbank.ua
0800 210 800
в межах України додаток безкоштовно

Львівля НБУ №148 від 05.10.2011 р.

Ощадбанк №1
серед провідних
банків України

#звісно_ощад

Продовження Додатку У

Товариство з обмеженою відповідальністю
«ЮДЖИН ЛТД»

Україна, 18023 м. Черкаси, вул. Одеська, 8
тел/факс: (0472) 71-52-80
<http://www.yujin.com.ua>

Ukraine, 18023, Cherkasy, st. Odesa, 8
tel/fax: +38 (0472) 71-52-80
<http://www.yujin.com.ua>

ДОВІДКА

про впровадження науково-практичних результатів дисертації
Герасименко Аліни Валеріївни,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування
на тему: «Банківське кредитування промислових підприємств в умовах динамічного
макроекономічного середовища»

Підтверджуємо, що напрацювання дисертаційної роботи А. В. Герасименко, які сформовані в пропозиціях авторки щодо запровадження клієнто-орієнтованої моделі банківського кредитування промислових підприємств, запровадження Промислового банку знань в Україні як проекту ЮНІДО, вручення мандату державним банкам на розвиток промисловості на місцевому, регіональному та національному рівнях – є актуальними, доцільними, заслуговують на увагу та імплементацію.

Застосування банками клієнто-орієнтованого підходу до співпраці з промисловими підприємствами сприяє поглибленню взаєморозуміння та формуванню сталих ділових стосунків, а також стимулює промислові підприємства звертатися до банків за кредитними продуктами та послугами.

Запровадження Промислового банку знань в Україні як проекту ЮНІДО з метою підвищення рівня промислових знань сприяє покращенню промислового розвитку та інвестиційної активності, оскільки формується доступний канал цінного інформаційно-аналітичного ресурсу, який може бути використаний промисловими підприємствами в цілях власного розвитку.

Вручення державою мандату банкам із державним капіталом на підтримку розвитку промислових підприємств місцевого, регіонального та національного рівнів, за допомогою ефективного використання розгалуженої мережі державних банків, вважаємо доцільним і необхідним, особливо, враховуючи потребу повосинної відбудови промислового сектору.

Директор

Сазонєв В.І.

Продовження Додатку У

С Т О В « Д Н І П Р О »

19963, вулиця Центральна 4, с. Васютинці Черкаської області
код 03793573, р/р UA193545070000026003931309168

Філія ЧЕРКАСЬКЕ ОУ АТ «ОЩАДБАНК»

тел. (04739) 5-67-43, 5-67-23

050-464-21-33

ел.адреса: stov.dnipro@gmail.com, stov.dniprostep@ukr.net

«28» листопада 2023 року

№ 180

ДОВІДКА

про впровадження науково-практичних результатів дисертації
Герасименко Аліни Валеріївни,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування
на тему: «Банківське кредитування промислових підприємств в умовах динамічного
макроекономічного середовища»

З огляду на сучасні реалії України та багатовекторні виклики, що їх принесла з собою війна, надзвичайно актуальною є концентрація зусиль як інститутів державного сектору, так і приватного – на забезпеченні безперервного функціонування, розвитку та повосенної відбудови підприємств реального сектору національної економіки, як критично важливого джерела її відновлення.

Ознайомившись із основними положеннями дисертації А. В. Герасименко на тему: «Банківське кредитування промислових підприємств в умовах динамічного макроекономічного середовища», вважаємо суттєвими, слушними та доцільними до впровадження у практичній площині для підприємств агропромислового комплексу пропозиції авторки щодо:

- врахування засад сталого розвитку при кредитуванні підприємств, що стимулює підприємства сприяти виконанню Цілям сталого розвитку, а отже – підвищує їх інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність;
- клієнто-орієнтованого підходу банку до кредитування підприємств, що передбачає призначення банком Уповноваженого менеджера для конкретного підприємства як представника банку, який є постійно на зв'язку для допомоги та консультацій. Такий підхід відповідає кращому європейському досвіду та сприяє зміцненню довіри та ділових стосунків між банком та підприємством;
- запровадження на теренах нашої держави Банку промислових знань, що сприятиме розвитку реального сектору на місцях, появі нових суб'єктів господарювання, покращенню інвестиційної привабливості регіону;
- закріплення державою за державними банками ролі катализатора розвитку реального сектору на всіх рівнях національної економіки, що вбачається доцільним і необхідним, зважаючи на сучасні реалії.

Запровадження науково-практичних розробок дисертації А. В. Герасименко дозволяє підвищити ефективність відносин банків і підприємств реального сектору економіки, покращити інституційно-організаційні та фінансово-кредитні аспекти розвитку підприємств агропромислового і промислового секторів економіки.

С Т О В "Дніпро"

Халеська Г.Д.

ТОВ "ІМПРЕС"

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ІМПРЕС"
 вул. Чигиринський шлях, 5А, с. Червона Слобода, Черкаський р-н, Черкаська обл., Україна, 18000-мсп,
 тел.: (0472) 71-48-33, 71-07-01, 71-68-79; тел./факс: (0472) 71-30-19.
<http://www.impres.ck.ua> E-mail: impres@impres.ck.ua
 Р/р UA343808050000026000702731223 в Черкаська ОД ПАТ "Райффайзен Банк", код ЄДРПОУ 22800770

Вих. №407 від 28.11.2023

ДОВІДКА

**про впровадження науково-практичних результатів дисертації
 Герасименко Аліни Валеріївни,
 поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
 за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та
 страхування
 на тему: «Банківське кредитування промислових підприємств в
 умовах динамічного макроекономічного середовища»**

В результаті ознайомлення з основними положеннями дисертаційної роботи А. В. Герасименко, та враховуючи багаторічний досвід ведення бізнесу нашого підприємства на теренах України, підтверджуємо доцільність та необхідність підвищення рівня промислових знань в Україні. Пропозиції А. В. Герасименко щодо створення платформи обміну цінним практичним досвідом між промисловими підприємствами, профільними компаніями, іншими організаціями за зразком успішно функціонуючого проекту ЮНІДО – Банку промислових знань в країнах Латинської Америки та Карибського регіону, вважаємо слушними, доцільними та актуальними сьогодні.

Запровадження науково-практичних розробок дисертації А. В. Герасименко сприяє стимулюванню розвитку промислового бізнесу та покращенню передумов формування плідної співпраці промислових підприємств з банківськими установами в Україні.

Директор ТОВ «ІМПРЕС»

Віталій КОРКОЦЕНКО

Закінчення Додатку У

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
 ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
 IVAN FRANKO NATIONAL UNIVERSITY OF LVIV

вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна
 тел./факс (032) 261-60-48, тел. 260-34-02
<http://www.lnu.edu.ua>, e-mail: lnu@lnu.edu.ua

Код ЄДРПОУ 02070987 Державна Казначейська служба України

МФО 820172, р.р. UA 468201720343101002200001061

№ свідоцтва 17701483, ін. под. № 020709813029

Валютний рахунок UA613223130000026009000028110,

UA273223130000026005000028567 в Укрексімбанку

м. Львова МФО 322313

№ 588-Н від 29.02.2024

1, Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine

Phone Fax: +38 (032) 261-60-48, 260-34-02

<http://www.lnu.edu.ua>, e-mail: lnu@lnu.edu.ua

Code EDRPOU 02070987 State Treasury Service of Ukraine

MFC 820172, Settlement Acc. UA 468201720343101002200001061

Certificate No. 17701483, Tax ID 020709813029

Foreign Currency Acc.No. UA613223130000026009000028110,

UA273223130000026005000028567

in Lviv Branch of Ukreximbank MFO 322313

на № від

ДОВІДКА

Видана Герасименко Аліні Валеріївні про те, що результати її дисертаційної роботи на тему “Банківське кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки України” використано в освітньому процесі при підготовці навчально-методичних матеріалів та під час викладання дисциплін: «Банківська система», «Банківські операції», «Центральний банк і грошово-кредитна політика», «Гроші і кредит», «Фінанси підприємств» на економічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка.

Основні наукові положення та рекомендації дисертаційної роботи аспірантки є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту й використано відповідно до тематики держбюджетних науково-дослідних робіт Університету при виконанні теми “Фінансова політика модернізації економіки України” (номер державної реєстрації 0120U101808), у межах якої обґрунтовано теоретико-методичні і прикладні засади управління якістю банківського промислового кредитування в умовах економічної нестабільності, які можуть бути застосовані на всіх рівнях управління як банківськими установами, так і центральним банком. Окремі пропозиції автора використано у звітах про виконання теми, а також опубліковані у фахових наукових працях.

(Проректор з наукової роботи

Роман ГЛАДИШЕВСЬКИЙ